

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Principia Juris Canonici : Ex Libro ... Decretalium Gregorii
IX. Pontificis M / Antehac In Alma & Archi-Episcopali
Benedictina Universitate Salisburgensi**

König, Robert

Salisburgi, 1725

VD18 80460526

Liber V. Decretalium. Gregorii IX. Pontificis M.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61800](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61800)

LIBER V.
DECRETALIAM.

Gregorii IX. Pontificis M.
TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denun-
tiationibus.

Postremus hic Liber delicta, ac causas criminales exhibet: & cum
istæ vel per *accusationem*, vel per *inquisitionem*, vel per *denuntiatio-*
nem in iudicium deducantur juxta. *c. qualiter. 24. §. pen. h. t. licet. 31.*
in pr. §. contra quos. de Simon. de his in vestibulo sigillatim agitur.

PARS I.

De Accusationibus.

SUMMARI A.

1. Accusationis onomatologia. 3. Definitio. 4.	sens? 40. An ab alio accusatus? 41. 42. 43.
5. Necessitas, ac obligatio.	An semel absolutus vel condemnatus? 44.
6. Qui possint accusare? 7. An scæmina? 8. An	An prescriptione munitus? 45. An mor-
pupillus? 9. An minor? 10. An servus? 11.	tnus? 46. An procurator admittatur?
An filiusfam. 12. An miles? 13. An Clericus?	47. Usque § 1. Accusatio de quibus delictis in-
14. An Monachus? 15. An Magistratus?	stitui possit? § 2. Usque § 5. Qualiter insti-
16. An furiosus, vel Melancholicus? 17. An	tui debeat? § 6. Quis ejus finis? § 7. Qui-
surdus & mutus? 18. An cæcus? 19. An ex-	nam effectus ex parte Judicis? § 8. § 9. 60.
communicatus? 20. An infamis? 21. An ac-	Ex parte accusatoris? 61. 62. Ex parte
cusatus? 22. An inimicus? 23. An pauper?	accusati?
24. An paganus, hereticus, &c.? 25. An Fi-	§. I.
lius Patrem? 26. An pater filium? 27. An	A ccusatio natales suos trahit à verbo accu-
Frater Fratrem? 28. An Laicus Clericum?	sare, quod generaliter significat ali-
29. An libertus Patronum &c.? 30. An va-	quem ad causam dicendam urgere. <i>c. 10. §. ac-</i>
sallus Dominum? 31. An plures unum?	cusator. <i>de V. S.</i> Unde accusationis nomine
32. Accusari possunt regulariter omnes delin-	quandoque etiam civilis actio, ac persecutio
quentes. 33. An infans, vel furiosus? 34. An	venit. <i>l. 4. C. de Edendo. l. 39. ff. Solut. Matr.</i>
minorennis? 35. An servus? 36. An S. Pon-	Proprie tamen. & hic tam accusare, quam ac-
tifex? 37. An Imperator, tanquam supremus	culatio ad delationes delictorum, causasve
Princeps? 38. An Magistratus? 39. An ab-	criminales restringitur.
	A. 2. §. II.

§. II.

2 Quod *Synonyma* concernit, accusatio audit delatio. l. 11. §. 2. ff. l. 9. C. h. t. infimulatio. l. 2. C. de Exhib. reis. crimen. l. 7. ff. h. t. l. 13. C. ad l. Ful. de adult. criminatio. l. 4. C. h. t. criminalis querimonia. d. l. 4. l. 3. §. 3. C. Ubi Senatores, criminis persecutio, aut executio l. 13. §. 1. ff. de Publ. judic. l. 11. C. de His, qui accusare. Item actio. l. 1. ff. Stellionatus. l. 15. §. 1. ff. Ad l. Ful. de adult. t. t. C. Quando civil. actio crimin. prejud. Quamvis in dubio actio semper pro civili sumenda sit persequutione, uti accusatio pro criminali: quandoquidem regulariter verba in proprio significato accipienda sunt. c. 6. de Rescript. in 6. l. 69. ff. de Legat. 3. Tiber. Decian. in tr. crim. lib. 3. c. 1. num. 10. Quod & moribus nostris comprobatur, quibus actio dicitur die *Klag* / accusatio die *Anschlag* / actor der *Kläger* / accusator der *Ankläger* / accusatus der *Angeschlagte*. Theodoric. in Colleg. crim. c. 4. aphor. 1. n. 4.

§. III.

3 *Definitur* accusatio, quod sit criminis alicujus apud competentem judicem publicæ vindictæ causâ solemniter facta delatio. Colligitur ex l. fin. C. h. t.

§. IV.

4 *Causa efficiens* accusationis est jus, quâ Divinum, quâ humanum: etenim accusatio, utpote actus justitiæ vindicativæ, utroque jure licita est, atque permessa. 1. ad Tim. 5. §. 19. c. 19. causâ 2. q. 7. l. 10. & 28. §. fin. C. de Episc. & Cler. Modò accusator delictum probare possit, rerumque non ex odio, rancore, aut privatæ vindictæ, vel lucri cujusdam cupiditate, sed ex bono zelo, & intentione impediendi delicta, ac promovendi salutem publicam accuset. Alioquin graviter peccat per c. 8. & ibi Gonzalez n. 5. & seqq. h. t. c. 50. causâ 2. q. 7. c. 7. causâ 6. q. 1. 2. causâ 23. q. 3.

Planè ea Juris necessitas non est, ut quis privatorum ad accusandum obligatus sit, & invidus compellatur, l. un. & rubr. C. Ut nemo invidus agere, vel accusare cog. Nisi ex crimine damnum in Rempublicam, aut in proximum redundare, idque non nisi judicis auctoritate impediri posse videat: illud quippe ex lege charitatis per accusationem, aut potius per denuntiationem, præcavere tenetur, si sine proprio gravi damno possit, vel si damnum commune tantum sit, ut etiam proprio privato præferri debeat, arg. c. 47. causâ 2. q. 7. c. 7. causâ 23. q. 3. Clariss. P. Paul. Mezger in Theol. Schol. Salisburg. tom. 3. tr. 13. disp. 47. a. 3. n. 3. & Theologi Gallentes tom. 6. tr. 4. q. 2. dub. 1. concl. 3. quorum signifer est S. Thom. 2. 2. q. 68. n. 1. Olim jure Romano etiam hæres necem occisi sub poena privationis hæreditatis vindicare debebat. l. 1. §. 3. l. 15. §. 1. & 2. ff. de Scilic. Silan. l. 17. ff. de His, quib. ut indign. l. 9. C. Eod. Quod hodie non obinet. Clar. lib. 5. §. fin. q. 79 n. 8. Peregrin. de Jure ffic. l. 2. tit. 5. in fin. & cum his Clariss. D. D. Hermet in Fascic. J. P. c. 9. n. 233.

§. V.

Subjectum accusationis est vel *activum*, vel *passivum*.

Activum est accusator, circa quem regula est, quod omnis accusare possit, qui ob sexum, aetatem, statum, officium, morbum, delictum, suspensionem calumnia, sanguinis conjunctionem, vel reverentiam non prohibetur. c. 14. causâ 2. q. 1. l. 8. ff. h. t.

Ob sexum prohibetur *famina*, ne contra pudicitiam sexui congruentem causis forensibus se immisceat, ac virilibus officiis fungatur d. c. 14. & d. l. 8. Eadem tamen auditur in criminibus atrocissimis, seu exceptis, veluti læsæ Majestatis. l. 8. ff. Ad l. Ful. Majest. hæresis. arg. c. 10. de Hæresis. & l. 4. C. Fed. fraudatæ aionæ, l. 13. ff. h. t. l. fin. §. 2. ff. De Leg.

Leg. Ful. de annon. falsi testamenti. l. 2. ff. h. t. suspecti tutoris. §. 4. Instit. de Suspect. tutor. rib. simoniae. c. 7. de Simon. l. 31. C. de Episc. & Cler. Sacrilegii l. 10. C. Eod. & dilapidationis bonorum Ecclesiae. c. licet. 31. §. aliis. de Simon. Decian. in tr. crim. lib. 3. c. 7. n. 18. & seqq. Haunold. de F. & F. tom. 6. tr. 3. c. 2. n. 26. Præterea jus accusandi habet fortuna, quoties suam, suorumque injuriam persequitur, id est, eorum, in quos ex lege testimonium invita non dicit. c. 1. causa 15. q. 3. l. 1. & 2. ff. h. t. l. 4. §. 9. 12. & 14. C. De his, qui accus. Atque ita potest accusare homicidam de morte mariti, & reliquorum, qui consanguinitate, vel affinitate junguntur; quales sunt parentes & liberi, fratres & sorores, eorumque descendentes, focer & socrus, gener & nurus, vitricus & noverca, privignus & privigna per l. 4. ff. de Testibus. Bartol. in d. l. 2. n. 2. ff. h. t. Molin. de F. & F. tr. 3. disp. 44. n. 12. Decian. cit. lib. 3. c. 5. à n. 10. & c. 7. à n. 8.

Utrum verò mulier maritum de adulterio accusare possit? in quaestione venit. Ad quam Severus, & Antoninus in l. 1. C. ad Leg. Ful. de adult. rescripserunt: publico iudicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint. Quo non obstante uxor potest agere contra maritum ad poenam canonicam, ac separationem thori c. 4. causa 32. q. 1. & injuriarum nomine. Gloss. & DD. in d. l. 1. & l. 18. C. Eod. Imò in Constitutione Criminali Caroli V. art. 120. perspicue constituitur, virum ab uxore de adulterio accusari posse, non minus, quam à marito uxorem.

8 Ob aetatem accusare prohibetur impubes, seu pupillus, ne ex imbecillitate intellectus, ac iudicii periculo rationis, ac expensis temerè se subiciat. l. 8. ff. h. t. Verùm & ipse potest auctore tutore suam, vel suorum injuriam persequi, ut puta mortem patris, vel avi. l. 2. §. 1.

ff. Eod. item potest de testamento patris adulterato, & de vitiatò instrumento agere. d. l. 2. §. 1. l. 5. C. de His, qui accus. Imò potest etiam deferre reum hæresis, & læsæ Majestatis: siquidem alii, qui alioquin jure accusandi destituti sunt, eo casu admittuntur l. 7. & 8. ff. ad l. Ful. Majest. Gonzal. in c. 1. n. 7. h. t.

Porro pubes, seu minor 25. annis lege Julia specialiter excluditur ab accusatione adulterii exceptò, si de suo matrimonio violato queratur: nec enim vilis est idoneus accusator, qui nondum robustæ ætatis est. Textus in l. 15. §. 6. ff. Ad leg. Ful. de adult. Ex quo efficitur, extra hanc causam minorem accusare posse, modò eam ætatem expleverit, quâ postulare, ac in publicum procedere potest, nempe annum decimum septimum l. 1. §. 3. ff. de Postulando, eique curator adfit. l. clarum. 4. C. de Auctorit. præstanda. Enimverò cum exclusio unius sit inclusio alterius, & minor specialiter accusationem adulterii movere inhibeatur, consequens est, extra hunc casum eum ad accusandum esse idoneum. Zoël. ad ff. h. t. n. 4. Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 14. num. 7. ubi tradit, consuetudine indistinctè admitti minores ad accusandum, dummodò decimum quartum ætatis annum exceßerint. Dissentit Theodoric. in Colleg. crimin. c. 4. aphor. 4. n. 17.

Ob statum accusare prohibetur servus, uti qui nec in civilibus causis personam standi in iudicio habet. l. 6. & 7. C. de iudiciis, & civiliter pro nullo, ac mortuo habetur. l. 32. ff. de R. F. Excipitur crimen læsæ Majestatis, falsæ monetæ, fraudatæ annonæ, fraudati census, & testamenti suppressi; ex quibus causis jure Digestorum servo quoque adversus dominum consistere permissum est l. 35. ff. de iudiciis. l. 7. §. 2. ff. Ad leg. Ful. Majest. Fure. inquam, Digestorum: quoniam in l. penult. C. De his, qui accus. non poss. servus, ac familiaris quodcunque

eunque crimen domini sub poena ultimi supplicii detegere vetatur, excepto tantum crimine læsæ Majestatis; cui jungo crimen simoniæ c. 7. de Simon. & crimen hæresis. arg. c. 10. de Hæretic. Certè hodie inter Christianos unà cum servitute hæc prohibitio penitus in desuetudinem abiit, & ne quidem homines proprios, die Leibeigene/ comprehendit: hi namque rectè in judicio consistunt, ut docui ad tit. de Judiciis. n. 26. & si operis insolitis graventur, ipsis contra Dominos succurrendum est. Mevius p. 4. dec. 133. num. 2.

¶ Sed quid de filiofamilias? Ei statum non ob stare, quin consentiente patre accusare possit, inter accuratiores Jctos est contestatissimum. An vero etiam possit sine consensu patris? difficilis putatur *Controversia*.

Bartol. in l. inter liberos. 6. ff. ad leg. Jul. de Adult. Decian. in tr. crim. l. 3. c. 9. & Farinac. in pr. crim. tit. de accusat. q. 12. n. 10. cum communi affirmant, hæc præcipuè ex ratione: quia accusatio in causa criminali ad jus publicum, videlicet ad vindictam publicam, pertinet. in illis autem, quæ ad jus publicum pertinent, non attenditur jus patris potestatis, & filiusfamilias habetur loco patrisfamilias. l. filiusfam. 9. ff. De his, qui sui, vel alien. jur. l. in privatis. 77. cum seqq. ff. de Judiciis. l. nam quod. 14. ff. Ad Scrum Trebell.

¶ Negant contra Gloss. in l. fin. in pr. & necessitate. c. de Bon. que lib. Anton. Matth. ad ff. b. t. c. 1. n. 5. Bachovius ad Treub. vol. 2. disp. 31. th. 3. lit. F. & alii plures, moti auctoritate: l. 6. s. 2. & l. 37. ff. Ad leg. Jul. de Adult. in quibus constitutum est, filiumfamilias propter vindictam proprii doloris publico judicio adulterium in uxorem sine voluntate patris, imò invito patre, arguere posse, facili argumento, quòd in aliis delictis, in quibus filiusfamilias vindictam proprii doloris non prosequitur, is accusa-

tionem absque consensu patris institvere nequeat. *Leges* in contrarium adductæ saltem indicant, quòd filiusfamilias possit magistratum gerere, judex esse, aut tutor dari patre non consentiente, non etiam quòd possit accusare, idèoque accusare munus publicum non est, cujus gratiâ filiusfamilias pro patrefamilias debeat haberi.

Verùm utut in hac controversia pars utraque theoreticè haud improbabilius sustineri possit, tamen in practica, & in judicando pravales affirmativa teste Claro in *Pract. Crim.* §. fin. q. 14. num. 5. ubi ait, se nunquam in praxi dubitari vidisse, an filiusfamilias sine agendo, sive defendendo sine consensu patris posset stare in judicio, sive crimen fuisset publicum, sive privatum? Cui accedit Haunold de *J. & F.* tom. 6. tr. 3. c. 2. n. 23.

¶ Ob officium qui ab accusando repelluntur, plures occurrunt. Primo miles Romanus, qui stipendia meret, & in castris, ac expeditione versatur. l. 8. ff. b. t. Quia cum in ingressu militiæ juret, se à signis suis nunquam recessurum, eaque curaturum, quæ ad disciplinam militarem spectant, non debet criminalibus litibus implicari arg. l. 7. C. de Procurat. l. 15. & 16. C. de Re milit. Nisi se, suosque vindicet, aut crimen læsæ Majestatis, aut fraudatæ annonæ, vel delictum militariæ deferat. l. 11. ff. b. t. l. 8. & 10. C. De his, qui accus. l. 7. §. 1. ff. Ad leg. Jul. Majest. Quod ad milites nostri temporis attinet, à D. D. vulgò creditur, eos indistinctè audendos esse, eò quòd prædicto juramento se non obstringant. Gigas & Speculator apud Fragol. de *Regim. Reipubl. Christiana* pag. 1. lib. 5. disp. 12. n. 82. Quibus non libenter subscribo; præterquam enim, quòd hodie dum milites in certas legiones referantur, & ad signa jurare soleant, prohibitionis hujus causa non fuit forma receptionis, sed forma militaris, & armorum occupatio, quæ accu-

causator in modernis, quam veteribus militibus desideratur, propter indies noviter excogitata stratagemata, & tormenta bellica.

13. *Secundo* huic classi accensetur miles militiae caelestis, sive *Clericus*: utpote cujus officium est, precibus, & functionibus sacris assidue vacare, non odiosis litigiis, & minus laudabilibus accusationibus se immiscere, maxime ubi poena sanguinis irrogaretur. *c. Sacerdotes. §. 1. causa 2. q. 7. c. bis, à quibus 30. causa 23. q. 8. c. 9. Ne Clerici, vel Monachi.* Et quamvis Clericus ad repetendam suam, suorum, aut Ecclesiae suae injuriam agere possit, si tamen sit causa sanguinis, expressè protestetur, oportet, quòd hic & nunc non velit agere ad vindictam publicam, sed praevisè ad damni per delictum illati reparationem. Alioquin si absque dicta expressa protestatione accusationem proposuerit, mortale peccatum committit, cum in gravi materia jura sacra violet. Navarr. in *Enchirid. Confessar. c. 27. n. 226.* & sequutà poenà mortis, aut mutilationis irregularitatè incurrit. *c. 21. de Homicid. §. c. 2. Eod. in 6. ubi D.D. Reginald. in Prax. for. pœnit. lib. 24. c. 7. sect. 2. n. 128. Jacob. Pignat. tom. 1. consult. 377. & 378. ubi refert, ita à S. Congregatione Concilii declaratum esse die 4. Febr. 1651. ad c. 6. sess. 24. de Reform.*

14. *Tertio* eadem ex causa ab accusatione semovetur *Monachus*, seu *Religiosus*; ita tamen, ut possit acculare, causà rationabili praeognitã, Abbatem suum, eique si proprium peccatum non habeat, expensae ad litem talem necessariae ex rebus Monasterii suppeditari debeant; *c. ex parte II. h. t. & ibi Felin. num. 4. Panormitan. n. 9. quin & alios extraneos, si Monasterii intersit, atque utilitas ejusdem postulet, & licentia Praelati accedat per c. Monachi 35. causa 16. q. 1. Henric. Wagnereck ad d. c. ex parte. h. t. Pirhing. ibid. n. 10.*

Quarto ob officium, & potestatem, quam gerit, nec *Magistratus* ad accusandum durante officio procedere potest. *l. 8. ff. h. t. Ratio* est: quia sicut hic sine fraude in jus vocari nequit, *d. l. 8. §. 2. ff. De injus vocando. l. 32. ff. de injuriis.* sic æquum est, ne alios interea in jus vocet, vel accuset. Quod D.D. communiter intelligunt de Magistratu Romanorum majore, non etiam inferiore, qui sine imperio, & potestate est, ut magistratus municipalis, & judex ordinarius. *d. l. 32. ff. de Injuriis. l. de ordinario. 4. C. de Offic. praefect. Praetorio. Orient. & Illyrici. Tiber. Decian. tr. crim. lib. 3. c. 15. n. 4. 5. 6. ubi contraria subvertit.*

Morbus, ob quem accusatio denegatur, 16 est vel animi, vel corporis.

Ob *morbum animi* denegatur *furioso*, vel *mente capto*, adeò ut nec suae, nec suorum injuriae causà accusare valeat: quia rerum, quae geruntur, intellectum non habet, *l. 2. §. 1. ff. de Procuratorib. & mortuis æquiparantur. l. 14. ff. Locati l. 24. §. 1. ff. Ratam rem. hab. Bald. in rubr. C. De bis, qui accus. n. 3.* Quibus meritò accenseas *melancholicum*, qui rationis obfuscationem patitur, & se gallum, lupum, acephalum, aut mortuum esse putet: siquidem ubi morbus melancholiae jam radices egit, & ratio imaginationis errorem non cognoscit, melancholicus pro insano habetur, & in illo, ut in cæteris dementibus, procedendum est, sive circa plura, sive circa particularia quaedam insaniat. Zachias *quest. Medico Legal. lib. 2. tit. 1. q. 9. n. 28. Oldekop. Observat. crim. tit. 3. observ. 23. n. 5.* Idem quoque de prodigo dixero, ut qui, cum furiosum rerum suarum faciat exitum, furioso assimilatur in *l. 1. ff. de Curatorib. furios. l. 6. ff. de V. O. l. 40. ff. de Reg. Fur. Theodoric. in Colleg. crim. c. 4. aph. 4. num. 25.*

Ob *morbum corporis* accusatio denegatur 17

fur-

surdo, & muto: cum enim in iudicio agendi potestatem penitus non habeant, & tam pro se, quam pro aliis postulare prohibeantur. l. 1. §. 3. ff. propter casum ff. De postulando. l. 43. pr. ff. de Procuratorib. nec jus accusandi ipsis competere potest, ex quo ob gravitatem causæ criminalis major utique personæ habitas in accusante, quam agente exigitur. Angel. Aretin. de Malefic. Rubr. & ad querelam. n. 30. ubi tamen surdastro accusandi potestatem concedit. Novell. in tr. ad defensionem. rubr. quæ personæ accus. poss. n. 9. Nihilominus surdum, & mutum ex accidente accusare posse, si crimen ad ipsorum, vel propinquorum injuriam proprie pertineat, & ille verbis, hic literis desiderium suum exponere queat, communis, usûque fori firmata sententia est in quam propendet Tib. Decian. d. lib. 3. c. 11. n. 14. & seqq.

18 Equidem sunt, qui etiam cæco accusandi facultatem denegent, idque ex eo deducant, quod uti surdus, ita cæcus quoque jure Romano à postulando submoveatur. l. 1. §. 5. ff. casum. ff. de Postulando. At meo iudicio perperam, quoniam accusatio cæco nupiam interdicta legitur, estque ejusmodi actus, qui commodè ab illo expediri potest, nimirum libellum accusatorum voce suâ dictando juxta l. 3. ff. h. t. & per Notarium ad talionis poenam se subscribendo juxta Tiber. Decian. cit. l. n. 8. Ad hæc, quia in d. l. 1. §. 5. cæcus non in totum, quemadmodum surdus, sed pro aliis duntaxat postulare prohibetur, inde à sensu contrario potiùs arguitur, quod cæcus pro se possit postulare, & per consequens etiam accusare. Samuel Stryck. tr. de Jure sens. dissert. 2. c. 5. n. 9.

19 In censum eorum, quos delictum ab accusatione arcet, pertinet excommunicatus, infamis, & criminaliter accusatus.

Excommunicatus, majore scilicet excommunicatione, non auditur, imò si toleratus

non sit, à Judice ex officio repellendus est, quamvis vellet accusare suæ suorumque injuriæ causâ, vel de criminibus exceptis. c. 6. & 7. causâ. 3. q. 4. c. 1. & 2. causâ 4. q. 1. c. 2. & 12. de Except. Decian. ubi supra cap. 20. n. 4. & 6. Atque hæc prohibitio quoque in foro civili procedit. Pirrhing. h. t. n. 6. Clar. §. Sentent. §. fin. q. 14 n. 16. Ratio peremptoria est: quia ut censura Ecclesiastica magis timeatur, communionis periculum evitetur, & contumaciæ vitium reprimatur, excommunicatus potest ac debet repelli ab agendo. c. 7. de Judic. c. 1. de Except. in 6. Reverend. diff. D. Christoph. Priggl. in Manual. pract. de Appellat. observ. 3. n. 4. ergo iisdem ex causis repelli potest ac debet ab accusando: qui enim idoneus non habetur, ut proprio nomine injuriam exequatur, id multò minus ei licet nomine publico. Gilhaufen in arbit. judic. crim. c. 3 p. 2. sub. n. 6. ubi & hanc rationem assignat, quod excommunicatus æquiparetur mortuo & bannito, quem ab accusatione excludit Bartol. in l. servos. ff. h. t.

Infamem accusatoris officio fungi non posse, disertis textus sunt in cap. 17. cap. 18. causâ 2. q. 7. c. infames. 17. causâ. 6. quæst. 1. l. 4. & 8. ff. h. t. l. 1. §. C. de his, qui accus. non poss. Id ipsum tamen fallit, si infamis liberorû, vel patronorum suorum mortem, vel rem suam defendat, cap. 14. causâ 2. q. 1. d. l. 4. & l. 11. ff. h. t. aut de hæresi, simoniâ, læsâ Majestate, fraudata aënona, aliòve crimine exceptorum deferat. c. 7. de Simon. l. 7. ubi Bartol. & D. D. ff. Ad leg. Jul. Majest. Carpz. in Pract. crim. p. 3. q. 104. n. 38. Insuper diversa juris utriusque ratio est: etenim Jure Civili accusare prohibetur solum infamis infamiâ juris, per legem videlicet notatus, vel iudicio publico, aut famoso condemnatus, quo de l. 4. ff. h. t. l. 1. §. 6. ff. de Postul. & r. t. ff. de his, qui not. infam. At Jure Canonico, & in foro Ecclesiastico etiam infamis infamiâ facti, seu cri-

criminosus, cujus existimatio sinistra honorum virorum opinione minuitur, per d. c. 17. & 18. *causa 2. quest. 7.* Pirrhing. h. t. n. 5. Tiber. Decian. cit. lib. 3. c. 17. num. 12. & 13.

1) Circa criminaliter accusatum breviter ita distinguendum est: sitne lis contestata, & nomen accusati inter reos relatam, vel non? Hoc posteriore calu tam accusatorem suum, quam extraneum de quovis crimine, tum majori, tum etiam probabiliter pari, aut minori, accusandi potestatem habet, quandoquidem nullo jure scripto reperitur prohibitus, & jure non scripto, seu consuetudine multis in locis indiscretim ad accusandum admittitur, teste Fragofo de *Regim. Reip. Christ. p. 1. lib. 5. disp. 12. sub n. 83.* Casu prioris, antequam accusatus se purgaverit, fueritque excusatus, potest quidem aequè accusatori suo, ac alii cuicumque inferre crimen gravius eò, de quo ipse accusatus est, ne minus graviori præjudicet. l. 1. c. de his qui accus. non poss. nulli verò potest inferre crimen par, vel minus, nisi agat de prosecutione suæ, aut suorum injuriæ, vel in hunc finem, ut accusatio sit inchoata, sicque interrumpatur præscriptio, seu tempus concessum ad accusandum. cap. 1. 2. & 3. *causa 3. q. 11. c. 2. in fin. causa 4. q. 1. c. fin. de Testib. l. 5. ff. de Publ. judic. l. 19. C. de his, qui accus. non poss. P. Engl. h. t. n. 10.*

2) Suspicio calumnia imprimis non permittit, ut inimicus capitalis, licet reconciliatus, ejusve familiaris, ac convictor accuset inimicum. c. 2. & 3. *causa 3. q. 5. c. 7. 10. 13. & 19. h. t.* Ad quorum Canonum normam etiam jus Civile, quò non extat decisio contraria, inflectendum est, arg. c. 1. de N. O. N. Carpzov. in *Pract. crim. p. 3. q. 104. n. 30.* Neque hic excipiuntur crimina notoria, & atrocissima: Nam etsi Reip. intersit, ne ejusmodi delicta maneant impunita, non minùs ta-

men eidem expedit, ne cives calumniis vexentur, nec ex inimicitia, sed æstimatione vera, & commodo Reip. accusatio fiat. Fragofo. d. disp. 12. n. 85. Decian. in *tr. crim. lib. 3. c. 25. n. 6. & 8.* Auditur tamen inimicus, si propriam injuriam prosequi velit. Jul. Clar. l. 5. sent. §. fin. q. 14. n. 17. in fin. Quia alioquin nemo posset ex injuria, vulnere, vel eade sibi, suisque illata accusationem instituire, cum ex gravibus injuriis inimicitia capitalis præsumatur, ut speciatim notat Mascard. de *Prob. concl. 899. à n. 1. usque ad 26.* Menoch. de *Præsumpt. lib. 5. præf. 43.*

Simili ratione non nisi suæ injuriæ causâ ad 23 accusandum admittitur pauper, qui minùs, quàm 50. aureos in bonis habet. c. prohibentur. 14. *causa 2. q. 1. l. 10. & 11. ff. h. t.* Quippe de eo est suspicio, quòd potius spe lucri, ac præmii, quàm studio utilitatis publicæ reum deferret. Verùm hæc prohibitio non videtur in praxi obtinere, nisi pauper sit malæ famæ, & inhonestæ vitæ. Qui integer vitæ, scelerisque purus est, sicuti testis idoneus, & omni exceptione major quandoque reputatur per l. 3. ff. de Testib. ita quoque legitimus accusator censetur. Menoch. de *Arbitr. Judic. lib. 2. cent. 1. cas. 165.* Carpzov. d. q. 104. n. 29. Quamobrem hic multum arbitrio judicis tribuendum, cui de omnibus incumbit cognoscere, & an suspicione quadam accusans laboret, dijudicare, & utrum audiendus sit, priùs dispicere, arg. c. 17. 18. & 49. *causa 2. q. 7.* Tiber. Decian. cit. lib. 3. c. 22. n. 20.

Rursus tanquam suspecti accusatores rejiciuntur paganus, judæus, & hæreticus, si accusent Christianos. c. 25. *causa 2. q. 7.* Item qui aliquando subornatus fallum dixit testimonium. l. 9. ff. h. t. qui semel calumniatus est. l. 7. §. 3. ff. Eod. c. 10. & 11. *causa 3. q. 5.* qui nummos, ut reum impeteret, aut eidem crimen non intenteret, recepit. l. 4.

B

l. 4.

l. 4. & 8. ff. h. t. aut qui duo judicia adversus duos subscripsit, utpote cui tertia, imò nec secunda accusatio permittitur, nisi ob injuriam propriam. d. l. 8. & 12. §. 2. ff. Eod. l. 16. C. De his, qui accus. non poss. & ibi Tuld. n. 5.

25 Propter sanguinis conjunctionem sub pœna exhereditationis liberi prohibentur accusare parentes. *l. 11. §. 1. ff. h. t. Novell. 115. c. 3. §. 3. Quod extenditur ad omnes descendentes per l. 220. ff. de V. S. Nec interest, naturales sint tantùm, an legitimi, & naturales simul? arg. l. 4. §. 1. & l. 6. ff. de in jus voc. Limitatur autem, si tale sit delictum, quod ad everisionem Reipublicæ tenderet, veluti crimen læsæ Majestatis, perduellionis, latrocinii, veneficii, &c. Nam si filius patrem ad delendam patriam, aut occidendos parentes, vel liberos venientem impunè potest occidere. l. 35. ff. de Relig. & sumptib. fun. quidni accusare licebit? Idque olim duos Nobiles de Falckenstein fecisse, commemorat Zasius ad l. 19. n. 12. ff. de Captiv. & postlim. revers. teste Godofr. in not.*

26 Eòdem modò ex natura correlatorum parentes accusare nequeunt liberos. *l. 3. C. de Patr. potest. ubi Alexander Imp. Artemidoro rescripsit: si filius tuus pietatem patri debitam non agnoscit, castigare jure patrie potestatis non prohiberis: acriori remedio usus, si in pari contumacia perseveraverit: eumque presidii provincia oblaturus, dicturo sententiam, quam tu quoque dici volueris. Ex quo sanè textu abunde elucet, quòd pater filium solenniter non accuset, sed Magistratui duntaxat offerat, præscribâtque sententiam. Verùm & hoc limitationem recipit in criminibus, quibus salus Reip. impetitur, ut in crimine læsæ Majestatis, ubi salus publica salutis liberorum anteferenda, arg. l. 5. §. ult. C. ad Leg. Jul. Majest. l. 35. ff. de Relig. & sumpt. fun. Item si filius patri, vel matri insidias stru-*

xerit, aut manus violentas intulerit. l. 14. C. de His, qui accus. non poss. Attamen hoc casu honestati, ac pietati magis convenit, ab accusatione liberorum abstinere, prout exemplis Davidis, L. Gellii & Fulvii Senatoris illustrat Decianus in tr. crim. lib. 3. c. 13. num. 5.

Circa fratres, & sorores distinguit jus civile inter crimina capitalia, & levia. Horum accusationem iis permittit in *l. 18. C. de his, qui accus. non poss. Illorum sub pœna exilii interdicit in l. 13. C. Eod. Haud dubie fraternæ amicitiae servandæ gratiâ, quæ maxima est, ut contra, dum in inimicitiam degenerat, odium ferè habet implacabile, & Domorum, ac Familiarum subruit fundamenta. Quamvis autem hic nulla sit statuenda differentia inter fratres germanos, consanguineos, aut uterinos, item inter fratres naturales tantùm, & naturales ac legitimòs simul, cum *cit. l. 13. indistinctè loquatur, ejusque ratio injure sanguinis fundetur; fratrum tamen nomine non veniunt fratres patruels, fratres adoptivi, fratres spirituales, & multò minus comprivigni, die zusammen gebracht Sinder, & fratres conventionales, seu compotatorii die Duz, Brüder: quia lex disponens de fratribus locum non habet in hisce imaginariis, fictis, & abusivis fratribus, cum regulariter facienda sit interpretatio secundum naturalem verborum proprietatem, arg. l. 7. §. 2. ff. de Suppel. leg. l. 76. ff. de Condit. & demonstr. l. 227. ff. de Verb. signific. Decian. d. cap. 13. à n. 12.**

Denique reverentia ab accusatione arceat eos, qui illis, quos accusare intendunt, observantiam, honorem, ac gratitudinem debent. Igitur nullus Laicus audeat Clerico crimen inferre. *c. 1. cum seqq. causa 2. q. 7. cap. 5. causa 6. q. 1. c. 10. h. t. Nisi forte Clericus crimen atrox, seu exceptum perpetraverit, veluti crimen hæresis. c. 8. & 13. causa*

causâ 2. q. 7. crimen læsæ Majestatis. cap. 4. causâ 15. q. 3. crimen simoniæ. c. 7. de Simon. Vel Laicus injuriam sibi, aut suis à Clerico illatam vindicet. c. de cetero 14. de Testib. Aliqui etiam sustinent, Parochianos, ac Patronum posse accusare suum Parochum, aut subditos suum Prælatum, eò quòd ipsorum interfit, bonum habere Pastorem; sed vehementer reclamant textus in d. c. 13. & 14. causâ 2. q. 7. Hostiens. in Sum. h. tit. n. 5. Rectè verò notat Jul. Clarus l. 5. sent. §. fin. q. 7. num. 9. ab illis ex ratione data excessus Parochi, ac Prælati denunciari posse.

29 Similiter audiendus non est *Thaumasius*, id est, *alumnus contra educatorem*, ut qui parentis locò habetur. l. 17. C. De his, qui accus. non poss. *Discipulus contra Præceptorum*, ac *Magistrum*: cum gratus homo iis nihil non debeat, quorum curâ melior est effectus, atque adolescentiæ, & pueritiæ perniciosos mores evitavit, arg. §. 5. l. Quib. excus. manumitt. non lic. l. 13. ff. de Manumiss. vind. *Servus contra Dominum*, adeò ut si eum de capitali crimine (excepto crimine læsæ Majestatis tam Divinæ, quam humanæ) detulerit, gladio ultore feriendus sit. l. 20. C. de his qui accus. non poss. Quod etiam ad *libertum* extenditur, qui sub eadem poena Patronum, ejusque *heredes* accusare prohibetur in l. fin. C. Eod. Imò generaliter eas personas, quibus reverentia præstanda est, ut sine jussu Prætoris in jus vocare non possumus. l. 13. ff. De injus voc. ita nec accusare, argumentò à minori ad majus; quod argumentandi genus, præsertim si ab eo, in quo est minor ratio, ad id, in quo est major, concludatur. fortissimum, frequens, & utile vocat Everhard. in Top. loc. à minori. Decian. d. lib. 3. c. 14. per tot.

30 Porro nec *Vasallus*, qui liberto non prorsus dissimilis, accusare debet feudi *dominum*,

& si accuset, feudò privatur. 2. Feud. 33. §. 1. & similiter. Nec accusatorem illum excusabit criminis veritas. Curt. de feud. p. 4. n. 62. Sonsbeck p. 12. num. 47. nec criminis levitas, aut gravitas. Rittershus. de Feud. lib. 2. cap. 5. q. 19. Wesenbec. p. 7. consil. 305. n. 26. Nisi illud esset crimen læsæ Majestatis. DD. in §. item delator. 2. Feud. 24. vel suam, suorumve prosequeretur injuriam, quod omnibus integrum est per l. 11. pr. ff. h. t. Sonsbeck. p. 10. de feud. n. 36. vel id ex officii necessitate faceret. Vultejus de Feud. lib. 1. c. 11. n. 27. vel tempestivè ab accusatione desisteret impetrata absolutione. Zaf. de Feud. p. 10. n. 47. Sonsbeck. d. p. 12. n. 50. vel minoris adhuc ætatis esset, quam malitia non adimpleret, arg. l. 14. §. 1. & 2. ff. de Bon. libert. Schrader. de Feud. p. 9. 6. 8. n. 5.

Et hæc ferè sunt personæ, quæ accusare prohibentur, & ab accusatione non tantum per exceptionem accusati, sed etiam à Judice ex officio repelli possunt, ne, si legitimus non fuerit accusator, frustra fatigetur accusatus. c. 1. h. t. & ibi Pirrhing. n. 15. l. 9. & 12. C. De his, qui accus. non poss. Oldrad. consil. 124. n. 1. Quòd si tamen nemine opponente ad accusandum admittantur, judicium & processus valet, arg. l. 13. C. de Procurat. Jul. Clar. cit. §. fin. q. 15. n. 4. De illis, qui accusare possunt, hic illud obiter insinuo, quòd si plures existant, qui eundem in publicis judiciis accusare volunt, omnes simul admitti non debeant, sed Judicis sit, ex his magis idoneum eligere, causâ scilicet cognitâ, æstimatis accusatorum personis vel de dignitate, vel ex eo, quod interest, vel ætate, vel moribus, vel alia justa de causa l. si plures. 16. ff. h. t. l. 2. & 3. §. 1. ff. de Popul. act. Tiber. Decian. d. lib. 3. c. 12. per tot. Nisi fortassis omnium interfit vel ratione officii, vel injuriæ communis; tunc enim jus

- non obesse, quò minùs ab initio statim, & in eodem libello omnes unum deferant, ex l. 3. §. 9. ff. de Sepulch. viol. & l. 4. C. h. r. colligit Clar. cit. §. fin. q. 13 n. 1. Carpz. in Pr. crim. p. 3. q. 104. n. 47.
- 32 *Subiectum passivum* accusationis est reus, qui in iudicio criminali ad subeundam pœnam, ac vindictam publicam accusatur. Sicut autem non omnes accusare, ita nec omnes accusari possunt. Et verò
- 33 I. Accusari nequeunt, qui rationis usu carent, ac doli capaces non sunt, ut sunt *infantes*, & *infantia proximi*; *furiosi*, & *mente capti*: quippe illos innocentia consilii, hos calamitas, & fati infelicitas excusat. l. quod infans. 60. ff. de Rei vindic. l. infans. 12. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar. Speculator in tit. de accusato. n. 6. Et hoc adeò verum est, ut furiosus, qui ante furorem homicidium, vel aliud delictum capitale commisit, do nec respiscat, nec reus postulari, nec ultimo supplicio, ac pœnæ corporali addici possit, cum satis ipso furore puniatur. l. 14. ff. de Offic. presid. Gail. 2. observ. 110. n. 22. Bald & Jason. in l. furiosum. C. Quitestant. fac. Quidquid contradicat Fachin. lib. 9. Controvers. 3.
- 34 II. *Minores 25. annis*, si puberes, aut pubertati proximi, & doli capaces sunt, accusari quidem possunt, sed non aliter, quàm dato à iudice curatore, qui liti, accusatæ assistat, in eaque authoritatem præstet. Alias processus, & iudicium irritum, ac nullum erit. l. clarum. 4. C. de Authorit. præst. Cujus ibi hæc ratio assignatur: cum cautius, & melius sit, cum suasionis perfectissima & responsa facere minores, licetque inferre, ne ex sua imperitia, vel juvenili calore aliquid vel dicant, vel taceant, quod, si fuisset prolatum, vel non expressum, prodesse eis poterat, & à deteriore calculo eos eripere. Idque obtinet, quantumvis minor accusatus patrem habeat, qui legitimus ejusdem administrator est: nam & tunc Judex
- in causa criminali illi curatorem dabit, vel ipsum patrem, vel alium quemcunque idoneum, si ita visum fuerit; siquidem legitima patris administratio solum pertinet ad bona adventitia filii, & lites super his motas. l. 1. C. de Bon. matern. At praxis nullum penitus curatorem minori adesse sinit teste Carpz. Pr. cr. p. 3. q. 145. n. 32. Clar. d. §. fin. q. 50. n. 2.
- III. Frustra accusantur servi de criminibus, quæ vel civitatis amissionem vel pœnam pecuniariam secum ferunt: quia cum nec civitatem, nec proprii quicquam habeant, pœna ejusmodi in eos non cadit, sed durior eis extra ordinem inaminebit. l. 12. §. fin. ff. h. r.
- IV. Ab accusatione immunes sunt, qui suo periosæ non reverentur, coram quo accusentur; ut
- S. Pontifex*, quamdiu talis est: utpote qui in terris à nemine, ne quidem Concilio Generali, judicari potest. c. si Papa. 6. dist. 40. c. nemo. 13. cum tribus seqq. causâ. q. 3. Extravag. unam sanctam. de Majorit. & obed. inter Com. Quapropter cum in Concilio Romano Anno 432. celebrato Patres in causa Sixti III. Pontificis, qui calumniosè stuprum cum sacra virgine accusabatur, dicerent: non licere adversus Pontificem dare sententiam, surrexit proinus Imperator Valentinianus, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum, teste Nicolao Pontifice in Epist. ad Michaëlem Imperat. relata in c. nunc autem. 7. dist. 21. Exceptio habetur in d. c. si Papa 6. dist. 40. nempe, si Papa deprehendatur à fide devius, quo casu coram Concilio accusari, & ab Eodem judicari, deponique potest. Bellarm. de Rom. Pontif. l. 2. c. 30.
- Imperator Germania*: ipse namque non modò super omnes, & singulos Imperii Status, sed universos etiam Orbis Principes eminet. Unde nec ab Imperatore, nec ab Imperii Statibus in Comitibus congregatis, ulli Regi Majestatis titulus tribuitur; ab iis verò ple-

plerumque Imperatorem hoc nomine com-
pellari, testatur Reink. *class.* 3. c. 9. Ad quod
etiam alludit Poëta:

*Astra DEO nil majus habent, nil Casare
terra,*

Sic Casar terras, ut regis astra DEUS.
Neque huic sententiæ quicquam derogat Au-
rea Bulla c. 5. §. 3. ubi asseritur, quòd Impe-
rator, sive Rex Romanorum super causis, pro
quibus impeditus fuerit, habeat, sicut ex con-
suetudine introductum dicitur, coram Comite
Palatino Rheno, sacri Imperii Archi-Dapifero,
Electore Principe respondere: siquidem hæc
constitutio ad causas modò civiles restringi,
nec ad causas criminales, aut casus malè ad-
ministrati Imperii trahi debet; cum enim sit
derogatoria juris communis utique strictè
interpretanda est, & ut quàm minimum præ-
judicet libertati summæ potestatis. Wehner
in *Observ. pract. sub V. Austrag.* Knipschild
de *Jurib. & privil. Civ. Imper. lib. 2. c. 33.*
n. 102. An autem illa prærogativa etiamnum
competat Palatino, an verò Bavaro? cogitan-
dum relinquo.

V. Jure Romanorum, durante officio, accu-
sare non licet legatum Imperatoris, id est,
Præsidem Provincia: item legatum provin-
cialem, ejus duntaxat criminis, quod ante
commiserit, quàm in legationem venerit: item
Magistratum populi Romani, puta Consulem,
Præfectum, Prætozem, aliòsve mero impe-
rio insignes. *l. 12. pr. ff. h. t. junctâ l. 24.*
§. 1. & l. 48. ff. de Judiciis. ita scilicet, ut pro-
cedatur in accusatione; at bene ut eâ receptâ
differatur processus, donec deponant offi-
cium, interim præstita cautione de judicio si-
sti. *l. 38. §. ult. ff. Ad leg. Jul. de adult.* Hodie
mutata Reip. Romanæ facie expeditum est,
quoslibet Officiales, ac Magistratus inferio-
res etiam durante officio accusari posse, ne iis
sub velo potestatis, quam habent, impunè
grassandi, ac delinquendi licentia detur. Cau-

tus tamen, & circumspèctus sit Magistratus
superior, nec ante decernat processum, quàm
de delicto delato validis, ac certis indiciis in-
struatur, ne alioquin quisque subditorum præ-
vo affectu, vel odio correptus adversus Ma-
gistratum insurgere præsumat, arg. *l. Prator.*
7. §. 2. §. nec patietur, ff. de Injuriis. Gail.
1. Observ. 17. n. 6. & 7.

VI. Accusari prohibetur *absens* à loco ju-
dicii, sive Reip. sive alia quacunque ex causa
absit, *l. 12. ff. & l. absentem. C. h. t. cap. 5.*
causâ 2. q. 8. c. 1. & seqq. causâ 3. q. 9. Sed
hoc ita, ut contra absentem formetur proces-
sus, & sententia feratur. *l. 1. pr. ff. de Requir.*
vel absent. damn. exceptis criminibus, ex
quibus ad pœnam pecuniariam infamiæ, re-
legationis, vel excommunicationis agitur.
l. 5. pr. ff. de Pœnis. c. 8. de Dolo, & contum.
Rectè autem contra eum libellus, seu querela
offertur, & accusatus citatur, eoque ad diem
instituendæ accusationis non comparente,
bona, si quæ habet, annotantur, id est, in
inventario distinctè describuntur, obsignan-
tur, aut arrestantur. *l. 1. §. 2. ff. de Requir.*
vel absent. damn. Constit. crim. Caroli V.
a. 206. Inde ei assensus competit, intra quem si
se defenderit, vel etiam mortuus fuerit, bona
annotata salva sunt, eique, vel hæredibus ejus
restituuntur. *d. l. 1. §. fin. & l. 1. C. de Re-*
quir. reis. post annum verò defensio quidem
admittitur. *l. 18. §. 9. ff. de Quæstionib. at bo-*
na, etiam demonstratâ innocentia, penes fi-
scum remanent in pœnam contumaciæ. *l. 5.*
ff. & l. 2. C. de Requir. reis. Klok. *vol. 1. con-*
sl. 24. n. 65. Farinac. *pr. crim. q. 11. n. 2.* Clar.
§. fin. q. 44. n. 2. nisi à contumacia quoque
se purgaverit ostendendo legitimum compa-
rendi impedimentum, per *l. succurritur. 9. ff.*
Ex quib. caus. major. P. Engel *h. tit.*
num. 19.

VII. Qui de crimine publico in Judicium
deductus est, ab alio super eodem crimine

deferri non potest. *l. 11. §. 2. ff. l. 9. C. h. t.*
 Licet crimen illud generis, ac speciei natu-
 ram assumat, ac vario respectu diversis legi-
 bus coërceatur, ut parricidium, quod quâ ho-
 micidium lege Cornelia de sicariis, quâ par-
 rici- dium lege Pompejâ de parricidiis punitur.
l. 14. ff. Eod. Planè si de diverso crimine
 agitur, etsi ex eodem facto nascatur, nihil
 obstat, quin de uno accusatus, de altero ab
 alio accusetur. *d. l. 9. C. h. tit.* Sic qui occi-
 dit hominem in Ecclesia, & homicidii, &
 sacrilegii; qui vitiauit sororem alii nuptam,
 & adulterii & incestûs à diversis accusatori-
 bus reus fieri potest. *l. 2. ff. de Privat. delict.*
l. si quis. 10. C. de Episc. & Cleric. l. 38. ff.
Ad leg. Jul. de adult. Schneidew. *ad Instit. de*
Publ. judic. num. 7. Fallit itidem dicta pro-
 hibitio, quando prior accusator decessit, vel
 destitit; ut si abolitio privata intervenerit, aut
 pactum & transactio, utpote quæ eundem
 quidem ab accusatione excludunt. *l. 2. ff. ad*
SCrum Turpil. non verò alium d. l. 11. §. 2.
ff. h. tit. præsertim si suæ, suorumque inju-
 riæ causâ accusare vellet. *l. 4. §. 2. ff. Ad leg.*
Jul. de adult. Theodoric. in *Colleg. crim. c. 4.*
aphor. §. n. 21.

41 VIII. Multò minus institui, aut repeti po-
 test accusatio contra eum, qui semel condem-
 natus, vel definitivè absolutus est, quia
 sæpius de ejusdem hominis delicto quæri
 non debet. *c. de his, 6. h. t. l. si cui. 7. §. 2. ff.*
Eod. l. licet. 6. §. ult. ff. Naut. caup. l. san-
ctio. 41. ff. de Pœnis. Bald. *consil. 31. lib. 4.*
 & *consil. 124. lib. 5.* Nisi fortè quis igno-
 rans prius de eo crimine institutam fuisse ac-
 cusationem, suam, vel suorum prosequatur
 injuriam. *d. l. si cui. 7. §. 2.* Covarruv. *lib.*
2. variar. resolution. c. 10. post num. 1. vel
 doceat, primum accusatorem prævarica-
 tum fuisse. *l. 3. §. 1. ff. de Prævaricat. l. si*
quis. 11. C. h. t. l. 4. §. ult. ff. Ad leg. Jul.
de adulter. aut collusionem intercessisse,

c. 1. 2. & fin. de Collus. deteg. P. Engl. h. t.
num. 15.

Gravis interpretum *dissensio* est: num lai-
 cus de crimine mixti fori in judicio Ecclesia-
 stico absolutus, vel condemnatus deniq̄ pos-
 sit accusari in foro sæculari?

Affirmativam Nostri magno consensu
 tradunt: Panormit. in *c. tua. §. de Procurat.*
n. 5. & in *c. de his. 6. n. 4. h. t.* Pirching. *Eod.*
n. 27. Covar. *cit. c. 10. n. 6.* Quibus pa-
 trocinatur textus in *cap. falicis. §. §. per hoc.*
de Pœnis in 6. quò decisum, etiam punitos
 in foro Ecclesiastico adhuc in foro sæculari
 processari, & puniri posse. Ratio est: quia
 jurisdictio Ecclesiastica & sæcularis sunt
 prorsus separatæ, & distinctæ, ideòque len-
 tentia lata ab una potestate non parit exce-
 ptionem rei judicatæ quoad alteram; & pœna
 spiritualis non tollit temporalem, nec è con-
 verso.

Negativam sustinent Hostiens. Joan. Andr.
 Bald. & Barbatia in *c. 1. de Offic. Ordin.* et
 que communis legistarum apud Boerium
dec. 269. Pro qua imprimis militat genera-
 lis regula, quòd de uno, eodémque delicto
 bis cognosci, & semel punitus iterum, vel
 bis puniri non debeat per jura *supra n. 41.* ab-
 legata. Accedit textus specialis *e. fin. de Ex-*
cept. in 6. quo perspicuè statuitur, sententiam
 latam in foro Ecclesiastico parere exceptio-
 nem rei judicatæ in foro sæculari, & e contra,
 optimâ ratione, ne aliàs jus præventionis in-
 utile, ac otiosum sit, & Judex sæcularis per
 indirectum fiat cognitor, & revisor senten-
 tiarum fori Ecclesiastici. Nec quempiam
 turbet decisio *c. falicis. §. per hoc. de Pœnis*
in 6. loquitur enim de casu speciali, quò quis
 Cardinali violentas manus injecit, ac proinde
 ad consequentiam non est trahenda, ut illis
 placet Glossæ.

Ego hanc *dissensionem* sic compono: ut
 primam sententiam veram judicem, quando
 pœna

pena condigna in foro Ecclesiastico absoluto imponi non potuit, vel condemnato imposta non fuit, maxime, quando solum imposta est aliqua pena medicinalis, & potius ad animæ salutem, quam ad publicam vindictam per l. 5. §. si quis contravenerit. & ibi DD. C. de Sacrosanct. Eccles. Alteram verò putem procedere, quando in foro Ecclesiastico pena temporalis sufficiens ad punitionem criminis, & culpæ mensuram infligi potuit absoluto, aut inflicta est condemnato. Vid. Clar. §. sent. §. fin. q. 57. n. 11. & seqq. Alex. Sperell. Decis. fori Eccl. p. 1. dec. 92. ubi etiam decidit, in delictis mixti fori contra punitum, vel absolutum à Judice laico, iterum per Ecclesiasticum procedi posse ad excommunicationem, aliàsve pœnas spirituales.

IX. Accusari nequit, qui ante plures annos delictum perpetravit: sicut namque actionibus civilibus certa præfinita sunt tempora, intra quæ possunt institui. Instit. de Perpet. & temp. act. ita & in causis criminalibus certum constitutum est tempus, quò elapso delictum oblietur, & nulla amplius accusatio, vel inquisitio admittitur, usque adeò, ut Judex hujus exceptionis etiam à reo non oppositæ, aut allegatæ rationem habere teneatur: cum ex officio pro defensione rei laborare debeat. l. 19. ff. de Pœnis. Carpz. Jurispr. for. p. 1. const. 25. def. 3. Est autem tempus præscriptionis in omnibus delictis unum, idemque, ordinariè tamen est viginti annorum. l. 12. C. Ad leg. Cornel. de fals. ubi Imp. querela falsi, inquit, temporalibus præscriptionibus non excluditur nisi viginti annorum exceptione: sicut cetera quoque fere crimina. Idque etiam jure Canonico obtinere, constat ex c. 6. de Except. Verumtamen hoc perpetuum non est: enimverò peculatus. l. 7. ff. ad l. Jul. de pecul. & delicta carnis regulariter abolentur lapsu quinquennii. l. 29. §. 6.

ff. Ad leg. Jul. de Adult. nisi stuprum cum vi publica. d. l. mariti §. ult. aut adulterium cum incestu conjunctum sit. l. 39. §. 5. ff. Eod. P. Engel. h. t. n. 16. Præterea sunt crimina, quorum accusatio nullo tempore depellitur, ut crimen parricidii. l. fin. ff. Ad leg. Pomp. de parricid. l. 13. ff. de Scro Silan. suppositi partus. l. 19. §. 1. ff. Ad leg. Cornel. de fals. Quibus nonnulli adjiciunt crimen hæresis, lætæ Majestatis, assassinii, falsæ monetæ, simoniæ, concussionis, abortus, & blasphemias, licet sine expresso textu. Prosp. Farinac. lib. 1. q. 10. à. n. 29. Theodoric. in Colleg. crim. c. 10. apbor. 7. lit. D.

X. Ab accusatione liberatur mortuus. l. fin. 45 ff. Ad leg. Jul. Majest. & nec accusatio, nec pœna in hæredes transit. l. 20. ff. h. t. l. 20. l. 26. ff. de Pœnis. etenim æquitas ipsa postulat, ut delicta suos teneant authores, nec ulterius progrediatur metus pœnæ, quàm delictum reperiatur. l. 22. C. Eodem. Exceptio repetundarum, & Majestatis judicio, quæ etiam mortuis reis, cum quibus nihil actum est, adhuc exerceri placuit, ut bona eorum fisco vindicentur. d. l. 20. ff. h. t. l. fin. ff. Ad leg. Jul. Majest. Item fallit, & cessat prohibitio, si lis contestata, & condemnatio, præsertim ad pœnam pecuniariam secuta fuerit, antequam condemnatus obiit, vel accusatus sibi mortem conscivit. cit. l. 20. ff. h. t. Jul. Clarus §. sent. §. fin. q. 51. n. 16.

Pro coronide quæres: numne ex parte accusatoris, vel accusati procurator admittatur? Affirmari videtur in l. 33. §. 2. ff. de Procuratorib. & l. 3. C. h. t. Negari verò in l. 1. ff. An per alium causa appell. in l. 13. ff. de Publ. judic. in l. 71. ff. de Procuratorib. in c. 40. causâ 2. q. 6. in c. 2. causâ 5. q. 3. in c. 15. h. t. Pro his juribus conciliandis varii variè distinguunt. Ego censeo, in criminibus, quæ statutam habent pœnam pecuniariam, & relegatione minorem, in-

intervenire posse procuratorem, tum ex parte accusatoris, tum ex parte rei accusati. *d. l. i. ff. An per al. caus. appell.* item in alijs, si absens reus condemnari possit, nec non si absentia tantum causam reddere, aut defendere velit procurator. *d. l. 33. § 2. & l. 71. ff. de Procurat. l. 3. C. h. t. & l. 13. in fin. ff. de Publ. jud.* non si ipsum negotium principale peragere intendat. Camill. Borell. *dec. 66. n. 116. & multis seqq.* Joan. Parlador. *l. i. var. quotid. c. 20.* Certè hodierno jure in quibuslibet causis criminalibus ex parte accusatoris procurator admittitur ex constitutione criminali Caroli V. *art. 12. §.* Soll der Ankläger / oder sein Gewalthaber. Carpz. *in pr. crim. p. 3. q. 105. n. 2.*

§. VI.

47 *Materia*, seu *objectum* accusationis sunt causæ criminales, id est, delicta, ex quibus agitur vel ad poenam capitis, vel ad poenam corporis afflictivam, vel ad poenam infamiae, vel etiam ad multam pecuniariam, sed filco nferendam; verbò, ad vindictam publicam, sive ad commodum, & interesse Reipublicæ, arg. §. 11. *Inst. de injur. l. 3. §. 5. ff. de Sepulch. viol.* Sunt autem diversa delictorum genera, & in his nonnunquam etiam quoad accusationem diversum jus.

48 *Primò.* Alia sunt delicta fori interni, seu conscientiae, ut pravæ cogitationes; alia fori externi, seu humani. Notandum verò, de delictis cogitationum, quatenus actus mentis elicitos non egrediuntur, seu quatenus in terminis cogitationum manent, in foro exteriori neminem accusari, aut puniri posse: nam, ut habet vulgaris regula: *cogitationis poenam nemo patitur. c. 14. dist. 1. de Poenit. l. 18. ff. de Poenit. Ant. Matth. de Crimin. prolegom. c. 1. n. 5. Farinac. q. 124. n. 104.*

Secundò delicta alia sunt facti transeuntis, quæ ex se, & sui natura nullum post se relinquunt vestigium; ut *adulterium, stuprum,*

injuria verbalis; alia facti permanentis, quæ sensibus præcipuè oculorum subjiciuntur, & quorum remanent vestigia post admissionem, ut sunt *homicidium, incendium, furtum, falsificatio moneta.* Clafenius ad *const. crim. Carol. V. proleg. c. 3. n. 3.* Et hæc distinctio in processu inquisitorio in determinanda quæstione de necessitate corporis delicti ad formandam inquisitionem specialem adhiberi solet, ut dicemus.

Tertiò aliqua delicta dicuntur Ecclesiastica, aliqua secularia, aliqua mixta. Ecclesiastica sunt, quorum persecutio debet institui in foro Ecclesiastico, esto etiam per laicos commissa sint; quò pertinent *heresi. c. 18. de Heret. in 6. Apostasia* tanquam heresis speciei. Decian. *in 11. crim. lib. 6. c. 70. n. 3. Simonia, & violatio censura Ecclesiastica.* Gloss. & Panorm. *in c. 8. de Foro comper. Secularia* sunt, quorum, si laici rei sunt, persecutio institui debet in foro seculari; quò pertinent *rapina, furtum, homicidium, parricidium, crimen lesa Majestatis, & similia.* Clariss. D.D. Glette *in Jurisp. terrib. rom. 1. p. 1. c. un. §. 2. n. 3.* Mixta, seu mixti fori sunt, quorum, si laici rei sunt, persecutio potest institui in utroque foro: Ecclesiastico, & seculari; quò pertinent *usura, adulterium, incestus, sodomia, concubinatus, perjurium, sacrilegium, & si quæ alia.* Jul. Clar. *l. 5. sent. §. 1. n. 7. & §. fin. q. 37. n. 1. & seqq.*

Scrupulus hic incidit: utrum Judex Ecclesiasticus in criminibus mixti fori laicum per suos executores comprehendere, & in carcerem detrudere possit?

Non posse, sed id per auxilium brachii secularis facere debere, sentiunt Felin. *in c. cum sit generale. de Foro comper. Panormit. in c. significasti. n. ult. de Offic. jud. deleg. Boëtus dec. 264. & cum pluribus citatis Jul. Clar. d. q. 37. n. 8.* Quorum ratio est: quia ad Judicem Ecclesiasticum quæ talem non pertinet

gladius temporalis, sed spiritualis. captura autem, & incarceration ad jus gladii temporalis, non spiritualis spectant.

Ex adversa acie militant Martha de *Jurisd.* p. 2. c. 29. Covar. *Pract.* qq. c. 10. n. 2. & Alex. Sperell. *Decis. for. Eccl.* p. 1. dec. 4. n. 10. Quibus accedo propter *cap. attendendum.* l. 3. *causa* 17. q. 4. c. contra. 10. *causa* 26. q. 5. c. 2. de *Adulter.* ubi Episcopo etiam in laicos corporalis coercitio permittitur; maxime verò propter ordinationem Tridentin. *sess.* 25. c. 3. de *reform.* ubi mandatur Judicibus Ecclesiasticis, ut non solum in causis civilibus contra contumaces, sed & in causis criminalibus, priusquam ad censuras deveniant, contra laicos quoque per multas pœnariarias, captionem pignorum, *personarumque distractionem* (quo nomine captura venit) per suos proprios, aut alienos executores faciendam procedant. Moneo tamen, in praxi attendendam, servandamque esse consuetudinem cujuslibet loci, ac Provinciarum, & in Germania, quia ibi plerique Episcopi etiam jurisdictione temporali instructi sunt, quæstionem hanc penè cessare.

Quarò delicta alia sunt nominata, alia innominata. Nominata sunt, quæ exemplo contractuum nominatorum habent certum, & speciale nomen sibi à lege impositum, veluti *homicidium, sortilegium, simonia, adulterium,* & sexcenta alia. Innominata sunt, quæ carent nomine proprio, solentque communi nomine *stellionatus* appellari, à stellione, serpente quodam variis coloribus quasi stellato, & teste Plinio *lib.* 30. c. 10. oppidò homini invisio. Quòd igitur in civilibus est actio doli subsidiaria, illud in delictis est persecutio stellionatus, & ut generaliter dixerim, ubi certa accusatio, certusque titulus criminis deficit, hæc ex hoc crimine accusatio locum habet. l. 3. §. 1. ff. *Stellionatus*, in

qua lege etiam referuntur variæ species hujus criminis.

Quarò aliqua delicta dicuntur privata, aliqua publica, aliqua popularia.

Privata sunt, quæ proximè tendunt ad læsionem privati, nec legibus judiciorum publicorum annotata reperiuntur; ut *furtum, rapina, damnum injuriâ datum, injuria, pr.* *Inst. de Oblig. qua ex del.* & omnia pene delicta *extraordinaria*, quibus scilicet nulla pœna præstituta est, sed extra ordinem arbitriò judicis irrogatur. t. t. ff. de *Extraord. crim.* l. 1. §. 1. ff. de *EffraCTORIB.* l. 3. ff. *Expil. heredit.* l. 3. ff. *Ad SCtum Turpill.* l. 13. ff. de *Pœnis.* Agitur autem ordinariè in privatis delictis civiliter, seu ad interesse partis, & accusatio, sive criminalis actio ad pœnam arbitriam non nisi parti læsæ conceditur. §. 11. *Inst. de Injur.* l. fin. ff. l. fin. C. *Eod.* l. fin. ff. de *Privat. del.* l. fin. ff. de *Furt.* Quæ juris dispositio, ex quo jure Canon. mutata non est, etiam in foro Ecclesiastico servanda est, arg. c. 1. de *N. O. N.* Theodoric. in *Colleg. crim.* cap. 1. *aphor.* 15. contra Clarum, Farinæ, aliòsque.

Delicta publica (aliàs in specie *crimina*, seu *maleficia* dicta) sunt, quæ principaliter ferè offendunt Rempublicam, quæque peculiari aliquâ lege publicorum judiciorum vindicantur. l. 1. ff. de *Publ. jud.* Qualia sunt *crimen læsæ Majestatis, hæresis, apostasia, adulterium, homicidium, parricidium, veneficium, incendium, falsum, sacrilegium, delictum de vi publica, & privata, crimen repetundarum, fraudata annonæ, peculariis, restiduarum, ambitus, simonia, & plagii*, ut est concursus D. D. traditio, & colligitur ex d. l. 1. Horum delictorum executio, id est, accusatio non solum illis, quorum interest, sed cuivis ex populo plerumque datur §. 1. *Inst. de Publ. judic.* Adde, plerumque: quia sunt delicta publica, de quibus quilibet accusare

C

NON

non potest; sic enim accusatio adulterii ad maritum, patrem, fratrem, patruum, & avunculum restricta est per l. 30. pr. C. Ad leg. Jul. de adult. Accusatio de partu supposito parentibus tantum, aut iis, ad quos ea res pertinet, indulgetur in l. 30. §. 2. ff. Ad leg. Cornel. de fals. Imò hodie promiscua illa accusandi libertas ferè cessat, mandato hoc necessario munere Advocatis, seu Procuratoribus fisci, qui vulgò *Fiscales*, *peynliche Ampts-Räthe* / saluantur. Vid. Carpzov. in pr. crim. q. 103. n. 17. & q. 104. n. 22. & seqq.

Popularia delicta nuncupantur illa, ex quibus oriuntur actiones populares, quæ jus suum populo tuentur. l. 1. ff. de Popul. act. Talia sunt *crimen moti termini*, *dolosa violatio sepulchri*, *delictum de albo corrupto*, & alia, de quibus, in lib. 43. ff. tit. 6. & seqq. agitur. Competunt autem actiones populares cuivis ex populo, modò sit persona integra, cui per edictum postulare liceat. l. 4. ff. de Popul. act. qualis hic non est mulier, nec pupillus. l. 6. ff. Eod. Quòd si plures concurrant, is, cujus interest, præfertur. l. 3. §. 1. vel magis idoneus eligitur à Magistratu. l. 2. ff. Eod. Moribus hæ actiones exoleverunt, & vel is agit, cujus interest, vel crimine ad Magistratum delato per Procuratorem fisci causa peragitur. Groneweg. ad Tit. C. de his, qui accus. non poss. Struv. ad ff. Exerc. 48. ib. 115.

50 *Sexio delicta* sunt vel *levia*, vel *atrocia*, *gravia*, seu *atrociora*, vel *atrocissima*. Pro *levibus* aliqui habent, quæ sine dolo committuntur, veluti est *damnum injurià datum*, quod lex Aquilia coërcet, vel quæ dolo quidem perpetrantur, sed in re modica, ut *furtum rei modicæ*. l. 11. §. 1. ff. de Pæn. *Gravia* verò, seu *atrocia* ea reputant, quæ dolo committuntur, & magnum afferunt præjudicium, quale est *furtum rei magnæ*, & *injuria*

personæ illata. l. 10. §. ult. ff. Eod. *Atrocissima* autem, quæ poenam mortis merentur. Gilhauf. arbit. judic. crim. in proleg. n. 30. Alii aliter distinguunt, & nonnulli qualitatè delictorum relinquunt Judici æstimandam ex circumstantiis personæ offendentis, vel offensæ, armorum, loci, temporis, eventus, &c. arg. l. 16. ff. de Pæn. Bartol. in l. *levia* ff. h. t. Mihi præ reliquis placet sententia Julii Clari. l. 5. Sentent. §. 1. n. 9. ubi dicit, *delicta gravia*, seu *atrocia* esse illa, pro quibus à lege, vel statuto simpliciter poena mortis naturalis, vel civilis imponitur; addit Carpz. pr. crim. p. 3. q. 102. n. 63. aut alia corporis afflictiva; adde, præsertim si per illam corpus membro aliquo, naso, aure, manu, &c. mutiletur; *atrocissima*, seu *gravissima* esse illa, quæ graviore genere ultimi supplicii, ac peculiari pænæ augmento vindicantur, ut puta, si reus comburatur, culeo infuatur, rotà contundatur, trahæ imponatur, aut in frustra dissectetur, &c. Reliqua ergo delicta, quæ habent impositam mitiorem poenam, censenda erunt *levia*. Vid. Haunold. de F. & J. tom. 6. tr. 2. c. 1. controuv. 3. ubi n. 23. notat, in eo hujus distinctionis utilitatem versari, quòd nempe personæ prohibita accusare in atrocioribus possint accusare in levibus arg. l. 18. C. De his, qui accus.

Septimo delicta alia excepta, alia non excepta vocantur. Illa sunt, quæ generali legis dispositione non continentur: veluti *heresim*, *simonia*, *sacrilegium*, *crimen laesæ Majestatis*, *fraudata annona*, *fraudati census*, *falsamonneta*, & similia. Theodoric. in Col. crim. c. 1. aphor. 22. Atque in horum delictorum detestationem singulariter in jure cautum est, etiam accusatores aliàs minus idoneos admittendos esse, prout supra passim comprobavimus. *Non excepta* dicuntur, quæ generali legis dispositione comprehenduntur. Clariss. D. D. Gletle in Furi. pr. terris. tom. 1. p. 11.

p. 1. c. 111. §. 2. n. 6. ubi demonstrat., pro materia diverſitate exceptorum delictorum numerum variare.

11) *Occulta* delicta ſunt aut notoria, aut famoſa, ſeu publica, aut occulta.

Notoria vocitantur, quæ nulla tergiverſatione celari, ſut probabili ratione negari, vel in dubium vocari poſſunt. Eaque iterum notoria ſunt vel notoreitate juris, vel notoreitate facti. Notoreitas juris ſumitur à jure, ſeu judicio, puta ex confeſſione propria judiciali, ex actis, quæ impugnari nequeunt, aut ex ſententia judicis, quæ tranſiit in rem judicatam. c. fin. de Cohabit. Cleric. & mul. Notoreitas verò facti inde, quòd delictum commiſſum ſit in oculis plurium hominum, ita ut nullà tergiverſatione celari poſſit. d. c. fin. & c. 8. Eod. Quot autem homines requirantur ad conſtituendam hanc notoreitatem? non una omnium opinio eſt, Zerol. in 2. p. Prax. V. excommunic. dub. 9. ſaltem ſex: Farinac. in Pr. crim. lib. 1. tit. 3. q. 21. n. 47. decem perſonarum præſentiam, ac ſcientiam exigat: Ego cum P. Haunold. d. c. 1. contr. 4. n. 29. & Clariff. D. D. Gletle d. §. 2. n. 5. diſcretionè prudentis Judicis remitto. Cæterùm in his neque accuſatione, neque inquisitione, neque denuntiatione opus eſt. c. 9. h. t. d. c. 8. de Cohab. Cler. & mul. c. 15. cauſa. 2. q. 1.

Famoſa, ſeu publica delicta hic appello, de quorum authore publica vox, ac fama, ein gemein Geſchrey/ eine gemeine Rede eſt, ex certa ſcientia, & à certis authoribus proveniens. c. 8. De Cohabit. Cler. & mul. Ut igitur famoſum, ac publicum ſit delictum, hæc poſitiſſimum requiruntur: Primò, ut originem ſuam non malevolis, & maledicis, ſed viris honeſtis debeat. c. qualiter. 24. h. t. c. licet. 47. de Teſtib. Conſt. crim. Caroli V. art. 25. §. Erſtlich, niſi quòd in cauta turpi à turpi quoque perſona fama oriri poſſit. arg. l. 3. C.

de Naufragiis. Secundo, ut ſit conſtans, non vaga, non levis, non ſibi contraria per l. ult. ff. de Hæredib. inſtit. Gilhauf. in Arb. Judic. crim. c. 6. p. 5. n. 1. & ſeqq. Tertiò, ut ſufficienter probetur; quod ſit per duos teſtes honeſtæ vitæ, & probatæ fidei. Farinac. in Pr. cr. lib. 1. t. 5. q. 49. n. 201. Carpz. p. 3. q. 120. n. 22. Quamvis etiam unum teſtem hic admitti velit Jaſon ad l. 31. ff. de Injur. ſecùs ac Farinac. qui q. 27. n. 209. teſtem ſingularem ſuſpectum habet. Utut verò probetur fama, ſola tamen ad damnandum, ſed duntaxat ad inquirendum ſufficit. d. c. 8. de Cohabit. Cler. & mul. Gilhauf. d. p. 5. n. 47.

Delicta *occulta* dupliciter ita dicuntur: propriè, & impropriè. Propriè, ſeu ſimpliciter occulta ſunt, quæ juridicè per duos teſtes probari nequeunt. Panormit. in c. veſtra. de Cohabit. Cler. & mul. Ideòque in foro humano eorundem accuſatio non datur, ſed DEI judicio relinquuntur. c. erubeſcant. II. diſt. 32. c. conſuluiſti. 20. §. ſpontanea. cauſa. 2. q. 5. c. 33. & 34. de Simon. & conſequenter Adam Burghab. Select. caſ. conſ. cent. 3. caſu 10. inferit, quòd in flagranti ab aliquo deprehenſus, mòxque ab eo de ſcelere accuſatus, id fateri non teneatur, eſto inde accuſator tanquam calumniator infamiam incurrat. Minùs propriè, ſeu ſecundum quid occulta ſunt delicta, quæ per paucos, vel difficulter probari poſſunt Hoſtienſ. Panorm. & alii, quos refert, & ſequitur Fagnan. in d. c. veſtra. 7. de Cohabit. Cler. & mul. n. 121. Quæ & ſecreta audiunt, eſt in præſentia quinque perſonarum facta ſint. c. quis aliquando. 87. §. econtra. v. non ſunt hæc. diſt. 1. de Panis. Gloſſ. in c. manifeſta. cauſa 2. q. 1.

Atque hæc præcipua delictorum genera, & ſpecies ſunt, ex quibus omnibus ferè duplex actio competit: civilis, & criminalis, ſeu accuſatio. §. 11. Inſt. & l. fin. ff. de Injur. l. fin. ff. de delict. priv. l. fin. ff. de Furtis. Illa rem

familiarē, aut pœnam actori applicandam; ista interesse, & vindictam publicam, sive pœnam fisco inferendam persequitur. arg. l. 19. §. 5. ff. de Publ. & vectig. Quin imò si hæ actiones ad diversa tendant, civilis ad persecutionem rei familiaris, criminalis ad vindictam, utrâque simul experiri, aut si unâ actum sit, alterâ adhuc agere licet. l. un. C. Quando civil. actio crim. prejud. Aliàs si ad idem, ac utraque ad vindictam, seu pœnam comparata sit, non cumulativè, sed electivè concurrunt, ita ut electione unius altera tollatur. l. 6. in fin. ff. de Injuriis. l. 56. §. 1. ff. de Furtis. Gail. 1. observ. 65. n. 3. Adde, quæ supra lib. 2. ad tit. de libel. oblat. n. 27. diximus.

§. VII.

§ 2 *Forma*, accusationis stat in modo eam deducendi in Judicium. Ut verò ritè in judicium deducatur, sequentia concurrant, oportet.

Primum est, ut accusator offerat libellum accusatorium, die peynliche Klage & quidem in scriptis. c. 1. causâ. 2. q. 8. l. 3. ff. h. t. præterquam in levioribus delictis, in quibus vindicandis plena causæ cognitio, & lictus judiciorum ordo non adhibetur, sed audita discutiuntur de plano. l. levia. 6. ff. Eod. l. unius. 18. §. ult. ff. de Quest. l. nec quicquam. 9. §. 5. ff. de Officio Proconsul. Certè hodie ex communi consuetudine liberum relinquitur accusatori, accusationem vel in scriptis offerre, vel oretenus proponere. Salicet. in l. penult. n. 2. C. h. t. Clarus lib. 5. §. fin. q. 12. num. 6. modò verbalis querelâ per Notarium publicum, actuarium, vel Archigrammatæum audita in scriptis redigatur, & in cæteris serventur servanda, prout innuit Constitutio Criminalis Caroli V. art. 5. 89. & aliquot seqq. Clar. cit. n. 6.

§ 3 *Alterum* requisitum est legitima libelli accusatorii conceptio; ad quam duo necessaria. I. ut accusator, præter suum, accusati, &

Judicis nomen, graphicè exprimat speciem delicti cum designatione complicum, circumstantiarum, loci, ac temporis, nempe anni, & mensis, non etiam diei, aut horæ, nisi reus requisiverit. c. fin. §. libellorum. causâ. 2. q. 8. d. l. 3. ff. & l. 16. C. h. t. Conflit. crim. Caroli V. art. 89. Si unum horum omissum fuerit, accusatio ipso jure nulla est, & libellos accusatorius, ceu vitiosus ex officio rejici debet, Gail. 1. Observ. 64. n. 9. & seqq. Clar. cit. q. 12. n. 9. Ægid. Poss. Pr. crim. tit. de Inquisit. n. 95. Sine dubio ideo: ne alioquin accusatio reddatur incerta, & reo se defendendi, ac negativam, loco aut tempore coarctatam, probandi facultas eripiatur.

II. Ut accusator vinculum inscriptionis arripiat, id est, ut nomen suum in libello profiteatur, sese obstringens ad similitudinem supplicii reo intentati, si crimen delatum non probaverit, & deprehensus fuerit, falsò arguisse. c. 3. causâ 2. q. 8. c. super his. 16. h. t. l. 3. & 7. ff. l. fin. C. Eod. Quæ res ad inventa est, ne facilè quis profiliat ad accusationem, cum sciat, inultam sibi accusationem non futuram. Text. in d. l. 7. pr. Verùm hodiernis moribus inscriptio illa ad talionem obsolevit, tum ne quis metu propriæ salutis ab accusatione desisteret, & sic crimina impunita manerent: tum quia pleræque accusationes hodie ex officii religione per Procuratores, ac Promotores fiscales obeuntur. Scacc. lib. 1. de Judic. c. 51. n. 14. Covar. lib. 2. Var. resolut. c. 13. n. 3. Gail. lib. 1. de Part. publ. c. 9. n. 3.

Questionis est: an in libello accusatorio necessaria sit conclusio? Quod nego: cum enim Judici ex officio incumbat, ut nemine etiam petente, contra delinquentes procedat. l. 13. ff. de Offic. Presid. ideo licet accusator non petat reum puniri, nihilominus crimine probato Judex pœnam ordinariam, aut extraordinariam adversus eum

exat.

exercere tenetur. l. 1. §. quorum 4. ff. ad Scutum Turpill. l. 1. §. ff. Ad municipal. l. fin. ff. de Delict. privat. l. fin. ff. de Furtis. Gail. 1. Obseru. 61. num. 18. Mynsing. cent. 4. Obseru. 81. Unde regula illa, quod *sententia debeat esse libello conformis*, solum in civilibus, non item in criminalibus locum sibi vendicat. Quod si tamen petitio, seu conclusio adjiciatur, propterea non vitiat libellus. Græueus p. 1. Obseru. 61. n. 20. Quin & de usu, ac praxi fori libellus criminalis ita concluditur: *Quare peto ipsum puniri juxta formam juris, & statutorum: Den Beklagten der begangenen Missethat halber / nach Anweisung der Rechten zu bestraffen; ut patet ex Ordinac. crimin. Caroli V. art. 89. Decian. tr. cr. lib. 7. c. 43. num. 4. Clar. d. §. fin. q. 3. 1. n. 13. Addit præterea Gail. d. Obseru. 61. n. 19. consulto conclusionem, ac petitionem certæ pœnæ addi, si tale sit delictum, cujus pœna pecuniaria est, & partim accusatori, partim fisco applicanda.*

§. Tertium requisitum est, ut accusator idoneis fidejussoribus, vel pignoribus caveat de accusatione ad finem iudicii usque prosequenda, de solvendis in casu succumbentia expensis, deque refarcienda injuria, & omni damno. l. 7. §. 1. ff. h. t. l. qui crimen. 3. C. De his, qui accus. Constit. crimin. Caroli V. art. 12. ubi Legislator gloriosiss. mem. simul adjungit formam & qualitatem hujus cautionis his verbis: *Sobald der Angeklagte zur Gefängniß angenommen ist / soll der Ankläger / oder sein Verwalther / mit seinem Leib versichert werden / bis er mit Bürgen / Caution, Vorstand / und Sicherung / die der Richter mit samt 4. Schöffen / nach Gelegenheit der Sachen / und Achtung bey der Person / genugsam erkennet / gethan hat. Quod non modo verum est in casu, quo reus crimen planè negat, sed & quo fatetur, legitimam tamen ratione illud defensusus. Con-*

stit. crim. Carolin. art. 13. Imò ut notorium sit delictum rei, ita ut defendi à reo nequeat, attamen saltem de prosequenda lite cavendum est. Constit. crim. Carol. art. 15. Vid. Christoph. Blumlacher ad cit. art. 12. Porro si accusator idoneam cautionem præstare nequeat, ab accusatione verò desistere nolit, unà cum reo in custodia detinendus est, usque dum delictum probaverit, vel indicia quædam urgentia commissi criminis demonstraverit. Nisi accusator sit persona in magna dignitate constituta, quippe talis vadem, qui cum accusato sit paræ conditionis, iudicio sistere potest, qui locò illius custodia committatur. d. Constit. Carol. art. 14.

§. VIII.

Finis accusationis est vindicta publica: ideo namque accusatio instituitur, ut reus legitimis criminis probationibus convictus condemnetur, & pœnis promeritis in exemplum castigetur. l. 28. §. 15. ff. de Pœn.

§. IX.

Effectus accusationis concernunt vel Judicem, vel accusatorem, vel accusatum.

Ex parte *Judicis effectus* accusationis est, quod eâ propositâ possit accusatum citare, ut personaliter compareat. c. 1. de Jud. in 6. imò per apparitorem in iudicium rapere, & in carcerem custodia causâ conjicere. Modò delictum sit atrox, seu pœnam corporalem post se trahat, & Judici antea constet per certa, & sufficientia quædam indicia, ac conjecturas, vel alias probationes, accusatum hujusmodi delicti reum esse; aliàs namque incarcerari non debet, etiamsi accusator cupiat, & offerat se unà cum accusato mancipari carceri, donec waleficium legitimè comprobeat. Constit. Carolina art. 6. & 11. l. 3. §. 5. & 6. ff. de Custod. & exhib. reor. l. 6. §. 3. C. Eod. Porro si Judex temerè aliquem incarcerat, vel innocentem diutiùs detinet, incidit in syndacatum. Carpz. in Pr. crim. p. 3. q. 111. n. 70. Et quia captus

capto gravem ignominiam, ac irreparabile damnum infert, hic merito ad injuriarum actionem admittitur per l. 32. ff. de Injur. Farinac. in Pr. cr. lib. 1. q. 27. n. 135. Joan. Andr. in c. si clericos. de Sent. excom. in 6. Ubi Prælatos monet, ut sibi caveant, ne statim ad accusationem, vel denuntiationem alicujus etiam de gravi crimine ad capturam Clerici procedant, indèque Canonis excommunicationem incurrant.

§ 8 Effectus accusationis respectu accusatoris tres sunt. Primus est, quod subscriptione in crimen factâ in similem custodiam conjiciatur, ibidemque detineatur, donec judicium finiatur, ut si fortè in probatione deficiat, pœnæ talionis subjici possit. l. nullus. 2. C. de Exhibend. reis. l. fin. C. h. t. Verùm hæc similitudo custodiæ eadem ratione, quâ subscriptio ad pœnam talionis, à foro recessit, & accusator tam diu solum in carcere detinetur, quousque cautionem præstiterit de expensis, & injuria in casum succumbentiæ præstandis. Constit. crim. Caroli V. art. 12. Jul. Clar. §. fin. q. 18 n. 4.

§ 9 Alter est, quod accusator crimen, cujus accusationem adornat, teneatur probare. c. 2. & 4. causâ. 2. q. 8. l. 6. ff. de Cust. reor. l. 6. §. 3. ff. ad SCrum Turpil. & per consequens etiam ad expensas, si in probatione defecerit, temerèque litigaverit. arg. l. 79. pr. ff. de Judiciis. l. 13. §. 6. C. Eod. l. 3. C. de his, qui accus. non poss. Constit. crim. Caroli V. art. 12. & 13. Mevius part. 3. dec. 295. part. 4. dec. 31. & part. 5. dec. 30. Cautus proinde sit accusator, neque enim quævis probatio in causis criminalibus, & atrocibus delictis Judici de aliqua fidem facere potest, sed tantummodo ea, quæ sit vel per evidentiam ipsius facti, aut per petratæ facinoris propriam, spontaneam, ac liberam ipsius rei confessionem. c. evidentiâ. 9. h. t. l. eaquidem. 7. C. Eod. c. super eo. 3. de Testib. cogend. vel per duos testes, qui de proprio sensu visus, vel auditus

deponunt, ut traditur in Constit. cr. Caroli V. artic. 67. Gilhaus. in Arb. judic. crim. c. 6. part. 3. n. 128. Sichard. ad rubr. C. de Prob. num. 4. Et hoc est, quod dicitur, in causis criminalibus probationem luce meridiana debere esse clariorem. l. ult. C. de Prob. l. abintem ff. de Pen. Gail. lib. 1. observ. 108. n. 3. & lib. 2. de Pac. publ. c. 7. n. 14. Myning. cent. 5. observ. 33.

In sollicitam hic dubietatis revocatur aleam, quot testes requirantur in judicio criminali Canonico?

Difficultatem faceffunt textus in speciem contrarii: nam in c. Præsul. 2. & c. nullam 3. causâ 2. q. 4. pro condemnatione Episcopi septuaginta duo: pro condemnatione Presbyteri Cardinalis quadraginta quatuor: pro condemnatione Diaconi Cardinalis viginti septem: & pro condemnatione aliorum etiam Clericorum Urbis Romæ septem testes desiderantur. Econtra juxta c. 1. ead. causâ & quest. pro condemnando Clerico accusato duo, vel tria testimonia sufficiunt.

Gratianus ad c. nullam. & plerique alii DD. opinantur, prædicta jura accipienda esse de peculiari privilegio Ecclesiæ Romanæ, vel tum potius obtinere quando testes sunt improbæ vitæ, & suspectæ fidei. Sed convincitur hæc opinio ex ultimis verbis d. c. Præsul. quibus cavetur, ut testes, & accusatores sui aliqua sint infamia. Mihi videtur, decreta illa apud Veteres in usu, eaque non immerito constituta fuisse: tum quod ejus dignitatis homines tantâ sanctitate esse debeant, ut major fides eis habenda sit, quàm aliis pluribus contra eorum virtutem deponentibus: tum propter grave scandalum, quod orietur, si Prælati, & Cardinales passim accusarentur, & damnarentur: tum quia cum pro munere & dignitate aliis justitiam ministrant, sicut signum ad sagittam positi sunt, & invidia, atque odio improborum quotidie exponuntur. arg. c. 24. h. t.

h. t. S. Th. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 3. Verūta-
men postea hoc jus in desuetudinem abiit, &
Praelatorum causæ etiam graviores duorum,
vel trium testium autoritate, ac testimonio
terminari cœperunt. *Clar. in Pr. cr. §. fin. q. 66.*
Less. de F. & F. lib. 2. c. 20. Hodie quo-
modo contra Episcopos in causâ criminali,
quæ coram solo S. Pontifice dijudicanda est,
procedi debeat? cavetur in Concilio Trid.
Sess. 13. c. 6. 7. & 8. de Reform.

60 *Tertius effectus ex parte accusatoris est,*
quod post litis contestationem, aut etiam
postquam oblato Judici libello inscriptio facta
est, accusationem prosequi cogatur, nec im-
punè citra abolitionem à magistratu impretra-
tam desistat, *l. 9. l. 15. §. 5. ff. ad SCrum Tur-
pillian. l. 1. 2. & 3. C. de Abolit.* Siquidem pub-
licè interest, accusationem non intermitteri,
sive vera sit, ut delictum puniatur; sive falsa, ne
calumniator impunè evadat, & licentiùs in in-
nocentiam cujusque grassetur. *Vallenf. h. t. §. 2. n. 8.* Planè ante libelli oblationem, & in-
scriptionem, ab accusatione incepta accusatori
integrum est desistere, sed desistenti imponitur
silentium perpetuum, ne deinceps eundem de
eodem crimine accuset, aut infamet. *c. licet.*

14 & ibi *Gonzal. h. t. l. 6. C. de His, qui accus.*
61 *Effectus Accusationis respectu accusati alius*
est, dum pendet, alius postquam finita est.

Accusatio pendens, etsi non infamet, l. fur-
ti. 6. §. 1. ff. de his, qui not. infam. gravat ta-
men æstimationem accusati, ita ut ad novas
dignitates sive Ecclesiasticas, sive sæculares
promoveri nequeat. *c. 3. dist. 81. c. omnipo-*
tens. 4. h. tit. l. reus 7. pr. ff. de Munerib. l.
um. C. de Reis postul. Adèd ut nec promotio,
collatio, aut assequutio novæ dignitatis, seu
honoris teneat, nec convalescat, quantumcun-
que promotus postea per definitivam senten-
tiam absolvatur, ac innocens pronuntietur.
arg. c. si eo tempore. 45. de Rescript. in 6. l.
29. ff. de Liberali causâ. Pirrhing. h. t. n. 42.

Dummodo crimen, de quo accusatus est,
sit grave, seu atrox, ut latis innuit *c. omni-*
potens. in illis verbis: *de quo tanta, & talia*
nuntiantur; id est, *gravia,* prout exponit
cum *Joan. Andr. Fagnan. ibid. n. 17.* nec ex
conjecturis appareat, reum per calumniam,
& eo animo delatum esse, ut à novis hono-
ribus arceatur. *d. l. 29. §. qui vero. ff. de*
Liberal. causâ *Pirrhing. & Fagnanus ubi*
supra.

Accusationem finitam sequitur rei con-
demnatio, qua de in *Constit. crim. Caroli V:*
art. 92. & seqq. ubi Judici, & Assessoribus
præscribitur, ut post causam plenè discussam,
& factam ab utraque parte conclusionem,
integra acta judicialia in medium proferant,
singula diligentissimè examinent, ac ponde-
rent, & sententiam summâ cum accuratione,
& prudentiâ, prædictæ constitutioni crimi-
nali pro facti cujusque ratione maximè con-
formem meditentur, eamque scriptis com-
prehensam, & denuò requisitis, atque colle-
ctis singulorum Assessorum suffragiis com-
probatam Judex per juratum Actuarium pu-
blicari, & elatâ voce in præsentia partium præ-
legi jubeat. In quo Constitutio Carolina
discrepat à Jure communi, juxta quod Judex
ipse sententiam recitare tenetur, exceptis per-
sonis illustribus. *l. 2. & 3. C. de Sent. ex peric.*
recit. Novell. 71. c. 1. *Christoph. Blumla-*
cher. ad d. Constit. crim. art. 94.

Non nescio, hoc loco à quibusdam *du-*
bium moveri: utrumne à sententia condem-
natoria appellare liceat? Sed de hoc egi in *lib.*
2. tit. de Appell. n. 34. ubi ostendi, inspecto
jure tam Canonico, quàm civili condemna-
tum, aut pro eo quemvis alium appellare pos-
se per *c. 4. §. præterea. c. 13. & 14. de Appell. l. 6.*
ff. & l. 6. §. 3. l. 14. l. 29. C. Eod. ex generali
verò, & inveterata Germaniæ consuetudine
in causis criminalibus, quarum pœna est cor-
poris afflictiva, appellationi non deferri, ne
reus

reus appellando vim sententiæ eludat & gratia delicta vel in perpetuum, vel diu saltem impunita maneant per Recept. Imper. de Anno 1530. §. 95. Ordinat. Cam. p. 2. tit. 28. Quam opinionem utroque pollice dignatur Rev. Christ. Priggl in *Man. Pract. de Appell. observ. 3. n. 16.*

PARS II. De Inquisitionibus.

SUMMARIA.

63. Inquisitionis diversa acceptio. 64. Definitio.
65. 66. Divisio. 67. Necessitas.
68. A quo Judice. 69. 70. 71. Contra quas personas?
72. 73. De quibus criminibus inquirendum sit
74. Afferuntur requisita inquisitionis generalis. 75.
Usque 83. Inquisitionis specialis: 84. Usque 86.
Inquisitionis per torturam.
87. Quis sit inquisitionis finis? 88. Et seqq. quinam
efficiat?

§. I.

63. Inquisitionis vocabulum ut maximè in Jure nonnunquam designat quamcunque, sive cujuscunque rei indagacionem, vel investigationem, c. 26. de Elect. c. ult. §. 1. de Offic. deleg. Clem. un. Eod. potissimum verò, & impræsentiariarum refertur ad criminalia, denotatque peculiarem modum, quo Judex in reos, ac facinorosos ex officio inquirat; vulgò: Eine Nachforschung von Ambrs wes gen.

§. II.

64. Definitur Inquisitio, quòd sit legitima Judicis ex officio procedentis super delicto facta investigatio: Carpz. in *Pr. crim. p. 3. q. 107. n. 7.*

§. III.

65. Dividitur inquisitio I. in generalem, & specialem. Generalis fit primò, quando de persona in genere, & delicto in communi quaritur; ut cum Superiores visitant Reg.

na, Provincias, Diceceses, aut alia loca subdita, & inquirunt an Statuta, an leges observentur: an nulla crimina majoris notæ invalescant? Secundo, quando quidem constat de delicto in specie, puta de homicidio, sacrilegio, aut furto, sed ignorato authore Judex in genere inquirat, quis probabiliter, aut præsumptivè delictum ejusmodi commiserit. c. 25. h. 1. l. 13. ff. de Offic. Præs. Specialis est, quando Judex vel ex mero officio, vel ad alicujus querelam, aut Officialis publici denuntiationem in certum crimen, v. g. homicidium, & in certam personam, an crimen illud perpetraverit, indagat. arg. c. 18. & 24. h. tit.

II. Dividitur inquisitio in mitiorem, & graviorem. Mitiozem voco, quæ fit sine tortura, per argutas nempe, & acutas quaestiones, atque articulos ad examinandum reum excogitatos. Graviorem appello, quæ fit in vinculis, & per corporis cruciatus. ac tormenta; unde passim *tortura*: in *Digestis*, & *Code* verò *quaestio* nomine insignitur, quemadmodum & in Nemeli Carolina vernaculè dicitur. Die Marter / die peynliche / oder scharffe Frage.

§. IV.

Causa efficiens inquisitionis est Jus. Procedit autem inquisitio tum ex Jure Divino Deuter. c. 13. v. 12. & c. 17. v. 4. tum ex Jure Humano, tam Canonico. cap. 32. causa 23. q. 5. c. 9. 17. 19. 21. 24. & 25. h. tit. quam Civili l. 3. l. 13. ff. de Offic. Præs. l. 7. c. h. 1. l. 1. c. de Custod. reor. t. 1. ff. & c. de Quaestio. Nov. 128. cap. 21. & Concl. Crim. Carol. V. a. 214. 219. & alii passim. Optimâ ratione, ne ob defectum accusatoris, aut probationem delicta ignota maneant, & impunita cum certissima pernicie, ac perturbatione Reip. Quamobrem inquisitio tanta necessitatis est, ut ipse Judex, si eandem intermittat, gravi peccato obstringat, c. sicur inquit.

quit. 46. *causa* 2. q. 7. & de Syndicatu teneatur. Paris de Puteo *de Syndicatu in V. negligentia* c. 1. n. 8. & 9. Brunneman. in *Proc. inquis.* c. 1. n. 11. ubi n. 12. notat, solere hodie contra Judices inferiores crimina, de quibus fama publicata est, investigare negligentes, à fisci Procuratoribus de non administrata iustitia formari processum, eosque (quod adjicit Stryk. in *annotat. ibid.*) privatione jurisdictionis ob ejus abusum puniri secundum Constitutionem Caroli V. a. 1. Petr. Theodoric. in *Colleg. crim.* c. 4. *aphor.* 8. n. 3. ubi n. 8. & *seqq.* probat, inquisitionem etiam cum accusatione, præsertim in delictis atrocibus cumulari, ac simul institui posse, quam opinionem usus comprobat.

§. V.

68 *Subjectum* inquisitionis duplex est, *activum* & *passivum*.

Activum est Inquisitor, isque non alius, quam Judex competens: quoties enim per viam inquisitionis procedit, necessum est, ut inquisitor habeat merum imperium, ac jurisdictionem in ipsum delictum, & delinquentem suo foro ratione domicilii, delicti, vel deprehensionis *subjectum*. l. 3. ff. l. 2. C. de *Jurisdictione*. l. 1. & 2. C. *Ubi de crim. agi oport.* Adeo ut iis omnibus & singulis deficientibus contra criminolum ad hoc, ut puniatur, inquiri nequeat, aut si inquisitio instituta, & sententia ulla lata est, ea ob defectum jurisdictionis ipso jure nulla sit. r. r. C. *Si non à compet.* jud. Boff. *tit. de inquisit.* n. 62 Carpz. d. q. 107. n. 73.

69 *Subjectum passivum* inquisitionis constituent subditi, qui eam sustinent. Ubi duo discernimus. *Primo*: quis inquisitioni speciali? *Secundo*: quinam quæstioni, seu inquisitioni per torturam subijci possunt?

Ad *primum* quæsitum *ix.* tradendo regulam generalem: Ferè omnis ille potest subijci inquisitioni speciali, qui potest accusari:

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

qui verò accusari nequit, etiam non rectè inquisitioni subijcitur. Ratio est: quia inquisitio specialis in locum accusationis subrogata est, per l. pen. ff. de *Publ. jud.* l. congruit. 13. ff. de *Offic. Præs.* Gilhauf. in *arb. jud. crim.* c. 3. p. 1. n. 19. Quinam autem accusari non possint, longa serie recensuimus *supra* à n. 32. usque ad n. 46.

Ad *alterum* quæsitum *ix.* quæstioni subijci, 70 & tormentis interrogari posse omnes, qui non reperiuntur expressè prohibiti. Prohibentur autem impuberes, quibus torturæ locò ferula est. l. 1. §. 32. & 33. ff. de *SCro. Silan.* l. 10. ff. de *Quæst.* Senes decrepiti. l. 3. §. 7. ff. de *SCro. Silan.* l. 7. ff. de *Quæstion.* ubi D. D. Mulieres gravidæ, donec à partu 40. dies effluant. l. 3. ff. de *Pæn.* & ibi Bartol. Illustres, ut Principes, Comites, Barones, arg. l. 11. & 16. C. de *Quæstionib.* Eckolt. ad ff. *Eod.* §. 9. Nobiles per l. 4. C. ad leg. *Ful. Maj.* Covar. lib. 2. *var. resol.* c. 9. n. 4. Milites. l. *milites.* 8. C. de *Quæstionib.* ubi Salicet. Clariss. in *pr. cr. lib.* 5. *sent.* §. *fin.* q. 64. num. 18. Doctores, arg. d. l. *milites.* Colendiss. meus Confrater Joan. Frideric. Fregismont in *Disc. de Doctor. dignit.* cap. 3. num. 21. Surdi, & muti. l. 3. §. 8. & 10. ff. de *SCro. Silan.* Cyn. in l. *fin.* ff. de *Quæst.* Et alii tam animi, quam corporis morbo laborantes. d. l. 3. in *pr.* & §. 11. ff. de *SCro. Silan.* ubi D. D.

Verùm hæc prohibitio perpetua non est: 71 sunt enim crimina quædam excepta, veluti læsæ Majestatis, perduellionis, veneficii, prodicionis patriæ, blasphemix, simoniæ, hæresis, assassinii, falsi, & si quæ alia, ob quæ personæ aliæ à quæstione exemptæ moderatæ torturæ subijci possunt, exceptis tamen iis, quæ ob ætatem, vel debilitatem corporis, ut & partus periculum torqueri prohibentur, in quibus eadem semper ratio militat. l. 10. §. 1. ff. de *Quæstionib.* l. 3. & 4. C. *Ad l. Ful.*

D

Majest.

Majest. l. 3. §. 10. l. 7. ff. de Re milit. l. 7. C. de Malefic. l. 21. C. Ad leg. Cornel. de fals. Damhoud in pr. crim. c. 41. n. 7. & seq. Farinac. in pr. cr. lib. 1. tit. 5. q. 41.

Potro si plures sint ejusdem criminis rei, initium torturæ à suspectissimo fieri debet, aut si omnes sint ex æquo suspecti, à timidiore, à quo facillimè verum cognosci posse videtur. *l. 1. §. idem Divus. 2. l. 18. ff. de Quæstionib. Clar. ad §. fin. q. 64. n. 29. Bocer. tr. de Quæstionib. c. 5. n. 8.* Unde, quia ex mala Phylionomia quis ad scelera proclivis præsumitur, torturam ab illo, qui è pluribus est deformior, incipiendam esse, autumant Bald. in *l. 2. C. Quor. appell. non recip.* Menoch. de *Præsumpt. lib. 1. q. 89. n. 130.* & cum his Amanitissimus meus Confrater Clariss. P. Benedictus Behamstein in *Discurs. Philosoph. jurisd. disc. 3. ad fin.*

§. VI.

72 *Materia*, seu *objectum* inquisitionis est delictum, in quod, vel in cujus authorem, si constat, id admissum esse, inquiritur. Ex parte hujus.

Requiro I. Ut delictum sit magnum: enim verò de majoribus duntaxat, non de levibus, ac privatis criminibus inquirendum est. *c. inquisitionis. 21. h. t. l. levia. 6. ff. Eod.* quia illa, non ista Remp. lædunt, publicamque tranquillitatem turbant. Marant. de *Ord. judic. p. 6. dist. 1. n. 104.* Carpz. d. *q. 107. n. 23. & seqq.* Quibus contradicit Clar. d. *§. fin. q. 17. in fin.* & novissimè Brunneinan. in *Procc. inquisit. c. 5. n. 3.* Illud certum est, reum tormentis interrogari non posse, nisi tale delictum perpetraverit, quod poenam corporalem, & relegatione graviorem mereatur: nam cum hæc levior sit, quàm tortura, absurdum esset, gravius decerni adversus ambiguum innocentiam, quàm decerneretur in crimen convictum. Welenb. in *Parat. de Quæst. Burlat. consil. 439.* Farinac. in *pr. crim. lib. 1. tit. 5. q. 38. n. 6.*

Requiro II. Ut inquisitori saltem in genere re constet de corpore delicti, quod nempe sit commissum, ac perpetratum. *l. 1. §. 24. ff. de Scto Silano.* adeò ut licèt reus sponte delictum confessus sit, contra eum tamen Jdex procedere non possit, priusquam in locum, in quo delictum commissum dicitur, miserit, & illic, an commissum sit, inquisiverit per *l. 1. §. 27. ff. de Quæstionib. Vallenf. h. tit. §. 4. num. 2.* Marant. d. *p. 6. pr. num. 17. & 18.* Quin etiam ad specialem inquisitionem, præsertim ad torturam, non sufficit, liquere delicto, v. g. de eade, sed constet, oportet, quòd scelere, & dolo malo factum sit. Marant. *l. cit. Roland. à Valle vol. 1. consil. 51. num. 11. & seqq.* Insuper non ex conjecturis tantum, & præsumptionibus de delicto constare debet, sed verè, liquidò, & ex plenis probationibus, rei videlicet oculari inspectione, & evidentiâ, vel testium depositione. *d. l. 1. §. 24. ff. de Scto Siliano. Mynsing. cent. 3. observ. 81. Bocer. tr. de Quæstionib. c. 3. n. 4.* Nisi delictum occultum sit, ac difficilis probationis. Menoch. *lib. 1. præsumpt. 58. n. 2. Cravet. consil. 73. n. 19.* Gilhaul. in *Arb. jud. crim. c. 3. part. 1. num. 11.* aut ejusmodi, ut post se nulla vestigia relinquat: tunc quippe satis est, corpus delicti præsumptionibus, ac conjecturis probari. Clar. d. *§. fin. q. 4. §. secus.* Gilhausen d. *p. 1. num. 22.* Plane ad inquisitionem generalem, quâ de ipso delicto, an commissum sit, inquiritur, neque id ipsum necessarium est, ut quæ ad hoc unice instituitur, quò appareat, delictum commissum sit, nec ne?

§. VII.

Forma inquisitionis stat in modo inquirendi, & actuum judicialium, quibus inquisitio tanquam partibus constat, consequentiâ, ac ordine.

Forma igitur inquisitionis generalis in eo consistit, ut generalibus interrogationibus quæ-

queratur: an delictum aliquod admissum? quodnam illud propriè sit? & eo confitico, à quo perpetratum? non nominando aliquem in particulari. l. 1. §. 21. ff. de Quest. Et hoc fieri potest ex mero Judicis officio nullius præcedentibus infamiâ, vel indicis, nulliusque partis antecedente instantiâ. c. 1. & ibi Panormit. de Offic. ordin. c. 25. h. 1. c. 1. §. sanè. de Censib. in 6. Navar. in Man. cap. 18. n. 38. Propterea: quia hæc est tacita voluntas Reipubl. quæ offenderetur, si omitteretur: nec per hunc inquirendi modum ulli fit injuria, cum de nullo in particulari inquiretur: & de cætero est utile medium, imò necessarium ad refræmandos mores improborum, & ne crimina publica impunita maneant.

75 *Forma inquisitionis specialis* fita est in eo, ut præviâ infamiâ, vel indicis, & sufficienti informatione de illis habitâ, formetur libellus inquisitionis, & examen rei. Itaque

I. Inquisitionem specialem de jure Canonico præcedere debet infamia auctoris, seu personæ inquirendæ. c. 19. & passim h. tit. Unde licet duo, vel tres veniant ad Judicem, & deponant, se vidisse aliquem tale, vel tale crimen committentem, ideo tamen Judex Ecclesiasticus ad inquisitionem procedere nec potest, nec debet. c. inquisitionis. 21. §. tertia. h. tit. Imò nec sola infamia de aliquo ad aures Judicis specialiter delata sufficit, sed in super clamorosa insinuatio requiritur, quâ scilicet non semel, sed sæpius alicujus diffamati delictum aures Judicis pulset. c. qualiter. 24. Eod. Quod admittit Jul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 6. n. 21. quando inquisitio fit contra Prælatum, aut superiorem, in inferioribus enim tamam sufficere, dummodo à viris fide dignis procedat, & per duos testes probetur, colligitur ex c. 7. licet Heli. 31. de Simon. ibi: quasi famâ deferente, vel denuntiante clamore.

76 Reperias tamen casus, in quibus inquisitio

specialis sine præcedente diffamatione procedit. Primus est, si crimen est notorium, aut in ipso judicio commissum: cum notorium plus sit, quàm infamia. c. evidentia 9. h. tit. Debet autem ita notorium esse etiam Judici, ut reus nullâ tergiversatione crimen negare possit; veluti quando ipse Judex cum multis aliis vidit, vel notoritas Judici est probata, saltem per duos testes, aut reus ipse crimen in judicio confessus est. c. 1. & ibi Interpp. h. tit. in 6. Tusc. lit. 1. concl. 180. n. 39. Alter est, si semiplena probatio, aut talia indicia habeantur, quæ ad torturam, vel capturam arbitrio Judicis sufficiunt. Carpz. in Pr. crim. p. 3 q. 108. n. 48. Clar. §. sent. §. fin. q. 20. n. 13. Addo, propter enormitatem delicti, scandalum, damnum publicum, & propter Reip. interesse, ob leviora quoque indicia, & quandoque ob solam confessionem socii criminis, vel assertionem unius cæteroquin minus fide digni specialem inquisitionem fieri posse, ut puta in crimine læsæ Maj. hæresis, falsæ monetæ, latrocinii, &c. juxta l. quisquis. §. §. fin. C. Ad leg. Jul. Majest. l. 1. C. de Fals. monet. Gloss. in l. fin. C. h. tit. Tertius casus exceptus est, quando Judex ad denuntiationem judicialem publici Officialis, vel alterius viri probatæ vitæ inquisitionem instituit. Felin. in §. licet. n. 3. h. tit. Tusc. d. concl. 180. num. 32. Quartus, quando inquisitione non intenditur pœna, sed tantum correctio criminosis, aut evitatio damni; ut cum inquiretur in impedimenta matrimonii inter certas personas contrahendi, vel in qualitates personæ ad ordines, beneficia, vel Prælaturas assumendæ. c. fin. de Claud. despons. cap. 7. & 32. de Elect. Panormit. in c. qualiter. n. 31. h. tit.

II. Inquisitio specialis eadem, quæ accusatio, nempe speciem criminis, annum, & mensem, ubi, & quando crimen commissum sit, continere, arg. c. fin. §. libellar. causa. 2. q. 8. l. 3. ff. h. tit. atque hujus inquisitionis

formatæ exemplar, nec non dicta, & ipsa nomina testium Reo communicari debent, ut facultatem habeat contra excipiendi, ac innocentiam suam defendendi. *c. qualiter & quando. 24. §. debet igitur. h. t. Natt. consil. 441. n. 3. Roland. à Valle consil. 12. n. 53. vol. 3.* Nec refert, Iudex procedat ex mero officio, an verò ad querelam offensis. *Cochm. respons. 7. n. 63. vol. 1.*

78 Adverte tamen, nec hoc requisitum perpetuò observari, præsertim primò, si non criminaliter ad inferendum supplicium, aut poenam delicto proportionatam, sed propter correctionem, aut propter interesse aliorum super aliquo defectu, vel delicto personæ inquiratur, ut in visitatione Monasterii, vel Ecclesiarum. *c. penult. & ult. de Stat. Monach. Prout secundo singulariter in d. cap. qualiter. 24. §. fin. h. t.* subjungitur: *hunc ordinem procedendi circa regulares personas non usquequaque servandum, qua (cùm causa requirit) facilius & liberiori à suis possint administrationibus amoveri.* Sanè extra visitationem, & ubi agitur ad poenam gravem, v. g. depositionem, vel incarcerationem, nec contra Prælatos, aut personas regulares sine prævia infamatione, aut indiciis sufficientibus inquisitio institui potest. *Barbos. ad d. c. qualiter. n. 17. Jacob. Pignat. tom. 8. consult. 41. & eo teste*

79 communis Canonistarum. Sicut & si res, sive delictum dubium est, testes contra Prælatum regularem producendi, eorumque nomina, & dicta publicanda sunt. *c. olim. 26. h. t.* Nisi (quæ est tertia exceptio) timeatur, ne si nomina & dicta testium publicentur, iis grave periculum immineat, & consequenter, ne propter hoc ipsum testes se subtrahant, aut veritatem in examine metu mali imminentis dissimulent, arg. *cap. fin. de Hæret. in 6. & ibi Barb. n. 7. Jul. Clar. d. §. fin. q. 49. n. 3.* ubi etiam tradit, quòd quandoque hoc medium usurpetur, ut testium nomina quidem

publicentur, sed in confuso, ita ut nesciat reus, quisnam hoc, vel illud deposuerit.

De reliquo his requisitis non servatis inquisitio nulla est, & omnia acta, totumque processum subsecutum nullum reddit, licet ex Principis mandato formata fuerit. *Gloss. in cap. 30. de Offic. deleg. Panorm. in cap. 19. n. 2. h. t. Menoch. de arbit. Jud. 78. num. 2.* Dummodo tamen reus contra fuerit protestatus, & crimen ultrò non sit confessus: quoniam, si reus in examine ultrò crimen factus est, Iudex, etsi ab initio injustè processerit, & malè reum in jus coegerit, potest ac debet procedere ad sententiam, ac poenam, & reus frustra reclamatur, suamque confessionem eo prætextu impugnare contendit. *c. 1. h. t. in 6.* Similiter si reus crimen quidem non confiteatur, nec tamen protestetur contra inquisitionis processum, sed præsens taceat, & absque ulla exceptione patiat, testes contra se examinari, confessus se fortè non convincendum, per testes verò crimen, de quo inquitur, legitime probetur, ex postfacto amplius excipere, aut processum impugnare non licet. *cap. 2. Eod. in 6. l. unius. 18. §. 9. ff. de Questionib. ibi: postulante reo.* Id quod *Gloss. in d. cap. 2. §. reclamante.* extendit etiam ad casum, quòd reus semel contradixit, sed ad continuatam Iudicis inquisitionem acquievit, nec ad superiorem appellavit, cùm potuisset.

III. Quoad examen, & consequentiam interrogatoriorum inquisitionum observandum est, ut primò proponantur interrogatoria personalia communia de conditione personæ rei, quodnam ejus nomen, qui parentes, quæ patria, quæ religio, vitæ conditio, habitatio, conversatio &c. Deinde subjungantur interrogatoria realia, ad rem, & causam delicti, ejusque scientiam pertinentia: prius quidem regulariter debiliora: generaliora, & remotiora à facto: paulatim ea, quæ factò magis

magis magisque propria, ac propinqua: tandem specialia, imò specialissima, quoad objecta, causas, effectus, adjuncta, & circumstantias delicti, de quibus reus satis indiciatus, aut diffamatus est. Scaccia I. de Judic. cap. 86. Brunneinan. in Proc. inquisit. c. 8. Addidi de quibus reus satis indiciatus, aut diffamatus est: quippe de aliis, de quibus nulla infamia, aut indicia præcesserunt, interrogari non potest, nisi fortè connexionem habeant cum principali. Zoël. ad ff. de Quæstionib. n. 60. Sicut nec de occulto socio criminis. cap. 1. de Confess. c. fin. causâ 15. q. 3. l. 1. §. 5. ff. de Quæst. l. fin. C. h. t. nisi tale sit crimen, quod necessariò socium requirit, vel quod cum sociis factum dicitur, vel quod exceptum est, & Reip. perniciosum. l. 29. ff. de Poen. d. c. 1. de Confess. & ibi P. Engl. n. 21. Latè Fragos. de Regim. Reip. Christ. p. 1. l. 5. disp. 12. à n. 181. Sed hic

12 Quæres I. Utrùm ab inquisito juramentum de veritate dicenda exigi possit? Affirmat Bartol. in l. inter omnes. §. rellè. in fin. ff. de furtis. Quem juvant textus in c. 17. h. t. ubi Clerici sub juramento adiguntur veritatem dicere super his, quæ sciunt, vel credunt reformanda: & in c. 18. Eod. ubi si inquisitus juravit respondere tantùm ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes. Unde Diaz. in Pr. cr. c. 119. hanc opinionem admittit in foro Canonico. Teste Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 45. n. 9. apud Italos in foro quoque civili practicitur. Imò etiam in Germania interdum juramentum inquisitis deferri præter Carpz. d. p. 3. q. 113. n. 42. docet experientia. Verùm licèt in foro Canonico inter personas Ecclesiasticas, apud quas major præsumitur esse juramenti religio, talis delatio juramenti fieri possit, in foro tamen civili non facilè faciendam putem ob periculum perjurii, quod vix unquam abest, cum reus

sponte delictum fateri rarissimè soleat. Quamobrem prædictam Italiæ consuetudinem Clar. l. cit. & Germaniæ praxin Brunnem. cit. c. 8. n. 77. non immeritò improbant. Hoc quoque rectè observat Less. de F. & F. lib. 2. c. 30. dub. 3. n. 15. reo juramentum deferri non posse, nisi talia extent indicia seu probationes, quæ sufficerent ad torturam, eò quòd juramentum sit quasi quædam tortura spiritualis.

Quæres II. Liceatne Judici simulationibùs, 8; aut blandis verbis Rei confessionem elicere?

Negare videntur, qui simulationem cum Lessio de F. & F. l. 2. c. 47. dub. 6. dicunt mendacium in actionibus vitæ; & blanditias cum Tacito Hist. 1. c. 15. pessimum veri venenum indigitant: eò quòd simulans gestibùs aliter, quàm in animo sentit, significare intendat, & blandiens mel in ore, & verba lactis habeat, fel autem in corde, & fraudem in factis recondat. Neque sufficit, causam justam esse, nisi & eadem justè, ac sine fraude peragatur. Audi monitum Moysis Dent. c. 16. v. 20. *Justè, quod justum est, persequèris, ut vivas, & possideas terram, quam Dominus DEUS tuus dederit tibi.*

Sed magis est, ut affirmem, maximè si cum reo aucto Judici negotium sit: nam, si nescis illud Ovidii:

Fallere fallentem, fraudèmq; refellere fraude,

Exemplòque licet ludere quèmq; suo.

Id quod factum à Salomone, qui ad perscrutandam maternam affectionem dividi infantem simulavit. 3. Reg. cap. 3. cap. 2. de Præsumpt. Et fatetur Farinac. in Pr. crim. p. 3. q. 81. num. 306. se sapius blandis verbis ad delicti confessionem adegisse reos, quàm per torturam. Neque verò simulationes, & blanditiæ verborum, quibùs Judex ad veritatem expiscandam vitur, quid frau-

fraudis, aut doli mali involvunt: cum his non utatur ad decipiendum, sed potius ad fraudem excludendam, arg. l. 1. §. 3. ff. de Dolo malo. Mendacio tamen Judex abstinere oportet, ut quod à quolibet bono viro, nedum à Judice, qui veritatis amantissimus esse debet, vitandum. P. Otto Aicher Phil. Mor. & Histor. meritissimus Professor in Histor. quarta Monarch. lib. 3. cap. 3. quest. 3. in fin. Nec etiam reum promissione impunitatis, veniæ, poenæ mitigationis ad confitendum inducat: siquidem si veniam pollicetur, quam ipse scit, Principem non datum, mendacium sine dubio incurrit: si nesciat, & sponte sua promittat, itidem peccare videtur, dum veniam promittit delinquenti, quam impertiri eidem nequit, ex quo punire fontes jussus est, non impunitos dimittere. Brunneinan. in Proc. inquis. c. 8. memb. 1. num. 53. Neutro autem casu confessio impunitatis spe elicit ad hoc sufficit, ut ordinaria poena eidem infligatur, ex quo libero, & pura non fuit. P. Engl. ubi supra num. 23. Oldekop. Observ. crim. tit. 4. observ. 18. num. 4. cum citatis.

Quæ in contrarium allata, huic sententiæ nequicquam detrahunt: quoniam simulationes, & blanditias, quæ quid fraudis, & mendacii admixtum habent, & ego improbo: nec inde, quod casus non dentur, quibus licitè Judex boni publici causâ quid simulet, aut sincerâ intentione blandiatur, inferitur, sed quod nunquam mentiri possit, aut debeat.

24. *Forma questionis, seu inquisitionis durioris* posita est in iis, quæ torturam vel præcedunt, vel in ipsa contingunt, vel eandem consequuntur.

Quæ torturam præcedunt, ita se habent: *Primo* indicia urgentia, certa & conclusiva reum ita suspectum reddere debent, ut nihil pene decesse videatur, quam

ejus confessio. l. 1. §. 1. l. 18. §. 1. ff. de Questionib. l. 8. §. 1. C. Eod. Constit. crim. Caroli V. art. 18. Roland. à Valle vol. 1. consil. 24. num. 24. Farinac. in prax. crim. q. 37. num. 74. & 79. ubi tradit, quod nec longo ulu induci, nec à Principe mandari possit, ut quis sine iudiciis etiam in criminibus exceptis torturæ subjiciatur. Bocer. in tr. de Quæst. cap. 3. n. 10. ubi notat, confessionem rei in tortura factam irritam esse, etsi postea superveniant legitima indicia. Quæ verò in specie indicia legitima sint? tractat Constit. crim. Caroli V. ab art. 18. usque ad 44. inclusive, & ibi Clafenius, Christoph. Blumacher, & alii.

Secundo: Quia tortura in subsidium, & defectum legitimarum probationum inventa est, ubi per testes de visu, vel alia media reus convinci poterit, ad eam non est perveniendum. l. 1. pr. l. 8. pr. l. 9. pr. l. 20. ff. de Quæstionib. Constit. crim. Caroli V. art. 69. ubi dilertè cautum, quod si reus legitimis probationibus convictus in negatione delicti perseveret, non torqueri, sed damnari, ac puniri debeat. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 4. n. 46. & 96.

Tertio Judex interloquendo pronuntiat reum esse torquendum, diemque certum executioni præfigit. Constit. crim. Caroli V. art. 45. Clar. 5. sent. §. fin. q. 68. in pr. Antequam verò tortura suscipiatur, reus in præsentia Judicis, duorum saltem Assessorum, & actuarii judicialis seriò etiam sub torturæ comminatione de spontanea confessione interpellandus est. d. Constit. crim. art. 46. Quòd si se nocentem, & criminis reum esse neget, inque negatione ista constanter perseveret, Judex ipsi injunget, ut indicia diluat, atque suam innocentiam probet; in qua probatione si deficiat, tandem torturæ subjicitur. cit. Constit. crim. art. 47. & ibi Manz. à n. 16.

Ad ea, quæ in ipsa tortura contingunt, pertinet *torturæ executio, & examen*. *Executio* quod attinet, persona rea ita torquenda est, ut salva sit vel innocentia, vel supplicio. *l. 7. ff. de Quæst.* & tormenta adhibenda sunt, prout moderatæ rationis temperamenta desiderant. *l. 10. §. 3. ff. Eod.* Ideoque ætatis, sexus, virium, ac totius corporis constitutionis, affectuum animi, delicti, & indiciorum ratio habenda est. Constit. crim. Caroli V. *art. 58.* Waizenegger *de servit. demon. differt. 6. c. 9. num. 151.* ubi *n. 158.* ait: ex eo solo maleficium taciturnitatis non esse præsumendum, nec inusitata tormenta adhibenda, si reus usitatis tormentis subiectus crimen non fateatur: quia sunt, qui vel solâ patientiâ, & fiduciâ bonæ conscientia, tormenta contemnunt.

Examen quod spectat, id fieri non debet in ipso torturæ actu, sed eo remisso. Constit. crim. Caroli V. *d. art. 58.* Nec reus de quovis, sed de eo duntaxat crimine, ejusque circumstantiis interrogandus est, cujus ex verisimilibus indiciis est suspectus. *Clar. d. §. fin. quæst. 46. n. 45.* *Scacc. lib. 1. Judic. c. 97. num. 180.* nisi crimen cum eo, super quo legitime quæritur, sit ejusdem generis, vel ex eodem dependentiam, aut connexionem habeat. *Bocer. tr. de Quæstionib. cap. 5. num. 5.* Caterum Judex reo circumstantias nullo modo suggerere, sed ut ab ipso proferrantur, pati debet per *l. 1. §. 21. ff. de Quæstionib.* Constit. crim. Caroli V. *art. 56.* ubi Christoph. Blumacher *num. 1.* docet, confessionem per suggestionem extortam ad condemnandum non sufficere, quin potius omnia inde subsecuta esse irrita.

85. Finitum torturæ actum consequuntur confessionis extortæ *annotatio, & ratificatio*: illa ut legitime fiat, ab actuario ea, quæ tortus confessus est, statim in actis consignabuntur cum omnibus additis circumstantiis, ut &

qualitate executionis torturæ. Constit. crim. Caroli V. *art. 46. & ibi DD.* Ad istam requiritur, ut elapso uno alterove die extra locum torturæ in præsentia Judicis, & duorum Assessorum ab actuario ad ratificandum torto facta confessio prælegatur, ipsæque denuo interrogetur, an in ea adhuc persistat, vel ab ea recedat ex toto, aut ex parte, & quidquid tum dixerit, similiter diligenter notetur. *d. Constit. crim. art. 56.* *Clarus d. §. fin. q. 64. n. 48.* *Malscard. de Prob. concl. 355.*

§. VIII.

Finis inquisitionis generalis est, ut manifestetur delictum, ac delinquens: specialis, ut delicti auctor puniatur: utriusque, ut malis hominibus Resp. purgetur *l. 3. §. 13. ff. de Officio Præsidi.*

§. IX.

Effectus inquisitionis plures occurrunt, ii-88 que pro diversitate inquisitionis diversi.

Effectus inquisitionis generalis est, quod præparet viam ad specialem: *Farinac. l. 1. q. 6. num. 19.* *Less. de F. & J. lib. 2. c. 29. dub. 15. num. 121.* & emergentibus ex generali inquisitione indiciis, vel probationibus, ex quibus vel verè, vel præsumptivè apparet, quodnam, & quale delictum, & à quo admissum sit, illa locò diffamationis succedunt, & tanquam causæ impulsivæ, legitimæ, ac sufficientes inquisitionem specialem exposcunt. *Scacc. 1. de Judic. c. 84. num. 23. §. fin.* At verò priusquam Judex specialem inquisitionem ordiatur, quæ probationes, quæ indicia offerantur, & an justa sint, sollicitè expendat, nec statim credat, aut commoveatur, si fortè quid insimulacionis, vel querimonie ad aures ejus perveniat, quod suspicionem delicti adversus aliquem injicere posset: quandoquidem præceptis Judicis persuasio cumprimè & justitiæ, & innocentia nociva est per elegantes textus in *c. 10.*

causâ 30. q. 5. & in l. fin. §. 6. C. de modo multar. Ut proinde merito Historici Ottonem III. perstringant, quod Equitem auratum, quem uxor, quasi suæ pudicitia insidiatus esset, detulit, sine decenti inquisitione securi percussit, & demum detectâ calumniâ ipsam delatricem igne cremari mandaverit. *Cru- ssius de Indiciis. p. I. c. I. n. 54.*

89 *Effectus* inquisitionis specialis alius est inquisitionis susceptæ, alius inquisitionis absolutæ.

Inquisitio suscepta reum adstringit, ut ad articulos, sive interrogatoria inquisitionali respondeat, & quidem sine mora, nullaque dilatione ad deliberandum data, si de facto proprio interrogetur. *Bald. in l. cum falsum. n. 2. ff. de acquir. hered. & alii. quos refert & sequitur Clarus saepe d. §. fin. q. 45. n. 7.* Quod si vel planè respondere detrectet, vel solum respondeat per verba dubia: *non scio; non recordor, potest se ita habere, & similia*, Judex, si legitima indicia adsint, minas addere potest, & dicere: *Das er bey Vermeidung andes rer / oder schärfferer Verordnung / welche ihm nicht gefallen würde / auf die Artikel antworten solle.* *Brunneman. in Process. inquisit. c. 8. memb. I. n. 79.* Quin etiam crescente contumacia torturæ comminationem fieri, & ad exprimentandam responsonem torturam inferri posse, tradit *Clarus ubi supra n. 6.* Addidi, si legitima indicia adsint: si quidem si reus legitimis indiciis, aut infamiâ gravatus non sit, legitimè non interrogatur consequenter nec respondere, minùs crimen fateri tenetur, etsi Juramentum de veritate dicenda præmississet. *S. Th. 2. 2. q. 69. art. 2. Scotus in tit. 15. q. 4. art. 3. & cum his Clariss. P. Paulus Mezger in Theol. Schol. tom. 3. tr. 13. disp. 47. art. 4. n. 1.*

90 Hic controversia ingruit. An reus servato juris ordine legitimè interrogatus in conscientia veritatem, ac crimen fateri obligetur?

Parti affirmativæ sequentia argumenta suffragantur. *Primum* est: quia Judex habet jus reum interrogandi: ergo reus vicissim debetum respondendi, quando quidem ista sunt correlativa, quorum unum non potest esse sine alio. *Tusch pract. concl. lit. C. concl. 1047. Secundum*: quia justum præceptum Judicis obligat in conscientia: atqui si Judex secundum ordinem juris procedit, justè præcipit confessionem criminis: ergo. *Tertium*: quia Reipubl. interest, crimina manifestari, ne maneant impunita. *l. 18. pr. ff. de Injur. Ita ex Theologis S. Th. d. q. 69. art. 1. Clariss. P. Paulus Mezger d. art. 4. n. 2. Ex Jurispræditis Diaz. in Pr. crim. c. 119. lit. A. cum aliis.*

Pro negativa, quæ nonnullorum oditis immeritò vapulat, stant ista. *Primum*: quia licet Judex servato juris ordine de delicto justè interroget, obligetque ad torturam, ut scilicet reus tormenta experiatur, si crimen non fateatur; non tamen justè obligat ad aperendam veritatem sub culpa: illud quippe jure potest, non istud, saltem quando grave damnum imminet. *Secundum*: quia nulla lex positiva periculum mortis, neque damnum patenti cogit. *S. Th. quodlib. 11. a. 9. & quod quisquis ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimatur. l. ut vim. ff. de J. & J. cum similib.* Ergo tamen si Judex justè præcipiat manifestationem delicti, reus tamen, si agatur de vitæ periculo, aut gravi damno, in conscientia ob jus naturalis suæ defensionis non obligatur. *Tertium*: quia consanguineus non potest cogi ad testandum contra consanguineum. *l. 4. ff. l. 6. C. de Testib. nec quisquam cogi potest ad testandum cum gravi suo incommodo: Ergo à fortiori nullus videtur cogendus ad testandum contra se ipsum.* Ita *Innocent in c. dudum. 54. de Elect. Panor. in c. cum super. de Confess. Cardenas in Christ. Theol. diff. 19. c. 7. n. 81.*

Forſitan media via tentari, & dici poſſet, quod reus crimen, de quo ſpecialis inquisitio inſtituitur, fateri obligatus non ſit, ſi crimen illud poena capitali, aut ſupplici, puta treremiũ, vel perpetui carceris puniretur, & reus credat, id ſine propria confeſſione ſufficienter probari non poſſe; eò quod reo jus competat, vitam meliori, quò poteſt, modò tueri, nec præceptum hominis, quantumvis ſecundum ſe juſtum obliget cum tam gravi damno. Teneatur autem fateri, quando crimen non eſt capitale, ac tam gravi poena non coëretur, aut, ſi tale ſit, apparet, id alia ratione probandum fore: tunc namque delicti celatio fruſtratoria foret, nec utilis, niſi ad protelandum proceſſum, & graviores expenſas faciendas.

91. Inquiſitionem *abſolutam* ſequitur inquisiti abſolutio, aut condemnatio. *Abſolutio*, ſi inquisitus crimen nec ſponte confeſſus, nec legitimis probationibus convictus ſit. Sed ita, ut purè & ſimpliciter ac definitivè abſolvendus non ſit, niſi præſtito juramento propter præcedentia indicia, & diffamationem. Panorm. in c. 19. & 24. n. 28. *b. t.* Præſtito autem hoc juramento etiam ab expenſis liber pronuntiandus erit. Clar. in *pr. cr. ſ. fin. q. 62. n. 10.* Heig. *lib. 1. q. 40. n. 38. & ſeq.* *Condemnatio*, ſi inquisitus criminis legitimè fuerit convictus. Sed ita, ut Judex ſpectato jure Canonico poenam moderari poſſit, & debeat, niſi ſit tale crimen, quod Ordinis luſcepti executionem, aut retentionem beneficii etiam poſt peractam poenitentiam impediret, ut homicidium, ſimonia, hæreſis, apoſtaſia, & alia ejusmodi, in quibus ſicut in accuſationis judicio procedendum eſt. c. 21. *b. t.* Sanè in foro civili, & hodie etiam in foro Eccleſiaſtico, maxime ubi ad denuntiationem ſiscalium proceditur, inquisito poenam ordinariam imponi præter Gonzal. in d. c. 21. n. 11. teſtatur communis uſus.

92. *Effectus quaſtionis*, ſeu inquisitonis *durio-*
KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

ris alius eſt, ſi reus torture ſubjectus delictum conſtanter neget, alius, ſi fateatur.

Si reus delictum conſtanter neget, dicitur purgãſſe indicia contra ſe extantia, eſſi fuerint urgentiſſima. Farinac. in *pr. cr. tit. 5. q. 40. n. 6.* Natta *conſil. 202. n. 10.* ideòque ulterius ad torturam revocandus non eſt, niſi nova indicia, & quidem evidentiã, ac prioribus fortiora ſupervenerint, aut reus corpus, vel animum magica, vel alia arte duraverit. l. 18. §. 1. *ff. de Quaſt. Damhoud. in pr. cr. c. 38.* Clar. *ſ. fin. q. 64. n. 46.* led carcere liberari, & dimitti debet compenſatis litis expenſis. Conſt. cr. Caroli V. *art. 61.* & præſtitã prius *Urphedã*, ver-naculã, *geſchworne Urphed* / ut reus non aliter poſſit, adverſus Judicem experiri, quàm ſi prius à juramento per Magiſtratum ſuperiorem cauſã cognitã fuerit abſolutus. Gail. 1. *obſer. 22. n. 1.* Berlich, *p. 2. concl. 44. n. 1.*

Si reus delictum fateatur, ejusque confeſſio ſit clara, & ſpecifica continens locum, tempus, & alias delicti circumſtantias, contra eum ſententia ferri, ac condemnari poteſt. l. 26. *C. de Poenis.* modò tamen poſt biduum extra locum torture confeſſionem in tortura factam coram Judice, & duobus Aſſeſſoribus, annotante actuario ratam habeat. Conſt. cr. Caroli V. *art. 56.* Quòdſi eam revocet, iteratur tortura. *art. 57.* & ſi in ſecunda tortura conſtanter neget, abſolvendus eſt, ſi confeſſeatur, & poſtea iterum revocet, tertium torquendus eſt. d. *art. 58.* quòdſi etiam hie confeſſeatur, & paulò poſt neget, extra ordinem puniendus erit. Bocer. *de Quaſt. c. 5. n. 39.* Carpz. in *pr. cr. p. 3. q. 126. n. 50.*

PARS III.

De Denuntiationibus.

SUMMARIA.

93. 94. Denuntiatio quid nominis? 95. Quid rei?

96. Quotuplex? 97. Qua ejus origo?

E

98. U-

93. *Uique 102. Quinam possint, aut debeant denuntiare? 103. Quinam denunciari? 104. 105. Quae delicta denuncianda sint?*
 106. 107. *Adducuntur requisita denuntiationis Evangelica. 108. Canonica. 109. Civilis. 110. Denuntiationis finis quis? 111. Et seqq. Quinam effectus?*

§. I.

93 *Denuntiatio nomen verbale est, deductum à verbo denuntiare, cujus varias significaciones exhibet Sebast. Almers in Man. jur. V. denuntiatio litis. Hic idem est, ac crimen, & authorem criminis Judici deferre, Einen Mißhändler bey der Obrigkeit rügen / id est, angeben.*

§. II.

94 *Synonymum denuntiationis nonnunquam est accusatio: ita enim Gloss. in c. 2. h. t. verba illa: accusatoribus, & accusatus pro denuntiatoribus, & denunciato accipit, eò quòd ibi de charitativa monitione mentio fiat, quæ in sola denuntiatione, quemadmodum inscriptio in accusatione, desideratur juxta c. 24. ad fin. Eod.*

§. III.

95 *Definitur denuntiatio, quòd sit criminis, ac criminosis apud superiorem, seu Magistratum sine legitima inscriptione facta delatio. P. Engl. h. t. n. 28.*

§. IV.

96 *Dividitur denuntiatio à variis variè: frequentius tamen in denuntiationem Evangelicam, Canonicam, & Civilem.*

Evangelica est, quando præmissa admonitione charitativa, & emendatione non secuta, Judici Ecclesiastico delictum denuntiat, non ad vindictam, sed ad spiritualem proximi utilitatem, ad peccati scilicet correctionem, & emendationem. Dicitur autem Evangelica, quòd Evangelio originem suam debeat, juxta Matth. c. 18. v. 15. Luc. 17. v. 3. c. si peccaverit, causa 2. q. 1. c. novis. 13. de Judic.

Denuntiatio Canonica appellatur, quæ ex SS. Canonibus vel certis personis, vel in certis causis (specialiter conceditur, fitque non solum pro correctione privata, & personali denuntiati, sed insuper ad avertendum damnum Ecclesiæ, aliorumve sive temporale, sive spirituale, aut ad cavendum scandalum, & malum exemplum. Sub hac denuntiatione Canonica comprehenditur etiam illa, quam regulam vocant, quæque à Regularibus ad correctionem commissi excessus secundum eorundem regulas, & statuta à Sede Apostolica confirmata, expeditur, ut propterea frustra Panormit. in d. c. novis. 13. de Judic. n. 33. diversam denuntiationis speciem constituat.

Civilis denuntiatio dicitur, quæ à jure Civili inventa est, & fit per ministros publicos ad id constitutos, ut tam delicta publica, quam etiam privata indirectè in communitatis detrimentum vergentia, v. g. fraudes in mercibus & vectigalibus, Magistratui denuntient, quòd is ad talem denuntiationem exactam inquisitionem instituere, & cognita rei veritate nocentes castigare possit. l. ea quidem. 7. & l. singuli. 14. C. h. t. Cui accensenda est illa, si ex moribus & consuetudine hodie passim recepta alius vir fide dignus delictum Reipub. nocivum Magistratui prodas zelò boni publici, absque eo tamen, quòd se ad probandum inscribere, vel causam judicialiter prosequi velit; quo calu non secus, ac si minister ex officio ad id designatus denuntia- ret, Judex ad inquisitionem procedit.

§. V.

Causa efficiens denuntiationis est jus autem Divinum, ex quo Evangelica: aut Canonicum, ex quo Canonica; aut Civile, ex quo Civilis denuntiatio descendit, ut ex dictis liquet. Hic in genere moneo, quemlibet non solum in foro conscientia, seu interno, sed etiam externo obligatum esse ad denuntiationem delicti,

si, ex quo damnum & periculum alii privato, vel etiam Principi, aut Reip. imminet, si illud aliter impedire non possit, cum scientia hominis malum non avertentis, sed fieri patientis culpa sit per *c. 4. de Fure. c. 47. de Sent. excom. l. 1. §. 1. ff. Si famil. furt. sec. l. 1. §. 17. ff. de Scro Silan. l. 5. §. id quod. C. Ad hg. Jul. Majest. Molin. de F. & F. tr. 3. disp. 18. Less. lib. 2. c. 8. n. 87. neminem vero privatum teneri ad denunciationem delicti, ex quo in futurum nullum damnum timetur, cum talis denuntiatio sit instar accusationis, ad quam nemo invitatus compelli potest. *l. un. C. Ut nemo invitus ag. vel accus. cog.* Et facit, quod jure civili licet quis possit recipere pretium ob propalandum delictum furis, vel fugitivi, nec in recipiendo turpitudinem committat. *l. idem. 4. §. 4. ff. de Condit. ob turp. caus.**

§. VI.

98 *Subiectum* denuntiationis aliud est *activum*, aliud *passivum*.

Activum est denuntians, intellige, qui denuntiare non prohibetur; quandoquidem denuntiatio est ex genere permissorum, proindeque cuivis permessa, cui legibus, statutis, vel consuetudine non est interdicta. *arg. l. 1. §. 1. ff. de Testib. l. 28. §. 2. ff. Ex quib. caus. major.*

99 Porro denuntiationem *Evangelicam* facere potest omnis, etiam qui juravit, se nolle denuntiare: quia tale juramentum est præjudiciosum, ac illicitum. *c. quemadmodum. 25. §. ult. de Furejur.* etiam mulier, infamis, & criminosa, modò non perseveret in crimine: quia non refert, quis denuntiet, dummodo anima salvetur, *arg. cap. in omni de Testib.* Imò ex opinione quorundam quilibet ad eam ex præcepto obstringitur, eò quòd verba Evangelica apud Matth. *cap. 18. v. 15.* & apud Lucam *c. 17. v. 3.* sint imperativi modi. Panormit. *in c. novis. 13. n. 34. de Judic.* Quæ opinio maximè in iis procedit, ad quos ratio-

ne officii spectat, ut sunt Curati, Prælati, Patresfamilias, Mariti, Rectores provinciar. *c. duo ista. 35. causà 23. q. 4. & ibi Gloss. in V. Episcopo.* Joan. Andr. *in d. c. novis. post n. 6.* Planè si ipsemet denuntians in crimine obstinatus sit, denuntiatus eum objectione criminis repellere potest, etiamsi suam injuriam persequatur: non enim censetur moveri bonò zelò ad correctionem alterius, qui non est correctus. *c. cum dilectus. 20. h. t. Panormit. in d. c. novis. n. 40. Gloss. in c. 19. causà 2. q. 1.*

Denuntiationem *Canonicam* facere possunt 100 ii, quibus id speciali Canone concessum est. Sic Clerici Episcopum; Monachi Abbatem, Patronus, & Parochiani Parochum, seu beneficium denuntiare possunt, ex quo ipsorum interest, bonum pastorem habere per *c. 2. & 3. h. t. Patroni filii, vel nepotibus, & honestioribus propinquis datur facultas denuntiandi ministros Ecclesiæ, si aliquid ex collatis rebus præviderint defraudare. c. filiis. c. 31. causà 16. q. 7.* Similiter in causis matrimonialibus, ubi de matrimonio propter impedimentum dirimens impediendo, vel dissolvendo agitur, cuivis permillum est, tale impedimentum denuntiare. *cap. ad dissolvendum. 13. de Despons. impub. c. fin. de Claud. despons.* Et universim de jure Decretorum in *c. 47. causà 2. q. 7.* Clericis conceditur, & quasi præcipitur, ut Diaconum, Sacerdotem, vel Episcopum denuntient, si manifestè excedat contra statuta, & præcepta Canonum, non solum in ordine ad emendationem, ut plures autumant, sed etiam, ut *transgressionis ultio fiat, & ceteris interdictio delinquendi juxta verba ejusd. c. 47.*

Ad denuntiationem civilem admittuntur 101 omnes, & soli, qui ad accusationem: nam valet argumentum ab accusatione ad denuntiationem civilem tam affirmativè, quàm negativè, cum hæc vice accusationis sit. Bartol.

in l. Divus. n. 3. ff. de Custod. reor. Salicet. ad l. 7. n. 11. C. h. t. Sicut autem olim apud Romanos denuntiationes de delictis latem notoriis fiebant per Officiales specialiter ad hoc deputatos, quos *Hirenarchas* appellabant. l. ult. §. 7. ff. de Muneribus. ita hodie multis in tribunalibus usitatum est, ut denuntiationes fiant per *Fiscales*, ut vocant, seu per *Procuratores*, aut *Promotores fiscali*, *Amts- & Kläger*, qui vices quodammodo accusatorum sustinent, & necessitate officii, & juramento adstricti commissa crimina nomine fisci in iudicium deducunt, petuntque iustitiam administrari. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 7. n. 11. Et solent etiam dicti fiscales quandoque habere clandestinos suos emissarios *Rundschafter*, qui crimina explorare, ad eos referre, & in iudicio probare debeant. Vid. Diaz. in Proc. Can. c. 6. Præterea in Suevia, Franconia, & passim in Germania singulis annis instituuntur *Ruggericht*, quæ sunt conventiones singulares subditorum cujuslibet pagi, in quibus singuli ex populo sub juramento tenentur revelare, quid quid Domino, vel Reipublicæ nocivum sciunt à quopiam perpetratum esse. Wehner. in Obs. pract. V. Rugen.

102 Frequens in praxi quaestio est: an socius criminis ad denuntiandum socium admitti possit, ejusque denuntiatio attendenda sit?

Ita videbitur: tum quia Imperator Constantinus in l. 1. C. de Fals. monet. rescriptit, falsos monetarios ab omnibus esse inquirendos, ut investigati tradantur Judici, facti confcios per tormenta illicò prodituri: tum quia in l. 6. ff. de Custod. reor. Marcianus ait, ut quæ mandato- rum existit, quò Divus Pius, cum Provinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, ut *Hirenarchæ*, cum apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis & receptatoribus. Quid autem prodesset Judiciis interrogatio, si denominatio socium non gravaret? Conci- nunt l. 17. ff. de Scro Silavian. l. 29. ff. de Pæ-

nis. l. ult. C. de Malef. & math. Constit. crim. Caroli V. art. 31. Clar. in d. §. fin. q. 21. ubi disertè asserit: dictum socii criminis facere iudicium contra eum, qui pro socio nominatus est.

Negativam apprimè commendat textus in c. 3. causa 3. q. 11. qui ita disserit: non enim est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se prius probaverint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcunque confessio. Cui accedunt textus notabiles in c. 1. de Confess. l. ult. C. h. t. l. 16. §. 1. ff. de Quast. l. 11. C. de Testib. Rationem suppeditat suspicio, ne reus denuntiet socium, ut vel ob dignitatem adjuncti consequatur impunitatem sceleris, vel si hostis denuntiati sit, ut ejus supplicio in ipsa supremorum suorum sorte fatietur. Unde inferunt nonnulli, ejusmodi denuntiationem ne quidem ad inquisitionem iudicium facere, et si in eadem denuntians usque ad mortem perseveravit, cum juxta vulgarem regulam ex l. 3. §. 1. ff. de Scro Silan. desumptam, moribundi inculpatio non noceat, ejus tamen excusatio multum proficit.

Utramque paginam in hac controversia facit Constit. crim. Caroli V. art. 31. quæ denuntiationem socii simpliciter non admittit, nisi quinque observentur. Primum est, ut denuntiatio facta sit ad generalem Judicis interrogationem in ipsa tortura. Hinc nulla est, si quis sponte nominet alium, non interrogatus: vel si interrogatio speciatim, puta de Titio, vel Cajo, proposita sit, ut quæ interrogatio speciem suggestionis habet. Secundum, ut Judex denuntiantem interroget de omnibus circumstantiis: an, quando, ubi, quomodo auxilium præstitum sit? Tertium, ut Judex diligenter exploret, num denuntians, seu nominans cum nominato graves similitates, vel inimicitias foverit, nec ne? & in illo casu nihil pla.

planè fidei denuntianti tribuat. *Quartum*, ut nominatus talis sit persona, in quam delicti, quod in denuntiatione continetur, suspicio cadere queat. *Quintum*, ut reus in illa nominatione, seu denuntiatione constanter perseveret, eamque non revocet, nec vacillet in ea. His igitur requisitis copulativè concurrentibus denuntiatione socii facit contra nominatum indicium proximum ad torturam; secus si vel unum defecerit, tanquam illegitima effectum questionis non habet. d. Constit. cr. art. 31. & ibi Christoph. Blumlacher, Clasenius, & alii. Utrum inquisitionis? Negat Boss. tr. caus. cr. tit. de Judic. n. 182. Affirmat Menoch. de arbit. Judic. cent. 5. lib. 2. casu 474. saltem si aliud etiam leve indicium hanc denuntiationem adjuvaret. Tu vide, quæ tradidi in lib. 2. ad tit. de Testib. n. 27.

Argumenta tum pro affirmativa, tum pro negativa adducta non moror, siquidem legaliter accipienda sunt, illa de denuntiatione socii legitime facta: ista de denuntiatione illegitima.

103 *Subiectum passivum* denuntiationis quod attinet, denuntiatione Canonica contra certas solum personas, vel in certis causis: Civilis contra personas accusari non prohibitas: Evangelica verò contra quoscunque fideles in crimine obstinatos competit, ne cui libera præbeatur facultas peccandi propter impunitatem. c. quemadmodum. 25. §. fin. §. scriptura. de Furejur. Nec dignitas excusat: nam & Reges, & supremos Principes per viam hujus denuntiationis ratione peccati, perjurii, aut foederis violati, coram S. Pontifice conveniri posse, textus luculentus est in c. novit. 13. de Judiciis.

§. VII.

104 *Materia*, seu *objectum* denuntiationis est delictum, non solum notorium, aut famosum, sed etiam occultum, modò probari possit, arg. c. præcipue. 3. in fin. & ibi Gloss. causà 11.

q. 3. c. si tantum. 2. & seq. causà 6. q. 2. Quod ut distinctius intelligas,

Dico I Delictum notorium, hoc est, quod in præsentia multorum perpetratum est, statim denuntiarì posse, nulla etiam præmissa monitione, aut correctione juxta illud Apostoli 1. ad Tim. 5. §. 20. peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Ratio est: quia qui in publico peccat, eò ipsò juribus secreti renuntiat: neque spes allucet, eum correctum iri per monitionem secretam, cum præsentiam hominum, & leges monentes contemplerit. c. sed illud. 17. dist. 45. Panor. in d. c. novit. 13. n. 42. de Judiciis.

Dico II. Necessum non esse, ut infamia delicti denuntiationem præcedat, arg. c. 21. & 24. h. t. Ratio est: quia in via inquisitionis infamia, aut indicia prærequiruntur, ut suppleant vicem accusatoris, sine quo nemo damnandus est. d. c. 24. h. t. c. si quis. 31. causà 23. q. 4. l. 6. §. 2. ff. de Munerib. atque in casu denuntiationis vices accusatoris denuntiator sustinet, quamvis totum onus probandi in se non suscipiat, quemadmodum accusator. Et sanè alioquin quàm plurimi cum ingenti perturbatione Reip. audaciores redderentur ad delinquendum, si scirent, posse se impunè peccare, quamdiu delicta non sunt publica, aut delata per accusationem, quantumvis de cætero judicialiter probari possint.

Dico III. Non esse denuntiandum delictum, quod est omninò occultum, & non nisi uni præter committentem notum c. hoc autem. 8. causà 22. q. 5. Ratio est: quia non potest esse iudicium de delicto sine sufficienti probatione, consequenter cum hæc circa ejusmodi occultum delictum impossibilis sit, cessat denuntiatione, quæ ad iudicium ordinatur. Hinc qui in inquisitione generali interrogantur etiam sub præstito juramento dicendi veritatem, delicta merè occulta, eorumve authores revelare non debent. c. 17. h. t. D. Th. 2. 2. q. 69. a. 2. &

ibi Cajetan. Id quod multò magis procedit circa delicta, quæ sub fide silentii credita sunt. Nec interest, simplici pactò, an sub iurijurandi religione silentium sit promissum, an verò nihil de hoc dictum, promissumque fuerit, descendit enim obligatio servandi secretum, nec illud manifestandi ex ipso jure naturali. Quapropter prodens arcana cum proximi famæ læsione contra justitiam peccat, licet nulla intervenerit obligatio de illo non proferendo. Sunt tamen aliqui casus, ubi etiam ea, quæ sub silentii fide sunt concredita, manifestari possunt, imò debent, veluti illa, à quibus Reip. vel privato cuidam periculum, atque interitus imminet, & reus omni adhibitâ diligentia se non patitur dimoveri. S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. Fragos. de Reg. reip. Christ. p. 1. lib. 5. disp. 13. n. 45.

105 *Dico* IV. Quemlibet conscium teneri ad denuntianda crimina atrocissima. Itaque sciens aliquem contra Principem suum conspirasse, eum detegere debet. *l. quisquis. 5. ff. id quod 6. C. Ad leg. Jul. Majest.* perinde ac filius, qui conscius de conspiratione in patrem facta, eam revelare cogitur, nisi pro parricida haberi velit. *l. utrùm. 6. ff. Ad l. Pomp. de parricid.* Quòd si hoc negligat, pro modo negligentia, & delicti puniendus venit, arg. *l. 2. ff. Eod.* idque rationem justitiæ dicitare, dicit Fachin. *lib. 9. Controv. c. 26.* Quamvis aliàs extra jus varia extant exempla, ubi pari poena puniti sunt tacens tantùm, & delinquens principalis; ut factum rebellis Henrici Effiati Marechalii, & Francisci Augusti Thuani tacentis comprobatur, de quibus Poëta:

*Morse pari cecidere duo, sed dispere causa,
Est reus ille loquens, est reus iste tacens.*

*Morte pari periit duo, sed perdidit illum
Fracta fides, alium perdidit arcta fides.*

Aliquando tamen tacens ab omni poena excusatur, si nempe criminis commissi revelationem ob defectum probationum omittit, ne se,

suamque famam in periculum conjiciat, arg. *l. fin. C. h. ta l. 8. C. de Calumniat.* Natta consil. 629. lib. 3. Quod & in foro conscientia procedere D. Th. quoad. 1. art. 16. & Scholastici omnes asserunt.

§. VIII.

Forma denuntiationis alia est denuntiationis Evangelicæ, alia Canonica, & alia Civilis.

Forma denuntiationis Evangelicæ traditur Math. 18. v. 15. 16. & 17 his verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos testes, ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum; quòd si non audierit eos, dic Ecclesia; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Ex quibus patet, quòd denuntiationem (quæ fit Ecclesia, id est, Prælato, seu Superiori Ecclesiastico, & denuntiationis Evangelicæ nomine insignitur) duæ monitiones charitativæ præcedere debeant: prima, quæ quis fratrem, id est, Christianum solum privatis arguat, moneatque: altera, quæ eundem admoneat adhibito teste vel unico, vel duobus. Atque hic ordo denuntiationis observandus est in delictis occultis, non etiam in publicis, quæ statim Superiori denuntiari possunt, & publicè per eum corrigi, ut paulò ante n. 104. indicavimus.

In *disquisitionem* venit: num prædicta binæ monitio privata ita sit de substantia denuntiationis Evangelicæ, ut nullo prorsus casu omitti possit?

Quod nego: nam *imprimis* si ex circumstantiis appareat, ejusmodi admonitionem privatam nihil profuturam, meritò omittitur, & absque illa delictum simpliciter Judici denuntiatur: cum enim tunc finis admonitionis charitativæ cesset, cessabit quoque obligatio admonitionis. *Secundo*: si talis admonitio videatur cedere in notabile periculum, &

detrimentum denuntiantis, ut si timeatur gravis offensio personæ denuntiatae, quæ aliàs plurimum prodesse, aut obesse potest: siquidem lex charitatis neminem obligat, ut se gravis mali periculo exponat, quod parcat famæ alterius. P. Engl. h. t. n. 29.

18 *Forma denuntiationis Canonica* in eo cum forma denuntiationis Evangelicæ convenit, quod etiam binam, aut trinam admonitionem charitativam præxigat, neque aliàs à Judice Ecclesiastico admittatur. c. accusatio.

§. h. et alia. c. quapropter. causà 2. q. 7. c. 2. 20. & 24. h. t. nisi agatur de revelandis impedimentis matrimonii, veluti consanguinitate, affinitate &c. ubi nullam monitionem prærequiri, colligitur ex c. ad dissolvendum. 13. de Despons. impub. In eo verò denuntiatio Canonica ab Evangelicâ differt, quod magis publica sit, & non tantum pertineat ad conservationem animæ hominis, sed & boni publici Ecclesiastici, quod in recta gubernatione & administratione Sacramentorum, laudabili etiam conversatione, ac vita secundum SS. Canonum regulas instituenda consistit.

19 *Forma denuntiationis Civilis* fermè coincidit cum forma accusationis, in cujus locum successit. Quamobrem primò requiritur, ut scripta sit, vel manu denuntiantis, vel actuarii, aut Notarii iudicii, cui denuntians causam narrat, quique illam ipso dictante in actis notat. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 7. n. 11. Secundo, ut exprimat nomen denuntiantis, ne quis audaçter calumniari possit, & detectâ calumniâ quoad condemnationem expensarum impunis evadat. Boss. pr. cr. tit. de denunt. n. 8. Tertio nomen denuntiatum, sive delinquentis proprium, vel alia signa æquipollentia, quæ illum demonstrant, quia talis demonstratio vice nominis fungitur. l. 6. ff. de Reb. cred. Quarto ipsum delictum, quod denuntiatum, cum omnibus circumstantiis loci, ac temporis, arg. l. 3. ff. h. t. Sola inscriptio

ad pœnam talionis necessaria non est. Marant. de ord. jud. tit. de denunt. n. 1. & 2. De cætero ut accusatio, ita & hæc denuntiatio expeditur nullâ monitione præmissâ. c. 16. h. tit. Panormit. in c. novit. n. 48. de Judic. Scacc. 1. de Judic. c. 55. n. 2. Nec obstant textus juris Canonici, qui generaliter præviam monitionem ad processum denuntiationis desiderant: intelligendi enim sunt de denuntiatione Evangelicâ, & Canonica.

§. IX.

Finis denuntiationis tum Evangelicæ, tum Canonicae est resipiscencia delinquentis; Civilis verò vindicta publica.

§. X.

Effectus denuntiationis diversus & varius est, prout diversa, ac varia denuntiatio.

Effectus denuntiationis Evangelicæ est delinquentis correctio, & aliquando rei debitæ restitutio; ad quam, si delinquens sponte illam præstare nolit, censurâ Ecclesiasticâ, nempe excommunicatione, imò etiam immisione in possessionem bonorum compelli potest. Bald. in auth. ad hæc. C. de Usur. num. 1. Felin. in c. novit. de Judic. Marant. cit. tit. de denunt. n. 5. ubi n. 6. rectè advertit, usum hujus denuntiationis esse in casibus, quibus aliàs læsus in foro sæculari aut propter deficientiam actionis, aut iniquitatem sententiæ, quæ transit in rem judicatam, aut alia obstacula non auditur, ne tamen proximus à peccato excusatur, cujus iudicium ad Ecclesiam pertinet juxta d. c. novit. 13. de Judicis.

Effectus denuntiationis Canonicae similiter est delinquentis emendatio, quin etiam punitio: si enim correctionem contempserit, distractione Ecclesiasticâ coercetur, ab exercitio SS. Ordinum suspenditur, ab officio removetur &c. per c. quapropter. 47. causà 2. q. 7.

Effectus denuntiationis civilis spectat vel Iudicem, vel denuntiatorem. *Jur. ci* aperit
viam

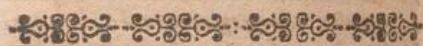
viam ad specialem inquisitionem contra denuntiatum, quemadmodum diffamatio, & querela. Carpz. in *pr. cr. p. 3. q. 108. n. 54.* Scacc. 1. *Jud. c. 71. n. 3.* quam inquisitionem si Judex omiserit, litem suam facit, & de syndicato tenetur. Brunn. in *Pr. inquisit. c. 1. n. 10. & 11.* amittitque jurisdictionem criminalem, seu merū imperium. Gail. 1. *obs. 28. num. 1.* Denuntiatorem hæc denuntiatio adstringit, ut testes nominet, probationes quas habet, Judici suggerat, & ea, quæ de crimine novit, ostendat, non verò ut absolutè probet, non obstante *l. 6. §. 3. ff. Ad SCrum Turpill. ex qua Clar. §. fin. q. 7. n. 10.* arguit, jure scripto onus probandi Denuntiatori incumbere: cùm textus ille nihil dicat de probatione, sed hoc duntaxat, quòd *notoriis suis*, id est, argumentis Magistrati in inquisitione assistere cogatur. Wetenb. *ad SCrum Turpill. n. 9.*

114 De eo altercari D.D. video: an denuntiator in causa denuntiata testis esse valeat?

In affirmativam propendet Less. *lib. 2. de F. & F. c. 30. dubiò 4.* cui favet textus in *praterca. 7. de Testib. cog.* ubi perspicuè cavetur, synodales, qui re ipsa sunt denuntiatores, ex officio per Synodum constituti, in testimonium assumptos fidem facere. Nav. in *Sum. c. 25. n. 33.* eum admittit, si alii testes desint, & Judex procedat per viam inquisitionis, arg. *c. in omni. 4. de Testib.* Mascard. *de Prob. concl. 507. n. 12.* restringit ad denuntiationem Evangelicam, eò quòd apud Matth. *c. 18. v. 16.* denuntiator inter testes connumeretur.

Ego veriore illam sententiam existimo, quæ sustinet, denuntiatorem posse esse testem in causis levioribus, vel ubi agitur de peccato impediendo, non item in causis gravioribus, optima ratione: quia denuntiator, postquam semel denunciavit, magnam censetur habere affectionem ad causam, cùm, si calumniatus

fuerit, puniri possit: consequenter non est testis omni exceptione major, & in causa gravi præter eum saltem duo alii testes ad plenam probationem faciendam desiderantur. At verò ista ratio cessat in causis levioribus, aut ubi agitur de vitando peccato: partim quia ibi non creditur esse tanta affectio denuntiatoris, partim quia etiam probationes leviores sufficiunt. Vid. Layman in *Theol. moral. lib. 3. tr. 6. c. 4. n. 3.* Panormit. in *cap. praterca. n. 7. & 8. de Testib. cog.*

TITULUS II. De Calumniatoribus.

SUMMARIA.

1. Calumnia homonymia. 2. Definitio. 3. Prohibitio.
4. 5. A quibus? 6. Adversus quos? 7. Circa quos?
8. 9. Quo modo? 10. Ob quem finem committatur calumnia?
11. 12. Quæ pena in calumniatores constituta sint?

Hoc titulo calumni. sistitur, utique ideo: quia sæpiusculè in accusationibus, & denuntiationibus admittitur.

§ I.

Calumnia in genere significat quamlibet fraudulentam informationem, cavillationem, frustrationem, perversam juris interpretationem, & omnem ingenii malitiam. Lauterb. *ad ff. h. t. §. 2.* In præfenti pro falsa criminis impactione sumitur, &

§ II.

Definitur calumnia, quòd sit delictum, quo quis falsum crimen scienter, & dolose alicui in judicio intendit. Colligitur ex *l. 1. §. 1. ff. ad SCrum Turpill.*

§ III.

Causa efficiens calumniæ est vel remota: vel proxima.

Remo-

Remota est jus, quâ naturale, quâ positivum. Naturale: quia calumnia est intrinsecè mala, atque ideo prohibita. Positivum: quia tam jus Canonicum, quàm Civile diversas poenas in calumniatores constituit.

Proxima est calumniator, id est, omnis ille, qui sciens dolo malo falsum crimen in iudicio obtrudit. *d. l. 1. §. 1.* Quare calumniæ causâ puniuntur non solum accusator, aut denunciator, sed etiam ii, qui in fraudem alicujus librum, vel testimonium, aliudve conquississe, scripsisse, vel in iudicium protulisse dicuntur. *l. 6. §. fin. ff. Eod.*

Difficultate non catet, anne calumniator censeatur debeat, qui crimen de altero allegatum in iudicio probare non potest?

Affirmativam sustinent Panor. in *c. 2. n. 5. h. t. Mascard. de Prob. concl. 253. n. 1. Jul. Clar. l. 5. sent. §. fin. q. 62. n. 6.* & plerique alii: tum propter *c. 3. causâ 2. q. 3.* ubi Hadrianus Pontifex: *qui non probaverit*, inquit, *pœnam, quam inculerit, ipse patiatur.* tum propter *c. 2. h. t.* ubi Clericus denuntians crimina sui Episcopi, atque in probatione deficiens ab officio, & beneficio suspenditur.

Verùm communissimæ huic opinioni vehementer obloquitur. *d. l. 1. §. 3. ff. ad SCtum Turpill.* ubi Martianus: *sed non utique, ait, qui non probat, quod intendit, pro sinu calumniari videtur: nam ejus rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto de accusatoris incipit consilio quarere, qua mente ductus ad accusationem processit, Et siquidem justum ejus errorem reperit, absolvit eum, si verò in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat.* Quo textu expenso mihi sanè persuasissimum est, quòd si malitia aliunde ex circumstantiis non reluceat, ex præciso, ac solo defectu probationum calumnia præsumi, & consequenter ordinariâ pœnâ

coërceri nequeat, sed si inde forsan remota aliqua præsumptio, seu suspicio oriatur, ea purgari possit mediante saltem juramento. Accedit, quòd delicta præsertim tam gravia sine specialibus indiciis facillè non præsumenda, minùs punienda sint.

Neque in contrarium me movet *c. 3. causâ 2. q. 3.* siquidem textus recitatus, quamvis effusè, ac generaliter conceptus sit, temperandus est ex *cit. l. 1. §. 3.* & intelligendus de casu, quo ex aliis circumstantiis saltem præsumptivè apparet, aliquam intervenisse malitiam. Eadem ratione cum jure Civili conciliari potest *c. 2. h. t.* velut generaliter loquens; præterquam quòd non agat de pœna ordinariâ calumniæ, sed de pœna duntaxat extraordinariâ, & quidem respectu Clericorum subditorum, ut ceteri simili pœna perterriti ad infamiam suorum facillè non profiliant Prælatorum. Quòd ipsò satis innuit, ex solo, & nudo defectu probationis calumnia non præsumi.

§. IV.

Subjectum calumniæ est, qui calumniosè impetitur, atque calumnia patitur. Ubi non immeritò *quæritur*: an volens quoque calumnia pati possit?

Dixeris non posse: quandoquidem decantatissima regula est: *scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus. c. 27. de R. F. in 6. l. 145. ff. Eod.* Cujus ratio est: quia injuria, & iniustitia non fit ei, cujus jus non læditur, & similiter dolus non nisi in eum admittitur, qui ex facto alterius circumvenitur, decipitur, & damnificatur. Is autem, qui scit, & consentit, non patitur læsionem juris, eum sciendo, & consentiendo jus suum remittit non etiam decipitur, aut circumvenitur, cum deceptio supponat errorem, vel ignorantiam: neque dampnum sentire creditur, quòd ex propria ejus voluntate accidit. Vid. *S. Th. 2. 2. q. 59. ars. 3.*

F

Ego

Ego referre existimem, utrum in potestate patientis sit calumniam sustinere, nec ne? Sin id in potestate ejus sit, & sciens volens passus fuerit, nulla injuria, nulla calumnia est; ut si quis patiatur maliciosum adversarium in causa pecuniaria vincere. Si minus, contra respondendum; ut si calumniosè delatus pati velit, se infontem condemnari judiciò ad sustinendam pœnam capitis, vel mutilationem membri, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. 13. pr. ff. Ad leg. Aquil. Quapropter Judex, qui ex officio de innocentia rei inquirere tenetur. l. 19. ff. de Pœnis. veritate innocentiae compertâ, licet reus se nocentem confessus sit, accusatorem de calumnia condemnabit, arg. l. 9. C. h. t.

Unde sanctus regula oppositæ est: volenti & jure suo cedere valenti injuriam non fieri. Si alio sensu regulam usurpas, falleris: enim verò si Clericum cum injuria percutis, in excommunicationem canonis incurris, esto is in percussione consentiat. c. contingit. 36. de Sentent. excom. & haud dubiè marito injuriam irrogas, ac adulterium perpetras, etsi de ejus consensu uxorem vities. Clariss. P. Paulus Mezger in Theolog. Schol. tom. 3. tr. 11. disp. 23. a. 3. n. 3. & 4.

§. V.

7 *Materia*, seu objectum calumniæ est crimen, quod malitiosè, & falsè alicui in judicio imponitur. l. 1. §. 1. ff. ad SCrum Turpill. ibi: *calumniari est falsa crimina intendere.*

§. VI.

8 *Forma* calumniæ stat in dolosa & malitiosa impactione falsi criminis. Semper igitur dolus requiritur, ut calumnia facta dicatur. c. 1. h. tit. l. 9. C. Eod. l. 6. §. fin. ff. ad SCrum Turpill. Dolus autem ex defectu probationum saltem aliis indiciis concurrentibus præsumitur, nisi justa causa diversum suadeat statuere. l. 3. C. h. t.

9 *Porro* quænam causa justa ac sufficiens sit

ad hoc, ut à præsumpta calumnia excuset, generali regula comprehendendi non potest, sed judicis arbitrio relinquendum est juxta l. 1. §. 3. ff. Ad SCrum Turpill. In specie causa sufficiens reputatur primò necessitas juris in hærede vindicante mortem defuncti. l. 2. C. h. t. Secundo necessitas officii in tutore. l. 2. C. de his, qui accus. sicut & in Fiscali, seu procuratore filii. l. 2. C. de Delatorib. Gail. 1. observ. 90. Tertiò infirmitas sexûs in muliere. l. 1. §. 10. ff. Ad SCrum Turpill. Quariò dolor immensus in marito uxorem adulterii postulante. l. quavis. 30. C. Ad leg. Jul. de adult. & in patre necem filii vindicante. l. 2. C. h. t. Idemque universaliter obtinere, quoties aliquis honoris defendendi causâ reum deserit, docet Mascard. de Prob. concl. 253. d. l. 2. C. h. t. Clarus §. fin. q. 62. n. 8. Quinò fama publica de authore delicti. Bartol. in l. cum quidam. §. quod dicitur. n. 3. ff. de acquir. hered. Sexiò depositio unius testis idonei, vel alia semiplena probatio. Farinac lib. 1. q. 16. n. 46. Septimò si deferens probet, se à viris fide dignis accepisse; vel si testes aliqui deferenti promiserint, se testimonium duros, qui tamen postea se subtraxerunt, aut vacillarunt. Panormit. & Bartol. in c. 2. h. t. Planè quod aliqui dicunt, etiam injustam causam præsumptionem doli removere per l. 42. §. 3. ff. de Leberal. caus. l. 46. §. 7. ff. de Furiis ea regula in proposito non procedit, ut argumentò à sensu contrario ex l. 3. C. h. t. rectè deducit Baldus.

§. VII.

Finis calumniæ est vel lucrum, quod querit calumniator, vel saltem vindictæ commotum: etenim nonnullis juxta Satyr. est *vincta bonum vita jucundius ipsa.*

§. VIII.

Effectus calumniæ spectatur in remediis, ac pœnis, quibus compescitur. Et verò
I. Calumniator Reo condemnatur in ex-

penas litris per l. 79. ff. de Judic. l. 13. §. 6. C. Eod. l. 3. C. De his, qui accus. idque æquitas ipsa efflagitat, quæ jubet, ut is repenset damnatum, qui ejus injusta causa fuit. Hinc Carolus V. Imperator in Constit. crim. art. 12. jubet, ut accusator idoneam cautionem præstet, quòd delicto non probato impenfas, & damna accusato velit refundere, ac de injuria satisfacere; præterea accusati arbitrio relinquit, convenire accusatorem vel coram judice suo ordinario, vel coram eo, apud quem criminaliter fuit accusatus.

II. Calumniator incurrit infamiam. l. 1. l. 4. §. 5. ff. de his, qui not. infam. l. 8. C. h. tit. non tamen ipso jure, sed primùm, ubi convictus fuerit per sententiam. d. l. 4. §. 5. ff. de his, qui not. infam. atque ideo verba judicis pronuntiantis diligenter attendenda sunt: nam si ita pronuntiaverit Judex: *calumniatus es*, intelligitur eum notasse; quòd si dixerit: *non probasti*, pepercit ei. l. 1. §. quorum 4. ff. ad Scium Turpill.

III. Calumniator talionem patitur, id est, illud supplicium, quo delatus probato crimine affectus fuisset. l. 7. §. fin. C. h. tit. Quòd si eadem poenâ puniri nequeat, alia, & æquè gravis infligitur per c. 1. h. tit. ubi Sub-Diaconus, qui Diaconum falsò alicujus criminis accusaverat, quo probato Ordine sacro exuendus esset, Sub-Diaconatu privatur, & publice verberibus castigatus in exilium mittitur. Hodie poena talionis extra usum est, & arbitraria successit, prout præjudicii confirmat Carpz. Pr. crim. p. 3. q. 106. n. 43.

Variant autem DD quousque hodie in puniendis calumniatoribus Judex procedere possit?

Non pauci sustinent, Judicem etiam ad poenam ultimi supplicii procedere posse. Et quidem in specie, si quis directe ad eum finem innocentem accuset, ut decapitetur, non evasurum poenam decapitationis, docet Julius

Clar. §. fin. q. 81. num. 3. & Ita nonnunquam practicum fuisse refert Bald. in l. 2. n. 4. C. De his, qui larron. Alii tunc poenam capitalem in calumniatorem decernunt, si Judicem, ac ipsum Magistratum de capitali, & gravissimo crimine accuset, vel si propter falsam accusationem etiam falsa instrumenta conficiat, testesve subornatos producat. Farinac. lib. 1. quest. 16. n. 6. & 7. cum aliis citatis. Verùm ut mitior, ita verior sententia est, calumniatorem nunquam ultimo supplicio addicendum, nisi ad ipsius calumniam alius re ipsâ condemnatus, & poenâ mortis affectus sit: siquidem statuta, & consuetudines poenam calumnie non determinant, sed arbitrio judicis committunt, consequenter Judex ex gravitate, vel similitudine hujus delicti cum aliis, quæ poenam in jure definitam habent, poenam calumnie metiri debet, cum igitur intentio hominem occidendi etiam privata autoritate non puniatur poenâ capitali, nisi effectus & mors re ipsâ consequatur, minùs poenæ ejusmodi locus erit ob accusationem calumniosam, utpote quæ tam periculosa non est, cum accusato defensio integra sit. Interim pro qualitate circumstantiarum calumniatorem deportari, ad triremes condemnari, aut publicæ infamie subijci posse, censeo cum Farinac. l. cit. n. 5.

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur.

SUMMARIA.

1. Unde nomen simonia? 2. Quæ synonyma? 3. Quid sit? 4. 5. Quotuplex? 6. 7. 8. Quo jure sit prohibita?
9. Quinam simoniam committant? 10. Usque 15. Quanam res spirituales, vel spiritualibus annexa sint materia simonia? 16. Quale sit quotuplex sit pretium?

17. 18. 19. *Simonia quo pacto?* 20. *Ob quem finem committatur?*
 21. *Usque.* 27. *Recessentur pena simonia mentalis, conventionalis, realis, & confidentialis.*
 28. 29. *Definitur crimen ambitus, & repetundarum.*

CRimina ipsa vel *primam*, vel *secundam* Decalogi tabulam infringunt. Inter illa gravitate præcellit *simonia*, & criminibus exceptis connumeratur in *c. 7. b. t.*

§. I.

1. *Simonia* hoc sibi nominis sortita est à Simone Mago, qui putavit, dona Spiritus Sancti auro emi, ac divendi posse, & propterea à S. Petro audit *Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem; quoniam donum Dei exiisti in pecunia possideri posse.*

§. II.

2. *Synonyma simoniae* appellationes vix inveniuntur. Nonnunquam tamen dicitur rabies simonica. *c. 3. b. t. lepra. c. 14. & 16. caus. 1. q. 1. labes, ac pestis. c. 6. 7. & 23. h. t. peculiare flagitium. c. 1. caus. 1. q. 3. hæresis. c. 5. b. t. c. 3. 4. & passim caus. 1. q. 1. item idolatria. d. c. 16. & 20. caus. 1. q. 1.*

§. III.

3. *Definitur simonia*, quod sit studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spiritali annexum. Gloss. communiter recepta in *pr. caus. 1. q. 1. V. quidam.*

§. IV.

4. *Dividitur simonia* in mentalem, conventionalem, & realem.

Simonia mentalis dicitur, non quæ in sola mente seu interno proposito simoniam committendi consistit, talis namque rectius diceretur simonia interna, sed qua res spiritalis in compensationem rei temporalis, aut hæc tanquam ex obligatione propter rem spiritualem acceptam datur, quin præcesserit aliqua pactio, aut conventio externa; ut si Episcopus conferat beneficium pro re temporali accepta quasi debitum: vel si quis Episcopo fer-

viat, ut ab eo accipiat beneficium, aut sibi collatum compenset.

Conventionalis mentali superaddit externam conventionem, seu pactum, citra tamen executionem ex utraque parte. Et hæc duplex est: una quæ est merè conventionalis, ex quo sistit in terminis solius pacti ac conventionis, nullâ subsecutâ traditione, nec rei spiritalis, nec temporalis. Altera est mixta ex reali & conventionali, quando scilicet conventio facta ex parte unius duntaxat completa est, v. g. si beneficium, pro quo pecunia promissa est actu quidem est collatum, sed pretium nondum numeratum; vel e contra si pretium sit solum, sed res spiritalis necdum tradita.

Realis simonia contingit, quando ultra conventionem de dando accedit executio, & traditio ipsius rei, idque ex parte utriusque tradantis, quam accipientis; ut si quis beneficium jam accepit, & pro eo solvit promissos centum aureos, vel saltem partem.

Ad conventionalem simoniam referri potest species illa, quam vocant *confidentialem*, seu *confidentia*, quæ committitur ab illis, qui beneficium Ecclesiasticum simplex, aut curatum, regulare, aut sæculare alicui procurant eligendo, præsentando, instituendo, confirmando, vel resignando cum certa *confidentia*, id est, expresso, vel tacito pacto, ut is, cui procuratur, elapso aliquo tempore ipsimet cedenti, procuranti, vel conferenti, aut ejus cognato, vel aliî resignet, aut pensionem vel fructus inde præstet. De hac specie simoniae extat Constitutio Pii IV. de An. 1564. & duplex Pii V. de Anno 1568. & 1569.

§. V.

Causa efficiens simoniae duplex est: remota, & proxima.

Remota est jus, quo prohibetur. Dissident autem D. D. quo jure simonia sit prohibita: an Divino, vel Ecclesiastico tantum? Ego diltinguo, &

Dico I. Simonia, quæ committitur circa res in se spirituales, puta circa dona spiritualia Dei, circa Sacramenta, item circa res sacras, vel consecratas quæ tales, jure etiam naturali, ac Divino, prohibita est: tum quia res ejusmodi sunt extra dominium nostrum, cum nemo illarum, nec quidem S. Pontifex sit dominus, sed solum dispensator juxta D. Paulum 1. ad Cor. 4. cum quia sunt supra omne pretium temporale, consequenter sicut pro his nunquam potest dari condignum pretium, ita nec unquam justus contractus esse potest, per l. 9. §. fin. ff. de Res. divisi. tum quia sunt de genere donorum gratiæ, quibus convenit gratis accipi, & gratis dari, alias enim hoc ipsò gratiæ non essent. c. 1. & 15. causâ 1. q. 1. Unde Matth. c. 10. v. 8. Christus monet: *gratis accepistis, gratis date.*

Dico II. Etiam simonia circa res, quæ in se sunt quid naturale, seu temporale, habent tamē per se proximam connexionem cum re spirituali, ut puta circa beneficia Ecclesiastica, decimas, jus patronatus, aliæque jura Ecclesiastica spiritualibus annexa, juri naturali, ac Divino repugnat. *Primo* propter c. 3. causâ 1. q. 1. c. 8. & 14. causâ 1. q. 3. in quibus S. Ordinem vendere, & executionem ordinis (ut fit, si pro pecuniâ beneficium confertur, utpote, quod executionem ordinis exigit) nec non alia jura spiritualia vendere æqualiter prohibetur; constat autem de jure Divino prohibitum esse vendere ordinationem, cum sit Sacramentum. c. 11. & passim. causâ 1. q. 1. c. 10. & seqq. caus. 1. q. 3. Deinde propter rationem: quia, ut dicitur in c. si quis objecerit. 7. ead. caus. 1. q. 3. qui alterum vendit, sine quo nec alterum pervenit, neutrum invenditum relinquit; adeoque, licet res aliqua secundum se sit temporalis, tamen si per se connexa est cum spirituali, & sine spirituali haberi non potest, vel spiritualis sine illa, tum res temporalis vendi nequit, quin res spiritua-

lis, cui connexa est, unâ in venditionem veniat, id quod est contra jus naturale, ac Divinum, latè Panor. in c. extirpanda. n. 53. & 54. de Præbend. Dissentit Jul. Clar. 5. sent. §. Simonia. n. 5. & Cardenas in *Christheol. dissert.* 27. c. 1. n. 6.

Dico III. Datur etiam simonia, quæ solo jure Ecclesiastico interdicta est: nempe illa, quæ vel res in se spiritualis commutatur pro re spirituali; ut contingit in permutatione beneficiorum, si propriâ auctoritate fiat. c. *quasitum. de Res. permutat.* vel quæ res in se temporalis datur pro pretio, seu alia re temporali; ut fit, quando vices domini, œconomi, thesaurarii, sacristæ, procuratoris, advocati, aliæque officia ad rerum Ecclesiæ temporalium administrationem, vel defensionem, aut custodiam ordinata, pecuniâ comparantur. cap. 8. causâ 1. q. 3. c. 38. h. t. Fateor tamen, hanc simoniam propriè simoniam non esse, eò quod in permutatione beneficiorum nihil temporale, in venditione verò prædictorum officiorum nihil spirituale interveniat, quod utrumque ad propriè dictam simoniam requiri, patet ex definitione. Interim quoad poenas in simoniacos sancitas ipsam nomine simoniæ intelligi, cum communi Canonistarum docet Laym. in *Theolog. moral.* l. 4. tr. 10. c. ult. num. 66.

Causa efficiens proxima Simoniæ sunt ementes, vendentes, vel alio modo commutantes spiritualia, vel spiritualibus annexa. c. 11. & 12. causâ 1. q. 1. Imò, medioximi, an summi sint? nil refert, nam Reges quoque ac Principes hoc vitio implicari possunt. c. de hoc. 11. h. t. item etiam Officiales in curia Romana, esto S. Pontifex sciat, ac dissimulet. Layman d. c. ult. n. 65. quin & ipse S. Pontifex, saltem circa eas res, quarum permutatio jure Divino est interdicta: quandoquidem S. Pontifex adialtar aliorum præceptis juris Divini subjacet. Zoëf. h. t. n. 126. Sylvest. in *V. s.*

monia §. 4. Covar. in Reg. peccatum. p. 2. §. 3. num. 8. Quidquid reclamitet Matth. de Jurisd. part. 2. c. 37. n. 14.

§. VI.

10 *Materia, seu objectum simoniae sunt spiritualia, vel spiritualibus annexa ex una parte, & pretium temporale ex altera.*

Dixi I. *spiritualia*; quae triplicis generis: aliqua sunt spiritualia *per essentiam*; ut *gratia justificans, gratia gratis data, dona Spiritus S. & virtutes supernaturales*, de quibus Apostolus 1. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. Atque huc pertinet etiam *potestas Ordinis, & jurisdictionis Ecclesiasticae, fori tam interni, quam externi*. Alia sunt talia *secundum causam*; ut *Sacramenta*, quae efficiunt, & causant gratiam. Quod referuntur *missa sacrificium, Sacramentalia, seu caeremoniae* ab Ecclesia pro benedictione, consecratione, & administratione Sacramentorum instituta, item *oleum sacrum, chrisma, aqua benedicta, agnus DEI, & similia*. Alia sunt spiritualia *secundum effectum*; ut *actus gratiarum, ordinum, & officiorum Ecclesiasticorum, cujusmodi sunt opera meritoria, ac supernaturalia, orationes, praedicationes Verbi Divini, exhortationes spirituales, prophetia, administratio Sacramentorum, susceptio in religionem, dispensationes, votorum commutationes, absolutiones a censuris, & alia, quae omnia & singula materiam simoniae constituunt, ut docent communiter Theologum S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. & 3. & Canonistae cum Panormitano in c. consuleri. 28. n. 3. h. t.*

11 Dixi II. *Vel spiritualibus annexa, quae itidem tripliciter se habent: antecedenter, concomitantem, & consequenter. Antecedenter cum spiritualibus connexa sunt Ecclesia, altaria, vasa sacra, vestes & paramenta sacra: item jus patronatus, presentationes, electiones, renuntiationes, & collationes beneficiorum, quae omnia antecedunt Sacramentorum ad-*

ministracionem, Divinorumque celebracionem, atque ad illa ordinantur. Concomitantem connexa dicuntur, quando temporalia concomitantur spiritualia, & his veluti pars conunguntur, totumque aliquod morale constituunt, veluti *actio Sacramentalis cum Sacramento, labor corporis cum Divino officio, materia cum consecratione illius &c.* Consequenter verò annexa illa sunt, quae spiritualia praesupponunt, & ab illis dependent: ita *beneficium*, quatenus est jus percipiendi redditus, conceditur cum officio. & titulo spirituali: *jus dimandi cum titulo spirituali*, ex quo decimantur in recognitionem Divini domini, &c. P. Engl. h. t. n. 6. Zoësius Eod. n. 29. & seqq. ubi quatuor notabiles regulas statuit.

Prima est: Connexum spirituali, quae tale, & ratione suae connexionis vendi non potest. Propterea: quia sic ipsum spirituale pretio aestimaretur. Unde simoniam incurrit, si praedium, cui est annexum jus patronatus, ideo carius vendas, quod jus praesentandi annexum habeat. P. Engl. h. t. n. 24. si calicem, vel aliam rem consecratam ideo carius aestimes, quam rem se materia valeret: Zoësius Eod. sub num. 10. si pecuniam accipias pro actu, & labore celebrandi, consecrandi, benedicendi, quatenus in eo ipsa sacra actio consistit. Layman in Theol. mor. lib. 4. tr. 10. cap. ult. n. 4. si beneficium emas cum titulo & officio spirituali, a quo auctoritate Ecclesiae dependet. c. 7. in fin. causa 1. q. 3.

Secunda regula est: Annexum antecedenter per se inspectum vendi potest, etiam supposita connexionem, dummodo ad eam non habeatur respectus. Ita constat, vendi posse praedium, castrum, vel res alias, quibus est annexum jus patronatus, & venditis illis etiam per consequentiam in emptorem transferti jus patronatus. Text. & DD. in cap. ex literis. 7. & c. cum saeculum. 13. de Jus Patron.

Verum regula hæc universaliter non procedit: enimverò jus patronatus inter antecedenter annexa spiritualibus computatur, quatenus nimirum ordinatur ad provisionem beneficii Ecclesiastici; & tamen si secundum se spectetur, vendi non potest juxta dicta & text. in *c. de jur. e. 16. de Jure patron.* Rectius proinde distinxeris, dixerisque, quòd illa, quæ per se sunt antecedenter connexa cum spirituali, vendi non possunt, & sint materia simoniae, veluti jus patronatus, vel obligatio pro operibus spiritualibus, puta pro dicenda missa, officio &c. Panorm. in *c. significasti. 11. in fin. de Præbend.* illa verò possunt vendi sine simonia, quæ tantum per accidens, aut remotè sunt connexa, maxime si res temporalis sit principale, spirituale autem sit tantum accessorium, & secundarium. Quare non placeat omnino exemplum pro hac regula à Zoëtio. *d. n. 29. de sacris vasis, templis, & aliis rebus consecratis allatum*: nam licet verum sit, quòd hæc, antequam sint consecrata, vel ad Divinum cultum specialiter deputata, vendi possint, quia tantum remotè connexionem habent cum spirituali, post consecrationem tamen non solum antecedenter, sed concomitantè, & per se cum spirituali consecratione, & sanctificatione connectuntur, ideòque extra commercium sunt. *c. placuit. 102. causa 1. q. 1. c. si quis objecerit. 7. causa 1. q. 3. c. 8. §. pro sepultura. c. 16. & 36. h. t. nec estimationem recipiunt. l. sacra. 9. §. fin. ff. de Rerum divis. nisi per relationem ad id, quod erant ante consecrationem, arg. c. commiserimus. causa 14. q. 6. l. is qui 7. ff. de Relig. & sumptib. fun.* Certè templa consecrata vendi posse, per se male sonat, nec, id factum esse à piis Christianis, unquam legimus.

14. Tertia regula est: Spiritualibus concomitantè annexa, intrinsicè tamen, & per se, ponunt materiam simoniae: secus si non sint per se intrinsicè connexa. Ita impletur

Zoësius n. 37. hanc regulam limitat. Hinc actio corporis, labor, seu defatigatio corporalis, quæ in dicenda missa, administratione Sacramentorum, aliisque functionibus sacris per se intervenire debet, pretio aestimari non potest, tametsi propter senium, aut debilitatem persona quædam magis defatigetur, quàm alia; licet enim absolute loquendo hoc sit per accidens, tamen supposita personâ ministrante cum suis qualitatibus naturalibus, hoc intrinsicè, & necessariò jungitur cum actione sacra, seu Sacramentali, quæ gratis exerceri debet, arg. *d. c. 7. causa 1. q. 3. Suarez. de Relig. lib. 4. c. 21. n. 3. 7. & 11.* Econtra si labor & onus aliquod merè extrinsecè accedat circumstantiis temporis, vel loci, v. g. si quis notabile iter ad faciendum sacrum conficere debeat præsertim tempore hyemali, aut horis incommodis; vel si obligetur ad celebrandum certâ horâ, & loco, nulla erit simonia, pro tali onere, utpote temporali, & sacrae actioni extrinsecus solum connexo, correspondens stipendium accipere per *c. charitatem. 45. causa 12. q. 2. Layman d. c. 8. n. 41. Sylvester P. simonia §. 9.* Atque hac ratione aliqui excusant Monasteria, quæ pro summa pecuniæ suscipiunt onus celebrandi singulis annis certa officia: sed, ut opinor, rectius acciperent titulo sustentationis, quàm pro ipsa præcisè obligatione, arg. *c. fin. causa 1. q. 2.*

Quarta denique regula est: Quæ cum spiritualibus consequenter connexa sunt, durante connexionè citra simoniae labem vendi, emi non possunt. Ideo: quia in talibus principale est spirituale, & temporale est accessorium per se à spirituali dependens, & per consequens spiritualitatem necessariò participans: cum accessorium sequatur suum principale. *s. accessorium. de Reg. Jur. in 6.* Quapropter beneficium, jus decimandi, jus primitiarum, ac
alia

alia hujus generis jura pecuniâ, aut re temporali comparare non licet, etsi contineant jus percipiendi quid temporale *causâ. 1. q. 3. per tot. c. 8. 12. 13. 26. 27. & 34. h. t.* Addidit *durante connexione*: si enim auctoritate Pontificis connexio illa fuerit soluta, ac jus ad fructus & redditus temporales à titulo & jure spirituali fuerit separatum, nil prohibet, quin beneficium, jus decimandi, &c. pretio aestimari, vendique possint: siquidem semel legitime facta separatione non amplius obtinent rationem accessorii, sed rationem principalis, ideoque non alterius naturam sequuntur, sed ex se ipsis aestimationem recipiunt, quemadmodum in simili tradit Menoch. *de Interd. remed. 6. de Recup. possess. n. 45.*

Dubitari hoc loco potest: an sicut non licet aliquid dare pro beneficio obtinendo, ita nec quid dare liceat ad redimendam vexam litis pro beneficio retinendo.

Pro affirmativa facit *c. Matthaus. 23. h. t.* ubi quidam, paucis contradicentibus, à majore parte electus, ut simoniacus propterea damnatur, quod amicorum aliquis ipso electo sciente, ei, qui magister discordiæ videbatur, eertæ quantitatis munus exsolverit, & sic contradictionem sopiverit. Certè simoniacum est, si super beneficio litigioso compositio fiat, ut alter liti cedat, & alteri ab altero pro expensis factis aliquid solvatur, nisi hoc fiat auctoritate superioris juxta *c. cum pridem. 4. de Pactis*. Quidni igitur simoniacum quoque sit, dare pretium temporale pro vexa circa beneficium redimenda?

Negativam colorare videtur *c. dilectus 28. h. t.* ubi dicitur, quod si quis molestatus circa jus suum det pecuniam Superiori molestans, ut à molestatione desistat, si deinde iste contra pactum circa beneficia molestet, datam pecuniam restituere debeat. Ex quo apparet, quod transactio cum superiore fieri possit, ut à gravamine circa beneficium desi-

stat. Accedit ratio: quia redemptio vexationis non est emptio rei spiritualis; quandoquidem qui vexationem redimit, non emit rem acquirendam, quæ per vexationem impeditur, sed tantum tollit impedimentum, nempe vexationem, quo sublato gratis datur beneficium.

Ad hæc varii variè respondent. Ego ad omnem contentionem dirimendam puro distinguendum inter eum, qui circa beneficium habet jus plenè quæsitum, & inter eum, qui non habet; illi qui jus plenè quæsitum habet, puta qui est electus & confirmatus, vel qui est præsentatus & electus simul, integrum est, offerre pecuniam alteri ejus possessionem injustè impediendi, turbanti, aut alio modo vexanti: quippe talis non dat pecuniam pro obtinendo beneficio, ut quod jam habet, sed solum pro avertenda injuria. *d. c. dilectus. 28. & ibi Pannorm. n. 2. h. t. Laym. d. tr. 10. c. ult. n. 22.* Is verò, qui nondum habet jus plenè quæsitum, puta qui est electus, aut præsentatus tantum vexationem pecuniâ redimere non potest, saltem à confirmatore, institutore, & aliis à quibus jus spirituale, quod deest, ad beneficium obtinet, ex quo per ejusmodi redemptionem sibi viam ad ipsum beneficium paratet, arg. *cap. 20. d. c. Matthaus. 23. & c. 33. h. t.* Quamvis possit redimere ab illis, qui jus eligendi, conferendi, confirmandi, vel institutiendi non habent, sed aliunde impedimentum ponunt: quia & tunc injusta duntaxat vexatio redimitur, & injustum impedimentum removetur. Pirrhing. *h. t. n. 110. Less. de F. & F. lib. 2. c. 35. n. 108.* Cæterum rectè monet Barb. ad *cir. c. Matth. n. 8.* ad hoc, ut liceat redimere vexam in beneficiis & aliis spiritualibus, requiri, ut vexans sit ita potens, ut non nisi oblatione pretii, aut non sine magno dispendio possit ab injuria removeri, vel saltem sit periculum in mora ita, ut Superior tam cito adiri nequeat.

Dico-

16 Dicebatur III. Et pretium temporale ex altera parte: quod munus appellari solet, ac dividi in *munus à manu*, *munus à lingua*, & *munus ab obsequio* juxta *c. sunt nonnulli*. 114 *causa* 1. q. 1. *salvator*. 8. *causa* 1. q. 3. *Munus à manu* dicitur pecunia, & res quælibet temporalis æstimabilis, & utilis. Item etiam debiti, vel obligationis remissio, ut si Episcopus creditori suo conferat beneficium, ut is vicissim remittat debitum, ad quod Episcopus tenetur. Felin. in *c. ad audientiam*. num. 3. *de Rescript.* Covar. *var. resol. lib. 1. c. 20. num. 4.* Per *munus à lingua* intelliguntur laudes, preces, & commendationes apud Principem, vel Populum in alia causa pro eo ex pacto interponendæ, qui beneficium, aut rem spiritualem contulerit: cum enim in ejusdem utilitatem vertantur, in locum pretii succedunt, & pretio æstimabiles sunt. Barb. in *cap. nemo* 14. n. 4. *h. tit.* *Munus ab obsequio* comprehendit quælibet servitia, vel obsequia alicui præstanda, aut præstita sub conditione, ac obligatione rem spiritualem, aut beneficium conferendi; ut si Episcopus famulo promittat dare beneficium, si sine salario servierit. *c. cum essent*. 12. & ibi DD. *h. t.*

In *disquisitionem* venit: an res quoque spiritualis pretium simoniacum esse possit?

Sanè beneficium Ecclesiasticum aliquo modo ex dispositione juris Ecclesiastici rationem pretii simoniaci respectu alterius beneficii habere posse, patet ex *cap. quæsitum*. 5. *de Res. permitt.* Idem generaliter de aliis rebus spiritualibus docent Richard. in 4. *dist.* 25. *art.* 3. q. 1. Palud. *ibid.* q. 2. & alii per *c. fin. de Pact.* ubi generaliter omnis pactio circa res spirituales interdicitur, conformiter ad illud Christi præceptum: *gratis accepistis, gratis date.*

Verùm probabiliùs id extra materiam beneficiale negat Panor. in *c. 2. de Transact.* & König in *DECRET. LIB. V.*

cum eo communis: quia commutatio rei spiritualis pro spirituali necquicquam derogat eorum dignitati, & cum sint ejusdem ordinis, invicem sunt proportionatæ, atque ex Dei, qui nobis rerum spiritualium dispensationem indulget, permissione, seclusà dispositione juris Ecclesiastici, unam pro alia dare licet juxta illud Joan. 1. §. 16. *gratiam pro gratia.* Hinc notissima praxis habet, ut servatâ proportionem commutentur decimæ cum decimis, reliquiæ sacræ cum reliquiis, missa pro missa, una functio spiritualis pro alia, vestes, aut vasa sacra pro aliis.

Neque refragatur *c. fin. de Pact.* illud namque accipendum est de pactioibus onerosis, & inhonestis, quales extra materiam beneficiale illæ tantum sunt, quibus res spirituales contra voluntatem veri earum Domini cum rebus temporalibus, quæ pretium condignum esse non possunt, permutantur.

§ VII.

Forma Simoniæ consistit in emptione, ac venditione rei spiritualis, aut spirituali annexæ. Ubi nomine emptionis, venditionis intellige quamcunque conventionem, ac pactum onerosum, quo res spiritualis pro temporali commutatur. *d. c. fin. de Pact.* Ut ecce! simonia committitur, si Episcopus vel Patronus alicui promittat beneficium sub conditione, si certum negotium coram S. Pontifice promoverit. *c. cum essent*. 12. *h. t.* si Presbyter xenium ab aliquo publicè peccante accipiat, ut Episcopo, vel ministris ejus peccatum illius celet. *c. nemo* 14. *h. t.* si quis Archidiacono homagium faciat, & fidelitatem præstet, ut beneficium Ecclesiasticum assequatur. *c. ex diligenti*. 17. *h. t.* Si benedictio Abbari non prius detur, nisi taxam consuetam deponat. *c. sicut*. 39. *h. t.* si ad monasteria monialium præsertim opulenta non recipiantur, nisi certam dotem deferentes. *c. 8. 19. & 40. h. t.* si Canonicus non permittatur gaudere juribus

bus sui Canonicatus, antequam ex more prandium exhibeat. *c. Jacobus 44. h. t.* si quis cum Episcopo, ac Capitulo agat, ut in Canonicum suscipiatur, & ne aliis susceptis, vel suscipiendis præjudicium fiat, certa bona immobilia offerat ea conditione, ut deinceps illa pro Præbenda sua ipsemet obtinere possit. *c. tua nos. 34. h. t.* Adeo verò pactum ejusmodi est necessarium, ut sine eo non confurgat simonia, quamvis res temporalis pro spirituali detur. *P. Engl. h. t. n. 7.* Unde

18 I. A simonia excusatur, qui pro re spirituali munus à manu, à lingua, vel obsequio gratiæ ex benevolentia, amicitia, aut gratitudine, & sine ulla intentione obligandi recipientem exhibet. *c. 30. h. t.* ibi: *illud gratis recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum. & c. sicut Episcopum. 4. causâ 1. q. 2.* ubi non reprobatur, si quid Ordinatori detur ex gratitudine, & animo voluntario, quibus consonant *c. placuit. 103. causâ 1. q. 1.* & *c. quàm pio 2. causâ 1. q. 2.* Sed hoc ita, si donatio, seu gratuita oblatio muneris, ac rei temporalis fiat post acceptam rem spiritualem. Si fiat antecedenter, & quidem de re modica, quæ animum accipientis non possit facillè movere ad effectum simoniacum, etiam permittitur juxta *c. etsi quæstiones. 18. ad fin. h. t.* Secus verò, quia intentio, & affectus simoniacus rarè abest, & plerumque saltem tacita promissio, pactumque intercedit, prohibetur maxime in beneficiis Ecclesiasticis per *c. sicut. 33. c. tua nos. 34. h. t.* Trident. *sess. 21. cap. 1. & sess. 24. c. 18. de Reform.* Atque hac de causa Innocentius XI. Anno 1679. die 2. Martii, *num. 45. & 46.* hæc duas propositiones damnavit: *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam, quando temporale sit solum gratuita com-*

pensatio pro spirituali, aut econtra. Et id quæque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

II. Ministri Ecclesiastici pro administratione Sacramentorum, pro missis, aliisque officii, ac functionibus spiritualibus titulo sustentationis, & per modum stipendii licetè temporalia accipere possunt, prout passim decreverunt Pontifices in *causâ 1. q. 2. causâ 10. q. 1. causâ 12. q. 1.* & in *tit. de Præbend.* Imò id ipsum perspicuè Christus insinuat apud *Matth. 10. v. 10.* ibi: *dignus est operarius cibo suo.* & apud *Luc. cap. 10. v. 7.* ibi: *dignus est operarius mercede sua.* Ubi nomen mercedis non accipitur pro mercede proportionata operi spirituali, tunc quippe rationem pretii haberet, sed pro mercede commensurata conditioni personæ operantis, quæ hæc dubiè ob labores suos spirituales sustentatione, & stipendio digna est. Et licet hoc stipendium ex justitia debeat, attamen non tollit, quò minus gratis spiritualia dispensentur, cum debeat non ut pretium, sed ut supplementum necessitatis. vid. *Layman in Theol. mor. lib. 4. tr. 10. c. ult. n. 13.* Porro quoad quantitatem hujus stipendii observetur recepta consuetudo, vel taxatio superioris Ecclesiastici juxta *cap. ad apostolicam 42. h. t.* & abliturpe pactum, vel exactio avaritiæ speciem præferens, nec quis deneget peragere spiritualia, antequam pecunia sit numerata, vel cautio pro ea præstetur, quandoquidem in his animus & affectus quodammodo simoniacus exprimitur. *c. 2. 3. & 4. causâ 1. q. 2. c. in tantum. 36. c. audivimus 41. h. t.*

III. Absque labe simoniæ dari, promitti, vel legari potest res temporalis adjuncta conditione, vel modo præstandi operis spiritualis soli operanti utilis arg. *c. cum sit. 2. & c. vtrum. 4. de Condit. apposit.* Sic rectè heretico

nico puella nuptias, infideli Princeps delicti perpetrati veniam promittit, ut ad fidem Catholicam convertatur. P. Engl b. t. n. 8. Adolescentibus nonnunquam sumptus studiorum suppeditantur sub conditione, ut statum Ecclesiasticum amplectantur. Layman d. tr. 10. cap. ult. n. 11. in fin. item etiam studioso contra simoniam aliquid legatur, vel promittitur, aut datur, si modo religionem ingrediatur. Adam. Burghab. in *Casib. select. cent. 1. casu 58.* Optimâ ratione: quia in huiusmodi casibus non intercedit pactum, ac contractus onerosus imponens obligationem absolutam: nec res temporalis, quæ intervenit, habet rationem pretii, sed est tantum donata sub conditione, aut modo. Bene tamen observat Layman cit. n. 11. *¶ neque enim.* simoniacum fore, si res temporalis ea ratione daretur, ut simpliciter obligatio imponeretur ad opus spirituale, ad ingressum religionis, &c. *Nusquam enim legimus Domini Discipulos, vel eorum ministerio conversos, quempiam ad DEI cultum aliquo muneris (scilicet in pactum deducti, ut exponit Adam. Burgh. loc. cit.) interventu provocasse.* Text. in c. *quâm pio. 2. causâ 1. q. 2.*

§. VIII.

20. *Finis simoniæ est, ut per temporalia spiritualia quis obtineat, fiatque rei sacræ, vel spiritualis cum munere oblato commutatio.*

§. IX.

21. *Effectus Simoniæ sunt pœnæ, quibus coercetur, habitâ tamen distinctione inter simoniam mentalem, conventionalem, realem, & confidentialem.*

Simonia mentalis in foro externo est extra omnem pœnam ob textum in c. *fin. h. t.* & rationem, quod intentio simoniaca, quæ operi externo conjungitur, in ipso opere, quod secundum se indifferens est, non satis prodatur, ideoque non subiaceat iudicio, & pœnis Ecclesiæ per cap. *cogitationis. 14. dist. 1. de Pœnis. S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 6.* Navar. in

d. c. fin. h. t. Ex quo cap. etiam sumitur, simoniacum mentalem nec teneri ad faciendam restitutionem rei temporalis: etsi enim intentio dantis, vel accipientis sit, dare rem illam pro re spirituali, ex quo tamen hæc intentio non est in pactum deducta, supponitur, rem non esse acceptam titulo simoniaco, sed potius simpliciter datam, vel donatam. Nec quempiam turbet cap. *consuluit. 10. de Usur.* ubi habetur, quod usurarius quoque mentalis obligetur ad restitutionem: id quippe procedit, quando mutuarius coactè aliquid dat ultra sortem mutui, scilicet aliàs non daturus, nisi sciret, mutuante sine lucro supra sortem non esse mutuaturum: tunc enim illud, quod datur ultra sortem, ex alio, quàm usurario titulo, non datur, adeoque manet obligatio restitutionis. Aliud esset, si mutuarius omninò liberè, & sponte daret, mutuaans verò animò usurariò reciperet. Vid. Barb. in *d. c. fin. h. t.*

Similiter *simonia conventionali*, quantum-22 vis ex parte unius completa sit, modò non sit *confidentialis*, nulla certa pœna ab ipso iure determinata reperitur, neque pœnæ simoniæ realis ad eam extendi possunt. Zoëf. *h. t. n. 36.* Navar. *l. cit. n. 28.* Covar. in *relect. c. peccatum. de R. J. in 6. p. 2. §. 8. n. 7.* Qui hoc potissimum deducunt ex *Extravag. 1. & 2. h. t.* ubi dantibus & recipientibus pœna irrogatur. quâ locutione exprimi videtur simonia realis utrinque completa. Accedit, quòd in pœnis benignior sit interpretatio facienda. *l. sancimus. C. de Pœn.* Quod restitutionem attinet, si res temporalis pro beneficio Ecclesiastico v. g. ex parte unius est tradita, nec tamen collatio beneficii subsequuta, non est dubitum, eum, qui accepit, teneri ad pretium restituendum. Quòd si verò beneficium, vel alia res spiritualis sit tradita, pretium autem non sit subsequutum, multi volunt beneficium retineri posse, sed de iure probabilius iudico-

contrarium; non quidem ex eo, quod collatio talis simoniaca sit à jure in poenam irritata per *c. nobis fuit. 27. h. t.* sed ideo, quia collator animum conferendi beneficium non habuit, nisi ex contractu, vel pacto oneroso, quo de jure transferre non potuit, ac proinde ex defectu voluntatis ipsius dantis recipiens, si pretium solvere nolit, retinere non poterit. Nec audio Zoëf. *h. t. n. 110.* dum dicit, quod obligatio pretii, cum sit de re turpi, habeatur pro non adjecta, & sic non impediatur, quod minus collatio beneficii sit absoluta: hactenus enim textum juris, qui id asserat, non vidi neque credibile est, conditiones, seu obligationes turpes à jure hic in favorem alicujus simoniaci rejici, quin magis videtur obtinere regula, quæ traditur in *c. fin. de Condit. appof.* quod conditio adjecta contractui, vel actui inter vivos vitiet talem actum, præcipue si sit contra substantiam actus; ut contra substantiam collationis, ceu actus spiritualis est, ut veniat in obligationem pro re temporali.

23 Poenæ simonia realis variant pro materia, & casuum diversitate: nec pro quavis simonia à jure impositæ sunt, sed pro illa tantum, quæ circa ordinationem, provisionem beneficiorum, & ingressum religionis committitur.

Si in collatione, vel susceptione Ordinum simonia realis committatur, ordinans triennalem suspensionem à collatione ordinum incurrit. *c. si quis. 45. h. t.* imò à dignitate sua Episcopali deponendus est. *c. si quis Episcopus. 8. causâ 1. q. 1.* Ordinatus verò, si conscius, aut particeps fuerit simoniæ, tam ab ordinibus susceptis, quam suscipiendis suspenditur. *c. per tuas. 37. h. t.* & omnino ab Ecclesia eliminari, & degradari jubeatur in *c. sicut. 6. h. t. d. c. si quis Episcopus. causâ 1. q. 1.* Quod si quis per ignorantiam fuerit simoniacè ordinatus, excusatur ab hisce poenis, sicut etiam si fuerit ordinatus ab Episcopo jam ante simoniaco per text. in *c. si qui. 108. causâ 1. q. 1.*

Quamvis aliàs non simoniacè à simoniacè tamen scienter ordinati ab executione ordinis suspensi sint. Et hoc sensu *ibidem* dicitur: ordinationem talem, quæ potius execratio est, omnino irritam esse.

Si quis beneficium, vel dignitatem Ecclesiasticam simoniacè consecutus sit, nullum penitus jus acquirit, nec fructus lucrari, aut lucos facere potest, consequenter ad restitutionem sub periculo animæ obligatur, sicut & ad ipsam dimissionem. *c. Mattheus. 23. h. t. Extrav. 2. §. per electiones. Eod. inter comm.* Quod in tantum procedit, ut etiam ignorantes simoniam intervenisse, aliis quid promittentibus, ac dantibus, ubi postea id resciverint, beneficia taliter obtenta unà cum fructibus resignare, aut remedium à Superiore petere teneantur; nisi contra expressam protestationem aliquid ab inimico, vel in fraudem selecti datum sit, quo casu cessat obligatio restituendi. *c. nobis. 27. & c. sicut. 33. h. t. Adde, quæ in lib. 1. ad tit. de Elect. n. 40. diximus.*

Addabitum fuit: an, qui simoniacè beneficium obtinuit, etiam beneficiis ante legitime obtentis ipso jure privatus existat?

Fundamentum affirmativæ in eo ponitur, quod in *c. Presbyter. 3. causâ 1. q. 1.* disertè caveatur, ut simoniacus non solum Ecclesiâ privetur, sed etiam sacerdotii honore spoliatur, Quod & in *c. de hoc. 11. h. t.* innuitur. Atqui in *Extrav. 2. cit.* statim in limine innovantur omnes poenæ juris antiqui, & insuper additur, poenas hæc ipso jure impostæ incurrendas esse.

Verum etsi hoc in puncto juris verius fortassis sit, plures tamen D. D. quos citat, & sequitur Laym. in *Theol. moral. l. 4. tr. 10. c. ult. n. 74.* tenent, talem simoniacum esse tantum per sententiam Judicis privandum, ac deponendum; quorum sententiam ut benignam, ita æquam puto, cum nimis grave sit, pro-

propter simoniam, præsertim occultam, aliquem statim ipso jure privatum, aut ab ordine depositum esse.

Textus ex *c. Presbyt. & ex c. de hoc. allati* explicari possunt de privatione Ecclesiæ simoniacè obcentæ, & spoliatione sacerdotii in tali Ecclesia obeundi. Hæc explicatio si displicet, dicere possis, generalem illam innovationem pœnarum in *Extrav. 2. h. t. declarari* ex enumeratione subsequentium: nec plus continere, quàm postea in declaratione exprimitur, & cum de beneficiorum privatione in illa nihil expressum sit, non censeri esse contentam.

15 Si ex pacto aliquid pretium, datumque sit pro ingressu in religionem, præter excommunicationem Capitulum, seu Conventus incurrit pœnam suspensionis reservatæ. *Extrav. 1. h. t. inter comm.* Quæ tamen suspensio non est ab ordine, vel exercitio ordinis, sed ab usu & exercitio juris capitularis, quod in jurisdictione, vel administratione Ecclesiæ, & actibus ad Capitulum pertinentibus consistit. Quoad Moniales notat Laym. *d. c. n. num. 39. & Zoëf. h. t. num. 95.* ex Navar. & aliis, has censuras respectu ipsarum esse revocatas per Clementem VII. Imò nec prædictis pœnis locum esse, nisi exigatur aliquid pro ipso ingressu religionis completo subsecutâ professione: neque si alio titulo quid exigatur. v. g. quia Monasterium aliàs sufficientem sustentationem personis religiosis dare non posset, rectè tradit idem Zoëf. *n. 16. & 96.* Professio quoque ingressi simoniacè facta non est invalida, sed favore religionis tollitur, Professo ad aliud arctius monasterium translato juxta *c. de Regularib. 25. h. t.*

16 Rursus universaliter in excommunicationem S. Pontifici reservatam incurrunt omnes, qui quomodolibet aliquid dando, vel recipiendo pro ordine, beneficio, vel religionis ingres-

su simoniam commiserint, aut mediatores extiterint. *Extrav. 1. & 2. h. t. inter comm.*

Altioris inquisitionis est: num simoniaci quoque irregularitatem incurrant?

Rationem dubitandi suggerit, quòd crimen hoc hæresis appellatione veniat in *c. 5. caus. 1. q. 1. c. quoriet. 5. & passim. h. t.* imò ab Ecclesia reputetur crimen maximum, & reliqua in comparatione illius quasi pro nihilo. *c. fin. causâ 1. quest. 7. c. sicut. 6. h. t.* Atqui hæresis, & alia crimina gravia inducunt irregularitatem: ergo & hoc.

Placet, & communi D. D. suffragio hæc distinctio approbata est: an crimen simoniæ sit notorium, an verò occultum? Illo casu simoniacus habetur pro irregulari, non item isto, nisi in excommunicatione fortè actum ordinis exercuerit. Barb. in *Repertor. Fur. V. simonia.* Ratio est: quia notori simoniaci, maxime in Judicio condemnati, sunt infames. *c. fin. causâ 1. q. 3. c. 4. causâ 15. q. 3.* quam infamiam irregularitas consequitur. *e. infames, causâ 6. q. 1. c. fin. de Temporib. ordin.* At verò de occultis simoniacis, quia ratione irregularitatis nihil est à jure statutum, procedit hic vulgaris regula: quòd irregularitas locum non habeat, nisi in casu à jure expresso. *c. is. qui. 18. de Sentent. excomm. in 6.* Præterea notat Panormit. in *c. per tuas. n. 10. h. t.* crimen simoniæ tunc solum aliis omnibus majus reputari, quando cum hæresi conjunctum est.

Denique ex simoniæ reali oritur obligatio restituendi pretii temporalis pro re spiritali accepti. Sed diversimodè: enim verò si pretium omninò liberè datum sit, id danti tantquam indigno restituendum non erit, sed potius Ecclesiæ, cui per simoniam injuria quodammodo illata est, vel saltem pauperibus juxta *c. de hoc. 11. h. t.* Quòd si dans à simonia excusari possit, vel pretium per aliquam violentiam, aut propter singularem ali-

quem personæ petentis respectum extortum sit, illi reddendum videtur, qui dedit, *c. veniens. 19. h. tit.* Covar. in *c. peccatum. de R. F. in 6. part. 2. §. 2.* Imò quando Superior pecuniam pro re spirituali extorquet, is propter concussionem, seu extorsionem factam in super Ecclesiæ duplum dare debet. *c. audivimus. 41. & ibi Panorm. h. t.*

27 Contra Simoniam confidentialem à Pio IV. in Bulla: *Romanum Pontificem.* & à Pio V. in Bulla: *Intolerabilis,* sequentes pœnæ latae sunt. Prima est excommunicatio latae sententiæ S. Pontifici reservata, exceptis Episcopis & Prælatibus iis superioribus, qui non excommunicationem, sed interdictum ab ingressu Ecclesiæ incurrunt. Secunda est annullatio actûs, nempe resignationis, vel collationis factæ, quæ ipso jure irritæ sunt. Tertia est inhabilitas, quâ simoniacus non tantum ad idem beneficium, sed & ad omnia alia in posterum obtinenda fit inhabilis. Quarta pœna est privatio omnium beneficiorum etiam antea habitorum, ad quam tamen sententiam Judicis requirit P. Engl. *h. tit. n. 37.* Ultima est beneficiorum sic resignatorum, aut collatorum reservatio, ita ut ab alio, quam à S. Pontifice conferri nequeant, & fructus malè percepti deferantur ad Camera Apostolicam. Verùm hæc ultima pœna in Germania vix locum habet propter Concordata Germaniæ, in quibus *§. de ceteris.* promittit S. Pontifex, se extra menses Papales per nullam aliam reservationem, aut dispositionem Concordatis non comprehensam Ordinariorum liberam collationem velle impedire. Neque existimes, per Bullas extravagantes, quales sunt istæ Bullæ Pii IV. & V. contra simonias confidentiales editæ, Concordatis, quæ habent vim pacti, tam facile derogari, præcipuè ubi Concordatorum nulla sit mentio specialis, per ea, quæ tradit P. Engl. *ad tit. de Præb. §. 4. num. 54.*

§. X.

Affinia simoniæ sunt crimen ambitus, & crimen repetundarum.

Crimen ambitus est delictum publicum, quo quis clam illicite modo v. g. donis, aut muneribus daris, vel promissis honores, & dignitates nundinatur. *l. un. ff. l. un. C. de Legge Jul. ambit. Novel. 8. cap. 1. & 7.* Est, inquam, delictum publicum: quia Reipubl. admodum perniciosum: male enim, ut alicubi Salustius loquitur, cum Republica agitur, cum quod meritis obtineri debet, pecunia tentatur, & superatur, cumque virtutis premia ambitio occupat. Et sane timendum, ne dum publica officia pretio prostituuntur, venditio illorum fiat indignis, & qui emunt, justitiam passim venalem habeant, ut pretium solutum recuperent, prout eleganter demonstrat Eximius P. Otto Aicher in *Hist. quartæ Monarch. lib. 2. cap. 3. q. 3.* Pœna hujus delicti olim erat infamia, & multa centum aureorum. *d. l. un. §. 1. ff. de Legge Jul. ambit.* & nonnunquam pro modo, & qualitate admissi deportatio, seu exilium. *d. l. un. C. Eod.* Hodie arbitrio Judicis relinquuntur. Menoch. *lib. 2. de arbitr. Judic. casu 401. in fin.* imò usus, ac pœna hujus legis Julia ab aula recessit, dum officia nunc passim venduntur, non solum in Principum, ac Regum, sed etiam in ipsa Curia Romana, teste Azorio apud Haunold. *de F. & F. sr. 10. cap. 1. controvers. 14. §. 6. num. 110.* idque jure, modò vendantur dignis, pretio moderato, & ex causa publicæ utilitatis, vel necessitatis. Clariss. D. D. Woller in *Quæst. select. ex jure univers. q. 11. num. 49. & seqq.* D. D. Braun in *tract. de Magistr. cap. 7. §. 5.* cujus memoria sit in benedictione.

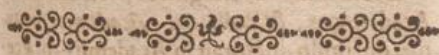
Crimen repetundarum (Itali vocant *barati-tariam*) est delictum publicum, quod in magistratu, vel alio officio publico constitutus committit, dona vel munera accipiendo, quo

minùs vel magis id faciat, ad quod ex officio tenetur. *l. 1. pr. l. 3. l. 4. l. 6. pr. & §. 2. l. 7. pr. ff. de Lege Jul. repetund.* Atque hæc *Lege Julia* tenentur non tantùm Prætores, & Præsides, sed etiam alii Officiales, ut Assessores, Quæstores, Rationales, Cognitores, Judicēsve pedanei, & municipales ob generalia illa verba *d. l. 1. ibi: in ministerio publico.* & textus speciales in *l. 5. l. 7. §. 2. ff. Eod. l. 38. §. 10. ff. de Pœn. l. 3. C. de Assessorib.* Item & Duces militum, qui occasione transitùs militaris per concussionem aliquid acceperunt. *Novell. 130. Capitanei, si falsum numerum militum retulerint. l. ult. §. pro limitaneis. C. de Offic. Præf. Afric.* Centuriones, qui ob legendum, mittendùmve æs accipiunt. *l. 6. §. 2. ff. de Leg. Jul. repet.* Pœna hujus delicti est vel pecuniaria, vel corporalis. Illa est quadrupli restitutio. *l. 1. & ult. C. Ad Leg. Jul. repetund.* de qua num cedat fisco, vel parti? vide *Decian. in tr. cr. lib. 8. cap. 39.* Hæc verò corporalis est extraordinaria, & aliquando etiam capitalis, ut si quis ex atroci causa ad homini vitam abjudicandam pecuniam acceperit. *l. 7. §. ult. ff. de Lege Jul. repetund.* Petr. Theodor. *colleg. crim. c. 9. aphor. 1. n. 36. & seqq.*

carios in beneficiis, & administrationibus Ecclesiasticis constituent, & ab iisdem pro concessio officio annuam pensionem, seu censum exigant: cum enim per ejusmodi concessionem cura & jurisdictio spiritualis concedatur, pro illa absque labe simoniæ pecunia nec dari, nec accipi potest. *c. 1. 2. & 3. h. t.*

Pœnæ contravenientium variæ occurrunt. ²
Primò namque tam dans, quàm accipiens ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam res defacto data, vel accepta est, justè excluduntur. *c. consulere. 38. de Simon.* *Secundò* dans pecuniam amittit officium per illam obtentum; Prælati verò sic conferens illud amplius conferre haud poterit. *c. 1. h. t.* *Tertiò* dans pecuniam removetur à Clero, & Prælati districtione Canonica percellitur, id est, deponitur, vel suspenditur ad tempus pro qualitate delicti. *c. 2. in fin. & ibi Gloss. Eod. Honorius in Summ. n. 2.*

Adverte tamen, impune, nec simoniacum ³ esse, si Prælati, cujus v. g. Monasterio parochia, vel aliud beneficium incorporatum est, à vicario ad id substituto annuam pensionem sub titulo *absentia* exigat, accipiatque: siquidem eam non accipit pro concessa administratione aut vicariatu, sed pro fructibus tali Vicario relictis: enimverò cum fructus ex natura incorporationis directè ad eum Prælatum, & Monasterium, cui beneficium incorporatum est, pertineant, & Vicario congrua duntaxat portio, sive sustentatio debeatur, nihil prohibet, quò minùs cum eodem Vicario Prælati tractare, & contrahere queat de integris fructibus seidem relinquendis pro certa pecuniæ quantitate annuatim sub *absentia*, vel quocunque alio titulo solvenda, prout universim fructus Ecclesiarum, cum nullam rei spiritualis rationem contineant, etiam Laico ad tempus breve, scilicet triennii, sub annuo censu concedi, & locari possunt. *c. ult. h. tit. junctâ Extravag. ambitiosa. de Reb. Eccles. alien.*
 Tri-

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Prælati committit simoniam, si vices suas, 4. vel Ecclesias pro annuo censu concedat.

Species de Simonia in genere. Succedunt ejusdem species.

§. I.

1. Prima species simoniæ est, si Prælati Vi-

Trident. *sess. 25. de Reform. c. 11.* Vallens. *b. t. num. 2.*

§. II.

4 Altera Simonia species in hoc titulo prohibita, absque singularibus tamen pœnis, est, si Prælati Ecclesias sub annuo censu concedant, puta, ut alius ibidem pro libitu celebrare possit; sic quippe res sacra in contractum venit, illiusque usus pretio æstimatur contra *c. si quis. 7. causâ 1. q. 3. & l. 9. §. fin. ff. de Rerum divis.* Secus est in aliis ædificiis profanis ad Ecclesiam pertinentibus, quæ utique locari possunt, si ita exposcat Ecclesiæ utilitas.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

Tertia species simoniae reputatur, si pro licentia docendi aliquid exigatur, cujus occasione in prima parte rubricæ de Magistris agitur.

PARS I.

De Magistris.

SUMMARIA.

1. 2. *Magistri, aut Doctores qui dicantur? 3. quid sint? 4. quot eorum genera?*
5. *Quibus competat jus doctorandi? 6. usque 11. Quinam doctorari possint?*
12. *Ex quibus facultatibus? 13. 14. Quibus ceremoniis? 15. Ob quem finem creantur Magistri, seu Doctores?*
16. *Usque 24. Recensentur Doctorum, seu Magistrorum privilegia. 25. An his gaudeant Doctores Bullati? 26. an Licentiatii?*
27. 28. *Quinam veniant nomine Studioforum?*

§. I.

1 *Magistri* vocabulum homonymon est. Generaliter accipitur pro cujuscunque disciplinæ præceptore. *l. 57. & ibi Gloss. V. enjuslibet.*

ff. de V. S. in specie verò, & hoc loco denotat Professores Theologiæ: Gloss. in Clem. 2. h. t. Jurium: §. in his igitur. in proœm. Digest. Medicinæ: l. 7. C. de Profess. & med. & liberalium artium. c. 4. h. t. c. 1. & ibi Panor. n. 6. de Locat. conduct.

§. II.

Synonymum Magistri est *Doctor*: tamen enim olim Doctorum appellatione soliverint Jurisconsulti, Theologi verò, vel alterius facultatis supremo gradu insignes Magistri salutati sint, *Gloss. in auth. habita. C. Ne filius pro patre.* si tamen Papa promiscuè scribat Doctoribus alicujus Universitatis, solet omnes vocare Doctores, ut in *Proœm. Decretal. Sexti, & Clem.* & usus hodiernus Theologis, Jurisconsultis, & Medicis ex æquo titulum Doctoratus; Magisterii autem solis Philosophis, Artiùmque Professoribus attribuit. *Johann Dietrich Fregismont p. t. Contratemeus amandissimus de Doctor. dignit. t. 1. num. 3.*

§. III.

Definiuntur Magistri, seu Doctores, quod sint personæ, quæ Gradum, ac insignia doctoralia legitime consecutæ sunt.

§. IV.

Dividuntur in Magistros, seu Doctores Academicos, & Bullatos. *Academici* dicuntur, qui titulo doctorali in Academicis, præcedentibus examiniibus consuetis, condecorati sunt, quorum qualitates probantur per literas testimoniales Academiae, vel Facultatis, in qua Gradum acceperunt. *Salicet. ad auth. habita. C. Ne filius pro patre. n. 3.* Item per matriculam, aliisque documentis deficientibus per juramentum asserentis, se Doctorem esse. *Rebuff. de Privil. Scholar. privil. 14. Bullati* appellantur, qui à Comitibus sacri Palatii, sive Palatinis ad hunc actum à summa Majestate peculiariter privilegiatis, interventu diplomatis, seu *bulle* creati sunt. Unde *Satyri-*

tyricus ille Bullatum Doctorem pungit, & pangit:

Doctorem te Bulla creat, tibi Bulla decori est, Bulla tibi vires, Bulla parit titulos.

Sed caveas, ne forte nimis te Bulla perennet.

Bulla homo es, & Doctor Bulla, Quid ergo sumes?

§. V.

Causa efficiens Magistrorum ac Doctorum est eorundem Promotor. Pertinet autem hæc promotio ad Summos, seu Absolutos Principes; ut puta ad Romanum Pontificem, & Imperatorem: quippe penes hos existit summa potestas conferendi honores, & dignitates literarias æquæ, ac alias, arg. *l. un. pr. ff. de Leg. Ful. ambis. l. 5. C. de Dignitatib. l. 3. §. 2. C. Ubi Senat. vel Clariss. Johann Dieterich Fregismont l. cit. cap. 2. n. 17.* easque dignitates vel immediatè largiuntur, ut possunt unico etiam verbo, juxta exemplum Rudolphi II. Imperatoris, qui ea ratione Beresium, Legationi Turcica destinatum, Doctorem renuntiavit. Clariss. D. D. Hermes in *Fasc. Jur. Publ. c. 37. num. 167.* vel mediatè ex mandato, aut dato privilegio per Academias, & Comites sacri Palatii. sive Palatinos. Excipe Serenissimos Austriæ Archiduces, qui insigni præ reliquis Principibus concessa prærogativa in Provinciis suis hæreditariis Doctores Juris, Medicinæ, ac Magistrorum artem liberalium creant, uti indignis postea concessos auferunt honores. Münster. in *Cosmograph. lib. 2. c. 354.*

§. VI.

Subiectum sunt personæ doctorandæ; in quibus considerari debent *sexus, natales, ætas, fides, literarum scientia, & morum honestas.*

Sexus: quia mulieres, ut docere, ita doctorari prohibentur per *c. mulierem. 17. causâ 33. quæst. 5. l. femina. ff. de R. F. Barthol. in l. fin. sub. n. 16 ff. de Colleg. & corp.* Et licet

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

Andr. Tiraquel *de legiti. Connub. leg. 11. n. 30.* referat Accursii filiam publicè jura Civilia Bononiæ docuisse, illam tamen Gradum insignitam fuisse, non constat. Jacob. Benius de *Privil. f. Corump. 3. privil. 64. n. 20.*

Natales: siquidem Spuri in plerisque Europæ Universitatibus à dignitate Doctorali excluduntur. Harprecht ad §. 1. *Instit. de Injur. num. 241.* Mynsing. *cent. 4. observ. 31.* Hinc in nostra hac Universitate Salisburgensi expressim cautum est, ut Decanus in eorum, qui gradum Licentiæ, vel Doctoratûs ambiunt, natales inquirat, & antequam admissionem insinuet, de eorum legitimitate Magnifico P. Rectori fidem faciat. Existimem tamen facilè cum spuris quoad hoc dispensandum esse, si paternorum criminum sint exheredes, & à morum honestate, ac scientia singulariter commendati, ne quos propria virtus extulit, aliena culpa deprimat, arg. *c. 1. §. sed hoc intelligendum. c. 3. cum seqq. dist. 56. c. innotuit. 20. de Elect. l. 6. pr. ff. de Decurionib.* Et quis nescit, Joannem Andreæ, Gratianum, ejusque fratres Petrum Lombardum, & Comestorem, Jafonem, aliòsque natalium quidem eclypsin passos, sed postea Clarissimos Doctores, ac Professores extitisse?

Ætas; quæ tamen quanta esse debeat, nulli in jure definitum reperitur. Certè ut quis titulo JCTi insigniatur, sufficit, annus decimus septimus completus: quia ea ætate Nerva filius de jure publicè responsitasse fertur. *l. 1. §. 3. ff. de Postul. & non annorum numerus, sed scientia doctorales honores meretur.* Gloss. in *l. 11. §. 1. V. Jurisperitos. C. de Advoc. divers. judic. & ut in aliis malitia, ita hic scientia ætatem supplet.* Clariss. D. D. Hermes in *Fasc. Jur. Publ. c. 37. n. 182.* Neque obstat, quòd minor 25. annis non admittatur ad honores in Republ. gerendos. *l. ad remp. 8. ff. de Munerib. & honorib.* quandoquidem ratio diversitatis facilè omnibus obvia est;

H

est;

est; ubi verò datur dissimilitudo etiam parva, argumentū à simili claudicat. Rmus. D. Christoph Priggl. in *Man. Pract. de Appell. obsev.* 17. n. 15.

9 *Fides à Gradibus Doctoralibus repellit Judæos: quia Doctoratus est dignitas, cujus Judæi sunt incapaces per text. in l. fin. & ibi Bartol. C. de Judæis. Panorm. in c. cum sit. in pract. X. Eod. Idque procedit quoque quoad gradum medicinæ. Jacob. Pignatel. tom. 8. consule. 144. n. 3. ubi sub. n. 5. refert, Anno 1621. die 16. Septembris cùm in Universitate Pisarum Judæus quidam Doctoratus lauream suscepisset, propterea Nuntio Apostolico scriptum fuisse, ut ageret cum Magno Duce, quò provideret, ne deinceps in ea Universitate Judæo Gradus conferatur. De praxi contraria attestatur Ricciullus de Jure person. lib. 2. c. 25. num. 4. Jacob. Benius de Privil. FCior. p. 3. priv. 64. n. 4.*

10 *Litterarum scientia in Candidatis, si non eminens & exquisita, saltem debita, & sufficiens desideratur. Sine hac qui gradum petit, & Professores, qui admittunt, graviter peccant. Gloss. in Clem. 2. h. sit. Hinc quia nemo repente fit summus, in omnibus bene ordinatis Universitatibus certum temporis spatium studiis præfixum est, & in Nostra hac Universitate Salisburgensi citra causam rationabilem nemo ad Gradum Licentiæ, vel Doctoratus in Theologia, aut Jure admittitur, nisi qui publicè in hac, vel alia Universitate lectiones frequentavit, & expleto quadriennio, vel quinquennio Theses publicas ex ea facultate habuit. Insuper Felin. ad rubr. h. tit. in fin. Menoch. de Arbit. Jud. cas. 379. num. 12. & Roland lib. 1. consil. 69. num. 41. scribunt, indignè promotos aliorum Doctorum privilegijs non gaudere. Imò sancitum est, semel Laureatum propter apparentem insufficientiã Doctoratus insignijs spoliari posse, arg. l. grammaticos. 2. C. de Profess. &*

Medic. Benius de Privileg. FCt. p. 2. privileg. 23. num. 3. Belold. dissert. de Studios. c. 10.

Morum honestas: enimverò Magistrorum Studiorum, Doctorisque excellere oportet moribus primò, deinde facundiã. Textus in l. magistros. 7. & ibi. Bartol. C. de Profess. & Medic. Roman. singul. 139. Et immortigerati, ac mali ingenio, licet periti sint, ac boni ingenio, reprobari possunt. Panorm. in c. causam matrimonii. de Offic. deleg. Benius Privil. FCt. p. 3. privileg. 64. n. 5. Præsertim verò à dignitatibus Academicis arcendi sunt infames infamiã sive juris, sive facti. c. 87. de R. F. in 6. Infamibus porta non pateant dignitatum. l. un. C. de. Infamib. Infames personæ nullis honoribus, qui integra dignitatis hominibus deferri solent, uti possunt. & l. 2. C. de Dignitatib. Neque famosis, & notatis, & quos scelus, aut vita turpitudine inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis porta patebunt. Johann Dieterich Fregismont de Doctor. dignit. c. 2. n. 26.

Ceterum Studiosos, si digni sint, & honores literarios aspirent, ambitionis acculari non posse, rectè cum Petro Rebuffo notat Eximius P. Otto Aicher in *Instit. Ethic. auctar. cap. 3. disc. 1.* An etiam mortui, sicut nobilitari, ita & doctorari possint? disputat Clariss. DD. Hermes in *Fasc. Jur. Publ. c. 37. n. 178.* Num verò Doctores Bullati ad gradus, quibus insigniti sunt, in Academicis denuò promoveri queant? in medio relinquo.

§. VII.

Materia, ex qua Magistri, seu Doctores creantur, sunt quatuor scientiæ, seu facultates cardinales: nempe S. Theologia, Jus utrumque, Medicina, & Philosophia.

§. VIII.

Formam Magistris, ac Doctoribus dat legi- tima eorundem promotio; quæ ut talis sit. Requi-

Requiritur I. ut Professores Candidatum rigoroso prius examini subiciant, explorentque ipsius scientiam, & eruditionem juxta *l. magistros. 7. C. de Professor. & Medic* ubi Julianus Imperator constituit, ut judicio Ordinis promovendus decretum Curialium mereatur, optimorum consensu conspirante. Quod prævium ex more tentamen attinet, si aliunde satis de idoneitate constet, id Professores, ut quorum discretioni, & conscientiae examinatio à Principibus committitur, remittere possunt per ea, quæ tradit Bald. in *c. consuetudin. 46. de Appellat.*

II. Præmittenda est professio fidei juxta Bullam Pii IV. P. Engl. ad tit. de Sum. Trinit. n. 9. Alioquin Doctoratum irritum censuit Sacra Cardinalium Congregatio ab Universitate Papiensi consulta, in *declaratione 337. ad Trident. sess. 25. de Reform. 6. 2.* prout refert Benius de Priv. *FCt. p. 1. privil. 11. n. 3.*

III. in ipsa promotione Candidato insignia Doctoralia tradantur, necessum est, nec ante eorum acceptionem quis Magister, aut Doctor salutari debet. P. Otto Aicher cit. *dise. 1. in fin.* Sunt autem insignia illa, liber, Epomis, seu Pallium, Birretum, seu quadratum, annulus, torques, seu catena aurea, amplexus, seu osculum, Cathedra, & alicubi etiam Benediclio, quæ omnia mysteriis plena sunt, ut ostendit idem P. Otto Aicher *d. c. 3. dise. 2. per tot.* Atque inde Besold. in *Dissert. Juridic. pol. de Jure Acad. cap. 4. n. 7.* infert, absentem post rigorosum Examen per Procuratorem promoveri non posse: cum hæc solennitates quædam actio legis esse videantur, quæ respicit procuratorem. *l. nemo. 123. ff. de R. F.*

IV. Promotionem sequitur convivium, ut vocant, doctorale. Verum nihil detrahi dignitati Doctorali, etsi Neodoctor convivium haud faciat, post Jason. in *l. 1. n. 27. ff. de Lib. & Posthum.* optimè advertit Besold.

Dissert. de Studiis. 6. 10. & quotidianus usus comprobatur.

§. IX.

Finis Magistrorum seu Doctorum est, eradicare pravorum errores, formare rudes hominum mores. Verbo: docere, arg. *l. Magistros. 7. C. de Professor. & Medic.*

§. X.

Effectus Magistrorum, seu Doctorum apparet præcipuè in eorum privilegiis. Quæ respectu Doctorum Theologiæ, Juris, & Medicinæ, vel communia sunt, vel peculiaria.

Inter communia, quæque in genere omnibus his Doctoribus competunt, primum est, quod per gradum doctoralem è plebeia conditione eximantur, & consequenter in dignitate constituentur per *c. quanto. 3. h. tit. Clem. 2. Eod. Johann Dietrich Fregismont de Doct. dignit. cap. 1. n. 10.* trahens post se tota plaustra DD. sequacium. Atque hac ratione Ludovicus Comes. in *c. statutum. nuns. 67. de Rescript. in 6.* censuit, Doctorem etiam posse fungi officio Delegati Apostolici, saltem si per 20. annos legisset. De quo tamen merito dubitat Benius de Priv. *FCt. p. 3. privileg. 62. n. 3.* eò quod Doctoratus sit solum dignitas sæcularis, non Ecclesiastica, quæ in Delegato Sedis Apostolicæ desideratur juxta *d. c. statutum.*

Alterum Privilegium horum Doctorum est, quod veram nobilitatem consequantur, arg. *l. 2. §. ult. in fin. l. 4. §. 1. in fin. ff. de Excus. tut. l. 2. §. in fin. ff. Qui per. tut. l. 2. §. 9. C. de Vet. jur. enucl.* & iisdem cum nobilibus prerogativis gaudent per *l. providendum. 7. C. de Postul. c. de multa. de Præbend. Guid. Pap. decis. 338.* Johann Dieterich Fregismont. *c. 2. & 3.* Portant enim sine speciali Imper. permisso insignia Nobilium Wappen mit offenem Helm. Cassan. in *Catal. glor. mund. p. 1. consid. 38.* iisdem unà cum Uxoribus jus est gerendi vestes, aureas

H 2

catenas,

catenas, annulosq; unà cum Nobilibus in genere. *R. F. de Anno 1577. tit. II. §. 2. item de Anno 1530. §. Bon Doctorn.* Unà cum Nobilibus in Capiculares Ecclesiarum Cathedralium eliguntur. *Matth. Stephan. de Jurisd. p. I. tit. 2. c. 7. memb. 2. n. 68. & seqq.* Nisi mos & consuetudo regionis, quæ in honoribus, & prælationibus est inspicienda, *Gail. I. Obser. 21. in fin.* aliud introduxerit. In Camera paribus cum Nobilibus fruuntur stipendiis. *Ord. Cam. part. 1. c. 43.* & acceptantur locò Nobilium, maximè si Nobiles non extent idonei. *Ordinat. Cam. part. 1. tit. 13. §. 2. in fin.* Si Comitissa Doctore nubat, haud dicetur indigno nupisse. *Clariff. D.D. Hermes in Fasc. Jur. Publ. c. 37. sub. n. 179.*

18 Tertium privilegium est, quòd pro Doctorebus stet virtutis, integritatis, & innocentie præsumptio. *Farinac. & Besold.* quos refert, & sequitur *Johann Dietrich Fregismont d. c. 3. num. 26.* Hinc præ reliquis admoventi sunt ad officia, ac dignitates sive Ecclesiasticas, sive sæculares, arg. *c. cum in cunctis. de Elect. c. de multa. & ibid. Panorm. in nov. ult. de Præbend. Trident. sess. 24. c. 12. de Reform.* & in gratis factis de eodem beneficio, ac in pari data, graduati non graduatis, & inter graduatos magis graduati, & inter æqualiter graduatos prius graduati præferuntur juxta *Reg. Cancell. 17. de concurrent. in data. P. Engl ad tit. de Præbend. n. 28.* Ad hæc in testimoniis ferendis testis Doctor prævalet alteri testi non habenti dignitatem. *Alex. consil. 18. lib. 1. Menoch. de Arbitr. Judic. l. 2. casu. 96. n. 9.* & si ex una parte duo Doctores testimonium perhibeant, ii præferuntur tribus ex alia parte contrarium deponentibus. *Text. & Gloss. in c. in nostra presentia. 32. de Testib. Benius de Privileg. JCr. p. 2. privileg. 53.*

19 Quartum privilegium est, quòd Doctores singulari præ cæteris reverentia, & honore

affici debeant, arg. *l. 2. & 3. C. de Officio divers. jud. Zal. lib. 1. consil. 2. n. 20.* Quòd refero, quòd Principes ex moderno stylo Curie in literis Doctores alloquantur numero plurali: *Jhr/ Euch/* cum tamen Nobiles numero singulari interpellent *du/ dir: Besold. dissert. de Stud. cap. 9.* quòd si in Civitate S. Princeps verferetur, Doctorebus vehiculò uti permillum sit, quòd aliis passim non conceditur. *l. 1. C. de Honorator. vehic. Clariff. D.D. Hermes d. c. 37. num. 179.* quòd testimonii, vel jurisjurandi causà non debeant ad tribunal evocari, sed domi coram Actuario examinari, ibique jurare possint, arg. *l. ad personas. 15. ff. de Furejur.* quòd injuria Doctorebus illata reputetur atrox, graviusque punienda sit, quàm contumelia plebeio facta, arg. *§. pena. 7. & §. 9. Inst. de Injur. Benius p. 2. privileg. 47. & 48.* Utrùm autem Doctores militibus, & Nobiles ex literis Nobilibus ex sanguine traduce anteferendi sint? accurate discutunt *Johann Dietrich Fregismont de Doct. dignit. c. 5. per tot. & P. Otto Aicher in cit. auct. Instit. Ethic. cap. 2. disc. 3.* quos, si lubet, consule.

Quintum privilegium consistit in immunitate, quâ Doctores eximuntur à muneribus tam realibus, quàm personalibus. *Guid. Pap. decis. 169. & 184. Nat. consilio 486. num. 1. Surd. consilio 25. n. 13.* Luculentus ad hanc rem textus est in *l. 6. C. de Professoribus & Medic. in qua Imperator Constantinus pia non minùs, quàm Imperatoria Majestate digna voce rescripsit: Literatos, & Doctores legum, unà cum uxoribus & filiis, nec non rebus, quas in Civitatibus suis possident, ab omni functione, & ab omnibus muneribus, vel civilibus, vel publicis immunes esse precipimus.* Quæ constitutio Constantini corroboratur per rescriptum Imp. Honorii, & Theodosii in *l. 11. C. Eod. ibi: sint ab omni functione, & ab omnibus muneribus immunes.* Ubi

Ubi reiteratio voculae *omnis* enixam, & expressam voluntatem declarat. Quare Doctores nec tenentur ad vectigalia, & Gabellas, cum libros, resque alias transferre opus habent per *auth. habita. C. Ne filius pro patre. Befold. Dissert. de Stud. c. 9.* Subjacent tamen, ut opnor, oneribus patrimonialibus, quae premente necessitate belli imponuntur, quo tempore omne privilegium dormit. *Gail. 2. observ. 52. num. 26. Mund. de Munerib. tit. 6. n. 376.* Quod & Recessus Imperii confirmant, dum neminem, quocumque etiam immunitatis privilegio munitum, à Turcicis contributionibus immunem esse volunt. *R. J. de Anno 1495. 1500. & 1524. §. Und nemlich sollen: item de Anno 1613. §. Nachdem es nun.*

11 *Sexium* privilegium commune Doctorum absolvit temperamentum poenarum, dum mitius, quam plebei puniendi sunt, arg. *c. fin. de Poen. l. 16. §. fin. ff. Eod.* Hinc omni carceris periculo vacant, licet propter inopiam res alienum dissolvere nequeant, arg. *l. medicor. 6. C. de Professorib. & med. criminis capitalis suspecti ex arbitrio Judicis potius domicum certa custodia militum custodiri, vel etiam remotam custodiam in certo loco arresto constringi, quam in carcere publico detineri debent, arg. l. de Custodia. 1. ff. de Custodiareor. cruciatibus & torturis, praeterquam in criminibus exceptis, veluti laesae Majestatis, prodicionis, haeresis &c. subjiciendi non sunt, arg. l. 4. C. Ad leg. Jul. Majest. Gilhauf. in arb. judic. crim. c. 6. part. 7. sect. 1. n. 13. nec poenam trirremium, fustibus, laqueo, aut alio simili ignominiosiori genere poenae, sed, si delictum ultimum supplicio dignum sit, gladio puniri debent, arg. l. 9. §. 11. ff. de Poenis. l. 5. C. Ex quib. caus. infam. Befold. d. Dissert. de Stud. cap. 9. Imò nullus Doctor potest poenam mortis affici, nisi prius solenniter degradatus. Johann Dietrich Fregismont *l. cit. c. 3. n. 48. cum laudatis.**

Porro de *Magistris Philosophia*, an iis recensita haecenus. aut similia privilegia accommodari possint, est, quod dubites. Favere illis videtur, quod sub nomine Magistris in generali significatione Doctores, & Licentiatum comprehendantur per *l. cui. 57. ff. de V. S.* Econtra Doctores praeter Magistris privilegiatos esse, innuit *Recessus Imperii de Anno 1577. tit. 12.* Ego quoniam hanc quaestionem à nullo decisam vidi, aliis lampada trado. Illud certum est, quod sicut Licentiatum & Doctores, ita Magistris in hac Alma nostra Universitate promoti ex Bulla Urbani VIII. & Diplomate Ferdinandi II. re & nomine ubique gaudeant omnibus, & singulis privilegiis, prerogativis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, antelationibus, honoribus, favoribus, gratiis, & indulgiis, quibus alii in Universitatibus studiorum generalium, Italia, Gallia, Germania promoti, de jure, vel consuetudine, aut alias quomodolibet utuntur, fruuntur, non solum ad eorum instar, sed pariformiter, & aequè principaliter, absque ulla differentia, in omnibus, & per omnia, perinde, ac si illa Universitati huic & personis in ea promotis specialiter, & nominatim concessa forent.

Ad peculiaria privilegia Doctorum illa refero, quae concessa sunt *Professoribus*, id est, iis, qui publice in Academiis docent. Haec inter primum est, quod Professores quantumvis juniores praeferrantur Doctoribus non Professoribus etiam senioribus, arg. *l. 1. C. de Consulib. Alex. & Jalon. in l. cum quis. C. de Reb. cred. Clariss. D. D. Hermes in Fasc. Jur. Publ. d. c. 37. sub. n. 179.*

Alterum est, quod pro Professoribus militet singularis peritiae praesumptio, ut patet ex *Ordin. Cam. p. 1. tit. 4. §. quod denselben.* ubi Jurisconsultos in Academiis Camerae Assessores praeter alios eligendos esse jubetur.

Tertium est, quod Magistris, seu Professores, qui etiam extra suas Ecclesias Theologiam

H ;

giam

giam docent, quamdiu in docendo persistunt, fructus beneficiorum suorum integrè percipere possint, ac si in sua Ecclesia residerent. *s. quia nonnulli. 4. h. 1. Trident. sess. 5. de Reform. c. 1.* Rebuff. in *Prax. benefic. tit. dispensatio de non resid. num. 25.* Nec refert, quod in *c. fin. h. tit.* hoc ad quinquenium restringi videatur: siquidem quinquenium illud refertur ad discentes, seu studentes, non ad docentes, ut benè notat Barb. in *d. c. fin. n. 5.* Quod de Magistris Theologiæ dictum, ex paritate rationis ad Professores SS. Canonum communiter extendunt DD. cum Panormit. in *c. licet. 32. num. 5. de Prabend.* Imò idem aliarum facultatum Professoribus, si in Publica Universitate doceant, conceditur per Bullam Eugenii IV. quam ad omnem approbatam Universitatem trahi posse, post Barbof. in *Consult. can. lib. 3. resol. 88. dub. 1.* docet P. Engl. *h. 1. n. 4.* An, & quatenus verò Canonici Lector Theologiæ, aut SS. Canonum nedum fructus annuos, sed etiam distributiones quotidianas lucretur? consule Jacob. Pignatell. *tom. 1. consult. 134. & 346.*

24 *Quartum* privilegium Professorum est, quòd iis, qui senectute, vel morbo impediuntur, quò minus officio suo præesse queant, integrum debeat solvi salarium, ac si viribus integri essent. Speckhan. *cent. 2. class. 1. q. 10.* spectat enim ad curam Principis, ne ii, qui consenuerunt in officio aliquo digniore, indigeant in senectute. arg. *l. Lucius. 11. ibi: veteranis in premia. ff. de Evictionib.* Clariss. D. D. Hermes *d. c. 37. n. 23.* ubi *num. 22.* tradit, Professore intra annum mortuum totius anni salarium ad hæredes transmittere, tamen si præstatio salarii per angarias, aut menses fieret. Cui accinit Jacob. Benius *de Privileg. Fctor. p. 1. privileg. 22.* an usus quoque, subsisto.

Quintum privilegium est, quòd si quis Professor per vicennium publicè jura professus

sit, Illustribus annumeretur ex communi D. D. sententia, arg. *l. un. C. de Professorib. qui in urbe Const.* Benius *d. p. 1. privil. 14.* cum Barthol. Bald. & aliis, quos citant *n. 1.* Nec restringenda est *d. l. un.* ad Professores Urbis Constantinopolitanæ, cùm ratio legis generalis sit, ut advertit Clariss. D. D. Hermes. *d. c. 37. sub. n. 179.*

In factò *quæstum* memini, num Doctores Bullati à Comite Palatino creati, dignitate & privilegiis pares sint illis, qui in Academiis publica solennitate promoti sunt?

Affirmativa placet multis ob paritatem potestatis, & auctoritatis sive Pontificiæ, sive Cæsareæ, qua ad hoc honoris fastigium Candidatos suos æquè Comes Palatinus, ac Universitates educunt. Cui non magis in uno, quam altero casu citra sacrilegii crimen obviare licet. Text. in *l. sacrilegii. 5. C. de Divers. rescript.* & in *l. disputare. 3. C. de Crim. sacrileg.* In quam sententiam propendunt Treutl. *vol. 1. disp. 1. th. 7. lit. B.* Arumæ. in *discurs. ad Aur. Bull. 1. th. 5.* Matth. Steph. *lib. 2. de Jurisd. p. 1. c. 6. n. 9.*

Ego cum Clariss. D. D. Hermes sapè *d. cap. 37. num. 184.* Benio *p. 2. in præm. num. 6.* Befoldo *dissert. de Stud. c. 10. prope fin.* aliisque libentiùs irem in negativam: *primò per l. 7. C. de Professorib. & med.* ubi duoduntaxat modi promotionis doctoralis probantur, auctoritas scilicet Principis, & iudicium Ordinis, quod se absente Julianus Imperator præcisè exegit. *Secundò per Ordinat. Cam. p. 1. tit. 3. & 18.* juxta quam Bullati Doctores in Camera ab Assessorum Ordine, ejusque Commissariorum excluduntur. Roland. *lib. 1. de Commiss. cap. 14.* *Tertiò per Constitutionem Pii V. Quamvis à Sed. editam Kal. Junii Anno 1568.* quæ revocavit facultates Comitum Palatinorum, & aliorum gradus concedendi, simulque declaravit, promotos ab illis quoad dignitates, aut alia beneficia

beneficia nullâ gradûs prærogativâ frui, & gaudere posse, vel debere. Maximè verò *quarîo* per Decretum Trident. *sess. 22. de Reform. c. 2.* quod desiderat, ut assumendus ad Ecclesias Cathedrales antea in *Universitate* studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel jure Canonico meritò sit promotus, ut publicò alicujus Academiae testimoniò idoneus ad alios docendos ostendatur. *Quintò* per declarationem S. Congregationis Concilii, quâ hanc sententiam amplexa est, & in *una Clem. die 17. Jan. 1643.* declaravit, requiri, ut gradus Doctoratus sit receptus in *Universitate publica.*

Neque infector argumento in contrarium opposito: quia quamvis gradus etiam in Academiis Principis auctoritate conferantur, non tamen aliter conferuntur, quàm prævio publico examine; quod cum Doctores Bullati non sustineant, non præsumuntur habere sufficientem scientiam, arg. *d. l. 7. C. de Professorib. & Med. & l. 11. §. 1. C. de Advoc. divers. judic.* Ruland. *d. c. 14. num. 8.* Neque verò Doctoratus simplex dignitas est, ut nobilitas, sed fundatur in eruditione, ejusque debita, & publica exploratione. Bachov. ad Treutl. *vol. 1. disp. 1. th. 7. lit. B.* Et certè aliàs quivis pecuniâ Gradum emercari, & ita Ecclesie, ac Reip. imponere posset. Jacob. Pignatel. *toms. 1. consult. 224. num. 10.*

Porro illud pro judicato est, quòd Doctor promotus in Academia præferendus sit Bullato: quandoquidem is dignior est, qui dignitatem accepit, non solum à digniore. *c. per tuas. de Majorit. & obed. sed etiam coram Nobilioribus, & in loco nobiliori.* Decian. *resp. 84. num. 25. vol. 5. Alex. consl. 203. n. 4. vol. 3.*

§. XI.

26 *Affines Magistris, seu Doctoribus sunt Licentiati & Scholares, seu Studiosi.*
Licentiati dicuntur, quibus, quandounque

volunt, supremam lauream, & insignia Doctoratus, aut Magisterii petere licet, Petr. Greg. Tholosan. *de art. jur. c. 34. n. 18.* Hi quamvis cæteris paribus Doctoribus posthabentur. Besold. in *Thef. Pract. V. Licentiat.* cum Doctoribus tamen paria pene jura faciunt, & in favorabilibus iisdem privilegiis gaudent, cum proximè cingendi pro cinctis habeantur. *l. penult. ff. de Testament. milit.* Clariss. D. D. Hermes *d. c. 37. num. 166.* cum communi. Hinc Trident. *d. sess. 22. c. 2. & sess. 24. c. 12.* in assequendis dignitatibus Ecclesiasticis Doctoribus æquiparat Licentiatos. Item Licentiati possunt esse Camerae Imperialis assessores, Advocati, & Procuratores. *Ordin. Cam. p. 1. r. 3.* Ruland. *d. c. 14. in fin.* Præterea si statutò, ut passim in Germania, cautum sit, ut in Collegium, vel Ordinem Ecclesiasticum, sive civilem nonnisi Doctores cooptentur, Licentiati admitti queunt. Nolden in *Disf. de nobil. c. 5. num. 18.* Et sic de aliis. Benè verò advertit Johann Diet. Fregismont *de Doct. dig. c. 6. num. 29.* nomine Licentiatorum eos solum venire, qui ritè, & solemniter tales creati sunt; non illos, qui legitimè duntaxat examinati, & gradu digni judicati fuerunt, quos *Candidatos* vocitamus.

Studiosi, seu Scholares appellantur, qui in 27 Academiis, ac scholis, ubi publicè exercentur literarum studia, versantur Colligitur ex *auth. habita. C. Ne filius pro patre.* Ut verò verè pro Studiosis habeantur, & privilegiis Academicis, quorum 180. recenset Petrus Rebuffus, gaudeant, præcipuè tria requiruntur.

I. Ut commorentur in Academiis appro- 28 batis, in quibus ex privilegio, & concessione Principis, ad quem hæc potestas pertinet, literæ docentur per *cap. 2. de Privil. in 6.* Quamobrem Clerico fructus, quib⁹ alioquin studii Theologici, vel, quod addo, Canonici causâ abiens per quinquenium gaudere potest.

potest, *c. fin. h. rit.* non præstantur, si se conferat ad loca, in quibus non est exercitium studii publici. *c. una. l. 2. de Cleric. non resid.* nec alii privatim, aut in scholis particularibus studentes, aliis Scholarium privilegiis gaudent. Gilken. *ad d. authent. habit. n. 25.*

II. Requiritur, ut studiorum causâ venientes per Rectorem, intra tempus immatriculationi destinatum, in matriculam recipiantur, arg. *l. 6. §. 4. ff. de Excusat. tut. l. ex eo. 4. 2. ff. de Testam. milit.* Ante hanc immatriculationem saltem specialibus illius Academiae, in qua versantur, privilegiis non gaudent, prout in quibusdam Universitatibus, & in hac nostra Salisburgenſi expressio statutò cautum est. Aliud dixeris de privilegiis juris communis, ex quo *d. authent. habit. c. Nefilius pro patre.* immatriculationis non meminit, & usus ostendit, eos quoque defendi, qui non sunt inscripti, modò studiorum gratiâ in Academicis vivant. In qua professione juris illius meritò seruetur Academicus Magistratus. Besold. *de Studios. cap. 1. §. sed magis est.*

III. Omnino necessarium est, ut literis, puta Theologiae, Juri, Medicinae Philosophiae, vel aliis liberalibus studiis operam navent: studia quippe sunt principalis causa, ob quam Scholaribus privilegia concessa sunt per *d. authent. habit.* Hinc pro studiosis habendi non sunt vagabundi, & circumforanei. Gail. *2. observ. l. 118. n. 9.* ut & qui planè nihil olei literis impendunt, arg. *d. l. 6. §. 4. ff. de Excus. tutor. l. sub. pretextu. 3. C. de St. Ecclesiis.* Clariss. D. D. Hermes in *Fasc. Jur. Publ. cap. 37. num. 192.* Nisi quòd hos quoad jurisdictionem Rectori subiectos esse, scribat Gilken. *ad d. authent. habit. num. 13.* Excipiuntur tamen Illustres, qui licet aliis exercitiis dediti sint, in Academicis tamen tolerari solent ob splendorem, quò amplior sit Studiosorum numerus; cujus rei gratiâ immunitas,

& alia jura infringi possunt, arg. *l. 3. §. 2. ff. de Decurionib. l. 1. §. 2. ff. de Munerib. & honor.* Gilken. *l. cit. num. 19.*

PARS II.

Ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

SUMMARIUM.

29. 30. An liceat aliquid exigere pro licentia docendi? 31. An pro gradibus Academicis? 32. An pro ipsa doctrina?

33. An Praelati teneantur scholas erigere?

IN altera hujus Tituli parte subjungitur prohibio, ne cujuscunque consuetudinis obrentu pro licentia docendi, sive pro obtinenda professura aliquid temporale exigat, ad quem talem licentiam, vel professuram concedere pertinet. *cap. 1. 2. & 3. h. t.* Contraveniens exactum restituere, & promissum remittere tenetur juxta *d. c. 2.* & praeterea beneficiò, officio, ac dignitate privandus est. *d. cap. 1. & 3. Sed*

Quæres I. Utrum vera simonia committatur, si pro licentia docendi aliquid exigatur?

Ita putat Honorius *h. t. n. 1.* tum quia scientia est donum Dei. *cap. 11. causa 1. quæst. 3. c. 65. §. si quis doctus. causa 16. q. 1.* tum quia dare licentiam est actus jurisdictionis, & ministerii Ecclesiastici, arg. *cap. ad nostram. 21. de Simon.* tum quia huc juxta *c. 2. h. t.* accommodatur illud Christi præceptum: *Gratis accepistis, gratis date.*

Econtra P. Engl. *h. t. n. 8.* censet, exactiorem hanc pro licentia docendi esse tantum jure Ecclesiastico tanquam inconvenientem prohibitam, non autem propriè simoniacam, nisi eo casu, quo pro licentia docendi beneficio annexa aliquid exigatur, earatione ductus, quòd professura liberalium artium ex se non sit aliquid spirituale.

Ego pro componendis his opinionibus

statuo,

statuo, per se loquendo simoniacum non esse, si quid exigatur pro licentia docendi, etiam Theologiam, absolute, & secundum se considerata, eo quod professura, sive doctura sit officium merè temporale, nihilque spiritualitatis habeat: at secus esse, si pro illa licentia pretium accipitur, prout est actus jurisdictionis Ecclesiasticae, seu potestatis spiritualis; id quod colligo ex c. 3. & passim h. t. ubi agitur de licentia docendi danda à Prælati & Capitulis, atque ita auctoritate quâdam spirituali. Et facit c. cum ab omni. 10. de Vir. & honest. Cleric. & d. t. ad nostram. 21. de Simonia.

¶ Quæres II. Quo jure in Universitatibus aliquid exigatur pro collatione Graduum, Licentiarum, & Doctoratus.

Ratio dubitandi est, quod hæc ipsa Gradus collatio sit licentia docendi, vel certè eò ordinetur: neque honestum lucrum, sed sordities videatur, à Doctis aliquid exigere pro licentia docendi, & tradendi scientias, ad quod munus eos precibus, & muneribus deceret invitare.

Nihilominus expeditum est, impunè, optimèque jure pro collatione graduum pecuniam, & quò illi majores sunt, majorem quantitatem, & taxam exigere; non tantum per modum stipendii pro labore examinantium, approbantium, & Universitatis in tali gradu assistentis, sed etiam absolute per modum pretii, & contractus onerosi: cum Gradus nihil aliud sit, quam publicum testimonium scientiæ, & approbatio ad officium docendi, consulendi, &c. cum pluribus insignibus privilegiis, emolumentis, prærogativis, & honoribus temporalibus, tanto majoribus, quò gradus major. Unde principaliter quidem requiritur dignitas, & scientia in promovendo, atque cæteris paribus iis, qui digni sunt, gradus tanquam publicum testimonium sine injuria denegari non potest, non tamen gratis necessariò conferri debet: quandoquidem graduando non modum testimonium scientiæ promeritum,

sed etiam honores temporales & alia prærogativa pretio æstimabiles tribuuntur.

Rationes in contrarium adductæ nullius roboris sunt, & ex his dictis facile diluuntur, nimirum gradus duo includit: dignitatem & privilegia, quæ æstimationem, & pretium nullatenus respiciunt; & licentiam docendi, pro qua, licet & ipsa, si non proveniat à potestate spiritualis jurisdictionis, merè quid temporale sit, nihil accipitur, nec honestè quicquam, ut ego quidem reor, accipi posset.

Quæres III. An sicut prohibitum est, aliquid exigere pro licentia docendi, ita etià pro ipsa doctrina nihil exigere, aut accipi possit?

Gloss. in c. nolite. 86. causa 11. q. 3. & Turcremat. in c. qui studet. 11. causa 1. q. 1. id affirmant. Quibus favere videtur illud Proverb. 23. & 23. Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam. Adde text. in l. 1. §. 5. ff. de Extraord. cognit. ibi: est res sanctissima civilis sapientia, sed quæ pretio nummario non sit æstimanda, nec debonestanda. Quòd si verò doctrina juris civilis omne pretium excedit, ac propterea materiam simoniæ ponit, multò magis hoc obtinebit in doctrina Sacræ Theologiæ, sacrorumque Canonum.

Verum hæc sententia passim, & meritò exploditur: quamvis enim ipsa scientia per se, uti ab una in aliam personam transferri nequit, ita nunquam vendi possit, potest tamen vendi & æstimari industria, instructio, & propositio docentis, utpote quæ spiritualis, ac inæstimabilis non est. Nec refert, circa sacra, an verò profana doctrina versetur? cum non res sacra, sed nudus labor, & industria in æstimationem & contractum veniat. Atque hoc convincit communis usus Academicarum, & Ecclesiarum, quæ stipendia pro Theologia æquè, ac aliis quibuscumque facultatibus assignant, & eò majora, quò scientia præstantior. Planè si Professor ex publico

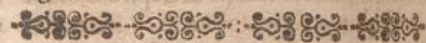
blico condignum stipendium habeat, ut omnes gratis doceat, exigendo aliquid à Discipulis non quidem simoniam, sed injustitiam committit, nisi extraordinarias lectiones, repetitiones, aut collegia privata instituat, quæ pacto, & stipendio comprehensa non sunt. S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 3. ad 3. Gloss. & Barb. in cap. 1. h. t. Zoël. num. 4. P. Engl. n. 9. Eod.

Ad textus quæ Sacræ Scripturæ, quæ juris Civilis respondeo, quod in iis non prohibetur venditio, sed contemptus sapientiæ, ne scilicet illam parvi pendamus, ut quæ pretiosior est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari. Proverb. 3. 8. 15. Posses etiam testimonium S. Scripturæ non de naturali, sed de infusa sapientiæ, quæ appellatur *scientia Sanctorum*, accipere, ut allegatum textum Proverb. 3. interpretatur D. Thomas.

33 *Quæres* IV. Num Prælati Ecclesiarum suis, vel Ecclesiæ sumptibus teneantur Scholas erigere, ac Magistros, seu Professores constituere?

Hac de re complura decreta Conciliorum, ac SS. Pontificum extant. Et imprimis quidem in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, item in Collegiatis, quarum facultates sufficiunt, constituendos esse Magistros, qui Clericos, aliòsque pauperes saltem in humanioribus literis instruant, & in Ecclesiis Metropolitanis etiam Professore Theologiæ, assignatis cuilibet Magistrorum unius præbendæ, sive Canoniciatus proventibus, decernitur in c. 1. & 4. h. t. Quod si Prælati in hoc negligens fuerit, & Magistros in locis congruis instituere neglexerit, jus hos instituendi appellatione remota ad Superiorem devolvitur juxta text. Gloss. & Panorm. in c. 2. Eod. Hæcque omnia confirmavit, ac ampliavit Trident. sess. 5. de Ref. c. 1. ubi statuit, non tantum in Metropolitanis, sed & in Cathedralibus, nec non

Collegiatis Ecclesiis, quæ sunt in civitate populosa, vel oppido insigni lectionem Theologiæ institui, & præbendam primò vacantem ad eum usum ipsò factò deputatam intelligi; in monasteriis quoque & Conventibus Regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, Abbates per Episcopum, tanquam Sedis Apostolicæ Legatum, compelli debere. Confer. Henric. Pirrhing. h. t. §. 1. per tot. P. Engl. Eod. n. 2.

TITULUS VI.

De Judæis, Saracenis, & eorum servis.

Secundum crimen contra primam Tabulam est infidelitas, quam habent Judæi, & Saraceni.

PARS I.

De Judæis.

SUMMARIA.

1. Judæi quinam dicantur? 2. Sintne inter Catholicos tolerandi? 3. Usque §. Circa hos quid juris?

§. I.

Judæi dicti, vel à Juda Duce, vel à tribu Juda, quæ inter illos erat nobilior, & bellicosior, & ex qua creabantur Reges, & Populi Duces, sicut ex tribu Levi Sacerdotes: suntque ii, qui Legibus Mosaicis absque fide in Christum Salvatorem adhærent, easque per vitia superstitione observant. Vallens. h. t. n. 1. & DD. uno ore.

Illud acriter *disceptatur*: num Judæi in Christiana, & bene constituta Rep. recipiendi, ac tolerandi sint?

Argumenta negativæ sunt, quod ab impietate, injustitia, usuraria pravitate, invidia, & abominandis blasphemis Judæorum in Christum, & Sanctos ejus nil nisi incommoda, everfiones, & pericula tam Reip. quam Eccl-

clera metuenda sint. Quapropter meritò olim è Provincia hac Salisburgensi, nuper ex Austria, & pridem è Gallia, Belgio, ac tota Hispania eliminati sunt. Cujusmodi expulsiões approbat Marquard. de Sufanis *tr. de Jud. cap. 11. n. 11.* relatus apud Jacob. Pignatell. *tom. 4. consult. 14. n. 68.*

Verùm Judæos rectè in Rep. Christiana tolerari, communis sententia, & praxis docet per *c. sicut. 9. cap. et si judæos. 13. h. t. c. judæi. 21. de Testib. l. nullus. 14. C. h. t. l. Christianis. 6. C. de Paganis. Novell. 146. cap. 1.* Ratio punctualis est, quòd Judæorum inter Catholicos existentia, ac continua observantia plurimum confirmet fidem Christianam, & veritatem illorum, quæ Sacræ Litteræ Veteris Testamenti continent, ut cum D. Augustino observat S. Thom. *2. 2. q. 10. art. 11. in C.* Atque hinc in Imperio nostro jus recipiendi Judæos inter Regalia numeratur, idque à Carolo V. primitus solis Electoribus concessum, *Aur. Bull. tit. 9.* deinde verò ad omnes Principes, Status, & alios regalia immediate ab Imperatore recognoscentes, translatum est. *Ord. Pol. August. de Anno 1548. sub tit. Von Juden / und ihrem Wuscher. Confer. Jacob. Pignatell. d. consult. 14. n. 70.*

Argumenta contraria id solùm evincunt, quòd legibus, ac pœnis sacra, & negotiationes Judæorum ita constringenda sint, ne quicquam in contemptum Religionis Christianæ, aut detrimentum Reip. moliri valeant juxta *l. 8. 11. & 14. C. h. t.* & si ex eorum cohabitatione Christianis periculum, vel scandalum immineat, ejici possint juxta *d. l. 11. 14. 16. & 18. C. Eod. Novell. 146. in fin. Alex. consil. 13. num. 2. vol. 7. Oldrad. consil. 87. & consil. 264.* id quod in prædictis Provinciis factum credimus, & Historia testatur. Cæterum si absque scandalo, quierè, ac pacificè secundum leges & statuta vivant, le-

mel in protectionem recepti expelli non possunt: quia sicut fas est, Judæis fidem dare, & securitatem promittere, ita eandem frangere, & violare nefas est, arg. *l. sicut. 5. C. de Oblig. & act. l. 13. C. h. t. Decian. in pr. crim. lib. 5. cap. 11. Rolland. à Vall. vol. 3. consil. 25. Valq. 1. Illustr. controvers. c. 8. num. 12.*

§. II.

Porro de Judæis, qui inter Catholicos tolerantur, ita Jus est: I. Possunt habere Synagogas, veteresque servatâ formâ, & statu antiquo reficere, non verò novas, aut ampliores excitare. *c. judæi. 3. consult. 7. h. t. l. 18. §. 1. C. Eod.*

II. Sacra quoque sua, & sabbata celebrare permittuntur, neque eo tempore in jus vocari possunt, vel aliter impediri debent. *cap. 9. h. t. l. 2. 4. & 13. C. Eod.* ita tamen ut nihil agant in contemptum religionis. *c. 4. & 15. h. t. l. 11. 16. & 18. C. Eod.*

III. In protectionem recepti in Imperio habentur pro Civibus, eorùmque juribus gaudent. *l. 8. & 15. C. h. t. Mynsing. cent. 5. observ. 6.* Hinc & rerum dominia possidere, de bonis suis testari, matrimonia inter se contrahere, liberos in potestate habere, contractus & commercia tam inter se, quàm cum Christianis liberè exercere, solenni modo in judiciis actiones instituere, & vicissim excipere, ut & aliis privilegiis non secus, ac liberi homines frui possunt. *Besold. in Thef. Pract. V. Juden. Alex. vol. 3. consil. 71. & vol. 5. cons. 75.*

IV. Ut à Christianis discernantur, distincto vestitu uti, & signa aperta portare debent. *cap. in nonnullis. 15. h. t. Ordin. Polit. de An. 1530. Von der Juden Kleidung.* Nec eis conceditur, ut familiariter cum fidelibus agant. *cap. 5. & 8. h. t.* aut servos, seu mancipia Christiana habeant. *c. 1. 2. & fin. Eod. l. 1. C. Ne Christian. mancip.* aut Christianos pro mercede ad domesticum famulitium con-

conducant. *d. c. 8. & 13. h. t.* aut officium publicum inter Christianos gerant. *c. 16. & 18. h. t. l. ult. C. Eod.*

7 V. Judæi quæ actores, & quæ rei cum Christianis non coram Judæorum senioribus, sed Christianis iudicibus litigare compelluntur. *l. 15. C. h. t. & si in Clericos injurii sint, ac violentas manus injecerint, etiam per Ecclesiasticos Judices ad pœnas pecuniarias, aut alias temporales condemnari possunt juxta c. post n. l. 14. h. t.*

8 VI. Ad fidem Catholicam conversi sollicitè per Principes defendendi sunt, ne propter conversionem suam injuriam, aut damnum sive in corpore, sive in bonis patiantur. Hinc in *c. 5. h. t.* sub pœna excommunicationis injungitur Principibus, & Dominis locorum, ut curent, ne conversi possessionibus & bonis in infidelitate ritè quaesitis priventur, vel à portionibus hæreditariis excludantur. Præterea si filius judæi invito patre fidem Catholicam suscipiat, ut servus è potestate dominica, ita filius è potestate patriæ exit, retentis tamen juribus sanguinis, cognationis, & successionis, non secus, quàm si in infidelitate perdurasset, imò juxta probabiliorem sententiam jus quoque sinitatis conservat, in quantum est favorabile, eo modo, quo filius religionem ingrediens, siquidem juxta *d. c. 5.* judæos post conversionem in nullo deterioris, sed melioris conditionis esse oportet, quàm antea. *Barbof. ad d. c. 5. n. 6. & 7. Honor. h. t. n. 24.* ubi id à Paulo III. Pontifice decisum esse, testatur.

PARS II.

De Saracenis.

SUMMARIA.

9. Saracenorum nomine qui veniant? 10. an tolerandi? 11. 12. Utrum, & qua communicatio cum his licita? 13. An in bello eorum auxilio uti liceat?

§. I.

Saracenorum etymon aliqui à *Sara* uxore Abrahamæ, alii à *Sarraca*, urbe Arabiæ derivant: & sunt illi, qui falsos Deos colunt, maxime verò qui impia Machometis dogmata sectantur; veluti Turcæ, Persæ, Arabes, Tartari, aut similes. *P. Engl. h. t. n. 1.*

De eo non immeritò dubitatur: an sicut Judæi, ita quoque Saraceni in Rep. Christiana ferendi sint?

Videbitur primâ fronte, quòd sic: ex quo Judæi Saracenis pejores cententur per *c. nonne. 37. causa 1. q. 1.* ibi: *nonne Sodomita Eibnici erant, id est, Gentiles? Pejores ergo erant Judæi, quibus Dominus dicit: tolerabilius erit Sodomis in die Judicii, quàm vobis.*

At verò quamvis Constitutiones Principum Christianorum Paganos æquè, ac Judæos in tutela sua habeant, & eos jure Civium Romanorum uti permittant. *l. 6. C. de Pagan.* Sacrificia tamen, & templa Paganorum velut impia prohibent, eaque protinus claudi, & penitus destrui jubent in *l. 1. 3. & 5. C. Eod.* permissis Judæorum Synagogis, ac ritibus. *l. fin. C. h. t.* Sed cur tam variè? ideo: quia in ritibus Judæorum olim præfigurabatur veritas nostræ fidei, atque inde aliquid adhuc resultat commodum, dum ab hostibus habemus fidei nostræ testimonium, utpote in figura olim representatum; e contra ritus Saracenorum, seu Paganorum, & idololatrica sacrificia nec umbram veritatis habent, nec quicquam utilitatis adferunt, mala autem seu peccata permitti non possunt, nisi vel propter aliquod, quod ex illis provenit, bonum, vel propter aliquod, quod evitatur, malum,

Ex his expedita manet ratio dubitandi: quod enim dictum est, Judæos esse pejores Paganis ac Saracenis, id non nisi secundum quid, & quoad forum animæ, atque æterni Judicis tribunal verum est, non etiam respectu

forti

fori temporalis: nam Judæi, dum sunt in synagoga sine fidelium scandalo congregati, licet gravissimè peccent in Deum, non agnoscendo veram fidem, non tamen ita peccant in proximum, neque ipsam Religionem Christianam, quod Pagani faciunt. Confer. Jacob Pignatell. *sum. 5. consil. 14. n. 79.*

§. II.

Cæterùm de Saracenis, ac Paganis, ceu Religionis Christianæ hostibus, jus ita habet: I. prohibitum est, ut Christiani tempore belli per se, vel per alios cum Saracenis mercimonia instituant, merces ad eosdem transmittendo. *c. 12. h. t. Ex quo tamen à contrario sensu rectè inferitur, tempore pacis stabiliter firmata licitum esse non tantùm merces emere, sed etiam ad Turcas & Saracenos transmittere; & jure potiori licitum esse commercia instituere cum iis gentilibus, qui Christianis infensi, vel inimici non sunt, aut certè nocere non possunt, ut puta, qui in orbe novo degunt. Hostiens. in *sum. h. t. n. 3. & 4. Barb. add. c. 12. num. 2.**

II. Certæ quædam merces absolutè, & tempore pacis quoque ad Saracenos, & Turcas de portari prohibentur, & quidem sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ac S. Pontificis reservatæ: illæ nimirum, per quas Barbari contra Ecclesiam armantur, & ad Christianos impugnandos validiores redduntur, ut sunt ferrum factum, vel infectum, galeæ, lorice, bombardæ, arcus, tela, sagittæ, gladii, naves, aut instrumenta bellica quæcunque. *c. 6. 11. 12. & 17. h. t. Bulla Cana casu 7. Quibus accedit severa prohibitio juris Civis in l. 2. C. Quares export. non deb. ubi sub pœna capitali, & confiscationis omnium bonorum inhibetur, ne quis Barbaris cujuscunque gentis etiam sub specie legationis ad civitates Christianorum pervenientibus, aut quæcunque occasionem arma quæcunque aut etiam ferrum adhuc infectum vendat. Sed utinam hæc constitutiones hodie servarentur!*

Acerrima inter Politicos pugna est: num Principi Christiano cum Saracenis, ac infidelibus auxilii contra fideles ferendi causâ foedus inire liceat?

Affirmantibus in suppetias eunt argumenta sequentia. *Primum*: quia fas est, hostes infidiis, & dolo propulsare. *c. Dominus. 2. causa 23. q. 2. ergo multò magis auxilio infidelium. Secundum*: quia unusquisque jure id facere existimatur, quod ad sui tutelam facit, præsertim si se aliter tueri non posse justè timeat. *l. 3. ff. de Just. & jur. l. 45. §. 4. l. 49. §. 1. ff. Ad leg. Aquil. ergo & Princeps jure ab infidelibus implorat auxilium, quando id facit ob necessariam patriæ, ac Reip. conservationem. Tertium*: quia fideles in bello justo juvare possunt ipsos infideles, prout Julianus Apostata sub se habuit Christianos milites, qui jussis ejus obsequebantur. *c. Julianus. 94. causa 11. q. 3. ergo vicissim infideles etiam ipsos fideles juvare possunt. Assistunt præterea quamplures Auctores doctrinâ insignes Panor. in c. quod super 8. n. 15. de Voio, & vor. redempt. Bocerus de Bello, & duello c. 6. n. 16. Laym. in Theol. moral. lib. 2. tract. 7. c. 12. n. 6. & præ reliquis Oldrad. in consil. 71.*

Negativam propugnant Viri Clariss. D.D. Hermes in *Fasc. Fur. Publ. c. 11. sub. n. 157.* & Rmus P. Martinus Resch *tr. de Jure Patron. cap. 3. n. 9.* in quorum castra intrepidè transeo propter textus S. Scripturæ, in quibus Deus conjunctiones, ac fœdera ejusmodi cum Paganis, ac infidelibus severè prohibuit, ne inde populo Dei quid mali nasceretur, ut *Exodi 23. in fin. & 34. §. 12. & 15. Deut. 7. §. 2. Judic. 2. §. 2. 2. Paralip. 16. 2. ad Corinth. 6. §. 14.* & alibi. Quòd facit, quòd fœdera, & infidelium auxilia Christianis semper fuerint, & sint periculosa propter perversionis, invasionis, aut desertionis periculum. Certè Joannis Palæologi Imperato-

peratoris Orientis confœderatio cum Amurathæ ipsi, & toti Græciæ exitio fuit. Rmus P. Martin. Resch d. n. 9. Et Francisci I. Galliarum Regis Posteros post fœdus ab ipso Anno 1542. cum Solymano contra Carolum V. initum continuis bellis civilibus implicitos, odiòque bonorum omnium irretitos, miserandis mortibus obiisse, constat ex Thuano in Annis 1559. 60. 72. 73. 84.

Nec argumenta Adversariorum tanti roboris sunt, ut discessionem imperare possint. Et verò ad primum ratio disparitatis manifesta est: non enim jure Divino, aut humano infidiis, stratagematibus, aut dolo (si modò fraus, & perfidia absit) hostem opprimere prohibemur, sicuti prohibemur fœdera cum infidelibus contra fideles inire. Secundum, & leges pro eo adductæ procedunt duntaxat de defensione legitima, quæ fit modo, & mediis legitimis: non de impia, qualis foret, si quis cum Saracenis, ac Paganis conspiraret contra æquè fideles. Tertium ideo non concludit, quia quòd subditi fideles Principem infidelem juvare, eidemque parere possint, id ipsum permissum & mandatum est; alterum verò, de quo jam controversia, interdictum, imò dum d. c. Julianus. 94. causâ 11. q. 3. prohibet, ne Christiani juvent infideles contra Christianos, satis innuit, quòd minùs Christiani contra Christianos infideles in auxilium advocare debeant. Neque auctoritas DD. dissentientium præsidio est, cum nullum textum aut efficacem rationem adferant; tantùm autem Doctoribus credendum, quantum probant, ut cum Harprecht adstruit Rmus. Christoph. Priggl. in *Additam. Man. Pract. de appell. q. 1. p. 477.*

Illud porro fatendum est, fœdera pacis, item pacta & confœderationes de non offendendo, de tuendis finibus, de negotiorum, & commerciorum publica utilitate, ac libertate, cum Saracenis, Turcis, Tartaris, aliisque infi-

delibus salvâ conscientia iniri posse, & inita neutiquam esse illicita: quippe pacem, & tranquillitatem indifferenter (cum omnibus colere jubet Apostolus *ad Roman. 12. v. 18. & ad Heb. 12. v. 14.* atque id ipsum ulus totius orbis ostendit.

TITULUS VII. De Hæreticis.

SUMMARIA.

1. Hæresis quid nominis? 2. quid rei? 3. 4. 5. quotuplex? 6. quo jure prohibita, & in Imperio tolerata?
7. 8. Hæreticorum nomine qui veniant? 9. quarum rerum, ac propositionum error hæresin inducat?
10. Hæresin constituit error. 11. & pertinacia. 12. an etiam dubium circa fidem?
13. Finis hæresis quis? 14. Quæ pena hæresis materialis? 15. quæ hæresis mentalis?
16. Usque 20. recensentur hæresis externa pena spiritualis. 21. usque 27. pena temporales. 28. an in Imperio obtineant? 29. Quid & quotuplex sit crimen læsæ Majestatis?

Species infidelitatis est hæresis: etenim qui vel in uno articulo fidei pertinaciter errat, jam formalem fidei rationem, quæ in infallibili DEI revelatione consistit, destruit, ac proinde fidem ipsam perdit.

§. I.

Hæresis vox græca est, in Latinorum colorem deducta, quæ idem denotat, quod *electio. c. 27. causâ 24. q. 3.* Hinc olim hæresis nomen neque odiosum, neque intame apud vulgum erat, prout hodie Germanicè *Reherrey*, quasi *Wöhherrey* idololatria nominatur.

§. II.

Definitur hæresis, prout hic sumitur, quòd sit error voluntarius, & pertinax hominis Christiani contra doctrinam, & veritatem aliquam fidei Catholicæ. P. Engl. *b. tit. num. 1.*

§. III.

Dividitur hæresis I. in materialem, & for-

malum. Materialis est, quando quis vel ex mera ignorantia, vel simplici suâ apprehensione ductus, vel autoritate dicentis, aut consuetudine eorum, inter quos educatus est, vel apparente aliqua ratione veritatis allectus, propositionem aliquam contra Ecclesiam Catholicam tenet, paratus tamen corrigi manifestata veritate. Formalis est, quando quis voluntariè, scienter, & cum pertinacia adhæret alicui errori fidei Christianæ contrario.

II. Hæresis *formalis* subdividitur in internam, & externam. Interna, seu mentalis dicitur, quæ in corde remanet, & nec dicto, nec facto proditur. Externa, cum error contra fidem verbo, vel alio exteriori signo, aut actu, etiam nemine audiente, vel præfente, manifestatur. Assignantur autem communiter tres conditiones ad constituendam hæresin externam necessariæ. *Prima* est, ut signum, sive actus exterior procedat ex affectu, & intentione profitendi hæresin. Unde pro hæretico externo non habetur, qui, dum legit, narrat, disputat, hæresin internam præcisè lectionis, narrationis, vel disputationis gratiâ ore profert: quia errorem non profert tanquam proprium, sed tanquam alienum. *Secunda*: ut verba, aut signum illud vel suapte natura, vel ex institutione humana, vel ex circumstantiis hæresin mente conceptam determinatè ostendat, unde hæreticus externus non censetur, qui, dum mente premit hanc hæresin: *Christus non est verus DEUS*, exteriùs talia verba promittit: *non est verè DEUS*: quia verba hæc non exprimunt, de quo subiecto loquatur, nisi ex adjunctis colligi possit. *Tertia*, ut actus externus, quo manifestatur hæresis, ex se sit peccaminosus mortaliter, nec satis est, si ex solo animo agentis sit malus. Unde hæreticus externus non reputatur, qui hæresin intra pectus pressam consilij, vel instructionis capiendæ causâ alteri detegit, vel etiam qui affectu hæretico aliquid agit, quod

ex se est tantum veniale peccatum, ut si die venito parum carnis comedat. Laym. in *Theol. mor. lib. 2. tr. 1. cap. 14. n. 2. 3. & 4.* Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 8. n. 2. & seqq.* Pirrh. *h. t. n. 16.* quos sequitur Clariss. D. D. Gleele in *tr. de Crim. publ. p. 4. c. 3. §. 1. n. 7.*

III. Hæresis dividi potest in sectas varias, & penè infinitas. Sectas antiquas enumerant SS. Epiphanius & Augustinus *lib. de hæres.* Isidorus relatus in *c. quidam. 39. causâ 24. q. 3.* quibus recentiores quasdam addunt Gregorius IX. in *c. 15. h. tit.* & Clemens V. in *Clem. 3. Eod.* Novarum sectarum capita, & origines latè describit Florimundus Raymondus *lib. de Orig. progressu & interitu hæres. nostri temporis.* Scilicet uti contingit iis, qui semel à recta via aberrant, quod in plures deinde, & diversos viâ errores incidant, ita evenit Hæreticis. Postquam unus Lutherus priore sæculo caput contra Ecclesiam erexit, & indulgentias rejecit, non solum ipse mox in varios errores lapsus, sed illicò ex ipsius secta innumeræ aliæ prodierunt, quæ hodie cum maximo detrimento Ecclesiæ, Imperij, aliorumque Regnorum grassantur.

§. IV.

Causa efficiens hæresis est vel remota, vel proxima.

Remota est jus tum Divinum, tum Humanum. Illud: quia sub primo Decalogi præcepto hæresin tanquam peccatum gravius omnibus, quæ virtutibus moralibus repugnant, prohibet, & prohibendo formaliter malum facit. Istud: quia hæresin tanquam crimen Reipublicæ Christianæ perniciosissimum in censum delictorum publicorum refert, publicumque efficit, & hæreticos severis pœnis coercet.

Quamvis verò tam de jure Canonico, quam Civili quicumque hæretici è territorijs Principum Christianorum penitus exterminandi sint. *c. excommunicamus. 13. §. mo- neantur. h. tit. auth. si verò. auth. Gazaros. & pas-*

passim. C. Eod. attamen in Imperio Romano per *Pacem Religiosam* in Comitibus Augustanis Anno 1555. discretio inter *Augustanam* Confessionem, aliásque Hæreticorum sectas facta est, & illa Confessio impunè quantum ad immediatos Status Imperii tolerari cepit, exclusis ab hac pace Calvinistis, ac aliis Hæreticis. *Pax Relig. §. Doch sollen/* deinde autem Anno 1648. in *Pacificazione Osnabrugensi* privilegia Augustanæ Confessionis Sectatoribus, seu Protestantibus concessa ad Calvinistas extensa sunt, dum unanimi consensu conclusum est, ut quæ vel in *Pace Religiosa*, vel in ipso instrumento Pacis Osnabrugensis Augustanæ Confessionis Statibus, & subditis tributa sunt, etiã iis, qui inter illos *reformari* dicuntur, competant. *Instrum. Pac. Osnabrug. art. 7. §. unanimi.* Utrum verò, & quo jure Hæreticis tanta libertas, maximè circa Episcopatus, Monasteria, eorùmq; bona permitti potuerit? ut in Germania non sine periculo, ita ab Exteris non sine fundamento disputatur.

7 *Causa efficiens proxima* hæresis sunt hæretici, & qui hæreticos in errore suo juvant.

Hæretici censentur non solum illi, qui novæ sectæ initium moluntur, ut Hæresiarchæ, vel qui sectam aliquam ab Ecclesia damnatam sectantur, sed & illi, qui privatim in aliquo etiam minimo, & unico articulo fidei à veritate Catholica deviant pertinaciter negando aliquid, quod vel in sacris Literis expressum, vel à S. Pontifice, aut Conciliis Generalibus definitum est, quantumvis de cætero se ut catholicos gerant, & hunc ipsum suum errorem inter alios disseminare non attentent. Neque verò putandū inter hæreses dari plūs, aut minūs ratione pœnæ; sed hæreticum etiam in minimo pœnas intrā recensendas incurrere, docet Tyber. Decian. in *Pract. crim. lib. 11. c. 20. n. 10. arg. c. 13. & penult. h. t.*

Qui hæreticos juvant, sunt I. hæreticorum receptores, qui eos recipiunt, sive id agant, ne deveniant in manus Judicum. II. Hæreticorum fautores, qui iis quæ talibus favorem præstant, illos fortè commendando, instruendo, visitando, occultando, vel illorum gratiã omittendo, quod alioquin officii suscepti ratio exigit. III. Hæreticorum defensores, qui eos defendunt, sive dein argumentis in medium adductis errores illorum firment, sive óbicem ponant, ne iudicio criminali percellantur. IV. Credentes hæreticis; quo nomine veniunt non illi solum, qui in particulari hæreticorum errores sectantur, eisque assentiunt, sed etiam, qui nesciunt, quæ falsa dogmata in particulari teneant, ea tamen approbans, & sic implicite hæresin profitentur, suntque re ipsa verè hæretici, ut observat Laym. *d. 1. 2. Theolog. moral. tr. 1. c. 14. n. 5. Clariss. D. D. Gletle. d. p. 4. c. 3. §. 2. n. 14.*

§. V.

Materia, sive *objectum* hæresis sunt propositiones, seu definitiones fidei, circa quas hæreticus errat. Possunt autem hujusmodi definitiones reduci ad septem gradus. *Primus* est earum, quæ in propriis terminis continentur in Sacris Literis, seu Bibliis in vulgari latina editione approbatis. Hinc hæreticus non eris, si id non credas, quod in græcis duntaxat Bibliis, vel interpretatione 70. Interpp. circumfertur. *Secundus* earum, quæ ex Sacris Literis apertè deducuntur. Hinc hæreticus putatur non solum is, qui negat, *Christum esse hominem*, sed etiam, qui negat, *Christum esse visibilem*: quia negat propositionem, quæ evidentè deducitur ex priorè. Sanchez in *Decal. l. 2. c. 8. n. 12.* *Tertius* earum, quæ habentur ex traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut aut ipsis Apostolis Spiritu S. dictante, quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerunt; ut

ut loquitur Trident. *Seff. 4. in Decret. de Can. Script.* Quartus earum, quæ à Conciliis œcumenicis legitime congregatis, & à S. Pontifice confirmatis determinatæ sunt, ut perspicue probant textus S. Scripturæ. *Math. 18. v. 17. Joan. 14. v. 16. 1. ad Timoth. 3. v. 15. Act. 15. v. 28.* Quintus earum, quæ tanquam de fide proponuntur à S. Pontifice. utpote ad quem pertinet judicare de fide, & quæ contra eam sunt, hæretica pronuntiare. *c. 12. & 14. causâ 24. q. 1. c. majores. 3. de Baptism.* Sextus gradus est earum, quæ unanimi consensu Patrum tanquam de fide proponuntur, & contra hæreticos asseruntur. *Septimus*, quæ evidenter deducuntur ex tribus postremis gradibus. Confer. Clariss. P. Paul. Mezger. in *Theolog. Schol. tr. 10. disp. 13. & 14.* Porro error in aliis materiis hæresin non facit, & ideo, qui sequitur, aut defendit sententiam malè sonantem, temerariam, scandalosam, hæresin sapientem, vel hujusmodi, hæreticus dici non debet, hòc ipsò, quòd contra definitionem Ecclesiæ non erret. P. Engl. *h. 1. n. 1.*

§. VI.

Formam hæreseos in duobus constituo: in errore scilicet, & pertinacia.

Error, id est, assensum falsum ipsius intellectus requiro: quia sicut actus fidei in intellectu consummatur, cum sit assensus rationis certus; sic etiam error fidei contrarius in intellectu completur. Quare licet quis sponte, vel metu impulsus se Lutheranum, vel cuiuscunque sectæ hæreticum simulet, eorum ritus, & caeremonias observet, dogmata hæretica ore effutiat, fidem Catholicam, & papam abjuret, si tamen seria intentio mutandæ religionis, & perversa opinio, sive error circa articulos fidei non accedat, hæreticus propriè non est, nec incurrit pœnas fulminatas contra hæreticos in jure, vel in Bulla Cœnæ, ac per consequens in foro penitentiali talis hæ-

resis in ore solum, non in corde consistens, casus reservatus non est. Text. & DD. in *c. potest. 52. de Pœnit. dist. 1.* Quamvis in foro externo, si ex protestatione contraria, aliisque indiciis de simulatione non constet, talis tanquam hæreticus puniatur: cum potestas humana ex externis de internis judicet per *c. ornabescant. 11. dist. 32. l. 7. §. ff. de Supell. leg. Farin. de hæresi. q. 179. n. 55. & seqq.*

Pertinacia, in qua ex parte hæresin pono, in hoc consistit, ut ex scientia, quæ quis novit suam opinionem esse contrariam sensui Ecclesiæ Catholicæ, eidem opinioni adhareat. Propter defectum hujus scientiæ & pertinciæ ab hæresi excusatur, qui errorem aliquem contra fidem tenet, aut defendit ex ignorantia crassa, aut etiam affectata, dummodo paratus sit, se, suamque sententiam subijcere auctoritati Ecclesiæ, nec affectata illa ignorantia proveniat ex falsa opinione contra Ecclesiam; ut si putet parvi momenti esse ea, quæ in illa creduntur, *c. dixit Apostolus. 29. c. qui in Ecclesia. 31. causâ 24. q. 3. c. 2. §. fin. & ibi D.D. de S. Trinit. Valquez in 1. 2. disp. 126. c. 2. Laym. in Theol. moral. lib. 2. tr. 1. c. 12. Clariss. D.D. Gleile de Crim. publ. p. 4. c. 3. §. 1. n. 8.* Et ideo multi ex communi plebe inter Lutheranos, & alios A catholicos, qui ex simplicitate à fide Romanæ Ecclesiæ dissentunt hæretici tantum materiales sunt, re ipsâ autem Catholici per fidem veram, & habitualem, sibi in Baptismo infusam, quam tamdiu retinent, donec malitiosè hæresim amplectantur, & pertinaciter defendant.

Operosa controversia est: sitne hæreticus censendus, qui in uno, vel altero fidei articulo dubitat?

Affirmant Azor. *Instit. moral. tom. 1. l. 8. c. 9. q. 5.* Arriaga in *1. 2. tr. de fid. Div. disp. 19. n. 75.* Clariss. P. Paulus Mezger *d. tr. 10. disp. 20. art. 1. n. 5.* cum communi: tum

K

pro-

propter textum in *c. 1. h. tit.* ubi dicitur *dubius in fide infidelis est*; tum ob rationem: quia dubitare propriè circa rem fidei est iudicare illam attentà propositione Ecclesiæ adhuc non esse certam, quod iudicium est formalissimè hæresis, utpote directissimè oppositum veritati Divinæ. Accedit, quòd dubitans de fide fidem destruat, cum fides in homine fideli firmitatem in credendo supponat juxta *c. firmiter. 1. de Sum. Trinit.*

Negant Canus *lib. 12. de Loc. cap. 9. Malder. 2. 2. q. 11. art. 2. memb. 2. §. 2.* & alii nonnulli: eò quòd dubitans nec assensum, nec dissensum præbeat, neque positivè articulum fidei neget, sed iudicium suum adhuc suspendat; hæresis autem consistat in actuali, & pertinaci electione erroris contra fidem. Ad *c. 1. h. t.* respondet, in effectu id tantummodò velle, quòd in foro externo ille præsumatur hæreticus, qui palàm jactat suam dubitationem circa fidei materiam, & pertinaciter in eadem persistit, non autem quòd eò ipso de hæresi sit convictus.

Ego utramque opinionem approbo: Affirmantium, quando dubitatio habet conjunctam pertinaciam, & erroneum fundamentum dubitandi. Negantium, si non habeat. Quapropter si quis inter Acataholicos natus, & educatus dubitare incipit, num sua, vel Catholica religio vera sit, etiamsi longo tempore dubius hæreat, antequam nimirum ei veritas Catholica satis sit proposita, propterea non peccabit, nec in formalem hæresin incidet per *c. dixit Apostolus. 29. causâ 24. q. 3.* Similiter si Catholicus vel ex infirmitate, vel ex defectu sufficientis instructionis circa fidem hujusmodi dubia patiat, dummodo paratus sit corrigi, & acquiescere revelationi Divinæ per Ecclesiam, & SS. Scripturas propositæ hæreticus non fiet. Econtra si quis sciens aliquid ab Ecclesia expressè definitum, v. g. præsentiam Christi in Evcharistia, teme-

rè & deliberatè dubitet, adeòque ex pertinacia non velit assentiri hujusmodi articulo fidei tanquam verò, & indubitato, omnino hæreticus erit: siquidem licet dubitans circa præsentiam Christi in Evcharistia nondum erret circa istum articulum, attamen in hac deliberata, & pertinaci dubitatione involvitur alius error, quasi videlicet incertum, dubium, aut fide non satis dignum sit, quod Ecclesia definiit; id quod procul dubio, & secundum se dogma hæreticum est, & pertinaciam conjunctam habet, dum talis Ecclesiæ auctoritati assurgere detrectat, nec credere vult articulum hujusmodi, usquedum proprium iudicium, aut rationes posteriores ab eo indagandæ id suadeant.

§. VII.

Finis, ob quem hæresis assumitur, est com-¹³ modum aliquod temporale, vana gloria, aut principatus per *c. hæreticus est. 28. caus. 24. q. 3.*

§. VIII.

Effectus hæresis sunt poenæ, quibus sub-¹⁴ jacet. Ubi discernenda hæresis materialis à formali, & formalis interna, seu mentalis ab externa.

Hæresis *materialis*, sive in invincibili, sive in vincibili ignorantia fundata sit, extra poenas juris est, atque ideo Hæretici materiales, si ad Catholicam fidem convertantur, non debent absolvi ab excommunicatione, nisi ad cautelam, & sufficit, quòd faciant professionem fidei, suscipiantque Sacramentum Poenitentiae, ut observat Layman in *Theol. moral. lib. 2. tr. 1. cap. 13. n. 4.* ubi hanc formulam pro absolutione præscribit: *Absolve te à vinculo excommunicationis, & speciatim ab hæresi, si incurristi, in quantum possum, & tu indiges.*

Quod attinet hæresin *mentalem*, ea quoque poenis & animadversioni Ecclesiæ obnoxia non est: quia cogitationis poenam nemo pati-

patitur, & peccatum, quod in foro externo non apparet, etiam puniri non oportet, *cap. cogitationis. 14. de Pœnis. dist. 1. c. tua nos. 34. de Simon.* Ideoque hæreticus mentalis, donec hæresim, quam intra peccus premit, dicto vel facto profiteatur, & sufficienter promat, excommunicationem non incurrit, nec talis hæresis mentalis casus reservatus est, sed potest absolvi à quolibet Confessario etiam non gaudente privilegio absolvendi à casibus reservatis. *Layman d. tr. 1. cap. 14. num. 1. Bannes, Ledesma, & alii cum Sanchez in Decal. lib. 2. c. 8. n. 8. & 10.*

16 Pœnæ hæresis externæ quædam sunt *spirituales*, quædam *temporales*.

Inter pœnas *spirituales prima* est excommunicatione major S. Pontifici reservata, quam ipsò factò incurrunt omnes hæretici, quibuscumque nominibus ceñteantur, & omnes eis credentes, receptatores, defensores, & fautores. *c. 7. 8. 9. & 13. in pr. & §. credentes. b. tit. Bulla Cœnæ casu 1. ubi excommunicatio hæc extenditur etiam ad scienter sine legitima auctoritate imprimentes, defendentes, aut legentes libros hæreticorum, qui hæresim continent, vel de religione tractant, licet nullum errorem complectantur, nisi parvitas materiæ excuset: item ad retinentes tales libros, quamvis non animo legendi per notabile tempus. Multi verò putant, quoad hoc in nostris partibus Bullam Cœnæ saltem quoad censuras reservatas receptam non esse, etsi lectio, & retentio librorum hæreticorum apud homines præsertim privatos sine licentia superioris ob antiquissimam Ecclesiæ prohibitionem, & periculum corruptionis à peccato excusari vix possint. P. Engl *h. r. n. 9. & seqq. Pirrhing. n. 20. Laym. d. tr. 1. c. 15. n. 4.* Præterea *Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* Episcopis pro foro conscientia facultatem concessit absolvendi ab hæresi occulta, solúmque uni, vel alteri nota, quæ facultas utrum per Bullam Cœnæ revocata sit? alibi dicemus.*

Secunda pœna spiritualis externæ hæresis est irregularitas, & inhabilitas ad omnia officia, & beneficia Ecclesiastica, quæ similiter credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum comprehendit. *cap. 4. & 21. causâ 1. quest. 7. c. 2. §. hæretici. b. t. in 6.* imò porrigitur quoque ad eorum descendentes usque ad secundam generationem in linea paterna, id est, ad filios & nepotes Patris hæretici, & usque ad primam in linea materna, id est, ad filios matris hæreticæ. *d. c. 2. §. hæretici. & cap. statutum. 15. Eod. in 6.* Eo tamen discrimine, quòd hæc irregularitas non afficiat descendentes orthodoxos, si parentes eorum ante mortem emendatos, & Ecclesiæ reconciliatos fuisse constiterit. *d. cap. statutum.* at ipsi hæretici saltem manifesti etiam post conversionem memoratâ inhabilitate impediuntur. *Zoëf. h. tit. num. 3.* Verùm ut advertit P. Engl *Eod. tit. num. 14.* in Germania hæc irregularitas non ita strictè observatur, præsertim circa liberos, si boni catholici sint.

Tertia pœna spiritualis est privatio omnium Ecclesiasticorum beneficiorum, & dignitatum sive ante, sive post hæresim obtentorum; quæ proportionaliter extenditur ad alios adherentes, & hæreticorum, seu adherentium filios, & nepotes. *c. ut commissi. 12. §. privandi. h. t. in 6.* Cujus *cap. verba: privandi præterea, vel privatos nuntiandi dignitatibus &c.* satis innuunt, quòd inter hæreticos, ac alios recensitos distinctio statuenda sit, & hæretici ipso jure sint beneficiis privati, alii verò tantum per sententiam privandi, sicut aliàs irregulares privari possunt juxta *cap. 10. in fin. de Excess. Pralat.* Id ipsum probat textus in *cap. 13. §. credentes. X. h. t. ibi: si verò Clericus fuerit (loquitur de credentibus, receptatoribus &c.) ab omni officio & beneficio deponatur.* *Covar. var. resol. lib. 2. c. 8. num. 4.*

K 2

Quar-

19 *Quarta* pœna est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ. *c. 2. in pr. h. t. in 6. ubi ii*, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ subjacent, nec absolutionis beneficium merentur, nisi propriis manibus publicè extumulent, & projiciant. Dummodo (quod *ibid.* Glossa addit) possint ab aliorum fidelium corporibus discerni.

20 *Quinta* denique pœnarum spiritualium directè quidem non ipsos hæreticos, sed Catholicos in Ecclesia per preces hæreticorum promotos in odium hæresis afficit, estque privatio talium beneficiorum hæreticorum precibus acquiritorum, & inhabilitas ad illa, & ad alia, si illa scienter receperunt. *d. e. 2. §. ad hæc. h. t. in 6. ibi: ex nunc privamus taliter acquiris*; quæ locutio importat privationem ipso jure.

21 Inter pœnas corporales primo loco se sistit infamia juris, quæ tam hæretici, quam eorum adherentes, puta credentes, receptatores, defensores, & fautores notantur. *c. 17. causa 6. q. 1. c. excommunicamus. 13. §. credentes. h. t. aurb. Gazaros. C. Eod. l. 1. C. de Sum. Trinit.* Sed ita, ut hæretici pœnam hanc non incurrant, nisi post declarationem criminis à JUDGE factam, ut cum aliis tradit Azor. *Inst. mor. part. 1. l. 8. c. 13.* & Laym. *d. tr. 1. c. 16.* adherentes verò non ante, quàm fuerint declarati excommunicati, & ab eo tempore intra annum satisfacere contempserint. *d. c. excommunicamus.* Si ergo intra annum satisfecerint, non erunt infames infamiæ juris; infamia autem facti tam hæreticos, quam prædictos etiam ante sententiam, si aliunde publici, & notorii sint, sequetur, teste eodem Azorio *l. c.* Sunt, qui pœnam infamiæ etiam ad liberos extendunt. Verùm his occinere possis tritum illud: *erubescimus sine lege loqui.*

*Alter*a, quæ hanc consequitur, pœna est inhabilitas ad omnes actus civiles. *d. c. excommunicamus. §. credentes. h. t. l. Manichæos. junctâ aurb. credentes. C. Eod.* Quamobrem Hæretici, ac eorum adherentes nec actores in judicio, nec testes, nec advocati, nec notarii, nec judices esse, vel aliud officium publicum gerere possunt, & si defacto munus publicum gesserint, eorum attentata viribus carent. *d. §. & aurb. credentes.* Quamvis interim à muneribus & oneribus sordidis immunes non sint, ne beneficio juris gaudere videantur contra *l. 7. C. h. t.*

Tertia pœna temporalis est instabilitas tam activa, quam passiva, idèque hæretici, eorumque adherentes nec testamentum facere, nec ex testamento alterius etiam parentis sive Catholici, sive hæretici quicquam accipere, minùs ab intestato succedere possunt, sed quidquid iis per testamentum extranei relinquatur, ad fidei, & quod ex successione ab intestato competeret, ad proximos agnatos defertur. *d. c. excommunicamus. §. credentes. h. t. l. 4. §. 2. aurb. credentes. l. 19. C. Eod.* Idque in ultimis quoque militum voluntariis locum habet. sive communi jure, sive militari testentur. *l. fin. C. Eod.*

Quarta pœna temporalis est, quod Hæretici amittant patriam potestatem. in liberos, ita ut latâ sententiâ jam ex die commissi criminis sui juris fuisse intelligantur, & emancipatio subsecuta sit ipso jure nulla. *text. in c. 2. §. fin. h. t. in 6.*

Quinta pœna temporalis est, quod privilegium dotis, quo mulier creditoribus tempore prioribus anteponitur, nec non de taciis hypothecis, & alia omnia mulieribus à lege data, claudantur his, quæ Catholicam non participant communionem. *aurb. item privilegium. C. h. t.* Ex qua generali revocatione arguit Decianus in *Pr. crim. lib. 5. c. 44. n. 14.* iociminis etiam beneficium S. C. Velleiani ademptum.

emptum, imò proportionaliter viris quoque hæresi infectis privilegia, & beneficia juris specialia deneganda esse, ut puta beneficium S^Cti Macedoniani filiisfamilias mutuam accipientibus: tacitam hypothecam iis, qui ad refectionem domus pecunias crediderunt. Jason in l. creditor, ff. de Reb. cred. Quòd facit l. 6. C. h. t. ubi Imperatores videri nolunt, aliquod immunitatis beneficium hæreticis præstare.

Sexta est, quòd vasalli, ac subditi ipso jure liberentur à debito fidelitatis hominii, id est, homagii, & totius obsequii, quo dominis manifestè in hæresin lapsis tenebantur adstricti. c. fin. h. t. Cui non adversatur cap. 13. §. moventur. Eod. ubi, ut subditi absolvantur à fidelitate Dominis promissa, sententia exigitur: quia illud, nempe c. fin. loquitur de Dominis, qui ipsi hæresi contaminati sunt; istud de Dominis, qui sunt ignavi, & negligentes in compescendis hæreticis, cum quibus, cum minùs peccent, quam ipsi hæretici, meritò mitiùs agitur. Gonzal. ad d. c. fin. num. 1.

26ª Septima pœna est, quòd bona omnia hæreticorum non secus, quam eorum, qui criminis læsæ Majestatis rei sunt, ipso jure confiscantur, etsi filios catholicos habeant. c. vergentis. 10. c. excommunicamus. 13. §. damnari. h. t. c. accusatus. 8. §. ille quoque. c. cum secundum. 19. h. t. in 6. auth. Gazaros. C. Eod. ita tamen, ut ex misericordia ejusmodi bona liberis catholicis relinqui possint, scilicet benignitatem rigori juris præferendo juxta d. c. vergentis. Et hoc sensu aliqui exaudiunt. l. 4. §. 6. l. 17. l. 18. §. 1. l. 19. & auth. idem est. C. h. t. quæ liberos orthodoxos fisco præferunt. Quòd executionem confiscationis attinet, si reus Clericus est, ea de jure fieri debet per Judicem Ecclesiasticum, & bona cedunt Ecclesiæ, vel Ecclesiis, cui, vel quibus Clericus servivit, aut, si nullum certum beneficium habuit, fisco Episcopali. d. c. excommunica-

mus. §. damnati. & ibi Gloss. & Panor. Si verò reus est laicus, post factam à Judice Ecclesiastico criminis declarationem executio confiscationis fit per Judicem sæcularem, & bona pertinent ad fiscum Principis sæcularis. d. c. cum secundum. 19. h. t. in 6. Planè bona propria liberorum ob hæresin Patris, aut dos uxoris ob hæresin mariti ad fiscum non deferuntur, ut cum communi testatur Barb. d. c. vergentis. n. 13. & seqq. Covar. var. resol. l. 2. c. 8. ibi excutiunt: an bona quoque feudalia, emphyteutica, & majoratus confiscatione facta publicentur?

Octava pœna est ultimum supplicium. l. 5. 27. l. 8. in fin. C. h. t. & quidem ex communi consuetudine hæretici formales, & incorrigibiles igne concremantur. Clar. lib. 5. sent. §. hæresis. num. 7. P. Engl. h. t. n. 15. Clariss. D. D. Braun de Imper. mer. & mixt. c. 1. §. 4. n. 9. Decian. in Pr. crim. lib. 5. c. 42. n. 4. §. hoc autem. ubi refert Carolum V. Anno 1540. legem promulgasse, ut hæretici, qui præfractè, & pertinaciter usque ad mortem in secta persistunt, ignis supplicio addicantur, resipiscentes autem gladio feriantur. Quia verò Ecclesia (cui soli judicium de hæresi, tanquam de delicto Ecclesiastico, reservatum est juxta c. 18. h. t. in 6.) neminem debet ultimo supplicio punire, ideo exigente delicti gravitate locò ultimi supplicii potest, præsertim in Clericos, decernere pœnam perpetui carceris, aut immurationis: vel si qui in sua pertinacia perseverent, aut denuò relapsi sint, sæculari judicio relinquere animadversione debitâ, id est, extremo supplicio coercendos, Clericis priùs à suis Ordinibus degradatis. c. penult. h. t. c. super eo. 4. juncto c. accusatus. 8. pr. §. 1. & 2. Eod. in 6. Clariss. D. D. Glette in tr. de Crim. publ. p. 4. c. 3. §. 2. num. 12.

Quæstio superest: an, & quæ ex præmoris pœnis in Germania, ubi Lutherani, & Cal-

& Calvinistæ tolerantur, locum habeant? R. distinctè, &

Dico I. Pœnæ spirituales hæreticis in nostris partibus non censentur remissæ: quia tamen Lutherani & Calvinistæ per Pacificationem Osnabrugensem tolerantur in Imperio à Statu Politico, per hoc tamen non sunt tolerati ab Ecclesia, ut quæ nunquam in Pacificationem illam, quatenus hæreticos concernit, consentit, quin potius totam rescindere conatus fuit Pontifex Innocentius X. Itaque adhuc hodie, qui formales hæretici sunt, incidunt in excommunicationem, irregulares remanent, privantur beneficiis, & dignitatibus Ecclesiasticis, excluduntur à sepultura Ecclesiastica &c. Neque à pœnis his exculandos putem credentes, fautores, & defensores hæreticorum, qui eos positivè in detrimentum religionis Catholicæ manutenerent student; bene vero eorum filios & nepotes, quos consuetudo Germania, si orthodoxi sint, ad Ordines ac Prælaturas admittit, ut *supra n. 17.* insinuavi.

Dico II. Pœnæ temporales, nempe infamiae, inhabilitatis ad officia sæcularia, interstabilitatis, privationis patriæ potestatis, privilegiorum, bonorum, & vitæ A catholicos in Germania toleratos non afficiunt. *Layman lib. 2. tr. 1. cap. 16. sub n. 4.* Ratio est: quia per Pacem Religiosam, & deinde Osnabrugensem hæc pœnis in foro sæculari quoad effectum omnino derogatum est, ita quidem, ut etiam si à Potestate Ecclesiastica harum pœnarum executio Principibus Imperii sub pœna excommunicationis injungatur juxta *c. 13. §. monentur. h. t.* eos tamen non obtemperantes necessitas excuset, ex qua Pacem illam inièrunt, & servant.

Addidi: in foro sæculari: enim verò in foro Ecclesiastico Episcopos, & Prælatos Clericos aut Religiosos suos propter hæresin in carceres conjicere, aut perpetuò inurare posse, nullus dubito: siquidem licet in Pace Religiosa, &

Pacificatione Osnabrugensi omnibus hæreticis provisum, & impunitas omnibus promissa sit, nihilominus Pax illa utraque Prælatos Ecclesiasticos, qui nominatim cum hæreticis non transegerunt, non aliter quàm in vim legis civilis & constitutionis Imperialis obligare potest, aliunde autem noti juris est, quòd leges civiles, quæ à SS. Canonibus discrepant, aut omnino corrigantur, aut quodlibet jus in suo foro servandum sit, ut de cætero Prælati Ecclesiastici, quatenus Principes, aut Status Imperii sunt, & temporalem jurisdictionem exercent, Pacificationem Osnabrugensem servare teneantur, nullà admittà exceptione ex SS. Canonibus, vel undecunque petità juxta *Instrum. Pac. Osnabrug. art. 17. §. contra hæc.*

§. IX.

Affine hæresi est crimen læsæ Majestatis, quò quis summam potestatem in Republica, cui subjectus est, modis à legibus notatis lædit. *§. 3. Instit. de Publ. judic.* Hoc si in ipsam salutem Principis, vel Reipubl. impingit, dicitur *crimen per duellionis;* quòd pertinet conjurationes, seditiones, prodiiiones, & quidquid ad Reip. everisionem, labefactionem, vel etiam eorum, qui Reip. præsunt, interitum attentatur. *l. 1. §. 1. l. 3. & 4. ff. l. 5. C. Ad leg. Jul. Majestat.* Sin verò tendat adversus Principis, vel Reip. superioritatem, dignitatem, & exultationem, appellatur *crimen læsæ Majestatis in specie.* Huc referretur, si quis v. g. monetam cudat. *l. 2. C. de Falsa monet.* si privatos carceres habeat. *l. un. C. de Privat. carcerib.* si milites injussu Imperatoris conleribat. *l. 3. ff. ad Leg. Jul. Majestat.* si imagines Cæsaris conslet. *l. 4. §. fin. l. 5. 6. & 7. §. ult. ff. Eod.* Si saluum Conductum Principis violet, aut ejus sigillo utatur &c. pœna *perduellionis* est ultimum supplicium. *l. 5. pr. C. Ad Leg. Jul. Majestat.* memoria rei post mortem damnatio. *§. 3. Instit. de Publ. jud. Novel. 17. cap. 12.* & bonorum confiscatio. *l. 5.*

l. 6. 7. & fin. C. ad Leg. Jul. Majest. Insuper & filii, non etiam nepotes, infamiâ notantur, & ab omnibus honoribus, omnibusque successibus excluduntur, filiabus tantum ex materna hæreditate quartâ reservatâ. d. l. 5. §. 1. & 3. C. Eod. Aur. Bull. tit. 24. §. 1. Pœna criminis læsæ Majestatis in specie pro ratione ipsorum delictorum, aut circumstantiarum variat, & quandoque relegatione, interdum deportatione, frequentius pœnâ capitali plectitur. l. 24. & 40. ff. de Pœn. absque tamen publicatione bonorum, aut memoriæ defuncti condemnatione, & infamia liberorû. l. fin. in fin. ff. ad Leg. Jul. Majest. Confer. Clar. D. D. Gletle de Crim. publ. p. 4. cap. 2. per tot.

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & ordinatis ab eis.

SUMMARI A.

1. Schismatis diversa acceptio. 2. definitio. 3. prohibitio. 4. 5. Schismatici qui dicantur? 6. Schisma fieri potest à Capite, vel à membris. 7. quomodo differat ab hæresi? 8. Quis finis schismaticis? 9. & seqq. Quæ ejus pœna?

AD hæresim proximè accedunt, imò ut plurimum cum hæresi coincidunt. Schisma & Apostasia.

§. I.

- 1 Schisma, quod græcum nomen est, scissuram sonat, & cujusvis communionis disruptionem denotat per c. schisma. 34. causâ 14. q. 1. At hic pro ea divisione sumitur, quæ in Ecclesia DEI quandoque contingit. In quo sensu

§. II.

- 2 Definitur schisma, quòd sit divisio, per quam quis se ab unitate Ecclesiæ separat, in quantum ea est quoddam corpus mysticum, ex universis fidelibus, & Romano Pontifice, tanquam Capite constans. S. Th. 2. 2. q. 39. art. 2.

§. III.

R. Causa efficiens schismatis duplex est: remota, & proxima.

Remota est jus tam Divinum, quàm humanum: est enim schisma omni jure prohibitum, & de se peccatum mortale, cum grave, ac contra obedientiam, charitatèque sit, se ab unitate Ecclesiæ separare. S. Thom. loc. cit. Unde & gravissimæ pœnæ in schismaticos statutæ sunt.

Proxima sunt schismatici, non illi, qui proprium Episcopum è sede Episcopali eiciunt, vel ab ejusdem obedientia se separant; quæ separatio in latiori acceptione schisma dicitur in c. denique. 9. causâ 7. q. 1. sed illi, qui ab unione Ecclesiæ Romanæ se dividunt, & sub uno Capite, ac Christi Vicario per inobedientiam esse, aut membris Ecclesiæ illi subiectis communicare recusant. Sylvester in Sum. V. Schismaticus. in princ. Sanchez lib. 2. moral. c. 36. num. 1. Quòd si quis S. Pontificem caput Ecclesiæ omnino esse neget, nec universalem totius Ecclesiæ Pastorem velit credere, non tantum schismaticus, sed etiam hæreticus est, ut cum communi notat Panormit. ad rubr. h. t. n. 3.

Questionis est: num omnis pro schismatico habendus sit, qui se Pontifici opponit, & quoquo modo inobedientem exhibet?

R. Negativè: quandoquidem ratio schismatis non consistit in quacunq; inobedientia, sed in ea, quæ quis S. Pontifici, quatenus Christi in terris Vicarius, & Caput Ecclesiæ est, se opponit, & parere detrectat. Barb. in c. 1. h. t. n. 8. cum citatis. Hinc nec schisma, nec pœnas schismatis incurris, si ratione rei præceptæ nolis obtemperare Pontifici præcipienti v. g. arma ponere, alienum restituere &c. absque eo, quòd jurisdictionem Pontificiam in dubium voces. P. Pirring. h. tit. num. 3. Similiter schismaticus non censetur Princeps, si ob privatas inimicitias in ipsam personam S. Pon-

Pontificis verbò, aut factò insurgeret, aut ex causa temporali bellum moveret, ut Duces Parmenses moverunt Urbano VIII. dummodo Princeps ille officium, ac jurisdictionem spirituales Pontificis in genere agnoscat, eique ut Christi Vicario se subditum profiteatur. P. Engel. *h. t. n. 7.* Porro si rationabile dubium subsit de legitima electione S. Pontificis, aut si non constet, quinam è duobus, aut pluribus ritè electus sit, ut tempore Urbani VI. contigit, schismaticus non erit, qui nulli adhæret, sed omnibus obedientiam denegat, quantumvis à parte rei unus eorum sit verus Pontifex, arg. *c. factus, s. causâ 7. q. 1. Panor. in pr. h. t. n. 2. Jul. Clar. §. fin. quest. 77. n. 27.*

§. IV.

*Materia, seu objectum schismatis, est unitas seu corpus Ecclesiæ, à quo separat. Potest verò schisma esse tam à Capite, quàm à Membris: à Capite, quando se quis à Pontifice vero segregat, nec eum vult agnoscere: à Membris, quando quis non vult communicare cum membris, ut Capiti sunt annexa; veluti cum Gallis in religionis cultu, oratione, sacramentis, aliisque spiritualibus functionibus. P. Pirrhing. *h. t. n. 3.**

§. V.

Forma schismatis stat in voluntaria separatione ab unitate Ecclesiæ. Unde differt ab hæresi: hæc enim fidei, illud charitati opponitur. Gonzal. ad c. 2. h. t. n. 3. hæc perficitur etiam in sola mente, illud verò propriè dictum actum externum ad sui consummationem requirit. Barb. in Rubr. h. t. n. 5. Laym. in Theolog. moral. lib. 2. tr. 3. c. 11. n. 5. Hæresis tamen sine schismate esse nequit, ex quo unitas Ecclesiæ importat unitatem fidei. Quin & schisma plerumque aliquam sibi confingit hæresin, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur, prout testatur S. Hieron. in c. inter hæresin. 26. causâ 24. quest. 3. & docent

exempla schismatis Anglicani, & Græcorum.

§. VI.

Finis schismatis est propria, ac privata utilitas, quam schismatici, ut loquitur S. Irenæus l. 4. c. 62. potius considerant, quàm unitatem Ecclesiæ.

§. VII.

Effectus schismatis sunt pœnæ, quibus schismatici coercentur, eæque sequentes.

*Primò excommunicantur. c. nulli fas. 5. dist. 19. c. de Liguribus. 43. causâ 23. q. 5. Quam censuram, licèt jure comuni non constet, an lata sententiâ sit, hodie schismatici non minus, quàm hæretici, ipsò factò incurunt per Bullam Cœna casu 1. ad eorundem tamen defensores, fautores, & receptatores non extenditur, cum in Bulla non exprimitur, sicut ea, quæ contra hæreticos decreta est. Laym. d. cap. 11. n. 7. P. Engl. *h. tit. num. 3.**

*Secundò ordinationes, collationes beneficiorum, bonorum alienationes per schismaticos factæ irritæ esse jubentur in c. 1. h. t. Quod, quantum ad ordinationes atinet, sic est intelligendum, ut quidem ordinum collatio ratione characteris valeat, dummodo aliâ in forma defectus non sit, ordinatus autem maneat suspensus, donec cum eo dispensetur, ut rectè explicat Gloss. *ib. V. irritas.**

Tertiò Schismatici omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò privantur: aut si privati sint, siquidem nobiles existunt, suarum substantiarum proscriptionem patiuntur, si autem ignobiles, non solum in corpore verberantur, sed etiam exilio perpetuo castigantur. Text. in c. un. h. t. in 6. & in c. qui contra. 32. causâ 24. q. 1.

Quarto Vallens. h. t. n. 3. Azor. Infit. moral. l. 8. c. 20. q. 7. & alii plures docent, Schismaticos quoque irregularitatem contrahere, adeò ut nec post peractam peni-

rentiam ulterius in Ordinibus, aut beneficiis delervire valeant. Verum quia nullus textus id facit clarè exprimit, in materia pœnali strictam interpretationem faciendam, & contrariam sententiam defendendam esse, censeo cum Barb. ad c. 1. h. i. n. 5. & Zoëf. Eod. n. 3. Reliquæ pœnæ expressæ in d. c. un. b. t. in 6. abrogatæ sunt per Extrav. un. Eod. inter Comm.

TITULUS IX.

De Apostatis, & reiterantibus Baptisma.

SUMMARIA.

1. Apostasia onomatologia. 2. Quid sit apostasia à fide? 3. Quo jure prohibeatur? 4. 5. 6. à quibus committatur? 7. Quomodo differat ab hæresi? 8. Quis finis? 9. Et quæ ejus pœna?
10. Expenditur apostasia inobediencia. 11. Recensentur pœnæ apostasiae ab ordine. 12. Quæ sint pœnæ apostasiae à religione? 13. Quæ sit pœna anabaptismi?

§. I.

Apostasia Græcis est defectio, & in latiori significatione involvit recessum à DEO. S. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. in C. propriè autem, & per antonomasiam designat defectio- nem à fide, seu apostasiam perfidiae. In qua acceptione.

§. II.

Definitur Apostasia, quòd sit temerarius, ac totalis recessus à statu fidei Catholicae antea propriè voluntate suscepto. Colligitur ex l. 4. C. b. t.

§. III.

Causa efficiens apostasiae alia est remota, alia proxima. Remota est jus Divinum, & humanum, quibus ut hæresis, ita apostasia prohibetur, & punitur: siquidem apostasia hæresin tanquam partem includit, & non minus propriè hæ-

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

reticus est, qui à fide Catholica in baptismo suscepta pertinaciter ex toto recedit, quam qui ex parte, & in certis tantum articulis aberrat per c. contra. 13. de Hæret. in 6.

Proxima sunt Apostatae, id est, illi, qui à religione Catholica in totum recedunt transeundo ad judaismum, paganismum, vel sectam machometicam, aliamve peregrinam superstitionem. l. 1. 2. & 4. C. b. t. Gonzal. in c. 4. n. 4. Eod. Qui inter Catholicos nati, postquam actu, & voluntate propria fidem Christianam professi sunt, malitiosè ad sectam aliquam hæreticam desciscunt, vulgò quidem apostatasse dicuntur, juridicè tamè & rigorosè loquendo apostatae non sunt, nec pœnis specialiter in Apostatas constitutis subjacent, cum totaliter fidei non renuntiaverint, & in pœnis termini strictè accipiendi sint. Decian. in Pr. cr. l. 5. c. 71. n. 5.

Hoc loco *scrupulus* movetur: sitne pro apostata habendus, qui ex metu fidem Catholicam abnegavit, vel idolis sacrificavit, fide in corde retentà?

Respondet Azorius *Inst. mor. lib. 8. c. 21. quest. 5.* in foro externo talem Apostatam censerì, & proinde tanquam talem puniri juxta *can. 61. Apost.* in foro tamen interiori, & re ipsà non esse apostatam, nec excommunicationem, quâ Apostatae innodantur, incurere, eò quòd voluntate & animo fidem non deseruerit. Illud in propatulo est, quòd grave peccatum sit, etiam solùm exterius Christianam religionem negare: quoniam *qui negaverit me*, ait Christus apud Matth. c. 10. v. 33. *coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in caelis est: & secundum Apostolum ad Rom. 10. v. 10. corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quamvis enim talis nolit Christum abnegare, eligit tamen illum negare potius, quàm subire pœnam. c. non so-

lism.

lūm. 85. *causā II. quæst. 3. c. meritō. I. causā I 5. quæst. 1.* Unde olim Presbyteri, & Diaconi, qui ex metu idolis immolârunt, si postea ad seriam pœnitentiam redierunt, ad honores quidem seu beneficium Ecclesiæ, non verò ad officium & ministerium altaris restituebantur. *c. Presbyteros 32. dist. 50.*

§. IV.

6 *Materia*, seu *objectum* Apostasiæ est religio catholica, quam deserit, & secta infidelium, quam amplectitur Apostata. Quamobrem qui ab improba secta ad aliam reprobam se transfert, veluti è paganismo ad judaicam perfidiam, vel machometismum, apostata non dicitur, nec ut apostata puniri potest: cum, qui militiæ Christianæ nomen nunquam dedit, ejus desertor judicari nequeat. Decianus in *Pr. crim. lib. 5. c. 72. n. 5.* Gonzal. ad *c. 4. h. t. n. 4.*

§. V.

7 *Forma* Apostasiæ sita est in totali desertione fidei Catholicæ; per quam discriminatur ab hæresi, quæ ex parte duntaxat à fide deficit, atque in uno tantum, vel pluribus articulis aberrat. Ne tamen existimes, apostasiam esse specie ab hæresi distinctam: nam per recessum majorem, vel minorem à fide species non mutatur. Clariss. D. D. Gletle *in de crim. publ. p. 4. c. 4. §. 1. n. 3.* Decian. *ad lib. 5. c. 70. n. 3.*

§. VI.

8 *Finis* apostasiæ est vel temporale commodum, quod inde sperat, vel evitatio mali, quod alioquin metuit Apostata.

§. VII.

9 *Effectus* apostasiæ sunt pœnæ, quas Apostata cum hæreticis eadem incurrunt. *c. contra Christianos. 13. de Hæret. in 6. l. 3. & 4. C. h. t. Panorm. in c. 1. Eod.* Quin severius longè tractantur: enimverò vivi in perpetuum, mortui usque ad quinquennium accusari

possunt. *l. 2. & 4. C. h. t.* Si errore suo alios corrumpant, cum dispendio fortunarum capite plectuntur. *l. 5. C. h. t.* Pœnitentiæ suffragio non liberantur, quamvis id hæreticis indulgeatur. *d. l. 3. C. h. t. junctō c. vergentis. 10. de Hæret.* Quæ in pace Religiosa, & Pacificatione Osnabrugensi de hæreticis impune tolerandis in Imperio constituta sunt, nullatenus ad Apostatas extendi possunt, sed hodie dum, si quis sive Catholicus, sive hæreticus in totum à fide descileret, & sectam judaicam, machometanam, aliâve profiteretur, pœna infamiæ, confiscationis bonorum, mortis, ac aliis utroque jure vel nominatim in Apostatas, vel generaliter in hæreticos constitutis plecti posset, & deberet, quas pœnas *supra ad tit. de Hæret. §. 8. n. 14. & seqq.* recensuimus.

§. VIII.

Affinis apostasiæ à fide est *apostasiam inobedientie, apostasiam ab ordine, apostasiam à statu religioso, & anabaptismus.*

Apostasiam inobedientiam omne peccatum dici potest, ut notat P. Engl *h. tit. n. 2.* magis propriè verò est contumax transgressio præcepti Superioris, & inobedientia, seu rebellio contra eum. Hujus pœna est excommunicatio & infamia. *c. si quis. 3. causâ 3. quæst. 4. c. si autem I 1. causâ I 1. q. 3. c. si quis. 2. & c. illud. 5. de Majorit. & obed.*

Apostasiam ab ordine committunt Clerici, qui Ordinibus majoribus initiati dimisso habitu clericali ad laicam conversationem, vel etiam statum conjugalem se transferunt. Tales sunt ipso jure infames. *c. 23. causâ 2. quæst. 7. c. 2. causâ 3. q. 4.* per graviolem cæceris custodiam ad recipiendum habitum cogi. *c. à nobis. 5. h. t.* & si incorrigibiles sint, beneficiis privari possunt. *c. precipimus. 5. causâ 21. q. 4.* Ad hæc, si habitum non resumpserint, perdunt privilegium canonis, ita ut illi, qui eos perecutiunt, excommunicationem

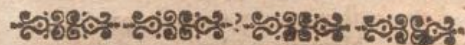
nem non incurrant. *c. 1. h. tit. c. perpendimus. 23. de Sent. excomm.*

An ex hac causa Clerici quoque perdant privilegium fori? rationem dubitandi suggerit *d. c. 1. h. tit. maximè verò c. ex parte 27. de Privil.* ubi perspicuè cavetur, in Clericis sine habitu, & tonsura comprehensos à Magistratu sæculari jurisdictionem exerceri posse. Unde quòd tales Apostatæ sine prævia monitione Episcopi priventur privilegio fori, cum multis tenet Aloyl. Ricc. in *Prax. aur. p. 2. resol. 72 num. 2.* Verùm plures, quos citat Barb. in *c. 1. h. tit.* sustinent contrarium propter *c. 25. & 45. de Sent. excomm.* in quibus ad amittendum hoc privilegium trina monitio requiritur. Oppositum *c. ex parte. Gloss. ibid. V. in delicto.* accipit de Clericis fori in minoribus constitutis, de quibus non constabat, an essent Clerici, & qui modò habitum assumebant, modò deponebant in fraudem jurisdictionis sæcularis. Confer Fachin. *lib. 9. controv. c. 28.*

Apostasia à religione fit, si Religiosi Professi dimisso habitu à suo Monasterio, vel Ordine sine licentia Prælati recedunt, absque proposito revertendi. Addidi: *dimisso habitu*; nam qui habitu retento è Monasterio fugiunt, non apostatæ, sed fugitivi sunt. Clar. in *Pr. crim. lib. 5. §. fin. q. 78.* Quin nec apostatæ, nec fugitivi sunt, qui ex causa aliqua è Monasterio animo redeundi abeunt. Si tamen sine justa causa quis fugiat, & habitum quidem, sed sub aliis vestibibus tectum portet, talem nihilominus tanquam apostatam puniri posse, docet Quartana in *Sum. Bullar. V. apostata.* Tales apostatæ ipso facto incurrunt excommunicationem. *c. 2. Ne Clerici, vel Monach. in 6.* Tempore Apostasiæ in Sacris ordinati ab exercitio Ordinum etiam post actam penitentiam suspenduntur, donec S. Pontifex dispenset. *c. fin. h. t.* Aliqui volunt, hæc Apostatas perpetuò inhabiles esse ad

prælaturas, & dignitates citra specialem dispensationem S. Pontificis, sed sine fundamento, & textu juris. Clariff. D. D. Gletle *d. c. 6. §. 1. n. 6.*

Anabaptismus, seu reiteratio baptismi gravis sacrilegium est, & ii, qui dolo malo baptismum iterant, aut recipiunt, jure civili ultimo supplicio addicuntur. *l. 2. C. h. t.* jure verò Canonico repaptizati, & probabilius etiam rebaptizantes irregularitatem incurrunt per *c. qui his. 117. dist. 4. de consecr. & c. 2. h. t.* ubi etiam acolytho publicè ministranti eadem poena infertur; quod & de aliis ministris intelligit Barb. in *d. c. 2. n. 2. & 4.* Covar. in *c. si furiosus. p. 1. in pr. n. 8.*

TITULUS X.

De his, qui filios occidunt.

SUMMARIA.

1. Parricidii homonymia. 2. Definitio. 3. Divisio.
4. Atrocitas.
5. A quibus? 6. 7. 8. In quas personas? 9. Quo modo?
10. Ob quem finem admittatur parricidium?
11. 12. 13. Recensentur poena, quibus parricida puniuntur.

Delicta contra secundam tabulam Decalogi, vel vitam, vel pudicitiam, vel res familiares lædunt. Vitam lædit homicidium, præsertim verò parricidium.

§. I.

Voce parricidii olim quodvis homicidium, ac delictum capitale venit, arg. *l. 2. §. 23. ff. de Orig. jur.* juxta quam ii, qui præerant rebus capitalibus, quæstores parricidii appellabantur; impræsentiarum autem homicidium in personas conjunctas impiè commissum significat.

§. II.

Definitur parricidium, quòd sit caedes
L 2 illius, 2

illius, qui sanguine, affinitate, vel conjugio junctus est. Colligitur ex l. 1. ff. Ad leg. Pomp. de parricid.

§. III.

- 3 *Dividitur parricidium in proprium, seu verè tale. & improprium, seu quasi tale. Parricidium verum est homicidium à liberis in parentes, vel à parentibus in liberos commissum. l. un. C. De his, qui parent, vel lib. occid. Impropriè tale est homicidium cognatorum collateralium, vel affinium, itémque conjugum. d. l. 1. ff. Ad leg. Pomp. de parricid.*

§. IV.

- 4 *Causa efficiens parricidii est vel remota, vel proxima.*

Remota est jus partim naturale, partim humanum. Naturale quidem: quia ipsa natura, & humana clementia id facinus abhorret, & omnibus modis execratur. Gribald. in de homicid. c. 1. n. 5. Humanum, præcipuè lex Pompeia: quia nefarium hoc scelus in classem delictorum publicorum retulit, eique certas pœnas determinavit. §. 6. Inst. de Publ. judic.

- 5 *Proxima sunt Parricidæ, qui fata parentum, liberorum, aliarumque personarum necessitudine junctarum properant. d. l. 1. §. 9. §. 1. ff. Ad leg. Pomp. de parricid. Quorum primus fuit L. Ostius, qui patrem; Publius Maleolus, qui matrem occidit. Tit. Liv. hist. Rom. lib. 48. Hodie autem crimen hoc frequenter committunt fœminæ, quæ illegitimis amplexibus virginitatem Veneti consecrârunt, & ut contumeliam ex hoc facto imminuentem declinent, conceptum partum aut in utero, aut clam editum suffocant; quo de vide confit. criminal. Caroli V. art. 131. & ibi Interpp.*

§. V.

- 6 *Objectum parricidii sunt personæ conjunctæ, in quas delictum hoc committitur. Ubi*

secernendum parricidium verè tale à parricidio impropriè tali.

Parricidium verè tale committitur in parentes, & liberos, nec legitimos solum, sed & naturales, imò etiam incestuosos, adulterinos, sacrilegos, sine discrimine sexûs, ætatis, ac gradûs: siquidem charitas sanguinis, & amor naturalis, quem lex Pompeja de parricidiis spectat, hic nullam recipit distinctionem. Alex. in lex factio §. si quis rogat. ff. Ad Scutum Trebell. Clar. l. 5. sent. §. homicidium. num. 2. Excusantur tamen à parricidio ii, qui parentes, vel liberos patriæ rebelles, vel perduelles occidunt, eò quòd pietas patriæ pietati in parentes præferenda sit. l. minimè. 35. ff. de Relig. & sumpt. fux. Item ii, qui liberos, aut parentes interficiunt ad sui defensionem moderamine inculpatæ tutelæ observato, cum defensio jure naturæ cuiusvis permissa, & omnis honesta ratio expediendæ salutis sit. l. 3. ff. de F. & F. l. 4. 13. & fin. ff. Ad Leg. Aquil. l. 1. §. 27. ff. de vi & vi arm. Reverendiss. Christoph. Priggel in Man. pract. de Appel. Obser. 25. n. 4. Menoch. de Arbitr. jud. lib. 2. cas. 356. n. 35.

Sed quid juris, si mater abortum procuret, & fœtum, qui adhuc in ventre vehitur, abigat?

Exeditum est, matrem, quæ fœtum formatum, & animatum medicinâ, veneno, vel quâcunque aliâ ratione expellit, ac interimit; non minus parricidii ream esse, quàm illam, quæ infantem jam in lucem editum occidit; attamen in pœnis differentiam servari, & plerumque mitius puniri matrem, quæ infantem in utero perimit, advertit Decian. in Pr. crim. l. 9. c. 8. n. 14. Nec immeritò: licet enim non minus impia sit mater, quæ lucem invitet nascituro, & prolem extinguit, antequam in lucem effundat, longè tamen crudelior est illa, quæ filio, quem jam natum vidit, & amplexata est, præsentem adimit vitam, & propterea etiam crudelius supplicium meretur.

tur. Interim etiam priori casu, mater capitali poenâ plectenda est per l. 39. ff. de Poen. & con-
stit. crim. Caroli V. art. 133. Porro si partus,
quem mater abegit, nondum fuit vitalis, nec
homicidii rea, nec ultimo supplicio afficienda,
sed arbitrariè punienda erit, puta relegatione,
sustigatione, aut simili per l. 8. ff. Ad leg.
Cornel. de Sic. l. 39. ff. de Poen. c. 8. & 9. cau-
sâ 32. q. 2. c. 20. de Homicid. & const. Caro-
lin. d. art. 133. Clar. 5. sent. §. fin. q. 68.
Menoch. de Arbitr. jud. casu 357. Berlich.
p. 4. concl. 8.

8 *Parricidium improprie tale committitur*
primò in personas collaterales nempe fratrem
& sororem non tantùm germanum, sed & con-
languineum, aut uterinum: item in patrum,
avunculum, amitam, materteram, consobri-
num, & consobrinam. l. 1. ff. ad Leg. Pomp. de
parric. Secundo in affines, qui nuncupatione
parentum, aut liberorum veniunt, veluti in vi-
tricum, novercam, privignum, privignam,
generum, nurum, socerum, & socrum. d. l. 1.
l. 3. l. 4. ff. Eod. §. 6. Inst. de Publ. Judic.
Tertiò in maritum, & uxorem, quod in specie
mariticiidii, vel uxoricidii indigitatur; ut
& in sponsum, & sponsam: licet enim hæ perlo-
næ omisæ sint in Lege Pompeia, sententia ta-
men legis continentur. l. 1. & 3. ff. Ad Leg.
Pomp. de parricid.

§. VI.

9 *Formam parricidii absolvit animus. & ma-*
lum propositum occidendi, ac parricidium
perpetrandi, & factum ipsum juxta §. 6. Inst.
de Publ. jud. ibi: *cujus dolò malò factum*
est, & constit. crim. Caroli V. art. 131. in
pr. ibi: bößhafftiger/williger Weiß/ic. Hinc
si cædes personarum conjunctarum præter
intentionem, & animum occidendi eveniat,
nunquam ordinaria poena, sed alia imponi-
tur. Decian. in *Pr. crim. lib. 9. c. 15. n. 1.*
& 35. Planè jure communi quoque cona-
tus hujus criminis ordinariæ poenæ subjacere

videtur, adeoque filius, qui venenum eme-
rat, ut hóc parentem subduceret, quamvis da-
re non potuerit, aut mors insequuta non sit,
lege Pompeiâ tenetur. l. 1. in fin. ff. Ad Leg.
Pomp. de parricid. Secus de consuetudine, quâ
per totum nunc orbem inolevit, ut nifus, vol
conatus pro effectu non sit putandus, ut do-
cet Jul. Clar. d. §. fin. q. 92. in pr. Farinac.
tit. 14. q. 120. n. 152. p. 4.

§. VII.

*Finis parricidii est aut bonum vindictæ pri-
vata, aut commodum aliquod temporale, ob*
quod teterrimum hoc facinus admittitur.

§. VIII.

Effectus parricidii consistit in poenis, circa
quas iterum distinguendum est inter parrici-
dium verè tale, & quasi, seu improprie tale.

Pœna parricidii verè talis est, ut parricida,
nec non confcius, ac socius criminis, culeo,
cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia
insutus projiciatur in vicinum mare, vel flu-
men, quò omni elementorum usu vivus ca-
rere incipiat, & ei cælum superstiti, terra mor-
tuo auferatur. §. 6. Inst. de Publ. judic. l. 9. ff.
Ad leg. Pomp. de Parricid. l. un. C. De his, qui
par. vel lib. Verùm hæc pœna plerisque in lo-
cis, ac Provinciis Germaniæ non amplius
observatur propter periculum desperationis,
& juxta *Constit. crim. Caroli V. art. 131. mu-*
lier (idem dicendum de aliis parricidis) vivum,
& perfectum à se editum infantem dolosè
occidens viva defodi in terram, & per ejus
corpus stipes, seu palus transfigi; aut, ad
evitandam desperationem, aquâ suffocari de-
bet. Quin nec hæc pœna usu recepta est,
non solum ob periculum desperationis, sed
etiam, quia ad terrorem incutiendam effi-
caciùs videtur, si infanticidæ in publico con-
spectu hominum cruento supplicio macten-
tur, quàm si absque sanguinis effusione per-
eant. Jul. Clar. 5. sent. §. parricid. n. ult. §.
& ita pluries. Christoph. Blumlacher

ad d. *constit. Carol. art. 131. sub n. 1.* ubi testatur, hanc sententiam hic loci communiter secutum fuisse laudatissimum Consilium Aulicum.

- 12 De jure Canonico dolosè occidens filium in Monasterium detrudebatur ad agendam perpetuam poenitentiam. *c. 1. b. 1.* At hodie poena est arbitraria pro excessu augenda, vel minuenda P. Engl. *ad b. t. n. 1.* Quòd si parentes dormientes tenellum infantem in eodem lecto locatum citra dolum & intentionem, pravià tamen aliquà culpà, aut negligentia oppresserint, per tres annos poenitentiam agere, unumque eorum in pane, & aqua peragere debebant. *c. fin. h. t.* Qui rigor similiter obsolevit. Decian. in *Pr. crim. lib. 9. c. 8. n. 20.* Menoch. *lib. 2. de Arbitr. jud. q. 356. n. 61.*
- 13 Poena parricidii improprie talis est poena legis Corneliae de sicariis, id est, ordinarium homicidii supplicium. *l. 1. l. 9. §. 1. ff. Ad Leg. Pomp. de parricid.* nisi quòd interdum ob circumstantias exasperetur, ita enim reus in casu interfecti conjugis, vel consanguinei proximioris antea forcipibus candentibus aduritur, vel trahè impostus ad locum supplicii rapitur juxta *Constit. crim. Caroli V. art. 137. in fin.* Petr. Theodoric. in *Col. crim. c. 7. aphor. 8. n. 26.*

TITULUS XI. De Infantibus, & languidis expositis.

SUMMARIA.

1. Quid sit expositio infantum? 2. Repugnat juri naturali? 3. 4. A quibus? 5. In quos? 6. quo modo? 7. Et qua intentione committatur?
8. Quibus poenis afficiantur ii, qui exposuerunt? 9. Quamnam expositum teneantur alere? 10. Quid juri circa expositionem Languidorum?

Parricidio proxima est expositio infantum: tam enim nefarium est exponere, quam necare infantem. *l. necare. 4. ff. de Agnos. & alend. lib.*

§. I.

Definitur expositio infantum, quòd sit delictum, quo partus recens à patre, vel matre quasi pro derelicto habitus, exponitur, & fortunæ casibus objicitur.

§. II.

Causa efficiens expositionis infantum est duplex: remota & proxima.

Remota est jus, quòd natura omnia animalia docuit: nam, ut Justinianus in *Novel. 153. in pr.* loquitur, expositio infantum est crimen à sensu humano alienum, quòd ne ab ullis quidem Barbaris admitti credibile est. Sed verò optandum non sperandum illud sæculum aureum, quò malitia hominum ita deferberit, ut hæc, & alia facinora essent inaudita.

Proxima sunt Parentes, qui contra infantem à natura pietatis rationem recens natos abijciunt, & exponunt, tantò deteriores homicidiorum pollutis, quantò calamitosioribus id inferunt. *l. fin. C. h. t. Novel. 153. c. 1. in fin.*

Quæstio aliquando incidit, an ab immani hoc crimine, ejusque poenis excusetur mater, quæ non ex malevolentia erga prolem, sed tantum ad declinandam infamiam infantem exposuit?

In affirmativam præpendet Jul. Clar. *5. Sent. §. fin. q. 83. n. 7.* ubi refert, à Senatu Mediolanensi puellam nobilem absolutam fuisse, quæ honoris servandi causâ infantem exposuit, idque rectè judicatum defendit Menoch. *de Arbitr. lib. 2. casu 396. n. 6.* eò quòd non impietas eam moverit, sed proprius honor, qui non modò filiis, sed & vitæ propriæ antefertur, arg. *l. isti quidem. §. 2. ff. Quod metus causa.*

Verum displicet hæc sententia: quia licet honor æquiparetur vitæ, atque ad tuendum ho-

honorem liceat vitam propriam, aut alienam periculo obicere, id tamen solum proccedit contra injustum violatorem, & si ab alio injustè invadatur, vel auferatur honor: econtra ubi justè vel honor læditur, vel etiam vita periclitatur, alium occidere, vel periculo exponere haud licet juxta decantatum illud brocardicum: *ubi justa offensus, ibi injusta est defensio*. Cùm ergo in casu præsentis nemo injustè honorem foeminae impetat, sed ipsa antecesserit unà cum corpore honorem, quoque suum turpiter, ac sponte prostituerit, ex quo naturaliter prolem nascituram, & inde imminente infamiam prævidere debuit, non potest ex postfacto cum periculo, aut interitu prolis innocentis famam suam defendere, aut certè pari ratione contra sensum omnium DD. prætextu evitandæ infamiae excusandæ essent matres, quæ non solum exponunt, sed positivè jugulant infantes suos: siquidem nihil interest, ferro, vel fame, violentâ manuum injectione, an alimentorum debitorum subtractione infans enecetur. Text. & Gloss. in l. 2. C. h. tit. d. l. necare. 4. ff. de Agnos. c. al. lib. Novel. 153. c. 1.

Et ex his diluitur ratio dissentientium: cùm enim mater à principio rei illicitæ operam dederit, omnium inde subsequentiū facinororum justa excusatio nec honoris defensio, nec illa alia esse potest.

§. III.

Objectum hujus expositionis sunt infantes à Parentibus, vel ab aliis Parentum jussu expositi, quos in vernacula *Findl's Rinder / Findling* & nonnunquam *weggetvorfene Rinder* nuncupamus. *Belold. in Thes. pract. v. Findling.*

§. IV.

Formam expositioni infantum tribuit animus, ac propositum eos exponendi, ut per quod ab aliis delictis discernitur, cùm malefica voluntas & propositum delinquentis

distinguat. l. 53. in pr. ff. de Furtis. Hinc si infans parentibus ignorantibus, aut invitis surripitur, culpæ rei non sunt, quin potius furtum, seu plagium commissum esse dicendum est, & patri actio furti competit per l. 14. §. 13. ff. de Furtis.

§. V.

Finis expositionis infantum est, ut vel defectu alimentorum pereant, vel ab aliis commiseratione motis suscipiantur, & educantur.

§. VI.

Effectus expositionis infantum alius est ex parte exponentium, alius ex parte hos infantes suscipientium.

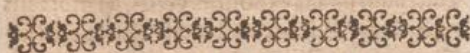
Exponentes subijcit pœnæ partim civili, partim criminali. Ad civilem pertinet, quod pater exponens, vel consentiens expositioni eò ipso potestatem patriam amittat, nec jura & nomen patris, aut matris retineat, nisi quare nus filio favorabile est, adeò ut expositus quidem impiis parentibus ab intestato succedat, & ex testamento legitimam præterepti possit, non hi vicissim: quandoquidem filium suum dicere nequeunt: quem pereuntem contempserunt. Text. & DD. in c. un. h. t. & in l. 2. C. Eod. Circa pœnam criminalem in l. 2. cit. Valentinianus, Valens, & Gratianus rescribunt, parentes, qui liberos exposuerunt, subiacere animadversioni, quæ constituta est, nec exprimunt, quæ, & qualis sit animadversio. Carolus V. in *Constit. crim. art. 132.* distinguit, num infans expositus vivus, an mortuus reperiat? Priore casu locum habet pœna arbitraria è consilio Prudentum definienda. Posteriori pro qualitate periculosa expositionis vel pœna corporis afflictiva, vel ultimum supplicium infligi jubetur. Unde mater mortis rea censetur, quæ infanrem in sylvâ, vel alio loco deserto exposuit, ita ut mortem ejus præviderit, eaque secuta sit. Christoph. Blumacher ad d. *Constit. Carolin. art. 132. n. 1.*

Susci-

9 *Suscipiensibus* infantes expositos expositio quidem nullam potestatem in illorum personas tribuit juxta *c. un. h. t. l. 3. C. Eod.* tribuit tamen jus adversus nefarios Parentes, à quibus repetere poterunt, quæ in alimenta erogârunt per *l. 1. C. h. t. l. 16. C. de Nuptiis.* Quia nemo præsumitur Parentibus exponentibus beneficium præstare, aut in eorum gratiam filium expositum educare voluisse, utut intenderit donare, actumque misericordiæ exercere respectu exposititii. Stephan. Gratian. *Discept. forens. c. 267. n. 41.* Barb. in *c. un. h. t. n. 8. qui n. 4.* advertit, quòd exposititii, si pro his in Civitate extet hospitale quoddam, in eo ali, ac educari debeant: si verò simile aliquod hospitale non extet, nullusque è Populo gratis, & sponte occurrat, alimenta ab Ecclesia, aut à Communitate præstanda sint.

§. VII.

10 *Affinis* expositioni infantum est expositio languidorum sive liberorum, sive servorum, quos, cujuscunque ætatis sint, Gregorius IX. in *c. un. h. t.* & Justinianus in *l. 3. C. Eod.* libertate donavit, ita ut sibi acquirant, & in posteritatem suam, vel in extraneos hæredes omnia, quæ habuerint, quomodo voluerint, transmittant. Ex quo Menoch. *de Arbitr. Jud. l. 2. casu 396. n. 12. & 13.* deducit, Dominum amittere jus vasallagii, si deserat vasallum periclitantem; & civem jus civitatis, si civitati oppressæ non succurrat.

TITULUS XII.

De Homicidio voluntario, vel casuali.

SUMMARIÆ:

1. Homicidii definitio nominalis. 2. Definitio realis. 3. 4. 5. Divisio. 6. Prohibitio.

7. Usque 11. Quinam committant? 12. Usque 15. In quos committatur homicidium?
16. 17. Quo modo voluntarium? 18. Usque 24. Necessarium? 25. 26. Aut casuale homicidium fiat?
27. 28. 29. Referuntur pœna homicidii voluntarii, 30. 31. 32. An, & quibus panis subjaceat homicidium necessarium? 33. 34. An, & qua pœna præstituta sint homicidio casuali?
35. Quid sit mutilatio, & qua ejus pœna?

ECquidem hoc titulo de omni homicidio in genere agitur, specialiter verò de voluntario, sive de eo, quod crimen est.

§. I.

Homicidium à cædendo ac cæde deducitur, *l. 51. in pr. ff. Ad Leg. Aquil.* & à Latinis cædes, exanimatio, internecio, aut interfectio hominis; à Germanicis ein Todtschlag / Mord / Mordthat indigitatur.

§. II.

Definitur homicidium, quòd sit corporis à humani animati interemptio. Zoël. *h. t. n. 1.*

§. III.

Dividitur homicidium divisione immediata in voluntarium, quod scienter, sive ex intentione committitur; & in casuale, quod præter intentionem accidit.

Homicidium voluntarium subdividitur in voluntarium in specie, & necessarium. *Voluntarium in specie* vocatur, quod dolò malo & animò occidendi quoquo modo factum est, *l. 1. §. 3. l. pen. ff. Ad Leg. Cornel. de sicar.* Species hujus sunt *homicidium simplex*, quod contingit in rixa temerè exorta, aut ex subito iræ impetu cum rationis tamen advertentiæ: *Homicidium deliberatum*, seu *præmeditatum*, cum quis sedato iracundiæ calore, & præviâ animi deliberatione, seu præmeditate alteri mortem machinatus est: *Homicidium ex insidiis*, cum quis inimicum suum occultè expectat in certo loco, eumque ex improviso venientem aggreditur, & interficit: *Homicidium proditorium*, quo quis simulatâ amicitia

ciat incautum, & sibi propterea non prae-
ventem occidit: *Veneficium*, cum quis venena
mala necandi causâ vendit, tradit, tractat, vel
propinat: *Assassinium*, quod est homicidium
ab aliquo mercede conducto, ad alterius man-
datum commissum. Homicidium *necessa-
rium* dicitur, quod fit coacta quapiam volun-
tate, vel auctoritate & jussu Superioris jus gla-
dii habentis, vel ab eo, qui justum bellum ge-
rit, vel pro necessaria defensione cum mode-
ramine inculpatae tutelæ.

¶ Homicidium *casuale* subdividitur in *cul-
pabile*, seu *culpofum*, & *merè casuale*, seu *in-
culpofum*. Casuale *culpofum* est, quod præ-
ter voluntatem culpa interveniente commit-
titur; ut si quis det operam rei licitæ &
sua negligentia, vel imperitia in causa est, ut
hominis mors sequatur: vel si quis det ope-
ram rei illicitæ, cui casu quodam homicidium
accedit, licet vel maximè omnem diligen-
tiam, qua internecionem evitaret, adhibuerit.
Carpz. in *pr. cr. q. 27. n. 8. Merè casuale*,
seu *inculpofum* est, quod casu inopinato, nullo
prorsus dolo, nullaque culpa interveniente
perpetratur.

§. IV.

6 *Causa efficiens* homicidii alia est remota,
alia proxima.

Remota est jus, quâ Divinum, quâ Huma-
num, dum utrumque, habito discrimine ho-
micidii, illud vel prohibendo illicitum, vel
approbando, aut saltem permittendo licitum
efficit, ut patebit ex dicendis.

7 *Proxima* est homo hominem occidens:
quandoquidem si animal quadrupes homi-
nem ingenuum, vel servum occidat, non ho-
micidium, sed pauperiem fecisse dicitur. *r. tit.
Instit. & ff. Si quadrupes pauperiem*. Neque
verò *homicidium voluntarium in specie* ho-
mo quilibet, sed is solum committere potest,
qui doli capax est. Hinc infans, vel furiosus,
si hominem occiderint, ab omni poena absol-

venti sunt: cum alterum innocentia consilii
tueatur, alterum fati infelicitas excuset. *l. 12.
ff. ad Leg. Cornel. de sicar. Sed*

*Dubitatur I. Utrum ebrius æquè, ac fu-
riosus ab homicidii delicto, ac poenis excu-
setur?*

Ita fortassis videbitur: nam & in ebrio reg-
nat quasi furor. *cap. 5. & 6. dist. 35. & teste
Seneca lib. 3. nat. quest. c. 20. epist. 6. ebrie-
tas, donec exsicceetur, dementia est. Qua de
causa actus, qui ex certa tantum intentione
expeditur, interventione ebrietatis nullus
redditur, sive actus ille aliàs sit per se lici-
tus, sive illicitus. Alex. & Gloss. in l. 6. C. de
Dolo.*

Gail. 2. Observ. 110. n. 27. distinguit in-
ter ebrietatem *Trunckenheit* / & inter ebrio-
sitate *Vertrunckenheit*; quarum illa casu
accidit, absque effectu, & principio spon-
taneo ebrii, quia fortè virtute vini ignora-
ta in eam incidit: at hæc accidit ex malo
habitu & consuetudine sese inebriantis. Illa
si nimia est, furori comparatur, propter cul-
pam tamen, quâ inebriatus est, pro modo
culpæ extra ordinem punitur *c. sanè. 7. causâ
15. q. 1.* Hæc verò licet nimia sit, quia ex
vitioso voluntatis habitu profluxit, non ex-
cusat, sed accusat potius, & ignorantia inde
orta pro voluta habetur, proinde ebriosus non
furiosus par est, sed ut sciens ordinariè punitur.
Angel. tr. de Malefic. V. scienter. n. 17.

Ego referre existimem, fueritne homicida
tempore admissi homicidii perfectè, vel im-
perfectè ebrius? Si perfectè ebrius fuit, &
probare potest, vinum rationis usum plenè
intercepisse, extra ordinem pro modo captatæ
ebrietatis punitur, non autem incidit in poe-
nas ordinarias homicidii, ex quo taliter ebri-
us impetu magis, quàm proposito deli-
quisset censetur, sive deinde rarò, sive fre-
quenter inebriatus fuerit; dummodo non

eo sine se ingurgitaverit, ut audacior in scelus rueret, vel impunè eadem committere posset. *cap. 9. causâ 15. q. 1. l. 6. §. 7. 7. per vinum. ff. de Re milit. l. 11. §. 2. ff. de Pœnis.* Quodsi tantum imperfectè fuit ebrius, & ebrietas tantum rationis usum reliquit, ut quæ dixit, & egit, probè cogita habuerit, à pœnis ordinariis non liberatur, hòc ipsò, quòd ebrietas improbitatem consilii non adimat, neque animum dolosum suffocet. Clariss. D. D. Gletle in *Jurispr. terr. tom. 1. p. 1. c. un. §. 3. n. 33.* Haunold. de *F. & F. tom. 6. sr. 3. cap. 11. contrav. 5. n. 533.* Carpz. in *prax. crim. p. 3. q. 146. per totam.*

9 *Dubitatur II.* Anne is, qui irâ correptus homicidium committit, delinquat, & propterea puniri possit?

Sunt, qui homicidium in calore iracundiæ commissum ab omni, aut saltem ab ordinaria pœna eximant: quandoquidem juxta Philomonem insanimus omnes, cum irascimur, estque Sapientum consensus, qui iram furorem brevem, & temporariam insaniam dixerunt. Optimè Senec. *lib. 1. de ira. in pr. aque, ait, ira, ac insania impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod cœpit pertinax, & intenta, rationi, consiliisque praelusa, vanis agitata causis, ad dispectum æqui, verique inhabilis, ruinis simillima, qua super id, quod oppressere, franguntur.* Accedit textus in *l. 11. §. 2. ff. de Pœnis.* ubi distinguitur delictum, quod fit ex proposito, ut in publicis latronibus, ab eo, quod fit ex impetu iræ.

Verùm verior, ac communior sententia habet, iram regulariter homicidam à pœna ordinaria homicidii non liberare. *Primo* propter textum in *l. aut facta. 16. §. 2. ff. de Pœnis.* ubi dicitur, puniri eum, qui per iram extraneum pulsat. *Secundò* propter *l. 5. C. de Injuriis.* ubi tradunt DD. actionem injuriarum adversus eum dari, qui in rixam inconsulto ca-

lore prolapsus homicidii convicium obiecte. Maximè *tertio* propter *Constitutionem criminalem Caroli V. art. 137.* ibi: Und ein ander / der einen Todtschlag aus Gächheit / und Zorn gethan / und sonst rechtmässige Entschuldigung mit hat / mit dem Schwerd vom Leben zum Todt gestrafft werden solle. Et certè si propter calorem iracundiæ homicidia excusarentur, rarò punitioni locus foret, cum ira ad omnia ferè homicidia incitet. Limita tamen, ut si justa, & gravis causa iratum ad iram commoverit, & is flagrante illo calore homicidium perpetraverit, arbitraria, ac mitiore pœna coercendus sit; ut si Pater, aut maritus filiam, uxorem, aut adulterum in adulterio deprehensos occiderit. *l. 38. §. 8. ff. l. 4. C. Ad l. Jul. de Adul. ubi ratio assignatur: cum sit difficillimum justum dolorem temperare* Carpz. *d. p. 3. q. 147. n. 55. & seqq.* Haunold. *d. c. II. contrav. 7. n. 538.*

Neque hujus sententiæ veritas enervatur ex eo, quòd iratus insanire, & ira inlania, aut furor, dicatur: quippe talis dicitur non per proprietatem, quasi in totum tollat cognitionem, & rationem voluntatis, cum ira vix unquam tanta sit, & præsumi possit, quæ judicium rationis penitus absorbeat; sed per quandam analogiam, quatenus iræ impetus quodammodo minuit voluntatem, & consultationem, atque electionem prævenit. Vide Paul. Layman in *Theolog. moral. lib. 1. r. 2. cap. 5. num. 3.* Clariss. P. Paul. Mezger in *Theol. Thomist. Schol. tr. 4. disp. 7. art. 3. §. 1.*

Porro homicidium voluntarium interdum unus, interdum plures committunt, & hi vel æquè principaliter, vel accessoriè.

Si æquè principaliter plures ad interfectionem concurrunt, & ignoratur, aut incertus est cædis, aut vulneris lethalis auctor, refert, an deliberatò, ac communicatò consilio, &

expropósito; an verò in rixa subito, & citra præviã conventionem suborta aliquem interficiant. Casu priora omnes indistinctè pœnæ ordinariæ subjacent per l. 1. §. 3. & l. 14. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Constat. crim. Caroli V. art. 148. Clar. lib. 5. sent. §. homicid. n. 38. Gail. lib. 2. observ. 109. n. 10. & segg. Berlich. p. 1. concl. 31. n. 49. Quibus opitulatur l. 15. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. quæ statuit, nihil interesse, occidat quis, an dolò malò mortis causam præbeat: negari enim non potest, omnes, quotquot animò occidendi interfectum aggressi sunt, causam mortis præbuisse, dum unusquisque suã assistentiã alter alterum, & præprimis homicidam audaciorem, occisum verò timidiorum reddidit. Ad hæc juxta l. 17. ff. Eod. tum demum ictus uniuscujusque in ordine ad ordinariam pœnam infligendam contemplari oportet, si in rixa percussus homo perierit: ergo à contrario sensu, si non in rixa fortuito scilicet oborta, sed in tumultu animò deliberatò, datãque operã excitato à pluribus homicidium fuerit perpetratum, spectandum non erit, cujus ictu interemptus ceciderit, sed omnes indistinctè pœnã ordinariã tenebuntur. Neque dicas, ordinariã pœnã locum non esse, nisi de auctore confiter: & satiùs esse facinus impunitum relinquere, quàm innocentem damnare. l. 5. ff. de Pœn. Etenim quamvis omnes ipso actu lethali non vulneraverint, attamen lethale vulnus inferentem adjuvando causam mortis præbuerunt, quod idem est, ac si occidissent juxta d. l. 15. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Casu posteriori probabilius nullus ultimò supplicio, sed omnes pœnã extraordinariã afficiendi sunt per l. 1. §. 2. l. 17. ff. Eod. & Constat. crim. Caroli V. art. 143. Menoch. de Arbitr. Jud. lib. 2. casu 362. n. 19.

II. Accessoriã ad occisionem alicujus concurrunt primò, qui mandant homicidium, nam

mandator cadis pro homicida habetur. Textus in l. 15. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Secundo qui homicidium consulunt, aut ad id occasionem, ac viam monstrant. c. sicut. 6. §. qui verò. h. t. l. 1. pr. l. 3. §. 4. ff. ad Leg. Cornel. de sicar. l. 1. §. 13. ff. Ad SCum Turpill. Si modò homicidium fuerit secutum, arg. l. 52. §. 19. ff. de Furt. l. 53. in fin. ff. de Verb. signif. Tertio qui operam ferunt, & auxilium sive ante, sive in ipso maleficio, arg. l. un. C. de Rapt. Virg. l. si pignore. §. qui ferramenta. ff. de Furt. l. si sciente. ff. Ad leg. Pomp. de parricid. atque hi pari pœna percelluntur, si auxilium propinquum fuerit, d. c. 6. h. t.

§. V.

Objectum homicidii in genere, sicut homicidii voluntarii in specie constituit homo, qui occiditur: cum ergo homo mortuus non sit homo. l. mortuo bove. ff. de legat. 2. ipsi caput abscindens non potest accusari homicidii, esto vivum putaverit. Felia in c. sicut. 6. h. t. Caterum

Non refert I. masculus occidatur, an fœmina: licet enim masculorum genus fœminarum genere sit dignius. l. 1. & 8. ff. de Senatorib. & naturã perfectius. Aristot. lib. 5. Polit. cap. 5. attamen hominis appellatione tam fœminam, quàm masculum contineri, non dubitatur. l. 152. ff. de Verb. signif. & ubi singulare jus constitutum non reperitur, par est utriusque sexus fortuna. l. 4. C. de Lib. r. præterit. Quidquid Welens sit. Ad Legem Cornel. de sicar. n. 5. ex l. 38. §. 5. V. Mulier, aut homo. ff. de Pœn. in contrarium commiscatur.

Nec refert II. homo natus occidatur, an nasciturus: nam & fœtus in utero matris existens, quando jam est animatus, nomine hominis venit per l. 23. ff. de V. S. & qui talens fœtum enecat, verè est homicida. c. sicut ex literarum. 20. h. t. Aliud est, si quis vel

M 2

explen-

explendæ securius libidinis, vel odii causâ quocunque veneficio, vel arte impedit, ne proles concipiatur, vel generetur, aut si puella ad vitandam infamiam expellit foetum nondum animatum: talis enim propriè homicida non est, gravissimè tamen peccat, & arbitrio iudicis in utroque foro extra ordinem punitur. *cap. aliquando. causâ 32. q. 2. c. si aliquis. h. t. l. 8. ff. Ad leg. Cornel. de sic. l. 4. ff. de Extraord. crim. & ibi Bartol.*

Verùm quando foetus animetur? *dissent* DD. Sunt, qui sustineant, organizationem foetus non fieri à virtute, ut appellant, formatrice seminis, sed ab ipsamet anima rationali, quæ, ut Themistius in 1. *de Anim. c. 22.* inquit, *ipsa sibi efformat, & praparat domicilium, non efformatum antè, & praparat subit;* ideòque animam rationalem ordinariè statim infundi circa septimum à conceptione diem. At in praxi prævalet communis opinio ex Aristotele *lib. 7. de Animal. c. 3.* foetum masculum animari quadragesimo, foemineum verò octogesimo die à conceptione. In dubio qualisnam foetus fuerit? aliqui masculum præsumunt, consequenter post quadragesimū diem ejectum fuisse animatum, ac homicidium patratum; atque ita observare Sacram Pœnitentiarum testatur Obaldus apud Dianam. *p. 7. tr. 5. resol. 6.* Contra verò alii præsumunt, fuisse foemineum; ac proinde ante octogesimum, vel saltem sexagesimum à conceptione diem ejectum non fuisse animatum, neque homicidium patratum: ut quò minus potest, gravetur delinquens. Quorum sententiam ideo etiam libenter amplector, quòd præsumptio in dubio desumatur ex illis, quæ communiter & frequenter accidunt: communius autem & frequentius est, partum esse foeminam, quàm masculum, ut probat experientia. Maximè verò procedit in ordine ad pœnas corporales, quando criminaliter agitur; tunc enim, quoad rationabiliter

potest, foetus præsumitur potius inanimatus, quàm animatus, ut post alios tenet Barboza apud Dianam. *l. sit. resol. 41.*

Neque refert III liber occidatur, an servus? *l. 1. §. 2. ff. Ad leg. Cornel. de sicar.* Et quamvis antiquitus jure Gentium jus vitæ & necis Domino competierit in servum, §. 1. *Inst. De his, qui sui, vel al. jur. sunt. l. 1. §. 1. ff. Eod.* Illud tamen de constitutione D. Antonini limitatum est, ut non liceat Domino servum suum sine causa legibus cognita occidere sub pœna legis Cornelie de sicariis. §. *fin. Inst. Eod.* & ibi Clariss. D. Ernest. Frideric. à Somering. §. 4. *Effectus.* Ex quo alii DD. inferunt, multò magis Nobilem legis Cornelie pœnæ subijciendum, si hominem proprium, seu Rusticum occiderit.

Neque refert IV. sive fidelis occidatur, sive infidelis, ideòque à pœna homicidii ordinaria non erit immunis Christianus Judæum occidens: quia homicidium committit non fetus, ac si in persona Christiani id perpetrasset. *c. Clericum. 5. cap. qui verò. 40. dist. 5.* Nec enim ferendum est, ut quis religionis gratiâ insidiis hominum impune exponatur, nec audiendi sunt, qui sub ejus prætextu in personam Judæi, ceu hominis à fide Christiana alieni, præcipites aliquid admiserint. Et licet hujus lætæ homines variis sceleribus imbutos esse quis noverit, idcirco tamen fas non est, ut sibi ipsi ultionem arrogare audeat, cum hunc in finem judiciorum vigor, jurisque publici tutela in medio sit constituta. *l. 14. C. de Judais. Decian. in tr. crim. p. 1. lib. 5. c. 15. n. 1. & 2.*

§. VI.

Forma homicidii alia est homicidii voluntarii, alia necessarii, alia casualis.

Forma homicidii voluntarii in specie consistit in duobus, nempe in animo, sive doloso proposito occidendi, & eade ipsa; quorum alterum si desit, nec homicidium commissum

cen-

venetur, nec ordinaria homicidii poenae locus esse potest. *l. 1. §. 3. ff. Ad leg. Cornel. de sicar.*

Animus, seu propositum occidendi ex facto sive caede praesumitur, ita ut, si homicida illud abfuisse asserat, probandi onus sustinere cogatur. l. 1. C. Eod. Gail. 2. Observ. 119 n. 7. & 8. Menoch. de Praesumpt. lib. 6. praesumpt. 35. Nisi aliae adsint conjecturae, quae praesumptionem istam elidant, & probationis onus in accusatorem rejiciant: veluti si homicida occiso consanguinitate, aut intimam amicitiam tempore caedis junctus fuit: hoc quippe casu homicidium non tam dolo, quam casu factum esse praesumitur. Menoch. de Praesumpt. lib. 5. praesumpt. 14. n. 15. & 16. Card. Tusch. concl. pract. 143. n. 36. Tom. 4. vel si genus armorum, quo homicida ad occidendum usus est, minus ad id aptum fuerit. l. 1. §. Divus. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Clar. lib. 5. sent. §. homicidium. n. 5. maxime vero si aptiora ad occidendum arma ad manus habuerit. Menoch. de arbitr. jud. casu 361. n. 6. Angel. Aret. in tr. de Malefic. V. scienter, & dolose. n. 18 aut si manu tantum percutiendo occidat. Gomez tom. 3. var. resol. tit. de homicid. n. 17. Quamquam hisce, & consimilibus casibus, juramentum, quod purgationis appellant, reo deferendum existimet Barth. Bertazol. consil. 85. n. 23. vol. 1.

Cedem ipsam quod attinet, ea ante omnia requiritur, nec solum occidendi conatus sufficit: etsi enim antiquitus conatus pro delicto perfecto habitus fuerit, atque punitus. l. 1. in pr. l. 3. in pr. & §. 1. l. 14. ff. Ad legem Cornel. de sicar. l. 7. l. 8. l. 9. C. Eod. §. 5. Inst. de Publ. jud. l. 1. ff. Ad. leg. Pomp. de parricid. ex recepta tamen, & notoria Germaniae consuetudine conatus homicidii, utut ad actum proximum accesserit, non amplius pro homicidio habetur, nec ordinaria, &

capitali poena vindicatur. Mynsing. cent. 3. Observ. 9. Clarus d. §. homicidium. 65. Gail. de Pac. publ. l. 1. c. 14. n. 16. & seq. R mus P. Martinus Resch. tr. de Jure patron. c. ult. num. 9.

Connexa questio est: an, & quando vulnerans ad ordinariam homicidii poenam teneatur, si ex postfacto vulneratus moriatur?

Placet, & communibus calculis approbata est haec distinctio: an vulnus fuerit lethale: vel an non fuerit lethale: vel an non satis constet de lethalitate? Si vulnus fuit lethale, vulnerans de occiso tenetur, poenisque ordinariis, nisi justam vulnerationis causam habeat, subjicitur, non attentò, utrum vulneratus brevi, vel ex longo intervallo mortuus sit, nec habita ratione malae curae, vel regiminis vulnerati aliarumve circumstantiarum c. significasti. 18. h. t. l. 21. ff. Ad leg. Aquil. Gail. 2. observ. 111. n. 7. & seqq. Socin. consil. 178. vol. 2. Si liquidò constet vulnus non fuisse lethale, vulneratumque non ex vulnere, sed ex imperitia, aut incuria Medici, vel ex propria culpa, & negligentia, vel alio accidente extrinseco periisse, vulnerans ab homicidio, ac poenis homicidii absolvendus erit. Socin. d. Consil. 178. col. 2. Riminal. consil. 282. n. 7. Bald in l. 30. §. 4. ff. Ad leg. Aquil. Quòd si simus in dubio, num vulnus lethale fuerit, an non? relicta eorum sententia, qui vulnerantem reum homicidii pronuntiant, eò quòd rei illicitae operam dederit, & in delictis praesumptio sit contra delinquentem per l. 52. in pr. ff. Ad leg. Aquil. praefero minorem, quae reo poenam extraordinariam dicit, cum dubiae probationes ad mortem inferendam non sufficiant. l. fin. C. de Prob. Carpzov. pr. crim. p. 1. q. 26. n. 28. Planè quando vulneratus processit de malo in pejus, & intra breve spatium mortuus est, praesumitur ex vulnere obiisse, secus quando per triduum ambulavit. Gloss. in l. un. in l. depulsa.

depulsa. C. de Emend. sero. quam communis usus sequitur. Ceterum an vulnus lethale, & vulneratus ex eo mortuus fuerit, nec ne? juratis Medicis, aut Chirurgis committitur, eorumque iudicio statur juxta cap. significasti. 18. b. r. l. semel. C. de Re milit. Constit. crim. Caroli V. art. 147. & 149. Carpz. d. p. 1. q. 26. per tot.

- 18 Formam homicidio necessario partim auctoritas publica, partim necessitas defensionis tribuit, ut per quam differt ab homicidio voluntario in specie, & ab omni dolo, culpa, & poena absolvitur.

Auctoritate publica nititur homicidium, quando Magistratus, ac Minister iustitiae officio suo debite utitur, & malefactorem ultimo supplicio afficit, arg. l. 13. §. 6. l. 15. §. 38. ff. de Injur. Quod si dolo malo, vel culpa officio abutatur, ab injusto homicidio haud excusatur. l. 1. in pr. & §. 1. l. 4. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Eadem ratione in bello iusto jure occidis hostem. §. 4. Instit. de Jure person. l. 5. ff. de F. & F. transfugam tanquam hostem. l. 3. §. fin. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. sicut & illos, qui a Romano Imperio deficiunt. l. amissione. §. 1. ff. de Cap. diminut. item Bannitos Imperii. Ordin. Cam. p. 2. tit. 9. §. 1. ibi: Sollen des / oder derselben Feib / re. Allermänniglich erlaubet seyn. Gail. 2. Observ. 6. n. 10. & seqq.

- 19 In disquisitionem vocatur: num Princeps cuius bannitum occidendi facultatem dare, eaque privatus bona conscientia uti possit? &

Dico I. Potest Princeps, ac Magistratus, jure nonnunquam uti hoc remedio extraordinario executionis, modo tres conditiones concurrant. Prima est, ut de delicto capitali proscripti, seu banniti sufficienter constet. Altera, ut ordinario procedendi modo in bannitum praesentem executio fieri nequeat: secus enim obtinet regula juris in contrarium,

quod singulis non sit concedendum, quod per Magistratum publice potest expediri. l. non est singulis. 176. ff. de Reg. jur. Tertia, ut periculum aliquod grave ex ejus malitia Reipublicae immineat; ut si sit proditor, perduellis, praedo, insidiator vitae Principis, veneficus &c.

Dico II. Quo casu a Principe, seu Magistrato ita iuste decreta est proscriptio cum libera potestate occidendi bannitum, iuste quoque & licite is a privato occidi potest, sed cum huius conditionibus. Primo ut occisio non fiat ex privato affectu vindictae, aut lucri, sed ex zelo iustitiae, & ob bonum publicum. Secundo, ut occisio fiat intra, non extra territorium proscriptentis, nisi etiam in aliis territoriis sit denunciatus: Nam sicut auctoritate Magistratus in reum per Ministros publicos, ita nec per privatum extra territorium executio fieri potest, arg. l. fin. ff. de Jurisd. omni. judic. Tertio, ut persona in bannum declarata non sit singulari jure conjuncta, ut Pater, filius, aut conjunx, quos occidere non licet, nisi ad delendam patriam veniant. l. minimi. 35. ff. de Relig. & sumpt. fun. Quarto, ut sententia banni, seu proscriptionis non sit per appellationem suspensa; quandoquidem appellacione pendente executio suspenditur, nisi illa notorie sit invalida, & nullius momenti. Ita Layman in Theol. mor lib. 3. tr. 3. p. 3. cap. 2. Clar. 5. sens. S. homicidium. n. 54. cum citatis

Necessitas defensionis homicidium excusat, cum invasus adversus vim, ac injuriam, quae inferitur, vel imminet, se aliter tueri non potest, quam invasorem occidendo. Clem. 2. b. l. l. 5. pr. l. 45. §. 5. ff. Ad leg. Aquil. l. 2. & 3. C. Ad leg. Cornel. de sicar. Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur. l. 3. ff. de F. & F. Nec ullum animal tam pusillum est, quod accessitum sese non cupiat ulcisci; nulla

nulla fera tam abjecta, cui non sit ira, & prom-
pta, si noceas, ad se defendendum alacritas.
Reverendissi. Christoph. Priggel, in *Man. Pr.*
de Apell. Observ. 25. n. 4. In specie, ut iusta
sit defensio, & moderamen inculpatae tutelae
servatum censeatur, tria requiruntur: *causa,*
modus, & locus.

11 *Causa* est iniusta aggressoris offensio: Ne-
que enim incolpata potest esse defensio, nisi,
qui eam pro se allegat, ab interfecto invasus,
& insultatus fuerit, d. l. 3. C. *Ad leg. Cornel.*
de sicar. Constit. crim. Caroli V. art. 139. &
seqq. Invasus autem dicitur non solum, qui
ab adversario vulnera, verberave accepit, sed
etiam, ad quem invasor stricto enle duntaxat
venit, d. l. 3. & *Constit. Carolin. art. 140. ibi:*
So einer jemand mit einer tödtlichen Waf-
sen, oder Wehr überlaufft. Gail. 2. *Ob-*
serv. 110. n. 13. ideoque ad necessariam de-
fensionem solum armorum terrorem, sive
vim imminentem sufficere, multis rationibus
probat Petr. Theodoric. in *Col. cr. cap. 11.*
Aphor. 5. lit. E. Et hoc est, quod dicitur,
neminem primum ictum Adversarii, seu in-
valoris expectare teneri. *Constit. Carolin.*
d. artic. 140. 8. Ist auch mit seiner Ge-
gewehr, biß er geschlagen wird, zu war-
then nicht schuldig. Jul. Clar. 5. *sent. §. homi-*
cidium. n. 33. Carpz *prax. crim. p. 1. q. 29.*

12 *Modus* in eo consistit, ut defensio sit pro-
portionata & adæquata offensioni: tanta vi-
delicet, quanta ad vim repellendam satis est.
Clem. in. h. e. l. 45. §. 4. ff. Ad leg. Aquil. l. 2
C. Ad leg. Cornel. de sicar. Constit. crim. Ca-
roli V. art. 139. & 140. Quare si aggressor
ab invaso sit in fugam coniectus, nec pe-
riculum mortis amplius immineat, non licet
invaso adversarium fugientem persequi, vul-
nerare, vel occidere, sed hoc si facit, terminos
legitimæ defensionis excedit, & extraordi-
nariam poenam subibit, arg. d. *Constit. crim.*

art. 142. Gail. d. Observ. 110. n. 15. Covar.
in reper. Clem. furiosus. p. 3. §. un. n. 3. Nisi
fortassis aggressor ad hoc fugam capesseret,
quò vires resumeret, seque ad pugnam con-
tinuandam pararet. Gail. 1. *de Pac. publ.*
cap. 16. n. 17. Obrecht tr. de Necess. defensi-
c. 11. n. 28. Similiter si invasus sine pericu-
lo vitæ, & iactura exiltimationis evadere, &
per fugam se salvare possit, fugam potius ar-
ripere, quam dubio prælio se committere, &
invadentis sanguine polluere debet per l. 5.
in pr. ff. Ad leg. Aquil. l. 2. C. Ad leg. Cornel.
de sicar. Constit. crim. Caroli V. d. art. 140.
Matth. Berlich. *Concl. pract. 13. n. 31. &*
seqq. p. 4.

Tempus exigit, ut vis illata in continenti, &
non demum ex intervallo propulsetur. l. 52.
§. tabernarius. ff. Ad leg. Aquil. l. 3. §. cum
igitur. ff. de Vi, & vi arm. hoc est, ut illico
in ipso aggressu, pugnaeque continuatione,
flagrante adhuc, & durante insultatione ca-
des committatur, arg. l. 23. *§. ult. ff. Ad leg.*
Ful. de Adult. Gail. d. c. 16. n. 17. Boër. de-
cis. 168. n. 6. & seq. Quapropter si gladi-
antes aliquamdiu separati fuerunt, & postea
invasus invasorem, & hostem suum invadit,
occiditque, frustra necessariam defensionem
præterdit. Damhoud. in *Pr. crim. cap. 67.*
n. 11. Idem est, si invasus, ac lætus lele do-
mum confert, indeque arrepto gladio ad ag-
gressorem revertitur, & eum interficit. Tusch.
oncluf. pract. 129. n. 15. tom. 2.

His defensionis requisitis addunt aliqui ar-
morum paritatem, daß nemblich Beyde /
der Wendthigte / und Entleibte / gleiche
Wehr und Waffen gehabt / etc. Verùm
id haud necessarium esse, sed invasum quibus-
vis armis, quæ ad manus habuerit, se tueri
posse, maxime si inter invasorem, & invasum
non si paritas in fortitudine, & conditione
status, sustinet Berlich. *Concl. pract. 13. n. 56.*
p. 4. Navar. in Man. c. 15. sub n. 3. P. Engl
h. r.

h. t. num. 17. ubi inde concludit, damnandum non esse, qui contra validum latronem eum fuste venientem sclopetum explodit, vel nobilem, qui contra plebejum non pugno, sed gladio se defendit, dummodo à majori violentia, quàm ad sui defensionem necessaria sit, abstineat. Quòd si tamen conflictus paribus armis factus sit, putem, majorem esse præsumptionem pro eo, qui alterum sui defendendi causâ occidit, quòd moderamen rectè observaverit.

23 *Disceptatur* hic I. An honorem, & famam contra injuriantem, seu convitiantem perinde, ac vitam, & corpus contra iniquum invasorem armis defendere liceat, si aliter ignominia averti nequeat?

Ita sentiunt Azor. *Inst. moral. p. 3. lib. 2. cap. 1. q. 16.* Sot. *de F. & F. lib. 5. q. 1. art. 9.* Dian. *resolut. moral. Tom. 8. tr. 5. resol. 9. n. 5.* Clariss. P. Paulus Metzger in *Theol. Schol. tr. 12. Disp. 37. art. 3. n. 8.* & alii: quia fama, & vita pari passu ambulant. *l. 8. in fin. ff. Quod met. caus. l. 9. ff. de Manumiss. vind. & crudelis in se est, qui famam suam negligit, & non sunt audiendi. § 6. causâ II. q. 3. c. nolo. 9. caus. 12. q. 1.*

Hæc sententia utut à theoria veritate non abhorreat, in praxi tamen rarissimè locum habet. Cùm enim ad defensionem honoris, famæ, & existimationis multa prodita sint legitima remedia, veluti injuriarum actio tam civilis, quàm criminalis, actio ad palinodiam, & retorsio verbalis, idcirco injuriantem ob defensionem honoris interficere vix unquam cogit necessitas; proinde sicut vitam, ac corpus, alio remedio suppetente, cum internectione invaloris tueri non licet, ita ista honoris defensio, dum alia remedia fermè semper in promptu sunt, licita, aut legitima esse vix potest. Ad hæc ignominiam tolerare non vera ignominia, sed apud DEUM, & homines verè prudentes verus honor, & gloria

est, quæ ex virtute, & animi constantia nascitur; imò plerumque ignominia illata, aut inferenda, per occisionem non cavetur, aut tollitur, sed augetur. Unde ad propositum Andr. Gail. *lib. 2. Observ. 100. n. 8* ait, magis politicè, quàm Christianè disputari, ageribi, quòd honoris tuendi causâ occidere liceat, cum parùm conveniat verbis Christi apud Matth. 5. 7. 39. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prabe illi & alteram.* Sanè illud exploratum est, fas non esse, alium pro defensione honoris occidere, si honoris invasio præsens non est, & quasi in puncto: siquidem Innocentius XI. in *Ind. sent. prohib. prop. 30.* & ante illum Alexander VII. *prop. 17. & 18.* prohibuerunt sententiam, quæ docet, licere viro honorato occidere eum, qui nititur gravem calumniam inferre: aut qui minatur libellis famosis, revelatione injusta veri, falsive criminis, honorem graviter minuere. Vid. Layman in *Theol. moral. lib. 3. tr. 3. c. 3. n. 3.* Less. *de F. & F. lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 79. & 82.* Carden in *Christi Theol. dissert. 21. c. 2.*

Nec hisce dictis refragantur jura initio adducta: etsi enim fama, ac honor respectivè æquiparentur vitæ, in eo tamen maxima disparitas est, quòd honor plerumque alia ratione si non conservari, saltem recuperari possit, per actiones scilicet injuriarum: adeòque cum habeatur aliquod remedium à jure constitutum, non licebit per viam facti procedere. Econtra vita hominis, nisi in continenti defendatur, semel amissa nulla arte revocari potest. Neque famam suam negligit, ac insuper habet, qui injurias Magistratùs legitimò auxiliò, non per cædes vindicat.

Disceptatur II. Utrùm etiam retinenda rerum, ac bonorum causâ hominem mutilare, aut occidere liceat, si ea aliter salvari, aut recuperari non possint?

Pro

Pro negativa facit textus in *c. interfecisti. 2. h. t.* ubi Clericus, qui pro defensione bonorum homicidium fecit, jubetur agere poenitentiam usque ad mortem. Item in *c. si perfodiens. 3. Eod.* junctâ *l. furem. 9. ff. Ad leg. Cornel. de sicar.* ubi permittitur occidere furem nocturnum, non verò diurnum, eò quòd præsumatur illum venisse non solum ad furandum, sed etiam ad occidendum. Accedit textus in *c. suscepimus. 10. h. t.* ubi dicitur, oportuisse auferenti pallium, & tunicam dimittere, ac potius rerum suarum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus, & transitoriis rebus tam acriter in fures exardescere, &c. Ex quibus textibus Covar. in *Clem. furiosus. p. 3. §. un. n. 6. h. t.* Obrecht de *Necess. defens. c. 8. n. 2.* & alii plures inferunt, saltem de jure Canonico, aut certè Clericis res suas cum internectione furis, aut raptoris tuendi facultatem non competere; idèmq; absolutè, & de jure quoque Civili obtinere volunt Harprecht ad *§. item lex Cornelia. n. 135. Inst. de Publ. jud. & Matth. Berlich, consel. pract. p. 4. conclus. 12. n. 39.*

Verùm quòd furem, aut raptorem, si res sit magni pretii, & aliter recuperari non possit, omnibus sine discrimine occidere liceat, docent Laym. *d. c. 3. n. 4.* ubi id expressim ad Clericos extendit. Clariss. P. Paul. Mezger *art. 3. cit. n. 7. Gail. 1. de Pace publ. c. 16. n. 10. 15. & 16. Clar. 5. sent. §. homicidium. n. 47.* cum citatis, quorum partes sequor: tum quia bona temporalia quodammodo vitæ comparantur, cum ad vitam conservandam sint necessaria, arg. *l. Advocati. C. de Advoc. divers. jud.* tum quia in *l. 1. C. Unde vi.* perspicuè habetur, quòd etiam ad defendendam possessionem illatam vim propulsare permillum sit: tum quia Carolus V. in *Const. cr. art. 150.* inter homicidia inculcata numerat, si quis pro defensione vitæ, vel bonorum alterius hominem occidit: cum enim Imperator

disjunctivè loquatur, & homicidium pro defensione bonorum alterius factum excuset, multò magis pro defensione bonorum propriorum admittere censetur: tum quia licitum est bellum tam offensivum, quam defensivum, quamvis in eo sæpe aliquot millia hominum pereant. Quid ergo impediatur, quò minus licitum sit bonorum aggressorem occidere?

Neque sententiæ oppositæ favet *c. interfecisti. 2. h. t.* id enim loquitur de eo, qui excessit moderamen inculpatæ tutelæ, quando quidem ibi sermo est de Clerico, qui se, suæque defendendo occidit, cum tamen in confesso sit, ad defensionem propriae personæ aggressorem impunè occidi. In *c. si perfodiens. 3. h. t.* & in *l. furem. 9. ff. Ad Leg. Cornel. de sicar.* non ideo solum permittitur occisio furis nocturni, quia præsumitur venire ad occidendum, sed quia ordinariè non est alius modus tuendi res suas à fure nocturno, quam occidendo; interdum autè plures alii modi esse solent. Ad text. *c. suscepimus. 10. h. t.* respondet P. Engl. *ibid. n. 22.* eum procedere, si res ablata fuerint viles, exigui momenti, & damni: vel si cognitâ personâ raptoris potuerint per Judicem, licet fortassis non ita facilè, recuperari.

Forma homicidii casualis in ea sita est, quòd 25 citra interficientis intentionem, & voluntatem fiat, aliquâ, vel nullâ culpâ interveniente.

Culpa duplici modo intervenire, & homicidii causa esse potest. Primo, si quis in *re licita*, ac permilla veritatus fuerit, sed non adhibuerit debitam circumspectionem, ac diligentiam. *c. 7. & 8. h. t. §. 5. Inst. & l. 38. ff. Ad leg. Aquil.* ut si Medicus, aut Chirurgus imperitiâ suâ agrotum è medio tollat. *§. 7. Inst. Eod.* Si putator arboris prope viam publicam arbores cadendo, transeuntem clamore suo non præmonitum, ramo dejecto occidat. *l. 7. ff. Ad leg. Cornel. de sicar.* Si quis infantem nocturno tempore per somnum

comprimat: *c. 20. causâ 2. q. 5.* Si architectus machinam non satis prius colligatam conscendendo, totius machinæ ruinâ per hoc factâ homini funus paret. Jul. Clar. *5. sent. 5. homicid. n. 4.* Secundo, si quis dederit operam *rei illicita*, & illius occasione cædes fiat. Censetur autem *rei illicita* operam dare is, qui contra prohibitionem legis exercet actionem ex se periculofam, & propterea sibi prohibitam; veluti si quis ex alto se præcipitando alium supervenientem perimat. *l. 7. ff. Ad Leg. Cornel. de sicariis.* Si quis, cui in campo militari jaculis ludendi jus non erat, jaculando prætereuntem trajiciat. *5. 5. Instit. Ad Leg. Aquil.* Si tonfor in platea, vel alio loco tumultuoso, & periculoso tondens, ab alio trusus novaculâ tonsi gulam præcidat. *l. 11. in pr. ff. Ad Leg. Aquil.* Si Clericus extra casum necessitatis exercent chirurgiam per aduisionem, vel sectionem, & ægrotus ex curatione moriatur sine ulla etiam culpa medentis. *c. tuanos 19. in pr. h. t.* Secus foret, si Clericus, vel Laicus in perfecta, v. g. ebrietate alium interficeret: quia licet homicidium sequatur ex actione illicita, non putatur tamen dedisse operam *rei illicitæ*, cum ebrietas periculum homicidii per se non contineat, nec propterea prohibita sit. Vid. Zoëf. *h. t. n. 69. & 70.* Barb. in *c. dilectus. n. 2. Eod.*

26 Sine culpa contingit homicidium casuale, quando quis adhibitâ diligentiam, quam alii viri prudentes adhibent, operam dedit *rei licitæ*, cui casu quodam homicidium accedit: ut si laicus venator in venando telo in feram misso hominem interfecerit. *l. 11. 5. 2. ff. de Pœn.* Si quis in ludo jaculatorio licitè sagittâ ad scopum ejaculando intervenientem trajecerit: *l. 9. 5. 4. ff. Ad leg. Aquil.* Si Clericus causâ valetudinis equitaverit, & equus ejus rupto fræno excurrens mulieris occurrentis filium parvulum neci dederit. *c. dilectus. 13. h. t.* Si alius me inscio, vel invito, ac prohibente pro-

pter me, & in mei gratiam alium trucidaverit. *c. Petrus. 17. Eod.*

§. VII.

Finis homicidii voluntarii est bonum vindictæ privatæ, aut lucrum aliquod temporale: necessarii defensio Reipub. aut personæ propriæ, vel alterius: casualis nullus.

§. VIII.

Effectus homicidii pro diversitate, & qualitate ejus diversi se offerunt.

Effectus homicidii voluntarii in specie, seu dolosi spectatur in pœnis à jure tum Civili, tum Canonico in homicidas statutis.

Jure civili homicidæ voluntarii puniuntur pœnâ legis Corneliæ de sicariis; quæ olim in personis vulgaribus erat pœna capitis. *5. item lex Cornelia. Instit. de Publ. jud. in Nobilio-ribus deportatio, seu proscriptio. l. 3. 5. ff. Ad leg. Cornel. de sicar.* Hodie verò præsertim jure Carolino homicidia indistinctè, & sine respectu personarum ultimo supplicio coercentur. *Constit. crim. Caroli V. art. 137. ibi: Ein jeder Mörder/ oder Todtschläger/ wder deshalben nicht rechtmäßige Entschuldigung eufführen kan/ hat das Leben verwürcket.* Christoph. Blumacher *ad d. art. 137. n. 9.* Quod ultimum supplicium, si homicidium proditorie, per insidias, per veneficium, assassinium, aut latrocinium commissum sit, exasperatur, & gladius in rotam, furcam, aut rogam commutatur, vel adjunctis aliis pœnis corporalibus, ut aduisione perferrum candens, forcipibus, truncatione manuum &c. adaugetur. Theodor. in *Coll. crim. c. 7. Aphor. 6.* Carpz. in *Pr. crim. q. 24. n. 16.*

Rursus præter pœnam hujusmodi homicidæ, eorumque hæredes ad refusionem quoque expensarum litis tenentur; quandoquidem in criminalibus etiam causis victus victori in expensas condemnandus venit. Gail. *1. Observ. 151. n. 1.* Clar. *5. sent. 5. fin. q. 62. n. 4.* An autem ad æstimationem operarum, sumptus

curacionis, Medicorum, medicaminum, funeris expensas, & aliud interesse hæredibus occisi obligentur? Negant probabiliter Petr. Heig. p. 2. q. 23. num. 20. & Modest. Pistor. par. 1. q. 11. n. 5. Affirmant probabiliter Covar. 2. var. resol. c. 10. n. 7. Farinac. in pr. prim. p. 4. tit. 14. q. 119. n. 39. & Rmus P. Honor. Aigner in *Stater. iust. p. 2. quest. 2. art. 7. in fin.* eò quòd vindicta publica non tollat civilem persecutionem ad damna, & interesse privatorum per *l. qui nomine. 15. ff. Ad leg. Cornel. de fals.* Quamvis plerumque hæredes occisi post supplicium à damnato exactum ultra nil petere consueverint, & ideo hæredes occidentis restitutionem omittunt, aut differre possint, donec exigatur. P. Engl. h. t. n. 38. & 39.

29 De *Jure Canonico* ex crimine homicidii regulariter in foro externo contra laicos non proceditur, cum sit crimen fori secularis; potest tamen & illis imponi poenitentia publica juxta *c. sicut dignum 6. in pr. h. t.* aut excommunicatio, nisi poenitentia satisfactione crimen commissum diluerint. *c. itaque. 20. causa 24. quest. 3.* Panorm. in *c. 1. n. 2. h. tit.* Præterea laici æquè ac Clerici incurrunt irregularitatem soli S. Pontifici reservatam, & quidem de via ordinaria indispensabilem, seu non facile solitam dispensari per *c. miror. 4. dist. 50. c. 1. h. tit. Clem. un. Eod. Trident. sess. 14. c. 7. & sess. 24. c. 6. de Reform.* Porro Clerici ob homicidium voluntarium etiam ab omnibus beneficiis, & ordinibus deponuntur, & si depositi se non corrigant, sed in idem delictum denuo ruant, excommunicantur, & successivè anathematizantur, & demum, si in profundum scelerum sine spe correctionis demergantur, degradati Curia seculari pro meritis puniendi traduntur. *c. cum non ab homine. 10. de Judiciis.*

30 *Effectus* homicidii *necessarii* alius est, si auctoritate publica, alius, si necessitate defensionis fiat.

Homicidium *publica auctoritate* factum inducit irregularitatem, non propter culpam, & in poenam, sed propter defectum perfectæ lenitatis in representanda Christi mansuetudine, quæ in Clericis, seu personis ab Ecclesia ad sacrum Christi ministerium ordinatis relucere debet. Itaque irregularitatem incurrunt, quicumque in bello etiam iusto, aut iudicio criminali *directè, efficaciter, & propinquè* concurrunt ad realem certi hominis occisionem, aut mutilationem: ut Duces belli, & milites, qui propriis manibus unum, aut plures ex hostibus trucidarunt. *c. Clericum. 5. dist. 50. c. aliquantos 1. & c. si quis. 4. dist. 51. c. petitio tua. 24. h. t.* non tamen ii, qui illos ad strenuam pugnam hortando incitarunt, quod etiam Clericis licere videtur per *c. 7. 8. & 9. causa 23. q. 8.* Item iudex, ejusque assessores, & Consultores, Accusator, & ejus Advocati, & Testes; Notarii sententiam mortis scribentes, distantes, subscribentes, & ministri justitiæ sententiam exequentes, & omnes alii, qui directè, ac proximè ad mortem rei quoquo modo cooperati sunt. *d. c. aliquantos 1. dist. 51. c. his, à quibus. 29. causa 23. q. 8. c. Clericis. 5. c. sententiam. 9. Ne Clerici, vel Monachi. c. 2. h. tit. in 6. c. ex litteris. 10. de Excessib. Pralat. Sylvester V. homicidium. 3. num. 3.*

Homicidium commissum *ex necessitate defensionis privatae*, ut ab omni reatu, ita in foro tam Civili, quàm Canonico ab omni poena immune est. *Clem. un. h. t. l. 1. & 3. C. Ad Leg. Cornel. de ficar. Constit. crim. Caroli V. art. 139. & 140.* Adeò ut invasus nec impentias in curam, & medicos factas, nec damnum operarum amissarum, nec quicquam simile hæredibus interfecti resarcire cogatur. *Constit. crim. d. art. 140. Berlich. p. 4. Concl. pract. 12. num. 3.* Nisi legitima defensionis limites, seu moderamen inculpatae tutelae excefferit; quo casu poenà extraordinaria,

v. g. suffigatione, relegatione, carcere, aut multâ pecuniariâ, nunquam verò ordinariâ, sive ultimo supplicio puniri debet. *Const. Carolin. art. 142. Menoch. 2. de Arbitr. jud. casu 278.* Et hoc licet excessus latâ culpâ commissus fuerit per l. 7. ff. *Ad leg. Cornel. de sicar.* Andr. Tiraquell. *tr. de Pœn. temperand. caus. 1. n. 8.* Imò etsi probaretur, aut constaret, excelsum dolò malò, & cupidine vindictæ esse factum, arg. l. 4. C. *Ad leg. Jul. de Adult.* Berlich. *p. 4. concl. pract. 18. n. 2. & 14. Clar. 5. sent. §. homicidium. n. 34.* ubi sententiam hanc communem, & receptissimam esse attestatur.

32 *Quæstio* enascitur, an, & quando is, qui servato moderamine inculpatae tutelæ aggressorem occidit, irregularitatem incurrat?

Difficultatem facessit textus in *Clem. un. h. t.* ubi dicitur, eum non fieri irregularem, qui mortem aliter vitare non valens occidit, vel mutilat suum invasorem. Unde multi irregularitatem impingunt illi, qui alium occidit, aut mutilat pro defensione suorum membrorum, honoris, aut bonorum, vel etiam pro defensione proximi, eò quòd S. Pontifex in *d. Clem. un.* cum duntaxat excipiat, qui propriam vitam armis contra invasorem tuetur. Majol. *de Irregularit. lib. 5. c. 45. §. 1.* Laym. in *Theol. moral. lib. 3. tr. 3. p. 4. c. 9. n. 3.* P. Engl. *h. t. n. 56.*

Verum ab eorum sententia recedere, non dubito: quandoquidem ex homicidio privato irregularitas non oritur, nisi delictum, aut culpam involvat: irregularitas namque ex defectu lenitatis incurritur tantum ob cooperationem ad homicidium publicâ autoritate factum: ergo quando homicidium privatum est inculpabile & sine delicto, non inducit irregularitatem, est autem inculpabile, si fiat cum moderamine inculpatae tutelæ, sive ad defensionem vitæ, sive bonorum, sive honoris, sive etiam proximi.

Nec moratur, quòd *Clem. un. h. t. de eo* solum loquatur, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, aut mutilat ad versarium: propterea enim alios, qui honorem, membra, aut bona sua, vel proximum cum internecione aggressoris defendunt, positivè non excludit, præsertim cum alia jura satis expriment, ad hanc irregularitatem requiri homicidium culpabile; neque una exceptio excludat aliam alibi expressam per text. in *Clem. ex. vii. §. deinde. & ibi Gloss. de Verb. signif.*

Circa effectum homicidii casualis iterum discernendum est homicidium culposum à non culposo, seu merè casuali.

Homicidium culposum, id est, sine dolo, non verò sine culpa commissum in jure & foro civili parit actionem ex lege Aquilia de damno injuriâ dato liberis, conjugi, sociis, & omnibus, quorum interest, hominem talem occisum esse; de quâ actione agemus ad tit. *de Injur. & damn. dat.* Insuper poenâ extraordinariâ juxta facti & personarum qualitatem punitur. l. 4. §. 1. ff. *Ad Leg. Cornel. de sicar. l. 1. l. 5. C. Ead. Constit. crim. Caroli V. art. 146.* adeò ut ne lata quidem culpa ultimo supplicio locum faciat. l. 7. ff. *Ad leg. Cornel. de sicar.* In foro Canonico principalis hujus homicidii effectus est irregularitas, quatenus non tantum illi, qui dolò malò hominem occidunt, sed etiam qui per culpam latam, aut levem, non etiam levissimam, causâ sunt homicidii, omnino inhabiles reduntur ad SS. Ordines suscipiendos, & susceptos deinceps exercendos, dummodo saltem peccatum veniale concurrat. c. 8. 12. & 13. *h. t. c. quæsum. & ibi Panormit. n. 3. de Pœnit. & remiss.* Quæ tamen irregularitas dispensabilis est ab Episcopis, vel aliis privilegiatis, si homicidium sit occultum, & nondum deductum ad forum contentiosum per Trident. *sess. 24. de Ref. c. 6.* ubi amplum, & generale privilegium concessum est Episcopis dispensandi in omnibus

TITULUS XIII. De Torneamentis.

SUMMARIA.

1. *Quid sint torneamenta?* 2. *Quae poena occidentis, & occisi in torneamentis?* 3. *Sitne hadiedum prohibita?*

UT vitentur homicidia, Ecclesia vitari voluit torneamenta, duella, & artem sagittariam.

§. I.

Torneamenta dicuntur nundinae, vel feriae, in quibus milites ex condicto convenire, & ad ostentationem virium suarum, ac audaciae temerè congregari solent. Vallens. *h. t. n. 1.*

§. II.

Poena in torneamento pugnantium est: Qui alium in torneamentis interficit, reus est homicidii, & quia operam dedit rei illicitae, fit irregularis per *c. 10. & 20. de Homicid.* Interfectus verò Ecclesiasticà sepulturâ privatur, si animo ludendi, ac pugnandi accesserit, non si alia de causa. *c. 1. & 2. h. t.* Alias etiam poenas statuit Clemens V. quas tamen sustulit Joannes XXII. in *Extrav. un. Eod.*

Ex quo textu colligere est, torneamenta, & hastiludia, prout nostris temporibus inter Nobiles loriceis, & galeis munitos quandoque instituuntur, cum moraliter loquendo nulli inde periculum vitæ imminet, sub praedicta prohibitione non contineri, atque ideo, licet aliquando praeter opinionem contingat, hominem occasione ejusmodi ludi, vel exercitii occidi, nec occiso Ecclesiasticam sepulturam denegandam, nec occidentem, quasi culpabiliter, & ex ludo prohibito necem intulerit, judicandum esse, ut rectè docet Navarr. in *Man. cap. 15. num. 9. & 21.* Panorm. in *c. 1. h. t.*

Barb. *ibid. n. 2.* cum communi.

bus irregularitatibus ex delicto occulto provenientes, excepto homicidio voluntario, & aliis delictis ad forum contentiosum deductis.

44 Homicidium merè casuale, quod nempe sine omni dolo, & culpa, casu solum fortuito evenit, nullam prorsus poenam meretur. *l. 1. & 5. C. Ad legem Corn. de sicar. Const. crim. Caroli V. art. 146. in pr.*

§. IX.

45 Affinis homicidio est mutilatio, quae est imperfectum veluti homicidium, utpote quae quis alteri rapit non quidem se totum, ut fit per occisionem, sed aliquod sui membrum: membrum, inquam, id est, talem partem, quae distinctum habeat officium in corpore humano; ut manus, pes, oculus, auris; quod si enim pars speciale officium in corpore humano non habeat, tametsi aliis opem ferat, ut cartilago, dens, aut digitus, propriè membrum non dicitur, nec ejus abscissio mutilatio, arg. *l. 10. ff. de Aedil. edict.* ubi digitus appellatur *aliquid membri.* & *c. exposuisti. de Corp. vitiat.* ubi is, cui dimidia palma manus cum duobus digitis abscissa est, solum dicitur *debilis, & deformis.* P. Engl. *h. t. n. 52.* Covarr. in *repet. Clem. furiosus. h. t. p. 3. in pr. n. 8.*

Poena mutilationis est irregularitas. *c. fin. h. t. in 6.* quoad effectum enim inducendi irregularitatem & ab Ordinibus impediendi mutilationem cum occisione aequiparari videas in *Clem. un. h. t. c. 4. de Raptorib. c. 1. de Cleric. pug. in duell.* At cave, ne poenam hanc ad debilitationem extendas, quae membrum aliquod sine reali separatione à corpore ad suas functiones inutile redditur; quippe haec debilitatio mutilatio non est, nisi inchoata & improprie dicta, ad quam dispositio juris Canonici tanquam odiosa porrigenda non est, arg. *c. odia. de Reg. Jur. in 6.*

TITULUS XIV.
De Clericis pugnantibus in
duello.

SUMMARIUM.

1. *Duellum quid nominis? 2. Quid rei? 3. 4. Quotuplex? 5. 6. 7. An, & quando sit licitum? 8. 9. Quinam ad duellum concurrant? 10. Disque 14. adducuntur requisita duelli. 15. assignatur duelli finis. 16. & seqq. Recensentur poena duellantium.*

§. I.

1 **D**uellum quasi duorum bellum dicitur, & latius quidem quodcumque duarum partium, strictè verò, & in sensu hujus rubricæ denotat singulare certamen duorum, quod græcè *monomachia* appellatur in *c. monomachiam. 22. causâ 2. q. 5.*

§. II.

2 **D**efinitur duellum, quòd sit singularis pugna duorum inter se ex condicito suscepta. *Hottiens. b. r. n. 1.*

§. III.

3 **D**ividitur duellum I. in privatum, & solenne. Privatum est, quod fit absque solennitatibus ex condicito tamen. & statuto tempore, ac loco opportuno. Solenne, quod fit servatâ certâ formâ, & ordine, habitâ loci securitate (*campum francum* vulgò vocant) assistentibus *Patrinis*, seu *Secundantibus*, ut nuncupant, aliisque provocatoriis solennitatibus præmissis. *Desselius h. s. erorem. 2.*

4 **D**ividitur duellum in judiciale, & extrajudiciale. Judiciale est, quod in causis controversis, maximè criminalibus, plenis deficientibus probationibus, litigatores eò pacto ineunt, ut victor eo in duello suam intentionem eâ ipsâ victoriâ probare censetur. Atque hoc Veteribus venit nomine *Kampff*, & *Kampff-Recht*; nigròque lapillo notatur in *c. 2. b. r. & c. 1. & 2. de Purgat. vulg.* Extrajudiciale est, quo spectâ judiciorum, &

Magistratûs auctoritate multi suæ iræ, ambitioni, vindictæ, & affectibus fræna laxant, & plerumque pro honore adferendo, aliave injuriâ, vel contumeliâ qualicumque depellendâ, aut eradendâ privato ausu, ac temeritate furiosè decertant. *Gonzal. in c. 2. n. 8. b. r.*

§. IV.

Causa efficiens duelli est vel remota, vel proxima.

Remota est jus tam Divinum, quàm humanum: quacumque enim ex causa duellum ineatur, non tantum jure Canonico, ac Civili sub gravissimis pœnis, sed etiam jure naturali prohibitum est ac illicitum. c. monomachiam. 22. causâ 2. quest. 5. sine dubio ideo: quia duellum non solum præsens periculum, sed directam quoque intentionem nocendi, & proximum occidendi, aut vulnerandi involvit, atque ut Trident. sess. 25. de Reform. c. 19. loquitur, detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus est, ut cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur.

Duos tamen casus communiter assignant DD. quibus duellum licitum, permissumque est. *Primus est, si interesse publicum exigat; ut si duo Belliduces, aut certus militum numerus ex utroque hostili exercitu committantur ad finem dirimendi controversiam Principum, & belli longioris calamitates evitandi. Sic David singulare certamen inivit cum Goliath. 1. Reg. 17. Marcus Valerius Gallus duello vicit, à corvo adjutus, unde Corvinus nominatus. Livius lib. 3. cap. 2. Ochs contra Cardusios militans Barbarum provocantem dejecit. Justin. lib. 10. Eduardus III. Angliæ, & Franciæ Rex provocavit Philippum VI. Valerium: Fanciscus Galliæ Rex Carolum V. Imperatorem: Carolus Sueciæ Rex Christianum IV. Regem Daniæ: Carolus Ludovicus Elector Rheni Comitem Turenium. Extratalem casum: verò nec militibus duella sunt permessa, utut Bellidux licentiam dederit, ut*

con-

constat ex Bulla Clementis VIII. quæ incipit. *Illius vices. Zoëf. b. tit. num. 6. Layman in Theol. mor. lib. 3. tit. 3. p. 3. cap. 5. num. 3.*

7 *Alter casus iusti duelli est, si provocatus ob defensionem vitæ, honoris, vel honorum cum aggressore congregiatur; nec alio præsidio tutus esse, aut periculum declinare possit; veluti si ei in continenti duellum offeratur, & nolenti suscipere, fustes, ictus, aut vulnera intrentur. Quòd si intervallum concedatur, atque ad certum locum, aut diem provocatio fiat, causa, quæ vulgò allegari solet, conservandi honorem, & respectum suum, ordinari non excusat comparentem: tum quia aliò mesio, mediante scilicet Iudice competente, honorem suum vindicare, aut conservare potest: tum quia licet iudicium improborum hoc ipsum probrosum putetur, & ignavum, quòd provocatus iudicem accedat, duellumque detrectet, nihilominus, uti aliàs non quovis modo honorem, & reputationem conservare, aut conciliare licitum est, ita neque duellò, quod omnia jura execrantur. P. Engl. h. t. n. 10.*

8 *Causa efficiens proxima duelli sunt duellantes, quorum alter provocans, alter provocatus dici solet: & omnes, qui quoquo modo ad id concurrunt, veluti Principes, & quicumque Domini temporales, qui locum ad monomachiam, seu duellum concedunt: duellantium Patrini, seu secundantes: instigantes, consilium, auxilium, arma, favoremque dantes; item spectatores, qui ex composito ad spectandum duellum comparent, ut præsentia suâ duellantes animosiores reddant; illi, qui in occulto, vel tantum in transitu conspiciunt duellantes, aut detinentur animò eos dividendi, propriè spectatores non sunt. De his omnibus agit Trident. sess. 25. de Reform. c. 19. & ibi DD.*

§. V.

9 *Objectum duelli sunt corpora duellantium, quæ mortis discrimini objicit. Unde duello*

se committens quasi duplicis homicidii reus sit: proximi, cui vitam eripere laborat; & sui ipsius, dum vitam suam, cuius DEUS arbiter est, forti, & morti exponit.

§. VI.

Forma duelli delimitur à requisitis, quæ duorum sunt generum: quædam duello privato & solenni sunt communia, quædam huic propria.

Inter communia requisita duelli primum est, ut ex actu deliberato ab utraque parte, & ex condito suscipiatur. Hinc à poenis duelli exculantur, qui occasione rixæ ad provocationem devenerunt, & durante calore iracundiæ nullo intervallo morali intercedente ad aliquem locum idoneum se conferunt, ibique digladiantur; siquidem quando provocatio, & pugna ex subito iræ calore procedunt, non sunt duæ, sed una moraliter actio, quæ rixa potius, quàm duellum dicenda est, cum præcipuè principium inspiciendum sit, non finis. Aloyf. Ricc. in prax. rev. for. Eccles. decis. 634. Cæsar. de Panimoll. decis. 144. num. 3. & 4. Barb. ad Trid. d. sess. 25. c. 19. num. 10.

Alterum requisitum commune est designatio certi temporis, & loci, ita ut si condicatur locus duntaxat, vel duntaxat tempus, non sit duellum. Bonacin. de Excommunic. disp. 2. q. 6. punct. 1. n. 14. Quamobrem excommunicationi, aliisque poenis duellantium locus non est, si dum duo rixantur, alter dicat: veni foras; exere gladium; exeamus; exspecta, donec veniam; invito te ad pugnam; tecum pugnabo prima vice, quæ per urbem tibi obviam fuero &c. Tamburin. lib. 6. c. 1. §. 3. n. 12. Jacob. Pignatell. tom. 1. consult. 317. ubi refert, S. Congregationem Concilii in una Segobienf. die 15. Octob. 1644. declarasse, mortuum in ejusmodi rixa sepulturâ Ecclesiasticâ non privari.

Tertiò requiritur tale genus armorum, ac

COR-

confligendi modus, ut duellantibus probabile periculum mortis immineat. Qua de causa si mulieres inter se verbis, aut evulsione capillorum altercentur, aut viri pugnis, virgâ, vel levi baculo congregiantur, duellum non erit, etsi aliquando mors subsequatur. Bonacin. *d. punct. l. n. 11.* Filliuc. *tr. 15. c. 5. q. 5. n. 107.* Interim non solum in illis casibus, ubi duella omnino fatalia, eaque conditione, vel intentione non desistendi, donec alter prostratus jaceat, inita sunt, verum etiam tunc omnes censuræ & pœnæ obtinent, si inter duellantes, & paternos leges positæ sunt de dirimendo certamine, quam primum alteruter vulneratus fuerit, sive sanguinem fuderit, aut si de certo ictuum, vel congressuum numero conventum & cautum sit, prout expressè declaravit Clemens VIII. in cit. Bulla. *Illius vices.*

23 Quarto nonnulli ad duellum requirunt, ut pugna re ipsâ subsequatur, adeo ut etsi ambo ad determinatum locum & ad actum propinquum pervenissent, si tamen pugna defacto quacunque ex causa impedita sit, censuras, aliasque pœnas duellantium non incurrant: eod quod verba præsertim in pœnalibus cum effectu sint accipienda. *c. cum super. 23. de Offic. deleg. P. Engl. b. 1. n. 7. Dian. p. 5. tr. 14. resol. 102. Dissentit Tambur. d. 5. 3. n. 15.*

24 Proprium requisitum duelli solennis in eo consistit, quod habeatur loci securitas: quod literæ provocatoriæ, seu denuntiationis charæulæ (vulgò *chartelli*, *Cartel* dicunt) adversario mittantur: & Patrini, sociique ad id vocentur, ut colligitur ex Bulla Gregorii XIII. quæ incipit: *Ad tollendum.*

§. VII.

25 Finis duelli est vel demonstratio veritatis, aut innocentia, vel decisio litis, vel vindicta ob injuriam illatam. Laym. in *Theol. mor. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 5.*

§. VIII.

Effectus duelli sunt pœnæ, quibus duellantium furor, & concurrentium pravitas com-pescitur. Sunt autem variæ.

Jure *Decretalium* si Clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est meritò deponendus. *c. 1. h. t. &* quando inde cades, aut mutilatio sequitur, incurrit irregularitatem, idque non solum, si in persona propria decertet, sed etiam si per aliam substitutam personam ad duellum compareat, juxta textum, & communem Interpp. in *c. 2. Eod.*

Jure *Tridentini* Imperator, Reges, Duces, 17 Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, quocumque ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, ipsò factò excommunicantur, suaque jurisdictione, ac dominio excidunt. Illi, qui pugnam commiserunt, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium honorum suorum proscriptionis, perpetuæ infamiæ pœnam incurrun, & si in ipso conspectu decesserint, perpetuò Ecclesiasticâ sepulturâ carere debent. Demum etiam illi omnes, qui consilium in causa duelli tam in jure, quam factò dederint, aut aliâ quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo tenentur, non obstante quocunque privilegio, seu pravâ consuetudine, etiam immemorabili. Ita Trident. *sess. 25. de Reform. c. 19.*

Hanc saluberrimam Tridentinico institutionem Pius V. in Bulla, quæ incipit: *Ea, quæ à Prædecessoribus*, ampliavit, plures pœnas addendo, nempe pœnas criminis læsæ Majestatis, carceris, inhabilitatis ad testamentum faciendum, & similes. Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit: *Ad tollendum*, extendit ad omnes illos, qui ex condicito statuto

tempore, & in loco convento congressi sunt, etiam si nulli patrini ad id vocati sint, nec loci securitas habita, nec provocatoriae literae praecesserint. Clemens VIII. in Bulla, quae incipit: *Illius vices*, extendit, ut locum habeat ubique terrarum, etiam circa milites, ex privata inimicitia inter se duellantes, eorumque Duces, scilicet duella permittentes. Praeterea excommunicationis absolutionem Sedi Apostolicae reservavit teste Barbof. in c. 1. n. 7. h. t. P. Engl. n. 5.

19 Verum constitutiones, & Bullas hasce in Germania non esse in tanto rigore receptas, notat Laym. d. p. 3. c. 5. n. ult. Quod verum puto saltem quoad poenas temporales, puta proscriptionis, privationis jurisdictionis, & infamiae, & forte etiam quoad reservationem excommunicationis, maxime ubi mors non fuerit secuta.

20 In ambiguo haeret: num vulneratus in duello, si ante mortem poenitentiae signa dederit, & tam a peccatis, quam a censura absolutus fuerit, in loco sacro sepeliendus sit?

Negat Stephan. Gratian. *discept. forens.* c. 411. n. 9. & seqq. ubi n. 13. refert declarationem Cardinalium. Affirmat Fragos. *de Reg. Reipubl. Christ.* p. 1. lib. 1. disp. 2. §. 10. n. 9. ubi testatur ita in praxi servari. Ego referre existimem, an vulneratus in ipso loco duelli, an alibi v. g. ex intervallo domum delatus decesserit? Casu priore verius est, eum a sepultura sacra excludendum esse: quandoquidem privatio sepulturae est specialis poena duellantium, quae non tollitur per poenitentiam, & absolutionem, & adhuc verificatur dispositio Tridentini, ac Bullarum Pontificiarum, quibus sepulturae privantur, qui in ipso conflictu decesserunt. Casu posteriori, quamvis eodem, vel alio die recepta poenitentia mortuus sit, probabilius est, non esse privandum sepulturae: quia licet ex duello mortuus sit, in ipso tamen conflictu, vel duello

non decessit, quod in terminis ad incurrendam poenam privationis sepulturae in Decreto Tridentini, & Bullis allegatis desideratur.

Jure Civili, si alteruter duellantium ceciderit, ratione poenae Criminalistae communiter distinguunt inter *provocantem*, & *provocatum*, ut si iste occiderit provocatum, poenam ordinarum legis Corneliae, nempe gladii; ille vero, si provocantem, mitius, & extra ordinem puniendus sit ex ratione: quod ignoscendum sit ei, qui provocatus se ulcisci voluit. l. qui cum major. 14. §. si libertus. ff. de Bon. libert. & quod provocatis semper jura faveant, cum difficillimum sit injuriato, dolorem temperare, arg. l. 4. C. Ad leg. Jul. de Adult. Clar. 5. sent. §. fin. q. 60. n. 18. Gail. 2. Observ. 110. n. 15. Berlich. *Pract. concl.* p. 5. Concl. 17. n. 9. Quae distinctio displicet Antonio Matthaeo. *ii. 5. de Sicariis.* c. 3. n. 8.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

IN c. un. h. t. ab Innocentio III. sub poena excommunicationis prohibetur ars sagittariorum & Ballistariorum in bello inter Christianos, & contra Christianos. Erant autem ballistae machinae quaedam, quibus olim saxa, & sagittae majores jaciebantur.

Verum haec in usu esse desierunt, & nunc utimur tormentis bellicis, quae contra Christianos quoque usurpari, jam consuetudo invaluit. Neque horum prodesset prohibitio: cum in bellis instrumenta vel maxime usui esse soleant, quae hostibus sunt perniciosiora. Prohibendum potius esset, si fieri posset, ne Christiani inter se bella gererent.

O

TITU-

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & stupro.

Delicta, quæ vitam lædunt, excipiunt ea, quæ pudicitiam contaminant: *adulterium* scilicet, & *stuprum*.

PARS I.

De Adulteriis.

SUMMARIA.

1. *Adulterii etymologia.* 2. *Homonymia.*
3. *Definitio.* 4. *Divisio.*
5. 6. *Quo jure prohibeatur adulterium, & qua quo ad hoc inser jus utrumque differentia?*
7. *A quibus?* 8. 9. *Inter quas personas?* 10. 11. *Quo modo?* 12. *Qua intentione adulterium committatur?*
13. *Usque 17. Referuntur pœna adulterii.*
18. 19. 20. *Quid sit Polygamia, lenocinium, & inceffus, & qua eorum pœna?*

§. I.

1 *Adulterium* ita dictum, quasi *ad alterum*, sive *ad alteram* sit accessio, eò quòd maritus ad alteram mulierem, seu mulier ad alterum virum accedendo adulterium committat. *c. lex est. 2. §. adulterium verò causà 36. q. 1.*

§. II.

2 Significatio *adulterii* non est uniusmodi: Generaliter sumptum comprehendit omnem copulam, quæ non habet potestatem conjugii. *c. nemo 4. §. tolerabilior. causà 32. q. 4.* & ita Lex Julia promiscuè *stuprum* & *adulterium* usurpat. *l. inter stuprum. 101. ff. de Verb. signif. l. 6. §. 1. l. 13. §. 3. & 8. ff. Ad Leg. Jul. de adulter.* Specialiter verò & hic accipitur pro violatione thori conjugalis, quam Germani ein Ehebruch nominant.

§. III.

3 *Definitur* adulterium, quòd sit injusta violatio thori alieni, seu fidei in matrimonio datæ.

§. VI.

4 *Dividitur* adulterium in simplex, sive

unilaterale, & in duplex, sive bilaterale. Simplex est: quod vel à marito alieno cum soluta, vel ab uxore aliena cum soluto committitur. Germanicè ein einfacher Ehebruch. Duplex, seu duplicatum dicitur, quod à marito alieno cum uxore aliena perpetratur. Germanicè die Ober-Hurerey / ein gedoppelter Ehebruch.

§. V.

Causa efficiens adulterii est duplex: remota, & proxima.

Remota est jus partim naturale, partim humanum. Naturale: quia adulterium iniquè irruit in præceptum illud Decalogi: *non moechaberis*, èstque ideo formaliter malum, ac illicitum. Humanum: quia ejus dispositione præsertim *Legè Julia de adulteriis*, facinus hoc in numerum delictorum publicorum transcribitur.

Est verò ratione adulterii notabile discrimen inter jus Civile, & Canonicum. Illo quippe jure, si maritus cum virgine, vidua, aut meretrice se commisceat, non adulterii, sed stupri insimulatur. *l. 6. §. 1. l. 34. §. 1. ff. Ad Leg. Jul. de Adulter.* e contra jure Canonico etiam in solutam mulierem à conjugato adulterium committitur. *c. 4. causà 32. quest. 4. c. 19. 20. & fin. causà 32. quest. 5.* Cur tam variè? Quia de jure Civili attenditur præcipuè illa violatio thori, ex qua oritur incertitudo prolis, & seminis confusio; quod tantùm contingit, si quis nuptam comprimat. De jure autem Canonico principaliter consideratur violatio fidei in matrimonio datæ; quod fit sive conjugatus peccet cum soluta, sive cum conjugata. *P. Engl. h. tit. num. 2.* Porro quoad pœnas fundatas in jure Canonico jus Canonicum, quoad pœnas verò à jure Civili, statuto, vel consuetudine in adulteros constitutas, jus Civile sequendum esse reor: quamvis enim jus Civile eatenus correctioni juris Canonici subjaceat, ut in ratione pec-

peccati, & in communi loquendi modo etiam conjugatus cum soluta verè & propriè adulterium committere dicitur, non tamen sequitur, quòd iisdem pœnis, quibus nuptam corumpens coerceri debeat, cum quòdā hō nihil innovatum sit, hodièque propter prolis incertitudinem longè majus nocumentum per adulterium nuptæ cum soluto, quàm conjugati cum soluta Reipubl. inferatur. Ita Jul. Clar. §. sent. §. adulterium. n. 2. Farinac. de Delict. carn. quest. 141. n. 75. Dissentiant Menoch. de Arbitr. jud. casu 420. n. 106. & plures allegati à Berlich. Concl. pract. p. 4. concl. 27. n. 44.

7 *Causa efficiens proxima adulterii est vir, qui vagam libidinem sectatur, ac in amplexus alienos ruit. Vir, inquam, tam conjugatus, quàm cæles: nam & hic sive juvenis, sive viduus fuerit, quoties cum uxore aliena se commiscet, toties adulterii reus est; quòd facit textus generalis in l. 6. ff. Ad Leg. Jul. de adult. & l. 101 ff. de V. S.*

§. VI.

8 *Objectum adulterii est scemina, in quam adulterium committitur. Committitur autem jure Civili in nuptam duntaxat, & jure Canonico etiam in solutam, si cum ea maritus congregiatur, ut satis constat ex dictis. Sed bifidum hic dubium discutiendum.*

Primum est: Anne adulterium committatur in uxorem putativam?

Affirmo per l. si uxor. 13. §. 1. ff. Ad Leg. Jul. de adult. ubi ita disserit Ulpianus: *Plane sive justa uxor fuit, sive injusta, accusationem instituerit vir poterit: nam & Sextus Cæcilius ait: hac lex ad omnia matrimonia pertinet.* Ex quo textu Panorm. in c. plerumque, de Don. inter vir. & uxor. arguit, mulierem pro conjugata habitam, si dormierit cum alio viro, amittere dotem in pœnam sui delicti, licet aliàs probaretur nullitas matrimonii. Idem tenet Gloss. in d. c. plerumque in V. re-

petere non valebit. ubi citat alios textus, & ponit hanc regulam: quòd crimina secundum intentionem judicantur. Interim non diffiteor, re ipsa, & theologicè loquendo concubitum cum uxore putativa adulterium non esse, utut pro tali rigore legum habeatur.

Alterum dubium est: An quoque in alienam sponsam de futuro adulterium committatur?

Affirmant Gloss. in c. quemadmodum. V. Sponsa de Furejur. Panorm. in c. discretionem. n. 3. de eo, qui cogn. consang. ux. sua. & complures alii apud Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 2. n. 1. maxime propter textum, & rationem in l. si uxor. 13. ff. Ad Leg. Jul. de adult. ubi cum in §. 2. dictum esset, maritum in uxore semper adulterium vindicare posse, subiungitur in §. 3. *Divi Severus, & Antoninus rescripserunt, etiam in sponso hoc idem vindicandum, quia nec matrimonium qualecunque, nec spem matrimonii violare permittitur.* Similia habentur in eadem l. 13. §. si minor. 8. ff. & l. 7. C. Eod.

Nos haud pœnitet iis assistere, qui pro negativa concludunt: tum quia de jure Civili adulterium propriè tantum in nuptam committitur. l. 6. §. 1. ff. Ad Leg. Jul. de adult. tum quia utroq; jure adulterium nil aliud est, quàm accessus ad thorum alienum, sive violatio juris uni conjugum in corpus alterius competentis. D. Th. 2. 2. q. 154. art. 8. in C. Quæ cum in sponsis de futuro locum non habeant, nec à sponsa, nec cum sponsa adulterium committi potest, sive de specie & gravitate peccati in foro conscientia, sive de effectibus & pœnis adulterii in foro externo sermo sit. Clariss. D. D. Schonbogen ad Inst. de Jud. publ. sub §. 4. Covar. 4. Decretal. 1. p. 1. n. 17. Gutierrez qq. Can. lib. 3. c. 1. n. 18.

Ad textum cit. l. si uxor. 13. §. 3. DD. varriè respondent; probabilissimè Henric. Canif. in Pralect. Acad. ad tit. de Sponsal. & matr. in pr. §. ex his. quòd ibi sub nomine adulterii

stuprum sponsæ illatum intelligatur, illudque vindicare sponto permittatur, sicut marito adulterium; univèrsim enim Lege Juliâ de adulteriis hæc duo inter se confundi, & unum pro altero indifferenter accipi, monet Jctus in l. 6. §. 1. ff. *Ad Leg. Jul. de adult.* & l. 101. ff. de *V. S.* atque ita accipi in d. l. si uxor. 13. §. 3. satis declarat subsequens §. si minor. 8.

§ VII.

10 *Forma adulterii* consistit in dolosa violatione thori conjugalis. Duo itaque requiruntur, ut adulterii quis accusari, & condemnari possit.

Primò dolus, sive propositum adulterandi: Unde si virgo nupserit nesciens viro alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera; si autem sciat, jam hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubaverit. Text. in c. si virgo. 5. causa 34. q. 1. Similiter si uxor fuerit per errorem cognita ab alio, quem putabat proprium esse maritum, vel per vim compressa. c. propositio. 4. causa 32. q. 5. c. in lectum. 6. causa 35. q. 1. l. vim passam. 39. ff. *Ad Leg. Jul. de adult.* Imò nec ille de adulterio puniendus est, qui re ipsâ nuptam compressit, quam tamen solutam credidit, non obstante illâ regulâ, quòd ignorantia non excuset dantem operam rei illicitæ: siquidem ea solùm procedit, ubi culpa sufficit ad effectum aliquem, & pœnam incurrendam, non autem ubi dolus, sive certa scientia desideratur, prout omnino adulterium sine dolo non committit, textus est in l. 12. & l. pen. ff. *Ad Leg. Jul. de adult.* Carpz. in *Pr. crim.* p. 2. q. 61. n. 42. & seqq.

11 *Secundò* requiritur, ut actuali concubitu thorus alienus contaminatus sit, nec sola hic voluntas, seu intentio sufficit. Et hoc est, quòd Jctus dicit in l. 225. ff. de *V. S.* adulterium non ex sola animi propositione, sed adsumpto actu intelligi. Hinc in foro externo pro adultero reputandus non est, qui adulterium ani-

mo meditatus solutam polluit, quam conjugatam existimavit: utut enim cogitatione ita adulterium committatur, reverà tamen non committitur, in delictis autem forum externum veritatem, non opinionem spectat, Menoch. de *Arbitr. jud. cas.* 90. n. 21. nec quis propter opinionem, vel cogitationem, sed propter factum, & delictum ipsum punitur. l. 12. & ibi DD. ff. *Ad Leg. Jul. de adult.* Paritione à pœna ordinaria adulterii eximitur ille, qui ex parte sua conatus est thorum alienum conspurcare, atque ad actum propinquum defacto pervenit, si re ipsâ commixtio secuta non fuit, ob rationem partim generalem, quòd consuetudine totius orbis conatus, quantumvis actui proximus, regulariter non puniatur, sicut delictum perfectum. Clar. 5. sent. §. fin. q. 92. partim ob specialem, quòd confusio sanguinis, & incertitudo prolis videatur locum dedisse ordinariæ pœnæ, quæ hic cessat. Quare fustigatione, carcere, vel aliâ pœnâ arbitrariâ ejusmodi conatum compellendum esse, docet Carpz. d. q. 61. num. 2.

§ VIII.

Finis adulterii est restinctio pravæ libidinis: 12 et si enim per adulterium magna injuria adulteri, vel adulteræ conjugii inferatur, in eo tamen non tam injuria, quàm expletio libidinis spectatur. Clasen. ad *Const. cr. Caroli V. a.* 120. num. 2.

§ IX.

Effectus adulterii est pœna huic flagitio præstituta, eaque vel privata, vel publica.

Pœna publica de jure Civili ex Lege Julia olim fuit deportationis, vel exilii per l. si quis. 7. ff. de *Question.* Postea Constantinus gladii pœnam induxit in l. quamvis. 30. §. 1. c. *Ad Leg. Jul. de adult.* conformiter ad Jus Divinum vetus *Levit.* 20. v. 20. & *Deuteronom.* 22. v. 22. Quam tamen pœnam Justinianus ob fragilitatem sexûs adulteræ remisit, eam-

eamque virgis caesam in Monasterium detrudi voluit, quam intra biennium viro recipere licet. *auth. sed hodie. C. Eod. Nov. 134. c. 10.* Carolus V. autem nullam specialem poenam in Adulteros sancivit, sed poenas à jure Civili constitutas innovavit in *Const. crim. art. 120.* Hodie ferme ubique locorum in foro civili poena capitalis saltem non prima vice, & adulterio simplici non infligitur, sed plerumque injungitur poena pecuniaria, relegatio, fustigatio, &c. ut præter experientiam testantur Menoch. 2. *de Arb. jud. casu 419. n. 5. 7. & 74.* & Berlich. p. 4. *concl. 27. n. 92.* Putat tamen Clarus 5. *sent. §. adulterium. num. 7.* Principes hujus temporis, qui gravissimum adulterii delictum nimis leviter puniri permittunt, graviter peccare, & quoad hoc Christianitatem reformatione indigere.

De jure Canonico nulla adulterii poena prodita est, nisi quod laici contumaciter in adulterio persistentes excommunicari possint; *c. 6. & ibi Panor. b. t.* Clerici verò de adulterio convicti ab officio deponendi, & in Monasterium detrudendi sint. *c. si quis. 10. dist. 81.* Quæ tamen detructio ab usu recessit, nisi alicubi extant Monasteria specialiter pro poenitentibus erecta.

14 Inter poenas privatas adulterii prima est, quod Patri liceat interficere adulterum unà cum filiafamilias adultera in ipsa turpitudine domi suæ, generive deprehensos *l. 20. & 3. seqq. l. 32. ff. Ad leg. Jul. de adul. & marito* quoque adulterum uxoris suæ occidere permittatur, non tamen quemlibet, ut patri, sed eum, qui est abjectæ conditionis, quemque cum uxore in domo sua, non etiam soceri, in ipso actu deprehendit. *l. 24. l. 38. §. 8. ff. & l. 4. C. Eod.* Verùm hæc juris Civilis dispositio eadem ejusmodi in conscientia & foro canonico nequaquam excusat. *c. 6. & 9. causa 33. q. 2.* neque consentaneum est, ut lex executionem poenæ capitalis indefinitè contra ali-

quod crimen committat, antequam de crimine legitimè constet, propter rationes *l. fin. C. de Malef. & mathem. l. inauditum. 2. ff. Ad leg. Cornel. de sicar. Panor. in c. si verò. n. 1. de Sent. excom. Jacob Pignatell. tom. 7. consult. 81. n. 6.*

Secunda poena privata est divortium, seu separatio à thoro, & amissio juris exigendi debitum; inter quæ hæc differentia, quod separatio debeat fieri auctoritate Judicis Ecclesiastici, non propriâ *c. 3. de Divortiiis.* debitum autem etiam propriâ conjugis innocentis voluntate adultero denegari possit, quamvis occultus adulter debitum petere sine injustitia queat, & alter, si velit, possit reddere, ut advertit Zoël. *b. t. n. 8.*

Hic indagare placet, utrùm maritus conscius admissi ab uxore adulterii, eandem dimittere, divortiumque petere teneatur?

Affirmativam colorare videtur textus in *l. 2. C. Ad Leg. Jul. de adul.* ubi Imperator: *crimen lenocinii, inquit, contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt.* Atque ideo Claudium Gorgum, Virum Clarissimum, cum deprehensam in adulterio uxorem retinuisse detectus esset, sine accusatore damnatum lenocinii, refert Ulpianus in *l. 2. §. 9. ff. Eod.* Existimem tamen textus hosce accipiendos esse juxta *c. 3. b. t.* videlicet maritum, qui scit, uxorem adulterium commisisse, nec poenitere, sed defacto consuetudinem, pravumque affectum retinere, teneri eandem accusare, & divortium petere, ne alioquin patronus turpitudinis, & peccati particeps habeatur per *c. 10. §. Quod si. causa 32. q. 1.* Secus, si uxor ex infirmitate lapsa sit, & defacto poeniteat: cum enim etiam dimissam, si poeniteat, recipere liceat, *c. 3. b. t.* nulla sanè ratio est, cur eandem retinere prohibeatur. Zoël. *b. t. n. 3.*

Tertia poena privata adulterii est amissio donationis nuptialis, aut dotis: enim verò si

uxor adulterium commiserit, retinet maritus dotem, donationem propter nuptias, & liberis non existentibus è cæteris adulteræ bonis tantam portionem, quanta est tertia dotis. c. 4. de Donationib. inter vir. & uxor. Novel. 117. c. 8. Quòd si maritus adulterium perpetravit, uxor lucratur donationem propter nuptias, dotem recipit, & ex reliquis mariti bonis, tantum, quantum tertia pars donationis propter nuptias esse cognoscitur: reliqua bona fisco vindicantur, nisi adsint descendentes, vel ascendentes ad tertium usque gradum, qui fisco præferuntur. Novel. 117. cap. 9. & Novel. 134. c. 10. & ult. An autem uxor adultera post mariti mortem ab ejusdem hæredibus ad amissionem dotis accusari possit? Affirmant Covarr. ad 4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 6. n. 9. & Klockius vol. 4. consil. 54. Negant Carpz. in Pr. crim. p. 2. q. 65. n. 3. & Berlich. p. 4. concl. 30. n. 13. quos consule.

17 Cæterum præter has pœnas oritur etiam respectu adulteri obligatio restitutionis, si proles adulterina ex tali copula sit nata: nam quidquid inde damni marito ratione alimentorum, dotis &c. vel liberis legitimis ratione diminutionis legitimæ & hæreditatis provenit, per se loquendo adulter æquè & adultera (ex quo uterque horum damnorum principalis causa est) compensare teneatur; de quo vid. Layman in Theol. mor. lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 14. P. Engl. t. n. 4. & 5. Rmus P. Honor. Aiguer. in Stat. just. p. 2. q. 3. art. 4.

§. X.

18 Affinia adulterio sunt Polygamia, Lenocinium, & Incestus.

Polygamia est delictum publicum, quo persona conjugata nuptias cum alia adhuc persona celebrat, & per concubitum consummat. Pœna ejus in Imperio nostro est capitalis. Constit. crim. Caroli V. art. 121. nisi mas, vel fœmina soluta nesciat alteram personam esse conjugatam. Carpz. pr. crim. p. 2. q. 66. n. 67.

Lenocinium est delictum publicum, virgines, uxores, liberos, vel alias fœminas, publicè vel occultè aliis prostituendò, vel prostitutionem promittendò, commissum. Pœna ejus, si liberos à Parentibus, aut uxores à maritis prostituantur, probabiliter est pœna gladii, arg. l. 2. §. 2. ff. Ad leg. Jul. de adult. si personæ aliæ, est arbitraria pro qualitate, & circumstantiis delicti modò major, modò minor; veluti præcisio aurium, fustigatio, pœna exilii &c. Constit. crim. Caroli V. art. 123. & ibi Christoph. Bumlacher.

Incestus est delictum publicum per concubitum cum consanguinea vel affine matrimonio jungi prohibità admittum. Pœna ejus, si ascendentes, & descendentes incestum scienter commiserint, est pœna gladii per Constit. crim. Caroli V. art. 117. Farinac. pr. crim. tit. de del. car. §. 6. q. 149 n. 68. si collateralis gradu proximi, fustigatione, & relegatione puniuntur. Carpz. pr. crim. p. 2. q. 73. De pœna incestus inter affines, vide eundem Authorem.

PARS II. De Stupro.

SUMMARIA.

21. Stupri diversa acceptio. 22. Definitio. 23. Distinctio. 24. Prohibitio.
25. An puella credendum, qua juvenem de stupro sibi illato accusat? 26. In quam fœminam stuprum committatur, & qua honesta censeatur? 27. Quo modo? 28. Ob quem finem stuprum fiat? 29. 30. Quæ sint pœne stupri?
31. 32. 33. Quid sit fornicatio? quid concubinatus? quid raptus, & qua horum pœna?

Stuprum interdum ita latè accipitur, ut omnem coitum lege prohibitum completatur per l. 6. ff. ad leg. Jul. de adult. aliquando verò strictius, ita ut eam speciem luxuriæ significet, quæ in virginem, vel viduam honestam committitur. In posteriori hac acceptione.

§. II.

§. II.

22 *Definitur* stuprum, quod sit illicita defloratio, seu corruptio virginis, aut viduæ honestè viventis per *d. l. 6. §. 1. & l. 101. ff. de V. S.*

§. III.

23 *Dividitur* stuprum in violentum, & non violentum, seu voluntarium, illud foeminae invitæ, ac vi compulsæ; hoc foeminae sponte consentienti inferitur.

§. IV.

24 *Causa efficiens* stupri est vel remota, vel proxima.

Remota est jus Divinum æquè, ac humanum: nam quod stuprum sit delictum, & quidem publicum ex jure partim Divino, partim humano venit. Est tamen quoad hoc differentia inter jus Canonicum, & Civile. Jure Canonico stuprum in solam virginem committitur. *cap. lex illa. causâ 36. q. 1. Jure Civili* autem quoque in viduam honestam. *§. item Lex Julia. Inst. de Publ. judic. d. l. 6. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de adult. l. 101. ff. de V. S. Menoch. de Arbitr. jud. lib. 2. cas. 288. n. 3.*

25 *Proxima* est Mas, qui solutam, eamque honestam foeminam comprimit. Putat verò Mœvius *p. 3. decis. 73. n. 1.* puellæ stupratæ juvenem de stupro sibi illato accusanti, si cæteroquin honesta, & bonæ famæ sit, in tantum credendum esse, ut accusato juramentum purgatorium deferri possit. Ego opinionioni huic non annuo, nisi supponas alia adhuc concurrere indicia v. g. frequentem, vel admodum familiarem conversationem cum puella intercessisse: aliàs enim honestissima persona te de delicto accusando suspectum reddere non potest, ut juramentum purgationis præstare tenearis: cum non sufficiat acculare, sed probare, vel saltem indicium gravare, sine quibus juramento purgatorio locus non est, prout in terminis in stupri actione rectè statuit Brunneiman. *ad l. 9. ff. de Fur. rejur. num. 27.*

§. V.

Objectum stupri est foemina, in quam stuprum committitur. Committitur autem non modò in virginem, sed etiam viduam honestam per jura *n. 24.* adducta. Præsumitur autem viduam stupratam fuisse honestam, & puellam virginem. Panorm. in *cap. 1. b. r. Barb. ibid. n. 4.* nisi aliunde constet, quod antea alii sui corporis copiam fecerit. Petr. Theodoric. in *Colleg. crim. cap. 6. aphor. 4. lit. C.* vel saltem præsumptio contra stupratam promineat; veluti si interdum, aut noctu alios ad se liberè admisisset, aut permisisset non mittenda. Baldus in *l. neque. 10. n. 4. C. de Prob. Mascard. de Prob. concl. 984. vol. 2.* Itaque probatio in contrarium invenit locum, & hoc quidem in casu per testes singulares, de diversis actibus inhonestis deponentes: si quidem hi actus ex diversis particularibus tendunt ad probationem generis, sicque non dicuntur testes singulares. Fachin. *lib. 1. consil. 7. n. 9. Farinac. q. 136. n. 74. & seqq.*

§. VI.

Forma stupri sita est in honestæ cujusdam mulieris corruptione. Duo itaque concurrant necessum est, ut stupri reus ceticaris. *Primum* est animus & propositum foeminam honestam contaminandi, ideòq; stupri condemnari non potes, si virginem indutam veste meretricali deflorasti, arg. *l. 15. §. 15. ff. de Injuriis.* Bajard. in *not. ad Clar. §. Stupr. n. 4.* Alterum est, ut delictum sit consummatum; conatus enim, licet in actum proximum micuerit, arbitraria, non ordinaria pœnâ coercendus est, sicut in aliis delictis. Bursat. *vol. 1. consil. 49. n. 31. Boer. decis. 316. n. 3.*

§. VII.

Finis stupri est, ut impurò incendiò flagitiosæ libidinis ignes extinguantur.

§. VIII.

Effectus stupri est pœna delicto huic præstituta; quæ alia est, si spectetur jus Civile, alia, si spectetur jus Canonicum.

Fu-

Jure Civili stuprum violentum die Noths
Zucht / si perfectum est, poenâ capitâ; si im-
perfectum, poenâ deportationis, aut fustiga-
tionis coërcetur per l. 1. §. 2. ff. de Extraord.
crim. & Const. crim. Caroli V. art. 119. ubi ob
stuprum violentum tunc poena capitalis di-
ctatur, si stuprata fuerit eine unverteumbte
Chefrau / Wittib / oder Jungfrau. Ex quo
quamplures D.D. colligunt, à poena mortis
exemptum esse eum, qui meretricem vi com-
pressit. Porro vi stuprata nullam poenam in-
currit, nec maculâ aliquâ notatur. l. 13. §. 7.
ff. & l. 20. C. Ad Leg. Jul. de adult.

Stupri non violenti, seu voluntarii poena olim
erat publicatio dimidiæ partis honorum in
honestioribus; in vilioribus verò personis
fustigatio cum relegatione. §. item Lex Julia.
Inst. de Publ. jud. Sed, ut ibidem notat Manz.
& Clar. §. sent. §. Stuprum. n. 3. poena hæc
consuetudine non servatur. Præterea vidua
intra annum luctûs stupro cognita amittit
relictâ à priore marito, sive liberos ex eo susce-
perit, sive non. auth. eisdem poenis. C. de se-
cund. nupt. Novel. 39. c. 2. §. 1. Quam poe-
nam per SS. Canones abrogatam non esse, do-
cent D. D. uno ore.

30 De *Jure Canonico* Clericus stuprator jube-
tur deponi, & cogi poterit ad dotandam viti-
tam. Clar. d. n. 3. Bernard. Diaz. in Pr. Cau.
c. 77. n. 1. & 8. Circa Laicos in c. 1. & 2. h. t.
statuitur, ut corruptor virginis eam teneatur
dotare, & simul ducere in uxorem, si ipsa, &
Pater consenserint. Quod idem etiam conjun-
ctim jure Divino requiritur Exodi 22. v. 17.
& 18. & Deut. 22. v. 28. At nostris mori-
bus, nisi sub promissione matrimonii Virgi-
nem defloraverit, utrumque in arbitrio, ac
electione stupratoris recumbit, ita ut corru-
ptam, aut in uxorem ducere, aut dotare teneatur.
Zoëf. h. t. n. 15. Barb. in c. 1. n. 2.
Eod. ubi ad hoc allegat decisionem Rotæ.
Schonbog. ad d. §. item Lex Julia. de Publ.

jud. Dos autem juxta conditionem & qua-
litate[m] defloratæ æstimanda, & tanta à Judice
determinanda est, quantum verisimiliter Pater
dedisset, aut dare consuevisset. Carpz. in Pr.
cr. p. 2. q. 68. n. 13. Berlich. p. 5. Concl.
pract. 38. n. 20. Quod si dotare non possit,
& viatam ducere renuat, corporaliter casti-
gatus, excommunicatusque in Monasterium,
ut in eo poenitentiam agat, detruditur. c. 2.
h. t. quam tamen poenam in defuetudinem ab-
iisse, testatur P. Engl. n. 12. Eod.

Præter dotationem stuprator etiam tene-
tur ad alimentationem proles, usque dum ex
operis, vel alio modo se ipsam alere possit bis
es sein Brod selbst erwerben kan / arg. l. 9. C.
de Patr. potest. Carpz. d. q. 68. n. 110. & seqq.
aut si ipse absens sit, vel bona non habeat,
ipsius pater, avusque paternus, videlicet de
portione hæreditaria, quam stuprator exspe-
ctat. Richter decis. 88. n. 33. Palzot. de
Noth & spur. c. 41. Ita nimirum, si stuprum
fateatur, & de aliis corivalibus non constet.
Secus se res habet, quando stuprata ex indicis,
& præsumptionibus (nam testes, & nota-
rios cœca libido proferibit) de fornicatione
cum aliis suspecta est, tunc namque ei jura-
mentum purgationis indicitur, ut se liberet à
suspicionem fornicationis, certumque infantis
patrem indicet, antequam alimentationis
onus stupratori imponatur. Carpz. f. E.
l. 2. tit. 14. def. 239. Fontanel. de Pact. nupt.
tom. 2. claus. 5. Gloss. 5. p. 1. Mevius p. 3.
decis. 73.

§. IX.

Affinis stupro est fornicatio, concubinatus,
& raptus.

Fornicatio, schlechte Hurerey / committit
dicitur, quando solutus cum soluta, quæ vel
meretrix est, vel aliâ vilis, & inhonesta, sese
carnaliter commiscet. Hæc jure Civili ex-
tra omnem poenam est, & ad supra, ac ad-
ulteria vitanda permilla per l. 13. §. 2. ff.
l. 22.

l. 32. & 29. *C. Ad Leg. Jul. de adult.* Jure vero Canonico & prohibetur fornicatio, & punitur, in laico quidem arbitrio judicantis, in Clerico autem depositione ab officio. *c. fornicari. dist. 80. c. nemo causâ 32. q. 4. Farinac. in Pr. crim. p. 5. tit. 16. de Delict. carn. q. 137. n. 11.* Hodie quoque in foro seculari fornicationem arbitrariè pro modo, & frequentia puniri, praxis ostendit.

Concubinatus dupliciter sumitur. *Primò* pro conjunctione maris & foeminae, quæ quidem est uxor vera, matrimonio valido de præfenti desponsata, sed tamen sine dotalibus instrumentis, vel solennitatibus, quæ olim ad honestatem matrimonii requirebantur. *c. aliter causâ 30. q. 5.* De hoc concubinatu accipiendi sunt textus in *c. is, qui. & seq. dist. 34.* neque huc ea acceptio pertinet. *Secundò* & communiter usurpatur pro cohabitatione unius viri cum una muliere, uxoris loco habita citra affectum conjugalem. *l. nuper C. de Naturalib. lib.* Talis concubinatus olim jure Civili impunitatem habebat. *l. 3. §. 1. ff. de Concubinis. l. un. C. Eod. Nov. 18. c. 5.* jure verò Canonico, tanquam juri naturali, & Divino adversus, semper reprobatus, & pœnis obnoxius fuit. *cap. audite. dist. 34. cap. nemo. 4. c. dicat aliquis. 9. causâ 32. q. 4.* Atque hinc singulariter Trident. *sess. 24. de Reform. matr. c. 9.* contra concubinos quoscunque, etiam laicos, statuit, ut si ter moniti se non emendaverint, & à concubinis separaverint, excommunicatione feriuntur, ipsæque concubinae invocato, ubi opus erit, brachio seculari ejiciantur, & pro modo culpæ puniantur. Specialius deinde pro Clericis idem Concilium *sess. 25. de Ref. c. 14.* decernit, ut Episcopus contra tales per privationem fructuum, suspensionem, privationem beneficiorum, & denique, si non resipiscant, ad ipsam excommunicationem procedat. *Cec.*

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

tè de consuetudine in foro etiam civili hodie gravius animadvertitur in concubinos, quàm in fornicantes, idque meritò, cum sine dubio consuetudo peccandi gravior sit, quàm simplex peccatum. *c. fin. de Consuet.*

Raptus est delictum, quo virgo, aut foemina alia honesta de uno loco in alium moraliter diversum causâ explendæ libidinis, vi abducitur per *l. un. C. de Raptu virg.* Punitur autem de jure Civili raptor cujusvis virginis, nuptæ, vel viduæ honestæ pœnâ capitis, seu mortis cum amissione bonorum; quæ pœna quoque adjuvantibus, & comitantibus raptorem infligitur. *d. l. un.* De jure Canonico raptor ipso jure incidit in excommunicationem, notatur infamiâ, & si Clericus sit, deponitur: item tenetur raptam dotare, sive eam ducat, sive non. Trident. *sess. 24. de Ref. matr. c. 6.* ubi insuper statuitur impedimentum dirimens temporale inter raptorem, & raptam, donec ista in loco libero extra ejus potestatem sit constituta; quamvis de Jure antiquo raptor simpliciter cum rapta matrimonium contrahere potuerit. *c. fin. de Raptorib.* Confer. quæ diximus *ad tit. de eo, qui dux. in matr. p. 3.*

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

AD classem delictorum, quibus res familiares læduntur, pertinent rapina, incendium, sacrilegium, seu violatio Ecclesiarum, furtum, usura, & crimen falsi.

P

PARS

PARS I.
De Rapina, ac Raptoribus.

SUMMARIA.

1. Rapina onomatologia 2. Definitio. 3. Quo jure prohibeatur? 4. Raptores qui dicantur? 5. Circa quas res contingat rapina? 6. 7. 8. Quae sint requisitae rapinae? 9. Quis finis? 10. 11. 12. Quae poena? 13. Et seqq. affinia rapinae.

§. I.

1 **R**apinam à rapiendo dici notissimum etiam his est, qui ultra Grammaticam vix sapiunt. Synonymicè nuncupatur *depradatio*, barbarè *Robbaria*, & *grassatio*, germanicè est *Raub*; quamvis aliqui horum verborum differentiam tradant apud Farinac. p. 7. oper. crim. q. 165. n. 25.

§. II.

2 **D**efinitur rapina, quòd sit contrectatio rei alienae mobilis fraudulosa, & violenta. Sylvester *V. rapina. in pr.*

§. III.

3 **C**ausa efficiens rapinae alia est remota, alia proxima.

Remota est jus non solum humanum, sed etiam naturale: quippe sicut furtum, ita rapinam, ceu furtum violentum lege naturali prohibitum est admittere. l. 1. §. fin. ff. de Furtis. Unde Cicero lib. 3. offic. illud, ait, *natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opes augeamus.*

4 **P**roxima sunt Raptores, grassatores, praedones, praedatores, atque Piratae, Rauber/ Freybeuter/ Taschenlöpper/ Buschlöpper/ und Beutmacher/ qui vi homines aggrediuntur, iisque bona sua violenta manu auferunt, & rapiunt. Quibus adjungo *Auxiliatores* in crimine rapinae: parum enim interest, an quis ipsemet manu sua aliquem rebus suis spoliat, an per alium hoc faciat, aliòve

medio id efficiat, ut spoliis particeps fiat; idèoque auxiliatores eadem poena, qua raptores coercentur per l. 11. §. 1. ff. ad leg. Aquil. l. penult. §. ult. ff. de lege Fab. de plag. Novel. 134. c. 10. Carpz. in pr. cr. q. 90. p. 2. n. 65. ubi refert ita judicatum fuisse.

§. IV.

Materiam seu **objectum** Rapinae constituit res aliena, mobilis, cujuscunque pretii. Res, inquam aliena, etsi si raptori debita, modo non sit propria: nam rei propriae raptor vi bonorum raptorum non tenetur, sed aliter multabitur. text. in l. 2. §. 18. ff. Vi bonorum raptor. Mobilis; quia immobilis non rapitur, sed invaditur. Unde invaso non succurritur per actionem vi bonorum raptorum. §. 1. Inst. Eod. sed per interdictum unde vi, l. 1. ff. de vi & vi armata, vel per judicium publicum Legis Juliae. l. 3. §. ult. ff. ad leg. Jul. de vi publ. Cujuscunque pretii: etenim etiam rem minimam vi auferendo rapina committitur, eò quòd delicta non debeant aestimari ex objecto, vel parvitate materiae, sed ex pravitate affectus, & animo scelerato. pr. Inst. de Vibernor. rapt. & ibi Clariss. D. D. Gletle n. 3.

§. V.

Forma rapinae stat in dolosa, & violenta rei alienae contrectatione.

Dicitur I. *in dolosa*: Unde qui erravit sine errore facti, putans rem esse suam, quae tamen revera existit aliena, sive errore juris, existimans fas esse, detentorem vi dejicere, & ita violenter suum vindicavit, aut proprio ausu sibi jus dixit, is in delictum rapinae haud incidit, quoniam dolo caret. d. l. 2. §. 14. ff. Vibernor. rapt. Ne tamen quis abutatur propria autoritate, legibus constitutum est, ut si creditor suam rem à debitore vi recuperet, jure suo privetur. l. exat. 13. ff. Quod metus causa, ille verò, qui alienam rem ad se haud pertinentem vi occupavit, post restitutionem insuper aestimationem ejus praestare obnoxius sit.

fit. d. §. 1. *Instit. de Vi bonor. rapt. & l. si quis in tantam. 7. C. Unde vi. junctâ l. si constitit. 4. C. Fin. regundor.* Quæ tamen remedia dictorum textuum hodie ferme in usu esse desierunt, ut *ad rit. de Restit. spoliat. n. 21.* insinuavimus.

7 Dicitur II. *violenta*: ut à furto secernatur, *pr. Instit. de vi bonorum rapt.* Est autem hic *violenta* ut æquivoca dilinguenda. Alia dicitur *compulsiva*, quando quis ob metum gravem compellitur ad aliquid dandum, vel faciendum: contra quam competit *actio, quod metus causâ. l. 1. ff. Quod metus causâ.* Alia *expulsiva*, quæ proprie non nisi in rem immobilem cadit, ut si quis dejiciatur domo, vel possessione sua: quæ coercetur *interdicto possessorio, unde vi. l. 1. §. 3. ff. de vi & vi armata.* Alia est *turbativa*, quando duo, vel plures ejusdem rei se possessores prætentunt, & unus turbat alium: contra quam ratione rei immobilis proditum est *interdictum uti possidetis, ratione rei mobilis verò interdictum utrobi. §. 4. Instit. de Interdict.* Alia est *inquietiva*, quando, qui possessor non est, nec possessionem prætentit, verum & legitimum possessorem vi, aut clam inquietat, nec alium sinit quietè possidere: quæ vindicatur *interdicto quod vi aut clam. t. t. ff. Quod vi, aut clam.* Alia denique est *ablativa*, quæ scilicet res mobilis invito aufertur. Et hæc ad rapinam requiritur *princ. Instit. de vi bonor. rapt.* An armis illata sit, an sine armis? nil refert. *l. 2. §. 1. ff. Eod. Molin. de F. & F. tract. 2. disp. 18. n. 2.* Imò licet nulla vis sit actu secundo illata, modò ablatio fiat palàm, & committentes parati sint vim inferre, exinde rapina nascitur. *l. 1. §. 9. ff. Vi bonor. rapt. Farinac. q. 166. num. 31. Carpz. p. 2. Prax. crim. q. 9. n. 68.*

8 Dicitur III. *rei aliena contrectatione*: id est, de loco in locum translatione, sine qua, uti furtum, ita nec rapina fieri potest. *l. 52. §.*

19. ff. de Furt. Quare non sufficit alia violenta læsio. Dissentit Struvius propter *l. 2. pr. & §. 7. l. 4. §. 10. ff. vi bonor. rapt.*

§. VI.

Finis rapinæ plerumque est lucrum, sicut 9 furti. Addidi, *plerumque*: quia quandoque rapina etiam sit injuriæ causâ.

§. VII.

Effectus rapinæ est obligatio reparandi 10 damnum, & subeundi pœnam præstitutam. Ubi Jus Civile secernendum à Jure Canonico.

Jure Civili, si agatur *civiliter*, raptores *actione vi bonorum raptorum* conveniuntur intra annum utilem in quadruplum, cui rei persecutio, seu simplum jinet, post annum in simplum. *pr. Instit. & l. 2. C. de vi bonor. rapt.* Ubi habetur, quod etiam actione furti possint conveniri. Si verò *criminaliter*, & depraedatio cum armis, & tumultu sit facta, plectuntur capite. *l. pœn. ff. ad leg. Fel. de vi publ.* Quod vel maxime de grassatoribus viarum, & spoliatoribus itinerantium procedit, saltem si sæpius rapinam exercuerint. *l. capitalium. 28. §. grassatores. 10. ff. de Pœnis.* Imò his etiam pro prima vice ex Constit. Carolina *ars. 126.* pœnam gladii inferri, tradunt Criminalistæ.

De *Jure Canonico* tales raptores excom- 11 municari jubentur in *c. 1. & 3. h. t.* & ii, qui spoliant naufragos, ipsò factò excommunicationem, eamque per *Bullam Cœna in Casu 4.* reservatam incurrunt per text. in *d. cap. 3.* ubi Barb. *n. 8.* notat, iniquas esse leges Principum, quibus bona naufragantium alicubi fito inferuntur. Similiter in *Bulla Cœna casu 3.* excommunicatione reservatâ percelluntur Piratæ, seu latrunculi maritimi, infestantes mare ad ditionem Romanæ Ecclesiæ pertinens; quod etiam ad alios hujusmodi Piratas quidam extendunt. Ego tamen contrarium probabilius existimem cum Barb.

P 2

ad

ad d. c. 3. n. 3. Insuper publicis raptoribus denegatur sepultura Ecclesiastica, nisi remediū pœnitentiæ ante mortem seriò postulaverint. Text. & Gloss. in c. 2. h. t.

82 Difficilis resolutionis articulus est: an Princeps, vel Dominus territorii teneatur resarcire damnum itinerantibus in via publica à Prædonibus illatum?

Affirmant Gail. 2. observ. 64. & Mynsing cent. 5. art. 70. quos sequor: quandoquidem si Princeps impunè prædones grassari sinat, nec curet iter dare pacatum, in culpa est: utpote qui cum in finem regalia ab Imperatore obtinet, & ab itinerantibus pedagia, gabellas, ac vectigalia exigit, ut eosdem ab injuria grassatorum custodiat, & itinera secunda conservet. Quare ad officium Principis pertinet stationarios milites habere ad tuendam popularium quietem. l. 1. §. 12. ff. de Offic. præf. urb. & provinciam suam malis hominibus purgare per l. 3. ff. de Offic. Præsid. & curare, ut pacata atque tuta provincia sit, quam regit per l. 13. pr. ff. Eod. Meminisse tamen convenit, Principem non teneri ad reparandum damnum, si viator insolito tempore, & viâ inconsuetâ inceserit. Mascard. de Prob. concl. 473. n. 3. ubi affert præjudicium, vel si prædones sint tam robusti, ut iis resisti nequeat, ut quandoque tempore belli fieri solet, cum impossibile nulla sit obligatio. l. 185. ff. de R. J. Coler. p. 1. c. 2. n. 287.

§. VIII.

13 Affinis Rapinæ sunt latrocinium, vis, & concussio.

Latrocinium, aliqui confundunt cum rapina. Sed malè! nam licet quandoque rapina latrocinium dicatur, ut notat Damhoud, in pr. rer. crim. c. 102. re tamen diversissima sunt, ut ostendit Carpz. in pr. crim. p. 2. q. 90. Est autem latrocinium delictum, quo spe prædæ homo ab homine occiditur. Nec refert, sive in sylvis, aut viis publicis, sive in privatis ædibus

occidatur: sive latro prædam magnam, sive exiguam, sive nullam adeptus fuerit. Pœna ejus est rota. Const. crim. Caroli V. art. 130. & 137.

Vis duplex est: privata scilicet, & publica; ille sine armis; hæc armis adhibitis inferitur. §. 8. Inst. de Publ. jud. Pœna vis privata est publicatio tertiæ partis bonorum. d. §. 8. & l. 1. ff. Ad Leg. Jul. de vi privata. Pœna vis publica est deportatio. d. §. 8. Inst. de Publ. jud. interdum ultimum supplicium. l. pen. ff. & l. 6. C. Ad Leg. Jul. de vi publ. Hodie pœna utriusque criminis est arbitraria, quæ pro ratione circumstantiarum ad mortem usque extendi potest: ut puta, si contra Magistratum plebs concitata, eique vis illata. Const. cr. Caroli V. art. 127. Carpz. in pr. cr. p. 1. q. 40.

Concussio est injectio terroris ad aliquid faciendum, vel non faciendum adhibita. Committitur non tantum à privatis, sed etiam & frequentius à Magistratibus, aliisque Officialibus prætextu officii & dignitatis aliquid extorquentibus à subdito, aut litigante. Punitur verò præter restitutionem rei ablatae extra ordinem pro arbitrio Judicis. l. 1. ff. de Concussione & ibi Interpp.

PARS II.

De Incendio, & Incendiariis.

SUMMARIA.

16. Incendii definitio. 17. Divisio. 18. Prohibitio. 19. Quinam dicantur incendiarii? 20. Nominæ ædium, quæ veniant? 21. 22. 23. 24. Incendium quando dolo, quando culpa, & quando casu contingat? 25. Quibus pœnis coercetur?

§. I.

Definitur incendium, quòd sit damnum igne datum. Dissentit Angelus in tr. de Maleficiis. V. incendiario.

§. II.

§. II.

17 *Dividitur* incendium in dolosum, quod dolo malo; culpofum, quod culpâ latâ, levi vel levissimâ; & casuale, quod casu fortuito subortum, aut excitatum est.

§. III.

18 *Causa efficiens* incendii duplex est: remota, & proxima.

Remota est jus partim naturale, partim humanum: utroque enim incendium aut prohibetur, aut vindicatur, & quidem dolosum Lege Corneliâ de sicariis. l. 1. ff. *Ad Leg. Cor. de sicar.* culpofum Lege Aquilia l. 27. §. 9. & l. 30. §. 2. ff. *Ad Leg. Aquil.*

19 *Proxima* sunt incendiarii. Appellantur autem hic incendiarii non tam illi, quorum culpâ incendium oritur, quàm illi, qui datâ operâ, & dolo malo ex odio, & vindicta ignem in aedes sive sacras, sive profanas injiciunt, vel qui ad hoc mandatam, auxilium, vel consilium scienter dederunt. c. 8. *causâ* 12. q. 2. c. 32. *causâ* 23. q. 8. c. 6. *de Injur.* Pirrhing h. t. n. 47.

§. IV.

20 *Materia*, seu *objectum* incendii sunt Ecclesiae, vel alia loca pia, item domus, praedia ac aedificia tam rustica, quàm urbana, aut segetes, & similia alia, quæ per ignem devastantur: nam appellatione aedium omnes species aedificii continentur. l. 9. *in fin.* ff. *de Incendio, ruinâ, &c.*

§. V.

21 *Forma* incendii spectatur in modo, quo contingit. Contingere autem solet vel dolo, vel culpâ, vel casu.

Dolo contingit, quando quis consulto, datâ operâ, sciens, prudensque vel ignem subjicit, vel studiosè non impedit, ut latius inimicitiarum, aut praedæ causâ serpere queat. l. 9. & l. ult. §. 1. ff. *de Incend. ruin. naufrag.* l. 28. §. 12. ff. *de Pen.*

22 *Culpâ* incendium accidit, quando ex im-

prudencia, & negligentia suboritur, arg. l. *facius*. 72. ff. *Pro socio.* idque interdum latâ, interdum levi, interdum etiam levissimâ culpâ. Incendii latâ culpâ suborti exempla sunt in l. *si fortuito*. 11. ff. *de Incend. ruin. naufrag.* l. 9. *si colonis.* l. 58. ff. *Locati.* l. 27. §. 9. & 11. ff. *Ad Leg. Aquil.* Incendii levi culpâ commissi exemplum extat in l. *qui occidit*. 30 §. 3. ff. *Eod.* Ex quo loco quoque exemplum incendii culpâ levissimâ exorti facile colligere est, ut etiam ex d. l. 27. §. 9. & 11.

Casu incendium contingit, quando vi quâdam majori fit, quæ prævideri, aut averti non potuit. l. 52. §. 3. ff. *Pro socio* l. 9. §. 3. l. 15. §. 2. & 3. ff. *Locati.* Qualia incendia esse solent, quæ divinitus fulmine, & nonnumquam radiis solaribus excitantur, quibus prata & sylvas integras penitus exustas constat.

De incendio, cujus auctor, & qualiter id excitatum sit, ignoratur, sæpè *dubitatur*, an culpâ vel casu subortum præsumi debeat? Aliqui hujusmodi incendium culpâ commissum esse, nequaquam volunt, & pro casuali, seu inculpato haberi autumant per l. *contractus*. 23. ff. *de R. J.* §. *item is*. 3. §. *si quolibet casu Inst.* Quibus modis *re contrah. oblig.* Quibus accedit, quod præsumptio militet pro patrefam, diligente & gnavo, donec contrarium doceatur. Ita Gail. 2. *observ.* 21. num. 2. & *observ.* 23. n. 4. cum citatis. Econtra alii asserunt, tale incendium esse culpatum, & quidem culpâ inhabitantium aedes illas, vel earum partem, ex quibus exstitit, evenisse præsumendum, donec absque sua culpa id fuisse subortum probent per l. 3. §. 1. ff. *de Offic. Praef. vigil.* l. 11. ff. *de Perc. & comm. rei vend.* Reverendiss. Michael Felder *Disp. de mod. contrah. & toll. oblig.* c. 2. th. 3. q. 7. Menoch. lib. 2. *de Arbitr. jud. casu* 390. n. 3. Jacob Pignatell. tom. 3. *consult.* 47. n. 6. Ego putarem non posse universim statui, incendium vel culpâ, vel casu evenisse, sed multum

hanc rem pendere à circumstantiis, quæ interdum suadebunt, ut præsumatur incendium culpofum; interdum, ut præsumatur inculpofum, seu cafuale.

§. VI.

- 24 *Finis*, qui ad malitiofum, seu dolofum incendium impellit, plerumque est vindicta, & aliquando prædæ cupiditas. Theodoric. in *Col. crim. cap. 7. aphor. 8. lit. C. n. 3.*

§. VII.

- 25 *Effectus* incendii sunt pœnæ, eæque diverfi generis.

Ob incendium *malitiofum*, seu *dolofum* jure *Canonico* incendiarius, ficut & is, qui confilium, vel auxilium præftitit, fublata, & incensa reftituere debet, tribusque annis pœnitere, & fi prius mortuus fuerit, fepulturâ Ecclefiafticâ privatur, quousque damnum refarciatur pro modo facultatum fuarum. *c. fi quis domum. de Injur. c. 31. & 32. caufâ 23. quæft. 8.* Præterea incendiarii excommunicari poffunt, imò incendiarii Ecclefiarum, loeorumve religioforum ipfo facto excommunicati funt per text, in *d. c. 31. & 32. & c. tua. nos. 19. & ibi DD. de Sentent. excom.* quæ quidem excommunicatio poft denuntiationem, & fententiam publicatam S. Pontifici refervata cenfetur, teftè Panorm. *ibid.* & Jacob. Pignatell. *d. confult. 47. n. 12.*

Jus Romanum civile, quod attinet, pœna incendii dolofi non erat uniformis. Si in civitate, vel oppido, feu pago à perfona vili excitatum fuit, combuftis ædibus vel frumenti acervo, igne fuit vindicatum; honeftiores autem capite plectebantur, vel deportatione in infulam. *l. 8. l. fin. §. 1. ff. de Incend. ruin. naufr. l. 28. §. 12. ff. de Pœnis.* In villa vero, feu extra civitatem fi incendium commiffum, ob *magnum* perfonæ viles pœnâ capitis, honeftiores deportatione; ob *parvum* illæ damnatione in metallum, hæ relegatione multabantur. *l. 1. pr. l. 10. ff. ad leg. Cornel. de*

ficar. d. l. fin. §. 1. ff. de Incend. ruin. naufr. l. 28. §. 12. ff. de Pœnis. Mynfing. 6. *obfero.* 88. n. 6. Jure *Germanico* Conftit. fcil. criminal. Caroli V. *art. 125.* incendiarii dolofi indiftinctè vivi comburendi funt.

Pœna incendii *culpato* alia eft *latâ*, alia *levi*, alia *leviffimâ* culpâ admiſſi. Incendii *latâ* culpâ à perfona vili commiſſi fecundùm Jacob. de Arena eft pœna mortis; fi vero ab honefta perfona excitatum fit, aliqua pœna corporalis. A quo merito divortium facit Baldus in *l. 11. num. 4. C. de his, qui accuf. non poſſ. contendens*, ne vili quidem perfonæ ob incendium *latâ* culpâ commiſſum pœnam mortis infligendam eſſe, arg. *l. 7. ff. ad leg. Cornel. de ſc.* ſed aliâ aliquâ pœnâ corporali, vel deportatione, aut relegatione juxta arbitrium Judicis, arg. *l. 1. §. 1. ff. de Effraкторib.* Ob incendium *levi* & multo magis *leviffimâ* culpâ ſubortum civilis ex Lege Aquilia, & non criminalis perſecutio eſt, neque incendiarius in plus obligatur, quàm ad relarciendum damnum per *l. 9. ff. de Incend. ruin. naufr. & l. 28. §. 12. ff. de Pœn.* Cynus in *d. l. 11. C. de his, qui accuf. non poſſ.*

Incendii *inculpato*, ſeu *caſualis*, ficut nulla culpa, ita nulla quoque pœna, aut obligatio reſtitutionis eſt. *l. fi fortuito. 11. ff. de Incend. Ruin.* Niſi culpa cafum fortuitum præceſſerit. Marian. Socin. in *c. 6. n. 13. de Injurii.*

PARS III.

De Sacrilegio, & Violatoribus Eccleſiarum.

SUMMARIUM.

26. *Sacrilegii definitio nominalis.* 27. *realis.* 28. *Prohibitio, & differentia utriusque Juris.* 29. *Qui dicantur violatores Eccleſiarum?* 30. *In quibus rebus?* 31. *Quomodo?* 32. *Et cur admittatur ſacrilegium?* 33. 34. *Quæ ſint pœnæ ſacrilegii?*

§. I.

26 **Sacrilegium** dicitur quasi rei sacra Legium, id est, furtum: cum sublegere nil aliud sit, quam furari. Decian. lib. 6. c. 14. n. 9.

§. II.

27 **Definitur** Sacrilegium, quod sit furtum, quo res sacra è loco sive sacro sive profano, vel res profana è loco sacro surripitur. c. 21. §. sacrilegium. in fin. causâ 17. q. 4.

§. III.

28 **Causa efficiens** sacrilegii est vel remota, vel proxima.

Remota est jus Divinum æquè, ac Humanum: nam sacrilegium & naturâ probrosum est, arg. l. 42. ff. de Verb. signif. & jure tam Civili, quam Canonico punibile; eo tamen discrimine, quod jure Civili ad sacrilegium requiratur, ut res sacra è loco sacro auferatur, ica ut si res sacra è loco non sacro, vel res profana è loco sacro auferatur, sacrilegium non censetur. l. 5. l. 9. §. I. ff. ad leg. Ful. pecul. Secus ac jure Canonico juxta d. c. 21. causâ 17. q. 4. Cui congruit *Constitutio criminis*. Caroli V. art. 171.

29 **Proxima** sunt fures sacrilegi, qui rem sacram, aut non sacram in loco sacro contrectant. Hi salutantur *violatores Ecclesiarum*; quo tamen nomine propriè loquendo illi solum fures sacrilegi veniunt, qui Ecclesias, vel alia loca religiosa, & pia violentè effringunt, eaque spoliant. Pirrhing. h. tit. num. 54.

§. IV.

30 **Materia**, seu *objectum* sacrilegii est res, tum sacra, tum etiam profana. *Res sacra*, id est, Divinis usibus consecrata, atque ita à profanis usibus exempta, v. g. monstrantia, calix, patena, & hujusmodi. *Constit. crim. Caroli V. art. 172.* *Res profana*, si in ædem sacram deposita surrepta fuerit: quia hujusmodi furtum ex natura rei infert injuriam, ac irreverentiam loco sacro, ac subinde sacrilegium est, &

suffurantes in Ecclesia crumenas fures sacrilegi Armilla, Sylvester, Navarr. & alii, quos refert, & sequitur Jacob. Pignatell. rom. 4. consult. III. n. I. & 2.

§. V.

Formam sacrilegii constituit contrectatio; rei sacrae, aut rei profanae in loco sacro facta; utpote per quam sacrilegium est, quod est, & ab aliis quibusvis furti speciebus discernitur, quæ quascunque res alias mobiles contrectando committuntur, ut *tit. seq. dicemus.*

§. VI.

Finis, qui sacrilegium ad tam immane scelus excitat, est illa, quæ nil non mortalia cogit pectora, auri scilicet sacra fames.

§. VII.

Effectus Sacrilegii est ejusdem poena, quam aliam jus Canonicum, aliam jus Civile dicitur.

De Fure Canonico sacrilegi, qui cum effractione spoliant Ecclesias, ipso jure sunt excommunicati, eaque excommunicatio post denuntiationem à Judice Ecclesiastico factam Sedi Apostolicæ reservata est. c. 107. causâ 11. q. 3. c. conquesti. 22. & ibi Gloss. & Panorm. de Sent. excommun. Alii, qui citra effractionem, & violentam invasionem res ex Ecclesia auferunt, ipso facto excommunicationem non incurrunt, sed sunt excommunicandi per c. ult. de Furt. & c. 16. de For. compet. Barb. & alii DD. in d. c. conquesti.

Fure Civili olim sacrilegi, vel ad bestias condemnabantur, vel vivi exurebantur, vel furtis suspendebantur, vel pro diversitate circumstantiarum poenâ perpetui exilii, aliave arbitriâ puniebantur. l. 4. §. 2. l. 6. l. 9. pr. l. 10. in fin. ff. ad leg. Ful. pecul. Jure Carolino si quis vas, in quo asservatur SS. Eucharistia, abstulerit, vivus comburitur. art. 172. Sin vasa alia subduxerit, vel ædem sacram, aut sacrarium, vel capsam, seu stipem elemo-

elemosynariam effregerit furandi animo, juxta consilium Prudentum poenâ corporali, vel capitali afficitur. *d. art. 172. & 173.* ac ibi Christoph. Blumlach. Clafenius, & alii.

reperit interficere? De nocturno siquidem affirmatur in l. 4. §. 1. ff. *Ad Leg. Aquil.* si scilicet sine vitæ periculo ei parci nequeat. l. 9. ff. *Ad Leg. Cornel. de Sicar.* De diurno autem id ipsum negatur, nisi telo se defendat. *d. l. 4. & c. 3. de Homicidio.*

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIA.

1. a. Furtum quid nominis? 3. Quid rei? 4. Usq. 10. Quotplex? 11. Quo jure prohibeatur? 12. An sit licitum in extrema necessitate? 13. 14. 15. Quinam furti teneantur? 16. Usque 19. In quibus rebus? 20. 21. 22. Quo modo? 23. Quo sine furtum admittatur? 24. 25. 26. Quibus remediis furtum coercetur? 27. Et seqq. Quid sit Plagium, abigeatus, crimen peculatus, de residuis, &c.?

§. I.

- 1 **F**urtum dicitur vel à *furvo*, id est, nigro, quòd clam, & plerumque noctu fiat, vel à *fraude*, vel à *ferendo*, vel à verbo græco *phoras*, quod auferre significat. §. 2. *Instit. de Oblig. qua ex del.*

§. II.

- 2 Sumitur vel latè, sive ita, ut etiam rapinam, sacrilegium, peculatum, abigeatum, effractionem, expilationem, &c. completatur; vel strictè, sive ita, ut delictum quoddam speciale privatum designet, prout hic accipitur, &

§. III.

- 3 **D**efinitur furtum, quòd sit *contrectatio rei fraudulosa, incri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve.* Text. in l. 1. §. *fin. ff. h. t.*

§. IV.

- 4 **D**ividitur furtum, multifariâ, præcipuè à tempore, à re, & à modo.

A tempore furtum aliud est diurnum, aliud nocturnum. Illud interdii, hoc noctu patrat. Atque hæc divisio eò spectat, ut intelligatur, liceatne furem in adibus, & locò delicti

A re furtum dividitur I. in magnum, & parvum. Magnum, ein grosser Diebstal dicitur, quod quinque solidos, fünf Gulden id est, quinque aureos Hungaricos, seu decem thaleros adæquat, vel excedit. Parvum, ein geringer Diebstal / appellatur, quod dictam summam neque egreditur, neque attingit. *Const. crim. Caroli V. art. 157. & 160. & ibi.* Interpp. An autem furtum excedat quinque solidos, id non ex eo, quod forsitan ex re furtiva ad furem pervenit, wie hoch er es ohngefehr verkauffet / est æstimandum, sed ex vero valore ipsius rei contrectatæ per *d. Constit. crim. art. 160.* ibi: und in solchen Fällen muß man ansehen den Werth des Diebstals: & paulò post: und wie schädlich der Diebstal dem Beschädigten sein mag. Confer. Carpzov. in *Pr. cr. q. 78. n. 51.*

II. A re furtum dividi potest in furtum rei, 6 furtum usus, & furtum possessionis per *d. l. 1. §. fin. ff. h. t.* Furtum rei committitur, cum res aliqua mobilis aliena domino invito auferatur. Furtum usus est, cum quis re alienâ utitur aliter, quàm uti deberet. §. *furtum. 6. Instit. de Oblig. qua ex del.* uti si creditor, vel depositarius re oppignoratâ, aut depositâ contra voluntatem domini utatur. *Furtum possessionis* est, cum ipse dominus alium, cui rei suæ possessio jure competeat, possessione ad illum pertinente privat; ut si debitor creditori invito pignus ante solutionem debiti occultè auferat. §. *aliquando Instit. Eod.* Verùm hæc duo genera furtorum criminaliter puniri non solent, & nomine furti communiter primum genus intelligitur.

A mo.

7 A modo dividitur furtum I. in manifestum, & non manifestum. Manifestum, ein offentlicher Diebstal est, quando fur cum re furtiva ab aliquo sive domino, sive tertio deprehenditur vel in ipso actu furandi, vel in loco admissi delicti, vel saltem antequam eò pervenerit, quò furtum perferre destinavit. Contra non manifestum, ein heimlicher Diebstal est, quando fur non ita deprehenditur. §. 3. *Instit. de Oblig. qua ex del. l. 3. 4. 5. & 7. ff. h. tit. Constit. crim. Caroli V. art. 157.*

8 II. A modo dividitur furtum in simplex, & violentum, seu periculosum. Simplex furtum illud est, quod nudo furandi actu absolvitur citra concurrentiam alterius alicujus delicti. Germanicè, ein gemein / schlechter Diebstal. Violentum, quod cum scalarum adhibitione, aut ædium violentà effractione, qualis non est, quæ clavi adulterinâ, mit dem Dietrich / seu conscensione per scalam contingit, ut notat Carpz. in *Pr. cr. q. 79. n. 40. & seqq.* vel cum telo & armis factum est. Germanicè ein gefiiffener / gefährlicher Diebstal mit gewaltsamen Einbrechen. *Constit. crim. Caroli V. art. 159.*

9 III. A modo dividitur furtum in primum, & reiteratum, & hoc iterum in primum, secundum, tertium. *Const. Carol. art. 158. & seqq.* requiritur tamen ad furtum reiteratum, ut non solum in rebus diversis, sed etiam distincto tempore sit commissum. Jul. Clar. §. sent. §. furtum. n. 14. Menoch. 2. de Arbit. jud. cas. 295. num. 20. Clariss. D. D. Gletle in *Jurispr. terrib. tom. 1. p. 2. cap. 1. §. 2. num. 5.*

10 Addunt alii divisionem furti in domesticū, & extraneum. Domesticum vocant, quod fit à personis domesticis, & propinquis, puta ab uxore, liberis, servis, &c. quo de agitur in *Const. cr. art. 165. & 170.* Extraneum est, quod à quolibet peregrino, qui ad

ad familiam domini non pertinet, admittitur.

§ V.

Causa efficiens furti alia est remota, alia proxima.

Remota est jus naturæ, quo furtum admittere prohibitum est. §. 1. Inst. de Oblig. qua ex del. l. 1. §. 3. ff. h. t. l. 42. ff. de V. S. Nec obstat, quòd jure naturæ omnia sint communia, nec ab initio fuerit meum, ac tuum: siquidem jus naturæ non tantum versatur circa ea, quæ ab initio introducta, sed etiam, quæ postea humanâ voluntate sunt constituta, prout est distinctio dominiorum: & diversa utique sunt, actum omni tempore esse prohibitum, & omni tempore committi posse: sic namque tempore, quo Adam solus cum Eva erat, adulterium committi non poterat, juri tamen naturali erat contrarium. Confer. Clariss. D. D. Gletle d. c. 1. §. 1. num. 3.

Porro illud in confesso est, imminente extremâ necessitate famis, aut egestatis omnem cessare furti prohibitionem, furtumque permissum esse per c. discipulos. 26. dist. 5. de Consecr. quia in tali casu usus alienarum rerum jure naturæ communicatur, & cum vitæ conservationem rectæ rationis dictamen injungat, haud dubiè media ad illam necessaria non respuit. Utrum verò si postea surripiens ad pinguiorem fortunam venerit, ad restitutionem, aut compensationem rei ablata teneatur? sub lite est. Affirmat Zoëf. h. t. n. 17. eò quòd res ablata non tam donata, quam potius credendi animo censeatur esse data, arg. l. 21. pr. ff. de Probat. Negat probabiliter Barbola in c. 3. n. 3. h. t. eò quòd non obligetur ratione rei acceptæ, ut quæ supponitur non extare; nec ratione injustæ acceptionis, cum non injustè consumpserit; nec ratione contractûs, vel quasi contractûs, consequenter ex nullo

capite. Interim quoddictum est de necessitate extrema, ad aliam etiam gravem necessitatem non est extendendum per *d. cap. 3. h. t.* ubi tali casu furantibus imponitur pœnitentia, nisi reddiderint. Accedit, quòd oppositam sententiam damnaverit, ac prohibuerit Innocentius XI. *proposit. 36.*

13 *Causa efficiens proxima furti sunt non tantum illi, qui per se ipsos furantur, & etiam qui opem, consilium, vel auctoritatem accommodant. §. interdum. 11. Inst. de Oblig. qua ex del.* item qui furti conscii cum fure de re ablata participant, illam scienter recipiunt, aut etiam Domino quærenti non indicant. *c. qui cum fure. 4. h. t. §. 4. in fin. Inst. de Oblig. qua ex del.* Quòd pertinet vulgatum illud: *Der Hähler ist so gut / als der Stehler.* Hodie tamen quantum ad pœnam criminalem mitius agitur cum receptatoribus rerum furtivarum, quam cum ipsis furibus, & nisi aliquid auxilii præstiterint, solum arbitrariè puniri solent. Carpz. in *Pr. crim. q. 87. n. 51.* Planè furis occulti nomen etiam à sciente pro-palari non debet, nisi legitimè à Judice interrogetur. Panorm. in *d. c. 4. n. 6.*

14 De eo non dubitamus, quin, si liberi Parentibus aliquid subtrahunt, revera, & inspe-cta naturali veritate furtum committant, §. 1. *Instit. de Oblig. qua ex del.* remque subtractam furti vitiò contaminent, ita ut propterea ad usucapiendum reddatur inepta. §. 12. *Instit. Eod. §. 8. Instit. de Usucapionib.* Verumtamen quia Parentes & liberi pro una eadèmq; persona habentur. *l. 11. C. de Impub. & aliis substit.* atque dum liberorum, parentum quoque fama periclitatur, ita hos inter actio furti non datur. *d. §. 12. Instit. de Oblig. qua ex del. l. 16. ff. h. tit.* sed concessio sibi potestatis jure hanc liberorum proterviam coërcere possunt. *l. 17. pr. ff. Eod.* Aded ut nec Judici ex officio inquirere liceat, & graviore pœna fures domesticos af-

ficere permillum sit, esto Parentes hoc liberorum delictum vindicare negligant. *l. 11. §. 1. ff. de Pœnis. & ibi Brunne-man. Carpz. in Pr. cr. p. 2. q. 82. n. 39.*

Quod de liberis, idem de uxore statuen- dum: nam si constante matrimonio res mariti amoverit, vel econtra, non furti conveni- tur actione, sed rerum amotarum: ob hono- rem enim matrimonii tam turpem, & atro- cem actionem dare in personas ita sibi con- junctas lex erubuit. *l. 22. §. 4. C. h. tit. l. 2. ff. Rerum amot.* & in his quoque pœnam furti ordinariam locum non habere, benignius, & humanius est. Wefenb. in *Parat. ad h. t. n. 8.*

§. VI.

Materiam, seu objectum furti ponit res fur- to obnoxia; quæ ut talis sit, debet esse aliena, mobilis, & ab alio possessa.

Aliena: hoc est, ad alterum jure aliquo spectans, quocunque tandem sive domini pleni, directi, vel utilitis tantum: sive quoad solum usum, vel detentionem legitimam: non enim tantum, qui vero domino aufert rem propriam, sed etiam qui usurarium, commodatarium, conductorem, aut depositarium in- vitum privat usu, vel possessione rei sibi concessæ, furtum committere judicatur. §. 15. & seqq. *Instit. de Oblig. qua ex del. l. 10. 11. & 12. ff. h. t.* Quin & ipse Dominus directus, si rem suam surripiat ei, qui jus illà utendi, fru- endi, vel detinendi habet, ut in commodato, locato, pignore, deposito, furtum committit, sicut & commodatarius, conductor, deposita- rius pignus obtinens, si contra rationem con- ventionis sine expresso vel præsumpto con- sensu domini ejusmodi re utantur, quasi fur- tum committunt. §. 6. & 10. *Instit. de Oblig. qua ex del. l. 16. ff. de Condiç. furt.*

Mobilis: explosa enim est sententia ex illi- mantium, etiam fundi, locive furtum fieri. §. 3. *Instit. de Usucap. l. 25. pr. ff. h. t.* tamen enim res hujusmodi immobiles tangi possunt, non

non tamen possunt de loco in locum moveri, consequenter nec furto surripi.

18 *Et ab alio possessa*; siquidem regulariter per quodlibet furtum possessio interrumpi debet, & ubi non est possessor, ibi nec furto locus est. Unde qui ex hæreditate jacente aliquid sublegit, furti non tenetur, ex quo nullus possessor adfuit. l. 1. §. 15. ff. Si is, qui testam. lib. esse juss. sed hic in peculiare crimen incidit, nimirum expilatæ hæreditatis. t. 1. ff. & C. de Expilat. hered. Id buod limitatur in rebus levandæ navis causâ in tempestate ejectis: hæ namque, licet non possideantur. l. 3. §. 13. ff. de acquir. vel amitt. possess. at tamen, si quis eas in mari repertas, aut fluctibus expulsas lucrandi animo abstulerit, furti reus est. §. fin. Instit. de Rer. divis.

19 *Scrupulo non caret*: an furtum fiat auferendo rem minimam? Affirmo per §. 16. Instit. Eod. quoniam qualitas delicti, non quantitas rei consideranda venit. Interim ex certa Theologorum sententia à gravi peccato furti excusat levitas materiæ. Quænam autem materia sit levis, vel gravis? dissident. Plerique volunt attendendum esse ad conditionem illius, cui res ablata est, atque idè respectu divitis majorem quantitatem requirunt, quàm pauperis, eò quòd pauperi auferendo decem, vel viginti crucigeros facilè plus damni inferatur, quàm diviti auferendo totidem florenos. Communiter tamen respectu hominum mediocri fortunæ tres floreni pro magna quantitate furti reputantur. Ego hanc disputationem Theologis commendo, & Tu præ aliis consule Clariss. P. Paul. Metzger. in Theol. Schol. tr. 12. disput. 40. art. 1. §. 2. per tot.

§. VII.

20 *Forma furti consistit in fraudulosa contrectatione rei alienæ invito Domino, luci causâ factâ.*

Dicitur I. *in fraudulosa*, hoc est, dolo fa-

cta: etenim furtum sine dolo, & sine affectu furandi haud committitur. §. 7. Instit. de Oblig. qua ex del. quia animus demum, atque propositum malevolum distinguit delicta, malitiàmque tribuit actionibus, ut sic, qui bona fide, ac sine fraude rem contrectavit existimans, dominum consensurum, extra crimen videatur. l. 46. §. 7. ff. h. tit. Si modò probabiles hujus opinionis causæ suffragentur, ut puta singularis amicitia, vel familiaritas; alioquin soli contrectantis assertioni vix creditur, Brunneman. ad. d. §. 7. Instit. de Oblig. qua ex delict. Ex. 23. n. 2.

Dicitur II. *contrectatione rei alienæ*: Quæ locutio designat corporalem rei apprehensionem, sive motionem de loco in locum, sine qua furtum non intelligitur. Sic igitur fur non est, qui conclave furtum faciendi causâ intravit. l. 1. §. 7. ff. h. tit. aut qui rem commodatam, vel penes se depositam inficiatur, nisi etiam locò eandem moverit animo interceptendi. d. l. 1. §. 2. & l. 67. pr. ff. Eod. sicut nec ille, qui tantum effregit conclavia, aut arces, nihil tamen adhuc tum abstulit. l. 22. ff. Eod.

Dicitur III. *invito domino*; adde, vel *justo rei detentore*: enim verò, qui domino sciente, seriò volenterem ejus contrectat, furtum fecisse dici non potest, ut nec ille, qui putat, se invito domino rem contrectare, cum eo volente fecit. §. 8. Instit. de Oblig. qua ex delict. l. 48. §. 2. ff. h. tit. Nisi fortè dominus idè sciens patiatur fieri contrectationem, ut in ipso facto furem deprehendat, veluti in casu d. §. 8. & l. si quis. C. h. t.

Dicitur IV. *luci causâ factâ*: nam

§. VIII.

Finis furti lucrum est: qui alio fine rem alterius contrectat, non facit furtum, sed injuriam, si facit contumeliæ causâ: damnnum, si nocendi animo. l. 39. l. 53. ff. h. tit. l. 41. §. 1. ff. ad leg. Aquil.

Q 2

§. IX.

§. IX.

24. *Effectus furti cernitur in remediis juris, quæ vel sunt rei persecutoria, vel pœnalia.*

Remedia rei persecutoria duo suppetunt: nempe rei vindicatio, & conditio furtiva.

Rei vindicatio competit Domino ad rei furtivæ restitutionem non solum adversus ipsum furem, sed etiam contra quemcunque ejus possessorem. §. 1. Inst. de Actionib. l. 36. ff. de Rei vindic. sive bonâ sive mala fide, sive iusto, sive injusto, sive nullo titulo rem possideat. l. 2. & 5. C. h. t. ita quidem, ut cogatur domino rem restituere etiam non refuso pretio. d. l. 2. & ibi Sichard. n. 1. Covar. in c. peccatum. p. 3. n. 8. de R. F. in 6. idemque procedit, etsi in loco publico, veluti in mercatu, & nundinis publicis rem emerit. Menoch. de Presumpt. lib. 5. presump. 29. n. 22. Quin etiam si protestatus sit, se rem emere, ut domino refuso pretio restitueret. d. l. 2. C. h. t. Clar. 5. sent. §. furtum. n. 26. Nisi fortasse cum protestatione alia concurrat bonæ fidei conjectura. Menoch. ubi supra n. 17. aut nisi modico pretio rem emat ex animo, ut Domino restituat, quod alioquin eam vix recepturus sit, arg. c. 5. causâ 14. q. 5. Cov. l. cit. n. 5.

Conditio furtiva, quæ rei furtivæ restitutionem, si extet, vel æstimationem, si non extet, omnique interesse petimus. l. 3. l. 8. ff. de Condit. furtiva. similiter soli Domino datur. l. 1. ff. Eod. l. 14. §. 16. ff. h. t. Et datur tum adversus ipsum furem, & si plures eandem rem contrectaverint, adversus singulos in solidum, sic tamen, ut solutione unius reliqui liberentur. l. 1. C. de Condit. furt. tum adversus quoscunque hæredes furis, non modò in id, quod ad eos ex delicto defuncti pervenit, sed in solidum. l. 9. ff. Eod. Clarif. D. D. Gletle in Jurispr. terrib. tom. 1. p. 2. c. 1. §. 7. n. 13. & seqq. Quod adeò verum, ut licet fur ultimo supplicio affectus sit, hæredes ta-

men ad rerum ablatarum restitutionem, aut æstimationem actione hæc conveniri possint per Const. crim. Caroli V. art. 51. 107. & 213. Carpz. p. 2. dec. 190. n. 4. Georg. Adam. Struv. in Observ. crim. cap. 14. observat. 10.

Remedia pœnalia sunt actio furti, & accusatio criminalis.

Actio furti duplex est: furti nempe manifesti, & non manifesti: Illa in quadruplum, hæc in duplum competit. §. 18. Inst. de Act. §. 5. Inst. de Oblig. quæ ex del. Utraque meram pœnam continet. §. fin. Inst. Eod. Utraque illi soli competit, cujus ex honesta causa interest, rem salvam esse, & furtum factum non fuisse. l. 11. l. 12. l. 48. §. 4. l. 76. ff. h. t. §. furti autem. 13. & seqq. Inst. de Oblig. quæ ex del. Interesse autem hoc loco intelligitur ejus solum, qui ob eam rem, quod culpâ ejus perierit, à Domino conveniri potest ad restitutionem, vel æstimationem, ut commodatarius, conductor, depositarius &c. l. 14. §. 9. l. 49. ff. h. t. Utraque contra furem, & non contra hæredes ejus datur, nisi fortè lis cum defuncto fuerit contestata. §. 1. in fin. Inst. de Perpet. & temp. act. l. 139. & 164. ff. de Reg. Fur.

Accusatio criminalis tendit ad vindictam publicam: videlicet Jure Romano ad pœnam arbitrariam. l. fin. ff. de Furtis. Jure Carolino autem certis casibus ad pœnam capitis, ac suspendii: enim verò furtum non manifestum, primum, simplex & parvum punitur pœnâ dupli, si fur solvendo sit; si non, pœnâ carceris, jubeturque rem ablatam restituere cum urphenda. art. 157. Ob Manifestum, simplex, primum, & parvum, si fur vilis conditionis sit, ad numellas virgis cæditur, & relegatur, factâ prius restitutione rei ablatæ, aut solutione æstimationis; quòd si autem fur sit honestæ conditionis, & spes non vana emendationis, pœna est quadrupli, vel si solvendo

non sit, pœna carceris temporalls. *art. 158.* Furtum *simplex primum*, & magnum arbitrio Judicis coercendum relinquatur. *art. 160.* Furtum *secundum* aliter multatur, si utriusque summa sit infra quinque solidos, aliter, si eosdem excedat: illius pœna est pro numellis positio, relegatio, vel confinatio; hujus pœna est arbitraria. *art. 161.* Tertium furtum etiam *simplex* capitale est, & mas quidem laqueo, foemina suffocatione in aquis, vel alia quadam simili mortis pœnâ perimitur. *a. 162.* Denique furtum *violentum*, seu, ut alii vocant, *periculosum* sive *parvum*, sive *magnum*, sive *primum*, sive *iteratum*, sive *manifestum*, sive *non manifestum*, plectitur pœna capitali, vel si circumstantiæ aliud suadeant, non capitali. *art. 159.* & *ibi* Christoph. Blumlach. Clafenius & alii.

26 Caterum in foro Canonico Clerici ob furtum deponuntur. *e. presbyter. 12. dist. 81* in laicos fertur excommunicatio, non solum in furem, vel alium injustè detinentem rem furtivam, sed etiam in scientem, & non indicantem furem, ut cum Panorm. tenent communiter DD. in *c. qui cum furo. 4. h. t.* Atque eum in finem ab Episcopis, vel eorum Vicariis ad instantiam partis læsæ concedi possunt monitionæ literæ generales sub excommunicatione contra eos, qui rem alienam vel injustè detinent, vel ab alio detentam scientes non revelant, ita ut si intra certum tempus in iis præfixum non restituant, vel indicent, ipsi etiam factò excommunicationem incurrant. Hæ excommunicationes dicuntur fieri *in finem revelationis*, cavètque de iis specialiter Trident. *sess. 25. de Reform. c. 3.* ne ab alio prorsus, quam ab Episcopo, vel (ut Declarationes Cardinalium *ibidem* habent) ejus Vicariis decernantur, ut fiant monitionibus præmissis, & ex re non vulgari deperdita, ac non nisi causâ diligenter cognitâ, nec ex auctoritate Magistratûs sæcularis. Confer

P. Engl. *ad tit. de Sent. excomm. n. 22. & 2. seqq.*

§. X.

Affinia furto sunt plagium, abigeatus, crimen peculatus, de Residuis, expilata hereditatis, sepulchri violatio, & termini amotio.

Plagium est crimen publicum, quod committitur vel alienum servum dolosè supprimendo, vel liberum hominem donando. *l. 3. 4. & pen. ff. Ad leg. Fab. de Plag.* Pœna plagii olim erat pecuniaria. *l. ult. ff. Eod.* Jure novum interdum est pœna capitalis. *c. 1. h. t. l. 7. & fin. C. Ad leg. Fab. de Plag.* interdum mitior, puta metalli, vel exilii. *§. 10. Inst. de Publ. jud. Carpz. in Pr. cr. q. 83. n. 90. & seqq.*

Abigeatus est crimen extraordinarium, quod committitur, cum quis dolò malò de grege, armento, ex stabulo, aut pascuis equum, aut bovem saltem unum, vel oves decem, aut porcos quinque vel quatuor, &c. subtrahit, & quodammodo deprædat, vel abigendi studium quasi artem exercet. *l. fin. ff. de Abigeis.* Pœna abigeatûs jure communi varia est, & modò damnatio ad metallum, modò relegatio, modò condemnatio ad bestias. *l. 1. & 2. ff. Eod.* Hodie solet puniri ut furtum juxta ea, quæ *ibid.* notant DD. communiter.

Crimen peculatus est crimen publicum, quo pecunia, resve publica ab eo, cujus fidei, & periculo non est commissa, surripitur. *§. 9. Inst. de Publ. jud. l. 1. l. 4. pr. ff. Ad leg. Jul. pecul.* Pœna peculatus jure Civili, vel est pecuniaria, nempe quadruplum. *l. 6. in fin. & l. pen. ff. Eod.* vel alia: & quidem in personis privatis deportatio. *d. §. 9. Inst. de Publ. jud.* in publicis ultimum supplicium. *l. un. C. de Crimine peculat.* Hodie pro modo admissi accommodari poterit pœna furti.

Crimen de residuis est delictum publicum, quo pecunia publica ad certum usum publicum

cum destinata ab eo, cujus fidei, & periculo commissa est, retinetur, vel in usum proprium convertitur. *l. 2. l. 4. §. 3. ff. ad leg. Ful. pecul.* Poena hujus criminis præter infamiam, quæ in omnibus publicis judiciis damnatum sequitur per *l. 7. ff. de Publ. judic.* est restitutio rei ablatae cum tertia ejus parte, ut ad eum qui v. g. 300. imperiales abstulit, 400. restituere necessum habeat. *l. 4. §. 5. ff. ad leg. Ful.* Hodie hujus criminis rei extra ordinem puniuntur, ut *ibid.* advertit Echolt.

31 *Crimen expilatae hereditatis* committit, qui ante hereditatem aditam, vel etiam post aditam, sed necdum possessam rem hereditariam mobilem furripit: talis enim, quia nullius est possessio, furtum non facit. *d. 70. ff. h. tit.* Poena hujus criminis arbitraria est, & intelligenda pro circumstantiis personarum. *l. 1. §. 3. ff. Expil. hered.* Carpz. in *Pr. cr. p. 2. q. 83. n. 83.* ubi asserit, personas extraneas fustigatione, consanguineas non ultra relegationem puniri posse; nunquam verò putem ultimum supplicium in hoc delicto locum habere.

32 *Sepulchri violatio* accidit, si quis sepulchra non solum violat, sed & marmora, & alia monumenta aufert, sepulcorum cadavera effodit, vel etiam morte punitorum spoliat. *l. 2. §. 3. ff. de Sepulch. viol.* Poena hujus criminis extraordinarii præter infamiam est arbitraria, & quandoque capitalis, præsertim si monumenta violentur, & sacrilegium perpetretur. *l. 1. 3. 7. §. fin. ff. §. l. 4. C. Eod.*

33 *Amotio termini* fit, quando quis dolò malo terminos, seu lapides finales die Gränz Stein/ und Gränz Zeichen eruit, aufert, vel ut solum noceat alteri, vel ut vicino fundo quid detrahat, & suo adjiciat. Poena hujus criminis est vel pecuniaria 50. aureorum. *l. fin. ff. Termino moto.* vel relegatio, & fustiga-

tio in eo, qui terminorum, & jurium occupandorum gratiâ fines movet. *l. 2. ff. Eod.* Ad capitis verò poenam in hoc crimine non perveniri, testis est Carpz. *d. q. 83. n. 70.*

TITULUS XIX. De Usuris.

SUMMARIA.

1. 2. *Usura definitio nominis.* 3. *Definitio realis.* 4. 5. *Divisio.* 6. *Quo jure prohibeatur?* 7. *Usurarum quinam?*
8. *Quanam res in usuram veniant?* 9. 10. 11. *An in solo mutuo, & in quibus aliis contractibus usura contingat?* 12. *usque 15. Ex quibus causis liceat aliquid accipere ultra sortem?*
16. *Finis usura quis?* 17. *Qua usurarum poena?*

§. I.

Usurâ ab usu nomen habet: quia propter usum pecuniæ præstantur juxta *l. 60. pr. ff. Pro socio. l. 7. §. 9. ff. de Administr. & peric. tut.* Aliàs & fœnus vocitari solet à fœtu, seu fœtura quadam pecuniæ parientis, atque incrementis. *Desselius h. t. erotem. 1.*

§. II.

Sumitur dupliciter: I. Materialiter, seu pro re, quæ in usuram venit, & sic est quædam accessio ad sortem mutuatam, ac debitum principale. II. Formaliter, seu pro actu, conventionione, ac contractu usurario. Et sic

§. III.

Definitur usura, quòd sit actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi luerum aliquod temporale ultra sortem ex vi, & causa mutui principaliter. *Covarr. 2. Var. resol. c. 1. n. 2. §. usura.*

§. IV.

Dividitur usura I. in mentalem, & conventionalem. Mentalis est, quando mutuans citra ullam conventionem ea intentione dat mu-

mutuum, ut ultra fortem, sive id, quod dat, aliquid recipiat, alias non daturus. *c. consuluir. h. t.* Conventionalis, seu realis, quando quis pecuniam mutuam credit cum pacto expresso, vel tacito capiendi aliquid ultra fortem. *cap. ult. causâ 14. q. 3.*

II. Usura *dividi* solet in punitoriam, compensatoriam, & lucratoriam. Punitoria est, quæ solvitur non propter lucrum petentium, sed propter moram solventium. *l. 17. §. 3. ff. h. t.* Compensatoria, quæ exigitur ad compensandum lucrum cessans, vel damnum emergens. *l. si commissâ. 13. ff. Rem ratam haberi.* Dicitur autem lucrum cessans, quando creditor ex eo, quod mutuaverit, amisit occasionem lucrandi suâ pecuniâ, qua volebat vel domum, vel agrum, vel censum emere, aut aliud lucrum negotiando quærere; damnum emergens, quando creditor ex eo, quod mutuavit, damnum aliquod in rebus suis passus est, ut puta ruinam ædium. *P. Engl. h. t. n. 4.* Lucratoria quæ sola propriè usura indigitatur, & hujus loci est, merum lucrum continet, ut quando præcisè ratione mutuacionis auctarium ultra fortem capitur.

§. V.

6 *Causa efficiens* usuræ alia est remota, alia proxima.

Remota est jus: & illud tum naturale, tum Divinum, tum Humanum, tam Canonicum, quam Civile: quippe jus omne usuram, intellige lucratoriam, averfatur, & prohibet. *Naturale*: quia usurarius ex pecunia mutuo data, quæ ex natura sua est res sterilis, & ejus dominium in mutuarium translaturum est, fructum petit, & ultra id, quod dedit, aliquid amplius sine omni causa extorquet cum injusto damno proximi ex necessitate mutuum exigentis. *Barb. ad c. 2. h. t. n. 2. Divinum Veteris & Novæ Legis. Exod. 22. §. 25. Levit. 25. §. 36. & 37. Deuter. 23. §. 19. Ezech. 18. §. 8. & 9. item Luca 6. §. 35. ubi*

Salvator præcepit; *mutuum date, nihil inde sperantes.* Adde *c. 3. & 4. h. t.* ubi adstruitur, utriusque Testamenti paginam usuras detestari. *Jus Canonicum per tot. dist. 47. & causam 14. q. 4. item t. t. X. & in 6. h. tit. Clem. un. Eod.* ita quidem, ut nec ob piam causam, ac redemptionem captivorum usuras admittat. *c. 4. h. t.* ut nec juramento de non repetendis usuris à debitore præstito confirmari possint. *cap. 13. h. t.* ut nec consuetudines, ac statuta, quæ permittunt usuras in uno solùm nummo subsistant. *d. Clem. un.* Denique *Jus Civile*: etenim usuras nec jure Civili Romano permissas fuisse, nisi ob id, quod justitiæ æquitate creditoris interesset, sustinent plures apud Jacob. Pignatell. *tom. 4. consul. 75. n. 19.* certissimum verò est, eas reprobatas esse per constitutiones Imperii de *usurariis contractibus* in Comitibus Augustanis Anno 1500. & postea Anno 1539. & 1548. promulgatas. *Gail. 2. Observat. 4. num. 1.*

Proxima sunt Usurarii, qui ex rebus mutuo datis usuras accipiunt, & foenore illicito indigentium opes attenuant. Nec refert Christiani hi sint, an Judæi: nam nec Judæis integrum, immodicas usuras extorquere, sed si quid amplius ultra modum lege determinatum, aut consuetudine provinciæ receptum usurarum nomine à debitoribus quocunque prætextu exegerint, id aut in sortem imputare, aut restituere coguntur. *c. 12. & 18. h. t. Ordinat. Polit. de Anno 1577. tit. 20. §. damit aber die Juden. Gail. 2. Observ. 5. in fin.* Quapropter ut omni fraudi obviam iretur, cautum quoque est, ut Judæi mutuam Christianis pecuniam non hæbraicâ, sed germanicâ linguâ coram Magistratu loci conscribant, & quid, & quando crediderint, & quale pignus acceperint, adjiciant. *Ordinat. Polit. loc. cit. §. 3.*

§. VI.

§. VI.

8 *Materia, seu objectum usurae est, quidquid forti, seu capitali mutato lucri causâ accedit, & ultra id exigitur, sive sit pecunia, sive frumentum, vinum, oleum, sive quaecunque alia res & obsequium naturâ suâ pretio aestimabile.*
c. 1. & seqq. *causâ 14. q. 3.*

§. VII.

9 *Ad formam usurae duo pertinent: mutuum scilicet, & pactum, vel intentio ex mutuo aliquid pretio aestimabile acquirendi tanquam ratione mutui debitum.*

I. Itaque, ut usurae sua constet indoles, requiritur *mutuum*, puta verum, aut saltem palliatum: nam usura formalis non nisi in vero contractu mutui committitur, palliata autem etiam in aliis contractibus, in quibus in fraudem mutui contra naturam contractus aliquid lucri ex parte alterius accipitur: ita enim usurarius censetur contractus, si mercator propter dilatam solutionem merces carius vendat. c. 6. h. t. si quis rem emat eò pacto, ut eandem post tempus restituat venditori, recipiendo aliquid ultra sortem. c. 4. de Pignorib. aut si quis societatem ineat, & pecuniam eâ lege conferat, ut pars lucri cedat, & quocunque casu emergente fors conferenti salva sit per l. 29. §. 2. ff. Pro socio. & sic de aliis. Tradunt autem Canonistae communiter hanc generalem regulam: *In quocunque contractu pactum, vel stipulatio de lucro aliquo praeter id, quod interest, accedit, juris interpretatione in mutuum (contractum usurarium) degenerat, & fitione brevis manus alius contractus (usurarius) celebratus censerî debet.*

10 *Dubitatur: an cambium, id est, contractus permutationis in pecunia factus, ab usuraria pravitate excusari possit?*

Premitto, cambium aliud esse manuale, seu minutum, aliud locale. Manuale est, quo pro ducatis, vel thaleris alia pecunia minor,

v. g. denariorum, sesterteriorum, &c. permutatur, quod à mutuo differre, per se claret, quandoquidem in mutuo non fit commutatio, sed unus duntaxat in praesenti pecuniam numerat cum onere restitutionis suo tempore faciendae. Locale dicitur, quando quis in uno loco, puta Salisburgi mercatori dat pecuniam, ut in alio loco v. g. Viennae ipse, vel alius pro ea eandem quantitatem recipiat, in quo licet non statim fiat vicissitudinaria pecuniae representatio, adhuc tamen obtinet praedicta differentia à mutuo: & accedit alia, quod mutuum per se ordinetur in gratiam petentis mutuum, cambium verò in gratiam camparii, sive cambium accipientis. His praemissis.

II. Cum communi, utrumque cambium justè & sine usura fieri posse. Ratio generalis est, quod officium campforis, qui in cambio aliis operam, & obsequium locat, gratis exerceri nequeat; ut quod indiget magno capitali, necessariis sumptibus, expensis, & sustentatione famulorum, item continet pericula ob mutuum obligationem inter campfores, quae omnia sunt pretio aestimabilia. Deinde circa cambium minutum ratio specialis est, quod licet major & minor moneta in sua proportione quoad valorem extrinsecum à Principe, vel Rep. impositum aequivaleat, melior tamen, adeoque quoad valorem intrinsecum major potest esse altera, maxime quia plerumque moneta aurea & argentea major ad vehendum est commodior, & utilior ad merces comparandas. Confer Less. de F. & F. lib. 2. c. 23. dub. 2. & seqq. Laym. in Theol. mor. lib. 3. tit. 4. c. 19.

Porro an in pignore usura vitium lateat, si ei pactum legis commissoria, vel anticreticos adjiciatur? in tit. de Pignorib. & an emptio nominum pro minori pretio, vel emptio census sit licita, & sine labe usuraria ad tit. de Empt. vend. discussimus.

II. Ut

12 II. Ut usura committatur, requiritur *pactum*, vel *intentio percipiendi lucrum vi mutui*. Si aliqua alia iusta de causa creditor lucrum aliquod ultra sortem accipit, in crimen usurarium, ejusque pœnas non incidit. Hinc

Primo si debitor gratis, & ex benevolentia nullo pacto ab initio interveniente, & absque exactione aliquid offert, impunè creditor accipere potest, modo lucrum illud non intendat, & propter id, ceu finem principalem, mutuum dederit, alioquin non daturus. Si enim id intenderit, acceptio remunerationis usuram involvit per textum in *c. consuluit. 10. h. t.* quem de illa tantum intentione aliquid supra sortem recipiendi, tanquam ex iustitia debitum, accipere vix possis, cum verba ejusmodi: *tanquam ex iustitia debitum*, non exhibeat. Covar. 1. *Var. resol. c. 20. n. 3. & 4.* Atque ita etiam sentire jubet Innocentius XI. qui in *Ind. sent. prohib. n. 42.* hanc propositionem damnavit: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tanquam ex iustitia debitum.*

13 Secundo si creditor quæstum certum facere potuit pecuniâ, quam mutuo dedit, aut eapropter damnum incurrit, non est iniquum, aliquid ultra sortem ratione interesse exigere, cum nemo alteri suo cum detrimento bene facere teneatur. *l. 1. §. item aiunt. ff. de Aqua pluvi. arcend.* neque verò officio contrarium est, sic alium juvare, ut te serves indemnem. *l. sed si quis. ff. Quemadmodum testam. aper. l. sancimus. C. de Adm. tut.* Nec ipse quidem Apostolus Gentium vult, sic nos aliis commodare, ut nobis sit afflictio, *2. ad Cor. 8. §. 13.* Quare tale interesse merito tempore mutuacionis in pactum deducitur, & si non constet, quale, & quantum futurum sit lucrum, quod decedet, aut damnum, quod obveniet creditori, certam summam loco in-

teresse stipulari potest, eo saltem casu, quo plus vel minus potest interesse, quam taxatum est; quandoquidem incertitudo conjuncta cum spe majoris lucri, aut timore majoris damni facit, ut pluris æstimari possit interesse, etsi ex postfacto minus fuisse appareat, arg. *c. fin. §. ult. h. t.* Quod si tempore contractus de interesse conventum non sit, in foro quidem conscientie licitè etiam deinde peti & accipi potest, sed in foro externo, nisi mutuarius sit in mora, & ratione moræ damnum, vel lucrum cessans emerlerit, actio nulla pro usuris datur, ut bene notat Laym. in *Theol. mor. lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 10.*

Tertio potest creditor mutuo adijcere pactum, ut mutuarius, si tempore, ac termino constituto non reddat mutuum, in pœnam dilationis aliquid ultra sortem principalem solvat, quia pœna talis ultra sortem non solvitur vi mutui, sed ob moram, & culpam non soluti mutui, arg. *l. legem. C. de Pactis. Zocf. h. t. n. 11. & seqq. Less. de F. & F. lib. 2. c. 20. dub. 15.* dummodo tamen nulla fraus, aut intentio usuraria subsit: nam si mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem brevem mutuuario præscribat eo solum fine, ut causam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere possit, usuram haud dubiè committit.

Controversum est: num Creditori aliquid ultra sortem exigere, aut accipere liceat ratione periculi, cui capitale, seu pecunia mutuata interdum exponitur?

Negativa potissimum nititur *c. fin. h. t.* ubi S. Pontifex: *naviganti, inquit, vel enni ad nundinas certam mutans pecunia quantitate pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.*

Verumtamen asserere non vereor, mutuanrem propter periculum amittendi capitalis aliquid ultra sortem pacisci posse: tam eo casu,

R

quo

quo in genere iacturam fortis rationabiliter timet, puta quia mutuarius est homo parum industrius, aliàs obaratus, aut discrimini fortunæ expositus, ut miles, mercator, quàm etiam, & quidem jure potiori casu illo, quo mutuans certum, & speciale periculum v. g. naufragii in se suscipit, paciscendo, ut si navis pereat, vel pecunia per latrones auferatur, nec capitale solvatur, econtra si omnia salva maneant, quinque vel octo pro centum ultra sortem præstentur. *l. i. l. periculi. ff. de Nautico fan. l. i. & 2. C. Eod.* Ratio est: quia talicasu non propter usum pecuniæ, vel propter mutuum, ut sic aliquid accipitur, sed propter periculum, quod pretiò æstimabile est: siquidem boni viri arbitriò, & judiciò prudentium melius, aut saltem æquè utile judicaretur, ejusmodi mutuuario quinque florenos donare, quàm centum mutuo dare, cum tanto periculo. Ita Barb. in *cap. fin. h. t. num. 2.* Zoëf. *Eod. n. 4.* Layman *d. cap. 16. n. 9.* cum Navarro, Molina, Lessio, & pluribus citatis.

Ad text. *c. fin. varij* variè respondent, ut videre est apud Henricum Canisium *de Usuris. cap. 4. n. 5.* Aliqui non improbabiliè dicunt, in textu recitato omisam esse particulam *non*, & ita legendum esse: *Usurarius non est censendus*; quam emendationem suadet, quòd omisam particulam *non*, non videatur esse bona connexio §. *subsequentis*: cum subiungatur: *illo quoque, qui dat &c. non debet ex hoc usurarius reputari.* Alii probabiliùs asserunt, decisionem *d. c. fin.* tunc locum habere, ideòque pro susceptione periculi aliquid exigendo usuram committi, quando quis altere mutuari non vult, nisi periculum in se recipiendo, ut sic ultra sortem possit quid accipere, ubi involvi videtur intentio usuraria.

§. VIII.

16 *Finis usuræ est lucrum*; quippe sine spe lucrifera usura non committitur per *c. i. causâ 14. q. 3.*

§. IX.

Effectus usuræ est obligatio restituendi usuras acceptas, & subeundi pœnas in usurarios constitutas.

Obligatio restituendi usuras non tantum Christianis, sed etiam Judæis incumbit. cap. 12. h. t. & transie quoque in hæredes. cap. tuos. Eod. nec solum propter usuram realem, verum & mentalem imponitur. *c. consult. 10. h. t.* Debet autem restitutio usurarum fieri his, à quibus extortæ sunt, aut eorum hæredibus, vel his non existentibus erogandæ sunt in pauperes. *cap. 5. §. super his. h. t.* Quodsi tamen repetens usuras, & ipse usuras exercuerit, ab usurario in foro externo repelli potest per exceptionem, ita ut non audiatur, quousque ipse usuras restituat. *cap. quia frustra. 14. h. t.*

*Pœna usurariorum sunt I. Clerici usurarii per sententiam Judicis deponi, & officio privati possunt. cap. quoniam. causâ 14. q. 4. cap. 1. h. t. vel saltem suspendi. cap. 7. h. t. II. Magistratus condentes, aut scienter retinentes statuta, per quæ usuræ approbantur, excommunicationem ipso facto incurrunt. Clem. un. h. t. III. Usurarii manifesti neque ad communionem altaris, neque ad sepulturam Ecclesiasticam, neque ad oblationes & confessionem peccatorum faciendam admittuntur, nisi vel de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo cautionem idoneam præstent. Insuper Clerici accipientes ab ipsis oblationes, aut eos sepulturæ tradentes ab officio suspensi arbitriò Episcopi puniuntur. cap. 3. h. t. cap. 2. Eod. in 6. IV. Usurarii manifesti consperguntur labe infamiae. *l. improbum. 20. C. Ex quib. caus. infam. cap. infames. 2. §. porro. causâ 3. q. 7. cap. inter dilectos. de Excessib. pralat.* Hinc nobilis usuras exercens dignitatem suam perdere dicitur. Bartol. in *l. i. C. de Dignit.* V. Testamenta & ultimæ voluntates usurariorum ma-*

manifestorum penitus irrita sunt, nisi ante mortem n̄suras aequaliter restituerint, vel saltem de restituendo idoneè caverint. d. c. 2. §. nullus. h. t. in 6. Covar. 3. Var. resol. cap. 3.

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

SUMMARIA.

1. Criminis falsi definitio. 2. 3. Divisio. 4. Quà lege vindicetur? 5. Falsarius quis dicatur?
6. Quomodo crimen falsi committatur circa personas? 7. Quomodo circa res?
- 8, 9, 10, 11. Assignantur requisita huius criminis. 12. Fines. 13. 14. Et p̄na.

§. I.

1 Crimen falsi est delictum publicum, quo in alterius præjudicium veritas dolosè immutatur, quòdque speciali lege tanquam falsum notatur. l. 15. 22. & 23. ff. l. 20. C. Ad leg. Cornel. de fals.

§. II.

2 Dividitur crimen falsi I. in verum, & quasi tale. Verum est, quod Lege Cornelià de falsis notatur, ut quod committitur circa testamenta, & nummos. l. 1. §. 2. l. 14. l. 15. pr. & §. 1. l. 30. pr. §. 8. 9. & 10. ff. Eod. Quasi tale dicitur, quod non hâc lege, sed aliis constitutionibus Principum, & S̄ctis vindicatur, ut si quis rationes, instrumenta falsaverit. l. 1. §. 4. l. 9. §. 3. l. 27. l. 2. ff. Eod. l. pen. C. de Probat.

3 II. Dividitur crimen falsi in personale, & reale. Personale est, quod circa personam committitur; ut mutatio nominis, suppositio partus, testium subornatio, iudicis corruptio. Reale, quod committitur circa res; estque vel verbale, quod fit verbis, vel scriptum, quod fit scripturâ, vel reale, quo res ipsa falsatur, vel in totum, vel pro parte.

§. III.

4 Causa efficiens criminis falsi duplex est: remota, & proxima.

Remota est lex Cornelia, quæ crimen hoc in classem delictorum publicorum retulit. Hæc lex in l. 1. ff. de Publ. iud. dicitur de testamentis, atque inde passim testamentaria, eo quòd principaliter lata, & scripta sit de testamentis falso conscriptis, suppressis, resignatis, subditis, interleris dolò malò l. 2. ff. Ad leg. Corn. de Fals. quamvis postea interpretatione J̄ctorum S̄ctis, & Imperatorum rescriptis ad alia falsitatis genera lex illa extensa fuerit. l. 16. ff. Eod. & ibi Zoël. n. 1. & 2. Vallens. h. r. num. 2.

5 Proxima est falsarius, sive Clericus, sive Laicus, sive nobilis, sive ignobilis, qui dictò, aut scriptò sciens, & dolò malò falsum committit, & veritatem in fraudem alterius corrumpit. l. 23. ff. Eod.

§. IV.

6 Materiam, seu objectum criminis falsi constituunt persona & res, circa quas hoc crimen committitur.

Circa personas committitur crimen falsi, si fœmina partum alienum supponat. l. 19. l. 30. §. 1. ff. l. 1. C. Ad leg. Cornel. de fals. Si quis nomen, aut cognomen fraudulenter & in alterius præjudicium mutet. l. 13. ff. Eod. l. un. C. de mutat. nom. nec interest, num quis alterius nomen falsò assumat, ut pro eo haberi possit, vel proprium nomen dissimulet in damnum tertii. Carpz. in pr. cr. p. 2. q. 39. n. 34. & 35. Si quis aliud genus familiæ, alios parentes fingat, quò quid alienum interceptiat, possideatve. Gothofr. ad l. 13. ff. Ad leg. Cornel. de fals. Si quis pro nobili se gerat, vel alios titulos honoris sibi vendicet, veluti Clerici, Doctoris, Magistri, Notarii, Procuratoris, Advocati, &c. l. 27. §. 3. ff. Eod. Si quis alterius decipiendi gratiâ alienis insignibus utatur, per l. un. C. de Mut. nom.

uti si homo vilis, seu turpis notæ Clarissimi viri, seu familiæ, aut opifex vulgaris egregii alicujus artificis insignia usurpet, mercésque suas designet, arg. c. 14. de Excessib. Prælat. Imprimis autem plebeii non possunt uti galeis apertis, quia illa doctoralem, equestremque dignitatem insigniant. Limn. Fur. Pub. l. 6. c. 6. n. 43. Item si quis falso diplomate vias comitat. l. 27. §. 2. & ibi Gothofr. ff. Ad leg. Corn. de fals.

7 Circa res falsum committitur, si testis in judicio falsum perhibet testimonium, vel verum supprimit dolò malò, vel subornat, & adducit alium ad dicendum falsum. c. 1. h. t. l. 16. l. 20. l. 27. ff. Ad leg. Corn. de fals. Si quis testamentum, testimonium, vel aliud instrumentum falsum scripserit, signaverit, recitaverit, subjecerit, falsò sigillò instruxerit. l. 1. l. 2. l. 16. & 23. ff. Eod. t. c. de his, qui sibi adscrib. in testam. Si quis falsificaverit instrumenta vera, Bullas, Rescripta, literas Pontificis, Principum, vel Magistratus, cujus falsificationis novem modi enumerantur in c. licet. §. h. t. Si quis falsas literas scienter recipiat, & iis utatur, maxime in judicio, ubi sententiæ ex falsis instrumentis, vel documentis latæ sunt ipso jure nullæ. c. 2. h. t. l. 1. & 2. c. Si ex fals. instr. Si quis falsam monetam percusserit, nummòsque falsos conflaverit, finxerit, tinxerit. l. 8. l. 9. ff. Ad leg. Corn. de fals. Const. crim. Caroli V. art. III. Si quis pondera, & mensuras publicè probatas corruperit. l. 32. ff. Ad leg. Corn. de fals. Const. crim. Caroli V. art. 113. Si quis alterum scienter per contractum decipit, & eandem rem in solidum duobus vendit. l. 21. ff. Ad leg. Corn. de fals. De quibus, aliisque modis passim, DD. agunt.

§. V.

8 Forma criminis falsi consistit in dolosa veri commutatione in præjudicium alterius: unde oria sunt hujus criminis requisita.

Primum est dolus: dolus enim falsi causæ proxima. l. 27. ff. l. 21. C. Eod. & sine eo non committitur. l. 20. C. Eod. Nec sufficit dolus præsumptus, sed verè illum adfuisse probari debet. Carpz. p. 2. q. 39. n. 7. in dubio namque error potius, quàm dolus in crimine falsi præsumitur. l. 5. C. de his, qui sibi adscr. in test. l. 6. C. de Dol.

Secundum est veritatis immutatio: nisi enim veritas mutetur, & pervertatur, falsum non committitur, etsi dolus fuerit adhibitus, unde si testis doloso animo sub specie falsi verum deponat, id est, si nesciat aliter, quàm se falsum dicere, cum tamen verum sit, in animo quidem peccat, & conscientiam lædit, cum autem corpus verum delicti non adsit, nec veritas possit in perniciem alterius, vel justitiæ vergere, hoc casu, ut falsarius coërceri non potest. l. 23. ff. Ad leg. Corn. de fals. Nov. 73. in præfat.

Tertium requisitum est præjudicium alterius: falsitas enim, quæ alii non affert, vel falsum asserere potest nocuum, lege Cornelia de falsis puniendi non est, ut est communis DD. sententiæ apud Mascard. de Prob. conclus. 739. n. 12. Clar. §. sent. §. falsum. n. 36. Sylvester V. falsarius. n. 1.

Quarto requirunt alii, ut lege aliqua statutum sit, talem immutationem veri esse punibilem pœnâ falsi: ideo enim post legem Corneliam de falsis tot constitutiones & Senatusconsulta sunt prodita, ut talis lege Cornelia non expressi supplerentur, & ad falsorum classem redigerentur, quorsum faciunt. l. 15. & 23. ff. Ad leg. Corn. de fals. l. 1. ff. de Publ. judic. Quamobrem testis, qui aliquid affirmavit extra judicium, & postea contrarium attestatus est in judicio, non incurrit crimen, ac pœnam falsi, sed ut mendax puniendus est, cum lege non demonstraretur, pœnam falsi hoc casu testi irrogandam esse. Menoch. de Arbitr. Judi. lib. 2. c. 15.

casu 312. Hipol. de Marsil. in l. cor. 27. n. 9. & seq. ff. Ad leg. Cornel. de fals.

§. VI.

12 *Finis criminis falsi est, ut immutatione veritatis alter decipiatur.* Boer. decif. 82. n. 8.

§. VII.

13 *Effectus criminis falsi est obligatio ad poenam, quæ alia de jure Civili, alia de Jure Can. infligitur.*

Pœna criminis falsi *Jure Civili Romano* in homine nobili est deportatio cum bonorum omnium publicatione: in persona vili damnatio ad metallum: in servo ultimum supplicium. l. 1. §. fin. ff. l. 22. in fin. C. Ad leg. Cornel. de fals. §. 7. Inst. de Publ. jud. Exceptis quibusdam casibus in l. 1. ff. Ad leg. Cor. de sic. l. 1. §. 2. C. de Falsa monet. l. 1. l. 22. C. Ad leg. Cornel. de fals. Nov. 17. c. 8. & Nov. 134. c. 13. Jure hodierno non malè quis dixerit, pœnam falsi esse arbitrariam juxta *Const. crim. Caroliv.* in art. 112. 113. & 115. sic tamen, ut pro facinoris gravitate ad mortem, ultimumque supplicium extendi possit. Carpz. in pr. cr. p. 2. q. 93.

14 *Jure Canonico, qui vel in causa civili vel criminali falsum dixerit, infamiam incurrit per c. constituimus. 9. causa 3. q. 5. Clerici quoque deponendi, & ad agendam poenitentiam in arctum Monasterium vel carcerem detruendi sunt. c. si Episcopus. dist. 50. si modò falsum scienter, & circa causæ substantialia cum aliorum præjudicio dixerint, ut observat Clarus d. §. falsum. n. 9. Qui falsum committit in litteris Apostolicis tam justitiæ, quam gratiæ, percellitur excommunicatione reservata Papæ, quam quicumque, etiam laici, litteras Apostolicas per se, vel per alios falsificantes ipsò factò incurruunt per c. 7. h. t. junctâ Bullâ Cœna casu 4. Insuper si Clerici sint, omni officio, & beneficio perpetuò privantur, & si falsi crimen per se exeruerint, degradandi, & curiæ seculari tradendi sunt, quò legitimâ*

pœnâ puniri queant. d. e. 7. h. t. & ibi Pirhing §. 5. per tot.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit sortilegium?* 2. *Quotplex?* 3. *Quo jure prohibeatur?* 4. *Sortilegi qui dicantur?* 5. *Ex quarum rerum inspectione desumatur sortilegium?* 6. *Qua sit forma?* 7. *Quis finis?* 8. 9. *Qua pœna sortilegii?* 10. *Affinitas.*

Crimini falsi proxima sunt *sortilegium, & collusio*: quia & his falsitas inest.

§. I.

Definitur sortilegium; quòd sit divinatio, quâ per falsam, vel superstitiosam doctrinam ex quibusdam signis conjecturando, vel ex dæmonum consultationibus per ludificationes occulta manifestantur.

§. II.

Dividitur sortilegium in diversas species. Si fiat per terram, Geomantia; si per aërem, Aeromantia; si per aquam, Hydromantia; si per ignem; Pyromantia, si per animalium interiora, Haruspicium; si per avium volatum, Auspicium; si per avium garritus ac voces, Augurium; si per inspectionem pedum, Pedomantia; si per inspectionem manuum, Chiromantia; si per hominum voces, Omen; si per eorum somnia, Onyroctisia; si per signa totius corporis, Physiognomia; si per signa spatulæ, Spatulamantia; si per signa frontis, Mesopsocopia; si per homines vivos arreptos, Pythonia; si per corpora assumpta mortuorum, Necromantia; si per inspectionem astrorum, Astrologia judiciaria indigitatur. Bordonus tom. 1. resol. 40. n. 11.

§. III.

Causa efficiens sortilegii est vel remota, vel proxima.

R 3

Remo-

Remota est jus quæ Divinum, quæ Humanum: cum enim sortilegium ad superstitionem, vel idololatriam, vel ad dæmonis cultum expressè, aut tacitè inducat, utroque jure prohibetur: Divino *Exod. 22. v. 18. Levit. c. 19. v. 31. & cap. 20. v. 6. & 27. Deuter. 18. Num. c. 23. & 1. Reg. 23. v. 9.* Humano tam Canonico in *c. 6. & 4. seqq. causâ 26. quest. 2. c. 1. & 2. h. tit.* quàm Civili in *t. 1. C. de Malefic. & Mathemat.*

Proxima sunt sortilegi, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas Sanctorum seu Apostolorum vocant, sortes divinationis scientiam profitentur, & ex mediis planè inutilibus futura contingentia, aut res occultas prædicunt, aut cognoscere volunt. *c. sortilegi. causâ 26. quest. 1.* Alias vocantur *Vates, Chaldaei, Magi, Mathematici, Malefici, Aruspices, Augures, Præstigiatores &c.* Germanicè *Wahrsager / Chrystrallen, Guesser / Zeichen-Deuter / Zigeuner / Schwärzer / Künstler / &c.*

§. IV.

Materia, seu *objectum* sortilegii sunt elementa, syderum motus, & constellationes, aliæque res, ex quarum consideratione, vel potius inspectione supersticiosa divinatio defumitur, & futura contingentia, vel occulta pervestigantur. *c. illud. 6. causâ 26. quest. 2. c. igitur. causâ 26. quest. 4.* Censentur autem ejusmodi res, quæ neque ex natura sua, neque ex ordinatione Divina aliquam connexionem habent cum effectu: ut si quis in tabulis, vel codicibus, aut per inspectionem astrolabii furta requirat. *cap. 2. hoc tit.* Si quis ex fortuitis volæ linearum ductibus velit prædicere futuram fortunam, vel præteritos, aut præsentis occultos effectus pro certo denuntiet. Sixtus V. in *Bulla: Cæli, & terra.* Si quis ex horoscopo nativitatis alicujus (*thema* vocant) bonum aut malum hominis successum, vitæ, mortisve genus

conjectare, & certè divinare conetur. *c. 1. causâ 26. quest. 3.* Sixtus V. in *d. Bulla: Cæli & terra.* Aliud est, si aliqua naturalem haberent connexionem cum effectu, & à communiter accidentibus colligi possint, esse connexa: ita minimè supersticiosè percontamur infirmorum somnia ad indagandum naturalem complexionem corporis: ex avium volatu, vel garritu, aut colore lunæ, vel aeris temperie cognoscimus futura contingentia, puta secuturas pluvias, serenitates: ex syderum motibus, aut conjunctionibus terræ fertilitatem, salubritatem, vel luem prædicimus. Idem dicendum est de signis physiognomicis, seu quando ex Physiognomia alicujus elicatur, aliquem esse talis, vel talis inclinationis &c. ut quæ sæpe connexionem naturalem habent cum effectu; etsi cautè quoque in talibus sit procedendum. Confer Charisl. meum Confratrem P. Benedict. Behamstein in *Discurs. Philos. Jurid. 2. 3. 4. & 5.* ubi de observatione *semiorum, physiognomia, chiromantia, & genealogia* non minùs curiosè, quàm doctè discurret.

§. V.

Forma sortilegii posita est in inordinata, & 6 supersticiosa inquisitione rerum aliquarum vel occultarum, vel futurarum, quas homo hic & nunc non nisi ope, & ministerio dæmonis cognoscere potest per *c. 6. 7. 8. & 9. causâ 26. q. 2.*

§. VI.

Finis sortilegii est cognoscere aliquid occultum sive præteritum, sive futurum.

§. VII.

Effectus sortilegii spectatur in poenis in sortilegis statutis.

Jure Canonico in foro conscientie sortilegis imponitur poenitentia 40. dierum. *c. 1. h. t.* in foro contentioso Clerici sortilegi, sicut & consulentes depositi ab omni ordine sacro, & exuti officiis, ac beneficiis in Monasterio crimen admissum perpetuâ poenitentia luere de-

debent, nisi simplicitas & bonus zelus poenae mitigationem suadeat. *c. 2. h. t. c. si quis. §. causa 26. q. 5.* Laici, si moniti emendationem decreverint, servi, & viles verberibus compe- scendi sunt: liberi ac honestiores relegantur, vel in carcerem detruduntur. *c. contra 10. causa 26. q. 5. Roman. singul. 660.* Præterea, qui divinationes, quæ hæresin sapiunt, exercent, puniuntur ut hæretici, atque incorrigibiles facti curiæ sæculari puniendi traduntur. *Facit c. recusatus. §. sanc. de Hæret. in 6. Cril- land. tr. de Sortileg. quest. 11. n. 1. & 6.*

9 *Jure Civili* poena mathematicorum, ario- lorum, augurum & vatum est capitalis, & aut concremantur, aut ultore gladio feriuntur. *l. 3. & 5. C. de Malefic. & Math. De consuetu- dine* poena utroque jure arbitraria est juxta qualitatem delicti imponenda.

§. VIII.

10 *Affines* sortilegio sunt *fores divisoria*, & *consultatoria*.

Sortes divisoriae sunt, quibus ex prævia con- ventione, aut consensu hominum inquiritur, cui in dubio res aliqua attribuenda sit; ut si hæredes in divisione hæreditatis inter se sor- tem mittunt, cui hæc, vel illa res cedat. Hæc sortes, si nihil superstitionis, aut injustitiæ con- tineant, sunt licitæ. *l. 2. C. Quando & quibus quart. pars. l. 14. ff. de judic. l. si qui sunt. ff. Famil. ercisc.* De jure tamen Canonico re- probantur in electionibus ad dignitates Eccle- siasticas. *c. fin. h. t.* & in provisionibus bene- ficiarum, ne detur vitiosus, & non canonicus ingressus contra *c. 1. de Reg. Jur. in 6.* Unde nec lis de beneficio per sortes terminari debet, ut bene docet cum Suarez Zoël. *h. t. n. 6.*

Sortes consultatorie sunt, quibus inquiritur DEI consilium circa res agendas, vel caven- das, ut factum est in electione S. Matthiæ Apostoli *Act. 1.* Et hæc sortes, tanquam non temere usurpandæ, ab Ecclesia prohibentur. *c. non statim. & seqq. causa 26. q. 2.* quamvis

nulla specialis poena pro his reperiatur imposi- ta. Imò in casu necessitatis, & ex speciali DEI instinctu, atque cum debita reverentia usur- patæ, prout ab Apostolis factum, licitæ esse possunt. D. Thom. & Cajetan. quos refert, & sequitur Franciscus de Arauxo in *Decis. moral. de Stat. civil. disp. 3. §. 5.*

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIA.

1. *Quid?* 2. *Et quotuplex sit collusio?* 3. *Quo jure vindicetur?* 4. *Quinam colludere possint?* 5. *In quibus causis sit locus collusioni?* 6. *Quomodo?* 7. *Ob quem finem fiat collusio?* 8. *Qua sint poe- na colludentium?*

§. I.

Definitur collusio, quòd sit fraudulosa **1** conventio, quæ hoc inter actorem & reum agitur, ut reus absolvatur. Colligitur ex *c. si quem. 8. causa 2. q. 3.*

§. II.

Dividitur collusio in prævaricationem, & **2** tergiversationem. Prævaricatio admittitur, si accusator post captam accusationem subdo- le reo favet, proprias probationes dissimulan- do, & falsas rei accusationes admittendo, ne puniatur. *l. 1. §. 1. l. 6. ff. de Prævaricat. item* minus propriè, si advocatus, vel procurator clientis sui causam alteri prodatur, & cum vin- cere posset, se vinci patitur. *d. l. 1. §. 1.* Ter- giversatio fit, quando ab accusatione accusator omnino fraudulenter desistit absque legitima causa, & judicis sententia: in hoc quippe, quòd ab accusatione coepta desistat, quasi ter- gum vertere videtur, ut delictum poenæ sub- trahatur.

§. III.

Causa efficiens collusionis alia est remota, **3** alia est proxima.

Re-

Remota est Lex Julia, quæ contra prævaricatores, & SCcum Turpillianum, quod contra tergiversatores latum est, l. 3. §. 1. & 2. ff. de Prævaricator.

- 4 *Proxima sunt, qui colludunt. Possunt autem colludere non modò personæ principales, scilicet actor & reus, sed etiam Procuratores, & Advocati, ut docet Hostiens. in Sum. h. r. num. 2.*

§. IV.

- 5 *Materia, seu objectum collusionis sunt causæ criminales. In civilibus (exceptis beneficiis Ecclesiasticis. c. 3. h. t.) regulariter collusio locum non habet: siquidem in illis licita est concordia, & amicitia litigantium, cum de privato duntaxat eorum interesse agatur, ut notat Mascard. de Prob. concl. 322. n. 6.*

§. V.

- 6 *Forma collusionis stat in modo, quo committitur. Committitur autem vel omittendo veras probationes, vel admittendo falsas defensiones, vel coeptam accusationem deservendo.*

§. VI.

- 7 *Finis collusionis est absolutio rei, vel certæ condemnationis evitatio injusta, quandoque etiam poenæ tantum imminutio.*

§. VII.

- 8 *Effectus collusionis est poena colludentium, quæ arbitraria, seu extraordinaria est pro qualitate criminis variè à Judice aut exasperanda, aut moderanda. l. 2. ff. de Prævar. l. 1. §. si quis. 7. l. 3. ff. Ad SC. Turpill. Const. crim. Caroli V. art. 115. Præterea Prævaricator fit infamis, & posthac ab accusatione repellitur. l. 4. ff. de Prævaricatorib. In tergiversatorem ex SCto Turpilliano statuitur multa quinque librarum auri. l. 3. §. 2. ff. Eod. isque similiter ab ulteriori accusatione excluditur. l. 2. ff. Ad SCcum Turpill. Interim Judex contra reum ex officio potest procedere. c. 1. & 2. h. t. imò reus etiam absolu-*

tus ex collusionione, ab alio denuò accusari, & contra eum inquiri valet. c. fin. Eod. Quòd si collusio super beneficio facta fuerit, uterque colludens tali beneficio perpetuò privatur. c. 3. h. t. Quomodo autem collusio detegatur pluribus tradit Menoch. de Præf. l. 5. præf. 27. Mascard. loc. cit.

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

SUMMARIUM.

1. An, & quomodo delictis obstringantur infantes?
2. Infantia proximi?
3. Pubertati proximi?
4. Minoremnes?

HOC titulo disquiritur: anne Pueri delictis, quæ hæcenus expendimus, obstringantur? Ad quam questionem distinctè r. &

Dico I. Infantes, id est, pueri septenniò minores. l. 18. C. de Fure delib. non obligantur ex delictis, & propterea nec conveniri inde, nec puniri possunt poenâ aliquâ propriè dictâ. Clem. un. de Homicid. l. 5. §. 2. ff. Ad leg. Aquil. cum eos excuset & tueatur innocentia consilii. l. 12. ff. Ad leg. Cornel. de scar. Addidi: poenâ propriè dictâ: nam si interdum infantes à Parentibus castigantur, hoc fit eo fine, quo equus calcari, canis fuisse, ut nempe apprehensione doloris faciant, quod exigitur, vel omitant, quod improbat. Haunold. de F. & F. tom. 6. rr. 3. c. 10. n. 519.

Dico II. Pueri infantia proximi, id est, infantia non multum majores æquiparantur infantibus, & neque illi delinquant, nec poenam aliquam propriè dictam incurrunt: siquidem & in hos dolus non cadit, cum perfecto iudicio, ac deliberatione de rebus agendis, vel fugiendis careant, & non multum à furiosis distent. §. 9. Inst. de Injuril. stipul. Adde l. 1. §. 15. ff. Depositi. l. 3. §. 26. ff. de Dol. mal. & met. excepti. l. 3. §. 1. ff. de Sepul. viol. l. 111.

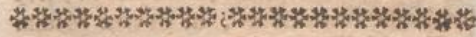
LIIT. ff. de R. F. l. 1. in fin. C. de fals. monet. Clariss. D. D. Gletle in Furispr. terrib. tom. 1. p. 1. c. un. §. 3. n. 26. Carpz. in pr. cr. p. 3. q. 143. n. 30. Severius tamen nonnunquam compescendi sunt, præsertim ubi doli capacitas haud obscuris signis in iis conspicitur, si quid delinquant, ne delinquere adiuvescant. Sfort. Odd. de restit. in integr. p. 2. quest. 80. n. 45.

3 Dico III. Pueri pubertati (quæ in materia criminali in foeminis æquæ, ac in masculis exacto anno 14. æstimatur juxta Const. cr. Caroli V. art. 164. Clariss. D. D. Someing. ad Inst. differr. 2. §. 1.) proximi, quia doli sunt capaces, delinquere, & delinquendõ obligari possunt. c. 1. h. t. l. 14. ff. de SCro Silan. l. 23. ff. de Furt. d. l. III. ff. de R. F. Sed ita, ut quantumcunque delinquant, mitius puniri debeant. c. 1. §. 2. h. t. ideoque, tametsi crimen capitale commiserint, poenâ mortis tamen afficiendõ non sint, imò nec poenaliter torquendi. l. 10. ff. de Quæstionib. l. 1. §. 33. ff. de SCro Silan. Afficiuntur proinde poenâ extraordinariâ mitiore arbitriõ judicis, idque ob infirmitatem judicii, & hinc probabiliter creditam minorem animi perversitatem. Farin. tom. 3. tit. de Poen. temperand. q. 92. Interim non repugnat, quin, si crimina sint omnino enormia, & valde perniciofa, atque malitia ætatem suppleat, nec ulla spes constantis emendationis alloceat, veluti in veneficis, etiam mortis poena infligi queat per l. 14. ff. de SCro Silan. Const. Carolin. d. art. 164. Quod in crimine lætæ Majestatis admittit Decian. apud Farinac. d. q. 92. n. 107.

4 Dico IV. Minorenes, hoc est, qui jam excesserunt annum 14. nondum verò 25. regulariter solo minorennitatis prætextu à poena ordinariâ delicti commissi nullam excusationem merentur per l. 9. §. 2. l. 37. §. 1. ff. de Minorib. l. 1. C. Si advers. delict. Addidi: regulariter: Judex namque ob minorennitatem

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

poenam ordinariam mitigare potest per d. l. 37. §. 1. ff. de Minorib. & poenam mortis qualificatam convertere in poenam mortis simplicem, vel hanc in poenam fustigationis aut relegationis, si modò hujus mitigationis habeat justam, & probabilem causam. Carpz. d. q. 123. n. 80. & seqq.

TITULUS XXIV. De Clerico venatore.

SUMMARIA.

1. Cur? 2. 3. Et sub qua poena Clericis prohibita sit venatio?

Post delicta quibusvis personis communia sequuntur delicta propria Clericorum, quæ inter primum est venatio.

§. I.

Venatio, id est, ferarum occupatio, licet jure Divino, Gentium, & Civili omnibus liberè permilla fuerit, attamen Clericis prohibita est. c. 1. §. 2. h. t. tum ne per eam à Divinis officiis abstrahatur. c. 1. Ne Clerici, vel Monach. tum quia propter armorum usurpationem, cædes, clamores, cursus, statui eorum, qui gravitatem morum desiderat, minus respondet. Zoël. h. t. n. 1.

§. II.

Pœna Clerici venatoris variat: si Episcopus in venatione sæpius detentus fuerit, tribus mensibus; si Presbyter, duobus mensibus à communione; si Diaconus, ab omni officio suspenditur. c. 1. h. t. si Monachus, & quidem Abbas, vel Prior, per annum à collatione beneficiorum; si alius, per annum ab administratione, si quam habet, suspenditur; si nullam habet, per annum ad administrationem, aut beneficium obtinendum inhabilis redditur. Clem. 1. §. porro. & seq. de Statu Monach. Reliqui arbitriõ judicis, ita tamen,

S

ut

ut vindictam præcedat trina admonitio, puniuntur. Joan. Andr. in c. 1. h. t.

3 Verum communi DD. calculo probatum est, præcæditis Canonibus Clericis duntaxat inhiberi venationem saltuosam, & clamofam, non eam, quæ quieta, ac modesta est, quæque fit cum retibus, laqueis, paucisque canibus, sive fiat causâ necessitatis, sive exercitii, sive moderatæ recreationis, ut docent Medin. Lessius, Molina, Panorm. & plures alii apud Jacob. Pignatel. tom. 3. consult. 49. num. 5. Quod accedente præsertim consuetudine verissimum puto: neque enim venatio est res intrinsicè mala, quæ non Clericis quoque cum debita moderatione concessa esse queat, dummodo non nimis frequenter, & assidue, vel cum neglectu Divini officii exerceatur.

TITULUS XXV. De Clerico percussore.

SUMMARIA.

1. Quam ob causam? 2. Et sub qua pœna Clericis prohibita sit percussio?

§. I.

1 **A**lium Clericorum delictum est percussio; quæ sanè Clericis non immeritò prohibetur: quia etiam Paulus Apostolus ad Titum 1. §. 7. voluit, Episcopum non esse percussorem: & quia indecens est, manus DEO consecratis, quibus Numini supplicandum est, aliis violenter injicere. Quod tamen de injuriosa percussione intelligendum est, non de ea, quæ sit causâ correctionis, aut disciplinæ; quamvis nec hanc per se ipsam exercere debeat Episcopus maximè in Clericos. c. non liceat. dist. 86.

§. II.

2 Pœna hujus delicti est, quòd Clericus percussor jubeatur deponi. c. 1. h. tit. ubi Panorm.

mit. advertit, id obtinere in percussione sæpius frequentata, ejus videlicet, qui calore iracundiæ passim contra alios commotus pro levissima causa ad verbera procedere consuevit, nec sæpius monitus emendatus est.

TITULUS XXVI. De Maledicis.

SUMMARIA.

1. Quid sit maledictum? 2. Quotuplex? 3. Quæ sit pœna detractionis? 4. Quæ blasphemia?

Percussoribus adnumerantur maledici: quippe & maledictum est percussio, quæ fit linguâ juxta Jerem. c. 18. §. 18.

§. I.

Definitur maledictum, quòd sit crimen quòd malum aliquod de præsentis, vel præterito dicitur. Ita Bartolus in l. Item apud Labconem. §. ait Prator. ff. de Injuriis.

§. II.

Dividitur maledictum in detractionem & blasphemiam. Detractio est injusta ablatio, seu denigratio alienæ famæ per verba, aliave signa occulta, vel clam, seu quasi absente, & inscio illo, qui infamatur, facta. Blasphemia est, cum DEO aliquid negamus, quod ei convenit, aut aliquid DEO tribuimus, quod ei minimè convenit, aut cum convitium in DEUM profertur, aut contumelia, maledictiove in ipsum, aut Virginem DELparam, vel Sanctos effunditur.

§. III.

Effectus maledicti est obligatio ad pœnam, quæ variat.

Pœna detractionis est arbitraria, severior tamen, si maledictum cedat in injuriam Superiorum per c. 1. h. t. ubi dicitur, quòd maledicens Papæ ita sit puniendus, ut pœna illius aliis terrorem incutiat, Neque diversum statuunt

TITULUS XVII.

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

SUMMARIÆ:

1. Quo modo violatur censura? 2. Quæ pena violentis censuram?

§. I.

Tertium Clericorum delictum est violentio censura per usurpationem ministerii ab Ecclesia prohibiti; quod fit, si excommunicatus, suspensus, vel interdictus temerè actum Ordinis exercent, aut licet ipse nullam censuram innodatus sit, in loco tamen interdicto extra dies ab Ecclesia permisos Divina celebret.

§. II.

Pœna hujus delicti est, quod Clericus, qui censuram, utut occultam, per actum sui Ordinis temerè violavit, eò ipsò citra omnem sententiam irregularitatem incurrat juxta c. 1. de sent. & re judic. in 6. cap. is, qui s. si vero. c. is cui. 20. de sent. excomm. in 6. quæ id expressè statuunt de violentibus suspensionem, & interdictum etiam locale, & c. illud. 5. in fin. c. ult. h. tit. ex quibus DD. communiter colligunt, & Ecclesiæ usus approbat, quod etiam excommunicatus excommunicatione majore (non minore) ob eandem causam irregularis fiat. Imò amplius, excommunicatus, aut interdictus celebrans Divina, ab ordinibus quoque per sententiam Judicis Ecclesiastici deponi potest. cap. 3. & 6. h. c. & contra depositus, vel degradatus, si nihilominus ministerium ordinis exercere præsumat, excommunicatur, & si sit incorrigibilis, exilio damnatur. cap. 1. & 2. Eod.

S 2

TI-

cuunt Imperatores in l. un. C. Si quis Imperat. maledix. quia dum maledicentem sibi pœnæ nolunt subjugari, neque durum aliquid, neque asperum sustinere, jubent quoque rem ad suam scientiam referri, ut ex personis hominum dicta pensare, & ex arbitrio parcere, aut punire possint; quò ipsò tacitè innuunt, quòd, si injuria tantum redundet in personam Principis, magnanimæ virtutis sit, si Princeps, etsi punire possit, benignè indulgeat; prout de hoc insigne exemplum Pii V. Pontificis refert Barb. in d. c. 1. num. 2. si verò injuria in ipsam dignitatem, & officium Principis immediatè illata sit, ne veniat in contemptum, omnino graviter punienda sit juxta c. 1. cit. & Gloss. ibid.

4. Pœna blasphemæ alia est de Jure Can. alia de Jure Civili. De Jure Canonico statuitur in c. 2. h. t. ut Laici blasphemantes soleant pœnitentiâ (quæ ibi fusiùs describitur) & pœnâ pecuniaria coërceantur; quam si renuerint peragere, Ecclesiæ eis interdicitur ingressus, & mortuis Ecclesiastica denegatur sepultura. Clericis tamen videtur hæc publicæ pœnitentiæ remissa, pro qua privata eisdem interdicitur. c. quicumque. 56. dist. 50.

De Jure Civili pœna blasphemantium est ultimum supplicium per rext. in novella 77. c. 1. prout & in Veteri Testamento. Levit. 24. pœna mortis, nempe lapidationis blasphemis inferebatur. Mortis pœnam pro gravi blasphemæ quoque constituit Carolus V. In levioribus autem præcisionem linguæ, multam pecuniariam, vel pœnam carceris, aut aliam arbitriam, habitam videlicet ratione circumstantiarum tam personæ blasphemantis, quàm ipsius blasphemæ. Constit. crim. a. 106. Berlich. p. 4. concl. 1. & 2.

Nostris temporibus, proh dolor! pœna blasphemæ ferè in desuetudinem abiit.

TITULUS XXVIII.
De Clerico non ordinato
ministrante.

SUMMARIA.

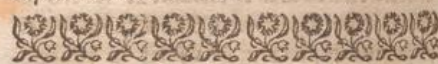
1. Clericus delinquit, si ministrat non ordinatus.
2. Quomodo talis Clericus puniatur?

I **Q**uarto delinquit Clericus, si non ordinatus ministrat, & ordinis majoris, quem nondum suscepit, ministerium sibi usurpet; velut cum Sub-Diaconus Diaconi, Diaconus Sacerdotis officio fungitur, Missam v.g. celebrando, aquas & nuptias benedicendo, absque Sacerdotis commissione solemniter baptizando &c. Addidi: & ordinis majoris; nam minorum officia ex praxi hodierna Ecclesie passim à laicis quoque exercentur.

§. II.

2 **P**ena hujus delicti est, quod non ordinatus ministrans fiat perpetuo irregularis ad suspensionem ejus Ordinis, in quo non ordinatus scienter & serio ministravit. c. 1. & 2. b. tit. Requiritur tamen ad incurrendam hanc irregularitatem, ut quis solemniter, & tanquam ex officio exerceat actum Ordinis non suscepti. Unde irregularitatem non contrahit, qui in officio solenni Epistolam, vel Evangelium canit etiam Dalmatica indutus, modo manipulum, & stolam non deferat: cum proprium insigne Diaconi sit stola, Sub-Diaconi manipulus. II. Diaconus Missam celebrans arbitrio Episcopi per biennium, aut triennium à Diaconatu suspenditur. c. 2. b. t. alii autem Clerici ordinem non susceptum exercentes deponuntur. c. 1. b. tit. Potest tamen Episcopus cum male celebrante dispensare, ut beneficium ad sustentationem necessarium retineat. d. c. 2. quemadmodum & cum aliis irregularibus, exigente causa circa retentionem beneficii dispensare licet per c. presbyter. 16. dist. 28. c. studeat 39.

dist. 56. III. Hodie ex constitutione Clementis VIII. quilibet non Sacerdos dicens Missam, aut confessionem Sacramentalem excipiens ab Ecclesia abjicitur, & ab ordinibus, si quos habet, ritè degradatus jubetur tradituræ seculari debitis pœnis plectendus, ut refert Barb. in c. 2. b. t. n. 2. Quaranta in Sum. Bullar. V. Ordo. Quod si laici tale quid presumant, in utroque foro tanquam falsarii, & sacrilegi puniri possunt, & gravibus pœnis arbitrio Judicis coerceri, teste Bernard. Diaz in pr. crim. can. c. 12.

TITULUS XXIX.
De Clerico per saltum promot.

SUMMARIA.

1. Quis dicatur promotus per saltum? 2. Qua sit pena sic promoti?

§. I.

Quinto delinquit Clericus, si non gradatim ad Ordines, sed per saltum, id est, ad majorem, omisso mediò, puta ad Diaconatum ante Sub-Diaconatum, ad Presbyteratum ante Diaconatum promoveri se curet: quamvis enim ejusmodi ordinatio valida sit, excepto Episcopatu, qui essentialiter Sacerdotium præsupponit juxta c. ex literis. 10. in fin. de Excessib. prelat. attamen illicita est: siquidem tam inter Minores, quàm Majores Ordines subordinatio sit oportet, ita ut prius quis debeat ordinari ostiarius, deinde lector, postea exorcista, acolythus, Sub-Diaconus, Diaconus, Presbyter, & demum Episcopus. c. clerici. dist. 21.

§. II.

Pena hujus delicti est, quod per saltum ordinatus sit suspensus à suscepti Ordinis executione. c. sollicitudo. dist. 52. Zoël. b. t. n. 1.

ita tamen, ut Episcopus cum tali dispensare valeat, quò Ordinem omissum suscipiat, & in utroque ministret, ac etiam ad superiores ascendat, modò actus superioris Ordinis ante susceptum Inferiorem non exercuerit. *c. 11. h. t. Trident. sess. 23. de Reform. c. 14. in fin.* Quòd si actus illius Ordinis exercuerit, juxta dicta *ad vit. de Clerico excom. n. 2.* incidit in irregularitatem, in qua ipsa, si crimen occultum, nec ad forum contentiosum deductum sit, facultatem dispensandi Episcopo concessit Trident. *sess. 24. de Refor. c. 6.*

nequeat. Potest tamen Episcopus cum eo dispensare in Ordine furtivè suscepto, eundemque habilitare ad alium Ordinem suscipiendum; nisi, ut in pluribus Dicecesibus fieri solet, contra furtivè se ingerentes ante ordinationem promulgata sit excommunicatio, quo casu ob contemptum censuræ aggravatur delictum, & solus Pontifex dispensat, nisi furtivè ordinatus monasterium ingressus ibi aliquamdiu laudabiliter vixerit: tunc quippe etiam ab Abbate, seu Prælato suo cum eo dispensari poterit. *c. 1. 2. & 3. h. t.*

(O)

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

SUMMARIÆ.

1. Quinam dicatur ordinem furtivè suscipere? 2. Quæ pena ordinem furtivè suscipientis?

§. I.

1. Exiò denique Clericus delinquit, si furtivè ordinem suscipiat. Dicitur autem furtivè ordinem suscipere, qui vel sine prævio examine, & prævia admissione ad illum Ordinem suscipiendum cum aliis se intrudit, & ordinari permittit: vel qui plures Ordines saltem Majores uno tempore simul suscipit. *c. 2. & 3. h. t.* Addidi: *saltem majores*: quandoquidem in pluribus locis consuetudine obtentum est, ut minores Ordines eodem die cum Sub-Diaconatu conferantur, quam consuetudinem communiter approbant DD. apud Barbol. in Trident. *sess. 23. de Reform. cap. 12.*

§. II.

2. *Pena* hujus delicti est, quòd taliter ordinatus prohibeatur & in ordine sic suscepto ministrare, & ad alium superiorem ascendere

nequeat.

TITULUS XXXI.
De Excessibus Prælatorum,
& subditorum.

SUMMARIÆ.

1. Quinam sint excessus Prælatorum? 2. Quinam subditorum?

Quoniam Clericorum alii sunt Prælati, alii subditi; nunc peculiariter de horum quoque *excessibus* agitur.

§. I.

Excedunt autem Prælati Ecclesiastici I. Quando novos & indebitos census, exactio-
nes, aliæque gravamina subditis suis Ecclesiis imponunt, vel veteres augent, aut subditos censuris injustè subjiciunt, cujus excessus pena est arbitraria. *c. 1. h. t.* II. Quando sine causa Ecclesiam alteri subjectam ab illius subjectione & obsequio liberant, beneficia aliis conferenda sibi retinent, aut indignis ea conferunt. *c. 2. 3. & 11. h. t.* III. Quando à privilegiatis, aut exemptis aliquid exigunt contra tenorem libertatis, aut privilegii eis à Sede Apostolica concessi. *c. 16. & 17. h. t. Clem. un. Eod.* ubi specificè plura gravamina Religiosis singulariter mendicantibus ab Episcopis illata recensentur, atque ab iis cessare jubentur. Interim variis in causis

S 3

Epi.

Episcopis potestatem in exemptos delegatam esse, in quos aliàs eis jurisdictio non competeret, constat ex Trident. in *sess. 5. de Reform. cap. 1. & 2. sess. 6. cap. 2. & seqq.* ac passim alibi.

§. II.

Subditi excedunt I. Si inferiores Prælati turbent superiores, aut eorum jurisdictionem usurpent, veluti si violent interdicta. *c. fin. h. t.* II. Si indulgentias concedant, Ecclesias uniant, causas matrimoniales cognoscant, utpote quæ ad Episcopos pertinent. *cap. 8. & 12. Eod. nisi ex privilegio, vel præscriptione, aut consuetudine jurisdictione quasi Episcopali, gaudeant, tunc namque prædicta eis licent. c. accedentibus. 12. in fin. & ibi Panorm. n. 3. & c. auditis de Præscript.* III. Si usurpent muneribus incompetentia. *c. illud. h. t.* aut constituent collegia, & fabricent sigilla sine auctoritate superioris. *c. 14. Eod.* IV. si superioribus debitam reverentiam & obedientiam demergent, eis competentem titulum vel honorem detrahant, coram secularibus contra eos deponant, illos invadant, vel in vasoribus assistant. *c. gravem. 15. h. t.* ubi tales beneficiis in Ecclesia obtentis indigni & privandi declarantur.

TITULUS XXXII.

De Novi operis nuntiatione.

SUMMARIA.

2. Quid sit novi operis nuntiatione? Quo jure sit introducta?
3. Quinam possint novum opus nuntiare?
4. Quale debeat esse novum opus, quod nuntietur?
5. Quo modo?
6. Ob quem finem fiat hæc nuntiatione?
7. 8. 9. Qui sint ejus effectus?

Nuper tam Prælati, quam subditi excedunt, quando de novo ædificant in præjudicium privati, vel Reipublicæ. Cui excessui per novi operis nuntiationem obviatur.

§. I.

Definitur novi operis nuntiatione, quod sit solemnis prohibitio vicino facta, ne in opere novo ædificando pergat, donec de jure ædificandi confliterit.

§. II.

Causa efficiens novi operis nuntiationis est vel remota, vel proxima.

Remota est edictum Prætoris, quo permittitur, ut, si jure, sive injuria novum opus fieret, per nuntiationem inhiberetur. *l. 1. pr. l. 20. §. 1. ff. h. t.*

Proxima est nuntians. Potest autem in causa privata novum opus nuntiare omnis ille, ad quem res, ob quam nuntietur, pertinet; vel cujus juri reali, quod habet, vel le habere asserit, novâ ædificatione officitur. *l. 1. §. 19. ff. h. tit.* veluti Dominus verus. *l. un. §. 3. ff. de Remiss.* quasi Dominus, seu bonæ fidei possessor, arg. *l. 136. ff. de R. J.* Dominus utilis, nempe vasallus. *2. feud. 8. & 43. superficiarius. l. 3. §. 3. ff. h. tit.* Emphyteuta, arg. *l. 16. in fin. de servit.* item creditor pignoratitius. *l. 9. ff. h. tit.* & qui habet servitutem realem in re, in qua novum opus fit. *d. l. un. §. 3. ff. de Remissionibus.* Circa res publicas, quando nimirum in loco publico ædificatur, omnes cives, sive qui de populo sunt, in bonum publicum novum opus nuntiare possunt. *l. 3. §. ult. ff. h. tit.* Ratio est: quia publicè expedit, multos ad defensionem causæ publicæ admitti. Echolt. *ad ff. h. tit. §. 8.*

§. III.

Materia, seu objectum nuntiationis novi operis est novum opus. Ex parte cujus, ut locus sit nuntiationi, requiritur I. ut sit opus futurum, unde non potest novum opus nuntiare illi, qui tantum animo destinavit, opus facere, nec defacto processit ad actum aliquem preparatorium operis. *d. l. 1. §. 1. ff. hoc tit.* II. requiritur, ut sit opus conjunctum

solo, hinc cessat hæc nuntiatio in plantis, arboribus &c. *d. l. i. §. 12.* III. requiritur, ut sit opus iniustum, vel verè, vel saltem probabiliter: nam si notorium est, eum, qui nuntiat non habere jus nuntiandi, potest nuntiatio impunè contemni, adeoque pergi in opere, quando quidem leges, quæ dicunt nuntiationem tenere, sive jure, sive injuriâ facta sit, intelligendæ sunt de casu, quo de injuria nuntiationis non manifestè constat, secus in opposito: quia jura nunquam solent favere notorii injuriis, & versutiis hominum improborum per *l. 38. ff. de Rei vindic.*

§. IV.

Forma nuntiationis novi operis consistit in legitima prohibitione, ne opus novum fiat, Potest autem tribus modis fieri. I. *verbis* enuntiando, & protestando, ut opus non fiat in suum, aut publicum præjudicium, aut ut non continuetur, rationem reddendo, cur in suum, aut publicum præjudicium cedat. Neque necesse est, ut scriptò fiat, sed satis est, si fiat verbis; tutius tamen erit, si fiat coram testibus, ut postea probari possit, factam fuisse, destruique jubeatur, quod post eam, & ante remissionem illius fuerat factum. II. *per manum*, id est, per *jactum lapilli*, aut lapillorum in eum locum, ubi opus sit, aut fieri paratur, cum insinuatione verbali, ne opus fiat. III. *per judicem* eum adeundo, & ab eo petendo, ut novum opus nuntiet, qui postea per se ipsum, aut per tabellionem, aut aliam personam præcipit, ut id opus non fiat, ab eoque cessetur, donec cognitâ causâ, quid factu opus, statuatur. Et verò hoc discrimen inter primum & posteriores duos modos vertatur, quòd qui nuntiat primo modo, si in possessione sit ejus, circa quod nuntiat, illam amittat nuntiator, secus, si nuntiet aliquo ex posterioribus modis, hoc est, per jactum lapidis, vel per prætorem. *l. pupillo. §. meminisse. ff. h. tit.* Andreas Vallens. *h. t.*

num. 3. Ratio hujus discriminis datur, quòd qui solo verbo novum opus nuntiat, videatur meticolosus, & relinquere possessionem alteri, possessio verò solo animo eam deserendi amittitur.

§. V.

Finis nuntiationis novi operis proponitur in *d. l. i. §. 16. ff. h. t.* his verbis: *Nuntiatio fit aut juris nostri conservandi causâ, aut damni depellendi, aut publici juris fruendâ gratiâ.*

§. VI.

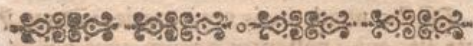
Effectus nuntiationis novi operis utroque jure est, quòd postquam novum opus nuntiatum est, superleberi debeat in ædificii continuatione, & prosecutione, adeò, ut quidquid postea ædificatum fuerit, sive jure, sive injuriâ, expensis ipsius ædificantis destruendum sit. *c. 1. & 2. h. tit. d. l. i. ff. Eod.* Ratio est, quia nuntiatio hæc est quædam appellatio extrajudicialis, quâ pendente nihil attentandum est. Deinde, quia facta nuntiatione is, cui facta est, juris, non facti viâ se tueri debet.

Ampliat. I. Ut etiam Ecclesia, sive Capella destrui debeat, si sine justa, & legitima causa in præjudicium alterius Ecclesiæ Baptismalis post nuntiationem novi operis extructa sit. *cap. 1. & 2. h. tit.* ubi & ratio redditur. Cæsar. de Panimoll. *dec. 11. adnot. 1. num. 4.*

Ampliat. II. Ut nuntiatu contra voluntatem nuntiantis non possit etiam præstitâ cautione de opere suis sumptibus demoliendo, si non jure ædificasse apparuerit, ædificare, nisi nuntians cautionem admiserit, vel nuntiationem remiserit. *cap. 2. & fin. h. t. tit.* quòd si neutrum faciat, tenetur nuntiatu expectare per tres menses, donec videlicet denuntians jus suum, seu præjudicium interrim plenè probet. *d. cap. f. h. tit.* si transactis tribus mensibus causa finita non sit, poterit præ-

præstita cautione de demoliendo suis sumptibus, opus perficere. Barb. in *d. e. fin. n. 4.*

Limitatur tamen prædictus nuntiationis effectus imprimis, ut locum non habeat, nisi quando de jurenuntiantis dubitatur. Panorm. in *c. 1. h. tit. n. 10.* Deinde ut non procedat, quando dilatio ædificanti periculum allatura est, tunc quippe cautionem sibi oblatam nuntians novum opus simpliciter acceptare tenetur, ut cum aliis notat Barb. in *c. parvula. n. 2. h. t. Gail. 1. Observ. 16. n. 8.*

TITULUS XXXIII. De Privilegiis, & Excessibus privilegiatorum.

SUMMARIA.

1. Privilegii etymologia. 2. Synonymia. 3. Definitio.
4. Usque 9. Divisio. 10. Quinam possint concedere privilegia? 11. Quomodo privilegia acquirantur concessione? 12. 13. Communicatione? 14. Et prescriptione? 15. 16. 17. Quibus personis, aut rebus dari possint privilegia?
18. Privilegium debet continere favorem specialem.
19. Rationabilem tamen.
20. An ad privilegium necessaria sit justa causa? 21. An scriptura? 22. 23. An insinuatio, & notitia ejus? 24. Quis sit finis privilegii? 25. Quinam effectus? 26. & seqq. Quibus modis privilegium amittatur?

Excessus quoque species est, cum privilegiati privilegiis sibi indultis abutuntur; quâ occasione hic de Privilegiis agitur.

§. I.

Privilegium juxta Iherosolymorum in *c. 3. dist. 3.* dicitur quasi *lex privata*, eò quòd respiciat privatam utilitatem illius, cui conceditur; Gregorius in *c. fin. causa 25. q. 1. v. si ergo.* idem est, ac *privatum legium*: eò quòd privatam legem generet; Panormitanus nosse in *c.*

Abbate. de V. S. putat, quòd idem sonet, ac *privans legem*: propterea, quia legi generali derogat, & aliquid contra dispositionem ejus indulget.

§. II.

Synonyma privilegii vulgò esse censentur concessio. *l. 1. pr. ff. de Testament. miliz. indulgentia. c. 31. h. t. beneficium. l. 68. ff. de R. J. dispensatio. c. 16. causa 1. q. 7. exceptio. l. 7. c. de Vobligal. specialis largitas, & prerogativa. l. ult. C. de Fruct. & lit. expens. constitutio personalis. §. 6. Instit. de I. N. G. & C. lex propria. l. 21. §. ult. ff. Ad municip. lex privata. d. c. 3. dist. 3. jus singulare, spondebare Freyheit, l. jus singulare. 16 de Legib. item indultum, rescriptum, seu diploma principale, favor, gratia, immunitas. Azor. Instit. moral. l. §. c. 22. q. 1.*

§. III.

Definitur privilegium, quòd sit jus singulare in certâ alicujus personæ, vel causâ favorem, ac gratiam à Superiore constitutum per *d. l. 16. ff. de Leg. Breviùs*: quòd sit lex privata aliquid speciale concedens. Zosif. *h. tit. num. 1.*

§. IV.

Dividitur privilegium I. in reale, & personale. Reale est, cui res, seu causa aliqua locum facit, ita scilicet; ut ipsi causâ tribuatur, & competat omnibus, qui in eadem causâ sunt; quò pertinent privilegia, quæ competunt ratione Episcopatus, Clericatus, Principatus, Doctoratus, Nobilitatis, aut similis qualitatis. Personale dicitur, cui personæ conditio locum facit, ita scilicet. ut quamvis detur ob causam, aut motivum aliquod, quòd aliis quoque personis potest competere, soli tamen personæ privilegiatæ ex ipsius personæ respectu tribuatur, & cum ea expiret. *l. 86. & 196. ff. de R. J.* Ut verò appareat, personæ, an causæ, vel rei concessum sit privilegium? attendenda sunt verba, num in personam, vel rem

rem directa sint, atque his expensis de intentione privilegiantis judicandum est. Ideoque si in privilegio Apostolico dicatur: *Tibi ob virtutis tuae merita concedimus exemptionem, privilegium personale*; econtra si dicatur: *Concedimus impofterum Episcopo, Pralato hujus loci, &c. potestatem exercendi pontificalia etiam in aliena dioecesi*, privilegium reale reputatur per c. 14. de Offic. deleg. cap. 6. de Presumpt. l. 7. §. 8. ff. de Pactis.

II. Dividitur privilegium in gratiosum, remunerativum, & conventionale. Gratiosum est, quod gratis tribuitur, nullâ habitâ ratione meritorum, vel obligatione reciproca privilegiati. Remunerativum, quod alicui ratione meritorum ipsius, vel alterius datur. Conventionale quod conceditur interveniente pacto, seu conventionem.

III. Dividitur privilegium in favorabile, & odiosum. Favorabile est, quod privilegiatio confert favorem & commodum, nullique affert incommodum & præjudicium, ut est privilegium dispensandi, audiendi Missam tempore interdicti, serviliter laborandi die festo, aut vescendi carnibus tempore quadragesimæ. Odiosum dicitur, quod uni confert favorem & alteri præjudicium, ut est privilegium, quo quis eximitur à solutione decimarum, utpote quod vergit in præjudicium illius, cui solvebantur decimæ.

IV. Dividitur privilegium in affirmativum, & negativum. Affirmativum est, quod positivis & affirmativis verbis aliquid concedit, aut etiam aliquid faciendi facultatem tribuit, v. g. jus cudendi monetam, tabellarios creandi, altaria, & calices consecrandi, &c. Negativum, quod privatis verbis quempiam ab onere liberat. v. g. immunitas à gabelis, vestigalibus, vel decimis solvendis,

V. Dividitur privilegium, quodd aliud sit clausum in corpore juris, aliud datum per

speciale rescriptum. Clausum in corpore Juris appello, quod inter alias leges corpori Juris insertum est, uti est Immunitas Ecclesiarum, privilegium fori, & Canonis; item privilegium studiosorum, pupillorum, Minorennum, mulierum, militum, fisci & similia. Datum per speciale rescriptum voco, quod extra corpus Juris certæ alicui personæ, communitati, vel loco per speciales litteras, vel diploma, bullam, vel indultum concessum est. P. Engl. ad h. t. n. 2. Differentia inter hæc illa est, quod datum per rescriptum speciale maneat in sua natura communi privilegiorum; clausum autem in corpore Juris transeat in jus ipsum commune, & fiat illius pars. Hostiens. cap. 1. de Sepult. ita ut hujus dispositio non tam privilegium, quam jus commune dicatur. Barb. in Collect. ad auth. quæ in provinc. C. Ubi de crim. agi oport. Ex quo inferunt Covar. 4. decret. p. 2. cap. 8. P. Engl. ubi supra, & alii, quod ejusmodi privilegia non sint strictè interpretanda, sed instar Juris communis extendenda, nisi habeant rationem specialem, ut limitat Gloss. in c. favè h. t. & alii per c. ea qua de R. J. in 6. l. 1. §. planè ff. de Constit. Princip.

VI. Privilegia quædam sunt latae interpretationis, quædam strictæ. Latae interpretationis esse censentur ea, quæ sunt clausa in corpore juris, ut statim diximus; item ea, quæ in favorem piæ causæ, boni publici, aut religionis principaliter cedunt, arg. l. sunt persona. ff. de Relig. & sumptib. fun. item ea, quæ non contra, sed tantum præter jus sunt, & continent meram gratiam Principis, nec involvunt præjudicium tertii, ut privilegia dispensandi, absolvendi à casibus reservatis, &c. De quibus procedit regula, quod beneficium Principis latissimè sit interpretandum c. quia circa. 22. h. t. Reliqua sunt strictæ interpretationis.

§. V.

Causa Efficiens privilegii alia est remota, alia proxima.

Remota est concedens. Potest autem privilegium concedere, qui legem ferre, & qui legem ferre nequit, nec privilegium concedere potest, siquidem privilegium est quædam lex privata. Suarez *lib. 8. de legib. cap. 8.* Sylvest. in *Sum. V. privilegium. quest. 2.* Hinc privilegia concedere maximè potest S. Pontifex, ut qui habet potestatem legislativam, estque super omne jus; & quidem in materia *spirituali* indistinctè tam in terris Ecclesiæ, quàm laicorum; circa *temporalia* verò in suo territorio, ubi est dominus temporalis, directè, & per se, in laicorum autem ditionibus tantum indirectè, quatenus nimirum opus est per ordinem ad spiritualia: aliàs summi Principis est privilegia impertiri, ut colligitur ex *c. 2. h. t.* Similiter respectivè & cum proportionè privilegia dandi facultas competit Episcopis, & Prælatibus per *cap. cum olim. 14. h. t.* Neque dubium est, Imperatores, Reges & Principes temporales in sua materia & ditione privilegia conferre posse, scilicet in immunitatibus, honoribus, ac potestatibus temporalibus, non in spiritualibus, ex quo in illis, non in istis legem ferre queunt. Gonzal. in *cap. 6. h. t. n. 4.* Clariss. P. Paul. Metzger in *Theol. Schol. tr. 8. disp. 37. art. 5. n. 1.*

II *Proxima* sunt modi, quibus privilegium conceditur, & acquiritur, iique tres: *concessio, communicatio, & consuetudo, ac prescriptio.*

Concessio privilegii est actus, quo simpliciter sine respectu ad aliud privilegium præexistens jus singulare conceditur. Et hæc fit vel ad preces, quæ juri, ac stylo Curie congruere, semperque veritate niti debent, ita ut privilegia aliter impetrata nulla sint. *c. 6. de Rescript. c. fin. de Fil. Presbyt. l. ult. C. Si contra*

jus, vel util. publ. Novel. 82. c. 13. vel motu proprio, seu verè ultroneâ liberalitate citra partis supplicationem, seu apparenter, clausulâ *motus proprii* insertâ, utcunque reverâ ad instantiam partis concedatur. Enenkl. *r. de Privil. c. 5. n. 9.* quâ concessio validior quidem efficitur, sub- & obreptionis tamen exceptio integra reservatur, præsertim si vitium personæ inhæreat. Menoch. *2. de Arbitr. jud. casu 201. n. 79. & seqq.*

Communicatio privilegii nil aliud est, quàm privilegii iterata concessio; seu concessio extensio ad nova subjecta: cum videlicet privilegium, quod primitus uni concessum fuit, iterum alteri conceditur. Et hæc communicatio fieri potest, vel simpliciter, & absolute, seu *ad instar, & pariformiter*, ut dici solet, vel limitatè & ex parte, unde tenor communicationis semper est inspiciendus. Plane in communicatione absoluta is, cui facta est, participat omnia privilegia, & eodem modo, quæ, & quo modo defacto alter habet, vel habuit, cujus privilegia communicantur; non tamen futura, quæ ex postfacto acquirit, nisi communicatio etiam ad futura expressè extendatur. Clariss. D. P. Paul. Metzger *d. disp. 37. art. 4. n. 6.* neque omnino extraordinaria, quæ Princeps non videtur in specie concessurus, ut ex Antonio de Burzio *consil. 19.* notat Fagnan. in *cap. tuarum. 11. h. t. n. 24.* multò minùs illa, quæ prohibita sunt, ad alios extendi, quorum communicatio sine speciali mentione fieri non solet. Tamburin. *de Fur. Abb. tom. 1. disp. 17. q. 1. n. 18.* Quibus adde privilegia localia, ut quæ censentur ad certum locum restricta; & illa, quæ ob certum, & specialem causam, seu respectum data sunt, aut quæ in eos, quibus fit communicatio, propter defectum certæ qualitatis non quadrant. Donatus in *Pr. Regul. p. 1. tr. 7. q. 14. & 15.*

Quæstio incidit: an, & qualis communicatio

tio privilegiorum inter Regulares defacto detur: Sunt, qui tradant, inter omnes Ordines tam mendicantes, quam non mendicantes mutuam esse privilegiorum communicationem, quod probabile esse, asserit Clariss. D. P. Paul. Metzger *cit. art. 4. n. 9.* Ego existimem, quoad mendicantes id simpliciter verum esse, ut qui ex Bulla Leonis X. generalem inter se communicationem habent, & per alias Bullas Pontificum communicant etiam cum non mendicantibus Ordinibus, ut videre est apud Tambur. *d. disp. 17. q. 2. n. 8.* Circa non mendicantes verò eatenus solum verum puto, ut Congregationes à S. Pontifice approbatae, vel illa Monasteria, quæ cum Cassinensi, aut Lateranensi, vel aliis Congregationibus communicationem specialem habent, eadem communicatione tam cum mendicantibus, quam non mendicantibus fruuntur, non etiam Monasteria à Congregationibus penitus separata. Confer. Tambur. *cit. disp. 17. per tot. Donat. cit. tr. 7. per tot.*

14. *Consuetudine, ac præscriptione sine expressa Principis concessione privilegia comparari posse, docet Gloss. cap. novit. 13. de Judic. ubi Innocentius III. consuetudinem cum privilegio æquiparat, & in c. conquestus. 9. & cap. super quibusdam. 4. præterea. de V. S. Eam autem consuetudinem aut præscriptionem aliqui requirunt, cujus initii non extat memoria, non quòd velint semper necessariam, sed quòd hæc certior sit, & quasi generalis, ac per se sola sufficiens sine titulo, modò jus ei non expressè resistat, ut resistit in cap. quando. de Consuet. ubi dicitur, facultatem conferendi minores ordines, vel Sacramentum confirmationis posse ex privilegio committi simplici Sacerdoti, non tamen consuetudine acquiri, & in cap. ex tuarum. 5. de Auctorit. & usu pallii. ubi usus pallii extra provinciam non obstante consuetudine expressè prohibetur, nisi ex speciali privilegio.*

De cætero etiam minori tempore, puta annis 30. contra privatos, 40. contra Ecclesias suppositis reliquis requisitis, privilegium, aut exemptionem aliquam præscribi posse, probat P. Engl. *h. t. n. 13.*

§. VI.

Subjctum, in quo hæret privilegium, est persona, vel res per l. 68. l. 196. ff. de R. J.

Persona est subjctum privilegii personalis, quod nempe vel uni propter personam, & meritum suum specialiter tribuitur, aut etiam pluribus, sed expressis illorum nominibus, & tanquam singularibus, seu sub nomine proprio, & individuo cujusque, ut Socrati Sempronio, & Platoni, &c.

Res est subjctum privilegii realis, eaq; vel corporea, ut fundus, domus, castrum, Ecclesia, Monasterium; vel incorporea, ut Doctoratus, Clericatus, Ordo religiosus, Societas, Universitas, Collegium, aut aliud corpus politicum. Porro si comunitati, vel corpori alicui privilegium concessum sit, refert, sitne concessum sub nomine colectivo, & expresso ipsius Collegii, & directè ac immediatè illius corpori, puta Universitatis Salisburgensis? num verò personis, quæ sunt ex tali Collegio, & illud componunt, puta Studiosis Universitatis Salisburgensis? Concessum primò modò censetur concessum Collegio, secundùm quod civiliter facit unum corpus, non verò personis singularibus, ex quibus tale corpus componitur (quæ singularibus) ita ut non possint uti suo privilegio quæ tales, sed tunc tantùm, cum suum Corpus collegialiter repræsentant, sive interim omnes simul, sive major pars, aut aliquot ad repræsentandum delegatæ reperiantur. Concessu secundò modò singulis separatim competit, illòque uti possunt singulares personæ independentè una ab altera, & sufficit esse incorporatas tali Collegio. Ita Geminianus, c. Religioso. de Sent. excom. in. 6. Ut tamen is, qui se dicit de aliquo Collegio, gaudeat ejusdem

eiusdem privilegiis, necesse est, ut exerceat artem, ad quam fuit institutum. Barthol. in l. *semper. ff. de Fure immunit.* Sylvest. V. *Argumentatio. n. 4.* Ex quo infert Panorm. in c. *de Quodvult deo. l. de iudic.* quod Studiosi intrantes Scholam, sed non studentes, non gaudeant privilegiis Scholarium. Et similiter Portelius in *sum. qq. Regul. V. Episcopus. n. 4.* docet, religiosum factum Episcopum non gaudere amplius privilegiis regularium, aut sui ordinis.

- 17 Caterum privilegiorum largitio ex parte concedentis superioritatem, ex parte accipientis subjectionem regulariter exigit. *Regulariter*, inquam: siquidem cum privilegia sint beneficia, ea quoque non subditis concedi valent, atque ita personis Ecclesiasticis & Ecclesiis Principes seculares multa privilegia concesserunt. l. 1. *cum multis aliis. C. de SS. Eccles.* qui ab earum potestate exempti sunt. *cap. Ecclesia S. Maria. de Constit. cap. fin. de Reb. Eccles.* Clariss. D. Paulus Mezger d. *dist. 37. a. 5. n. 2.*

§. VII.

- 18 *Materia*, seu *objectum* privilegii est favor specialis, justus tamen, & rationabilis.

Dixi I. *est favor specialis*: si enim nihil præter, aut ultra, imò contra jus commune concedatur, privilegium non erit: & hoc est, quod traditur, interpretationem privilegii ita faciendam esse, ut aliquid operetur speciale supra, vel præter jus commune. c. *Abbate. de V. S. c. in his. 30.* ubi Panorm. h. t. l. 1. ff. *Ad municipal.* Neque adversatur. c. *quia in causis. de Procuratorib.* quò Universitati Parisiensi creandi Procuratorem, & c. *et si Christus. §. fin. de Furejur.* ubi religiosi in propriis causis deficiente alia legitima probatione juramentum suppletorium præstandi, facultas conceditur, quæ jure communi ipsis non negatur. Nam Francis per leges proprias in iudicio per Procuratorem litigare sine Principis re-

scripto, & Monachis S. Benedicti jurare per regulam non licuit, ut in *cit. text.* notat Gonzal. adeoque illis aliquid jure prohibitum indultum fuit, aut saltem declaratum est, indultum jam fuisse, ut *ibidem* Glois. advertit. Ideoque ejusmodi privilegia non concessiva propriè, sed impropriè tantum dicta sunt, & juris communis declarativa. Suarez l. 8. *de legib. c. 1. n. 7.*

Dixi II. *Justus tamen, & rationabilis*, ita ut respectu privilegiati, illius usus saltem supposito privilegio sit licitus, respectu verò aliorum nullum, vel moderatum gravamen contineat, ut secundum rectam rationem ad illud sustinendum obligari possint. Ne ergo privilegium concedatur contra jus naturale, aut Divinum. c. 1. *dist. 10.* quidquid enim bonis moribus adversatur, invalidum est, etsi pactum juratum accesserit. l. 4. *C. de L. neque in magnum Reip. damnium, vel contra manifestam ejus utilitatem. l. 10. C. de SS. Ecclesiis.* Unde nec contra se concedere privilegia solet Pontifex, quatenus imminuent ejus dignitatem, ut quam non potest dividere, vel diminueri; nec ulla, quæ sunt Ecclesiasticæ gubernationi contraria: quia foret abusus suæ potestatis, & prodigalitas quædam, quæ in Pontifice non præsumitur. Vix proinde crediderim Pontificem Principibus concessisse, ne sine illorum approbatione recripta sua effectum habeant, quale tamen privilegium sibi non nulli Principes vendicant.

§. VIII.

Forma Privilegii est vel *essentialis*, vel *accidentalis*. *Essentialis* consistit in concessione singulari præter, ultra, aut contra communem juris tenorem, per supra dicta. Ad formam *accidentalem* referenda sunt sequentia:

I. *Justa & rationabilis causa*. Et quidem certum est, hanc requiri, ut licite concedatur privilegium; siquidem concessio privilegii absque causa, si contra jus fiat, adversatur justitiam.

justitiæ distributiæ, & legali exigenti, ut à communi obligatione sine causa nemo eximatur; si verò præter jus fiat, sapit prodigalitatem, & acceptionem personarum. Suarez *d. l. 8. cap. 21. n. 2.* De valore autem dubitandi ratio est, & desumitur ex indulgentiis, quas absque sufficienti causa invalidè concedit, communi DD. calculo probatum est. Nihilominus privilegium sine causa validè concedi, placuit Suarez *l. c.* ex ratione, quod lex nulla rationabili causa exigente à legislatore tolli possit respectu omnium, cur igitur eximi nequeant certæ personæ, aut specialis favor eisdem privilegio tribui? Neque est paritas inter privilegium, & indulgentias: has quippe Pontifex concedit non tanquam dominus, sed dispensator thesauri meritorum Christi, qui non censetur consentire, nisi in ejus dispensationem salubriter, id est; ex rationabilibus causis factam. *Extravag. 2. de Penitentiis. Gobat tr. de Indulgentiis. n. 86.* Cæterum in dubio præsumitur adfuisse justam causam concessionis, & quæ causa justa sit, arbitrio Principis relinquitur.

II. *Scriptura*; quæ tamen per se loquendo ad privilegium non requiritur, sed etiam viva voce concessum subsistit, eoque in utroque foro uti licet, modò per testes sufficienter probetur, ut satis constat ex *cap. institutionis. causâ 25. q. 2. ex Clem. dudum §. etenim. de Sepult.* ibi: *universa privilegia, gratias, indulgentias, verbò vel scriptò concessa.* & ex *Extravag. etsi, de Penit. & remiss.* ibi: *quascunq; concessionis à sua Sanctitate tam scriptò, quàm verbò factas.* Ratio est, partim quia totus valor privilegii pendet ex voluntate concedentis, quæ tam verbis, quàm scripturis manifestari potest; partim verò quia lege nemo tenetur contra voluntatem legislatoris eum obligare nolentis. Quare hòc ipsò, quòd subdito quocunq; modo conditè de voluntate ejus à legis obligatione

eximentis per privilegium, illius obligatio cessabit. Specialiter circa privilegia & gratias, quæ à Sede Apostolica emanant, *regulâ Cancellaria 53.* disponitur, ut nulli suffragetur dispensatio in judicio, vel extra, nisi literis expeditis. Et licet ista regula tantùm loquatur de *dispensationibus*, tamen idem esse etiam circa alias gratias, & privilegia, de stylo Curie Romanæ communiter tradunt DD. nominatim Joannes Chokier in *reg. 25. Cancell.* adeoque prædictæ gratiæ ante actualem expeditionem literarum videntur adhuc informes & imperfectæ. Probabile tamen est, in foro conscientie etiam ante expeditionem gratiæ, si de ipsius concessionem constet, eâ uti licere. Gutierrez *lib. 5. pract. qq. in 2. p. nova collectionis. q. 10. & seqq.* Pro foro externo, & ad probationem convenit inter omnes, gratias ante literas expeditas impetranti non prodesse.

III. *Insinuatio*: requiritur enim, ut in primis privilegium, adversus alium obtentum, maxime si per illud revocatur jus alteri jam quæsitum, eidem & judici ordinario illius loci insinuetur: præsumendum quippe non est, velle Principem privare aliquem incium jure suo: quia talis privatio ex una parte bono communi, & suavi gubernationi non est leviter contraria, & ex altera parte est valde expediens damnificatum monere, ut possit, si velit, se opponere; quòd mediò judicio expressè deciditur in *cap. 19. h. tit. cap. cum persona. Eod. in 6. cap. si in duobus. de Appellat.* Deinde privilegium aliis quoque insinuari debet, ne à privilegii usu impediatur privilegiatum, cum respectu illorum habeat rationem legis, quæ, ut obliget, debet esse manifesta. *cap. 2. distinct. 4.*

Difficultas est: an quis uti possit privilegio jam defacto à superiore concesso, sed nondum sibi insinuato?

By. I. Regulariter quidem non licet uti privilegio ante habitam concessionis notitiam: talis namque imprudenter agit, cum se exponat periculo faciendi actum illicitum, vel etiam nullum; aliquando tamen urgente necessitate, si probabile sit, privilegium jam concessum esse, usus ejus licitus esse potest. Hinc

By. II. Privilegium, quod per nuntium, literas, vel procuratorem petatum est ab aliquo, per se habere effectum à die concessionis, & expeditionis illius, seu à die data, ut vocant, non primum à die presentata. Unde licet privilegiatus ignoret, privilegium sibi actu esse concessum; tamen juxta privilegium operans validè agit. Idem de dispensationibus procedit. Layman in *Theol. morali* l. 1. c. 23. n. 10. cum communi: Aliud verò statuendum est de privilegio *motu proprio*, & non ad petitionem alicujus concessio. Idem Layman n. 9. Azor. *Instit. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 3.* Ratio est: quia privilegium se habet instar donationis, in qua requiritur consensus utriusque, donantis scilicet & donatarii, ideoque si consensus privilegiati non præcessit, nullum jus videtur ipsi acquiri ante notitiam, & acceptationem privilegii, arg. l. *qui absentis*. 38. ff. de *Acquir. vel amitt. possess.* Quod secus est in priori calu: quando enim præcedit petitio privilegii, & subsequitur concessio, jam utriusque consensus adesse intelligitur. Contrariam sententiam probabilem judicat P. Engl in *Manual. Parochorum* l. 1. p. 3. cap. 5. n. 17.

§. IX.

24 *Finis* privilegii alius est immediatus, alius mediatus. Immediatus, seu proximus est bonum privatum privilegiati; mediatus est bonum publicum, arg. c. 15. & 17. *causa* 1. *quest.* 7.

§. X.

25 *Effectus* privilegii est primò, quod vim legis, ac juris habeat, arg. l. 2. & *ult. C. de*

Legib. ita ut ad observantiam obliget non solum subditos, sed ipsa quoque concedentem, ejusque successores ad manutentionem, Boër. *dec.* 204. n. 42. *Secundò*, quod idem operetur, ac consuetudo, & præscriptio, arg. *cap. super quibusdam*. 26. v. *præerea. de V. S. cap. 13. de For. compet.* imò præscriptionem oborientem tollere, illique derogare valeat, modò contineat clausulam: *non obstante tali jure per c. 14. & 19. de Præscript.* *Tertio*, quòd privilegium potius, ac fortius sit jure communi, cum sit jus quoddam speciale, in toto autem jure generi per speciem derogetur, & illud potissimum habeatur, quòd ad speciem directum est. l. *in toto*. 80. ff. de *R. J.*

§. XI.

Contraria privilegii sunt modi, quibus privilegium amittitur. Amittitur autem multifariam.

I. Si pereat, aut destruat subiectum, cui privilegium inhæret: Sic enim privilegium personale mortuam personam, cap. 7. de *Reg. Jur. in 6.* privilegium reale re, puta, Religionis, dignitate, ac officio pereunte extinguitur, arg. c. *Abbate*. 25. de *V. S.* Ea tamen, quæ ædificiis, v. g. Ecclesiæ, aut castro ratione situs, vel loci data sunt, his incendiò, aut vastatione destructis, inhærent fundo, quamdiu manet animus ea ædificia reparandi juxta cap. 2. de *Relig. domib.* l. 37. ff. de *Relig. & sumptib. fun.* & si concessa sint non ratione situs, sed alterius tituli transferibilis, v. g. Ecclesiæ ratione parochiæ, confraternitatis, reliquiarum alicujus Sancti &c. cum istis aliò translatis & ipsa transferuntur. Suarez de *Legib.* lib. 8. cap. 5. *in fin.*

II. Privilegium, quod datum est *ad certum tempus*, vel *sub conditione*, aut cum clausula: *ad beneplacitum: quamdiu voluero &c.* amittitur per lapsum temporis, cessationem conditionis, item per mortem concedentis, cap. 5. de *Rescript.* in 6. Covar. *Var. resol.* lib. 3. cap. 15.

cap. 15. n. 2. Aliàs privilegia, & gratiæ actu concessæ per mortem concedentis non tolluntur etiam re integra. *c. si super. 9. de Offic. deleg. in 6.* Unde privilegium conferendi beneficia, quod alicui S. Pontifex concessit, non expirat, esto concedens moriatur, antequam se offerat occasio beneficium actu conferendi. *c. si cui. 36. de Præbend. in 6.* Secus est, si commissio tantum, vel delegatio facta fuerit ad gratiam alicui concedendam; hæc namque morte delegantis extinguitur, eò quòd gratia nondum sit facta, sed facienda. *Text. & Gloss. in d. cap. si cui. Covar. Pract. quest. c. II. n. 2.*

28 III. Amittitur per revocationem privilegiantis, vel ejus successoris: siquidem qui gratiam fecit, eam regulariter revocare potest. *Panorm. in cap. novit. n. 25. & 28. de Judic. Gail. 2. Observ. 60. in fin.* Verùm ab hac regula aliqui casus excipiuntur, in quibus non nisi ex causa publicæ utilitatis privilegium revocari potest. *Primus* est, si privilegium causâ remunerationis vel cum onere adjuncto concessum fuit: quippe tale privilegium vim pacti habet. *DD. in cap. qua in Ecclesiarum. 7. de Constit. Secundus*, si ex privilegio illo secundum jus gentium privilegialato dominium quæsitum sit, quo sine causa nemo privari debet. *Panormit. loc. cit. n. 26. Tertius*, si privilegium concessum sit non subdito: quoniam tale transit in contractum, ex quo Princeps æquè, ac privatus obligatur. Quamobrem privilegium Ecclesiis, & piis causis datum à Principibus secularibus esse irrevocabile, post alios habet *Felin. in d. c. novit n. 8.*

29 Porro revocatio privilegiorum fieri potest vel expressè, vel tacitè. Tacita revocatio est, cum Princeps sciens facit actum contrarium, ut is concedat alteri privilegium contrarium, facta mentione prioris privilegii; quod addo: quia nulla mentione facta po-

sterius privilegium censeretur subreptitium. per *text. in c. ex parte. 12. de Offic. delegati.* Expressa revocatio alia est generalis, alia specialis. Specialis est, cum vel per decretum speciale privilegium revocatur (cujus insinuatio fieri debet privilegiato, ut effectum sortiatur) vel quando revocatur quidem per Legem generalem, sed facta privilegii mentione in specie. Revocatio generalis fit, quando generaliter derogatur privilegiis constitutioni contrariis. Quod iterum fit dupliciter, vel cum clausula communi: *non obstantibus privilegiis quibuscunque*: vel cum alia fortiori & singulari, ut: *non obstantibus privilegiis quibuscunque, sub quacunque verborum forma conceptis*; vel cum addito: *etiamsi eorum de verbo ad verbum mentio fieri deberet.* Si addita sit clausula generis posterioris, censetur derogatum omnibus privilegiis, ut bene advertit noster *Panormit. in c. cum instantia. num. 5. de Censib.* Si prioris generis: non erit derogatum privilegiis clausis in corpore Juris, neque etiam aliis, quibus insertum est, quòd eorum specifica mentio fieri debeat; quale privilegium datum est Cisterciensibus in *c. cum ordinem. de Rescriptis.* Quòd si nulla clausula revocatoria privilegii addita sit constitutioni generali privilegio contrariæ, illa privilegiis derogare non censetur per vulgarem regulam, quòd generale non deroget speciali.

IV. Amittitur privilegium contraria consuetudine, non usu, vel præscriptione, servatis tamen consuetudinis, vel præscriptionis requisitis, inter quæ cum sit, ut res sit apta præscribi, ideo privilegia merè favorabilia, quæ meram gratiam continent, & meræ facultatis dicuntur; ut privilegia absolvendi à casibus reservatis, celebrandi tempore interdicti, & alia hujusmodi, præscriptione non tolluntur. *DD. ad l. 2. ff. de Via publica. l. 12.*

Cod.

Cod. de Excusat. tutor. Gloss. & Panorm. in c. ut privilegia. h. r. Aliud est de privilegiis onerosis, quæ nempe cedunt in gravamen tertii, ut si quis habeat privilegium accipiendi decimas, visitandi monasteria exempta, exercendi jurisdictionem, merum imperium &c. enim verò hæc non usu perduntur, dummodò interim occasio utendi fuerit. Text. & DD. in *l. 1. ff. de Nundin.* Quòd si occasio utendi non fuerit, privilegium non usu non amittitur, arg. *l. 34. §. ult. cum. l. seq. ff. de Servitut. præd. rust. Gail. lib. 2. observ. 66.* Idem est, si quis commodè saltem privilegio uti non potuerit, quia quod in favorem alicujus introductum est, non debet in odium ipsius detorqueri. *c. quod ob gratiam. de Reg. Juris in 6.*

V. Similiter privilegium extinguitur renuntiatione tacita, vel expressa; quilibet enim favori suo renuntiare potest. *c. statimus. de Regular.* nisi privilegium in favorem publicum, aut Ecclesiæ principaliter sit concessum; qua ratione privilegio fori & canonis renuntiare nequit. *c. si diligenti. de Fora. compet.* Consistit autem renuntiatio expressa in declaratione verbali, vel scripta voluntatis non gaudendi privilegio; tacita verò consistit in non usu, si sit privilegium affirmativum; vel in usu contrario, si sit negativum; & communiter hæc tacita renuntiatio inducitur lapsu 10. annorum per text. in *d. l. 1. ff. de Nundin.* Pro regula tamen hic tenendum, quòd si privilegia expressè renuntiare non valeant, nec tacitè valeant: cum major sit vis expressi, quàm taciti, arg. *L. nonnunquam. § 2. ff. de Condit. & demonstr.*

VI. Cessat privilegium cessante causa finali per text. in *c. tunc. 12. de Cleric. non resid. c. cessante. de Appell.* Ubi tamen distinguendum inter privilegium, quod unico actu consumatur; quale est, quod datur ad contrahendum matrimonium in ordine ad legitima-

tionem prolis, & privilegium, quod habet tractum quendam successivum reiterabilem; quale est privilegium non solvendi decimas, vectigalia, &c. Prioris generis privilegium non desinit desinente causa finali: quia jam transit, ac proinde indefinibile est; sic qui habilitatus est ad aliquem actum, non amittit habilitatem illam, licet cesset postea motum habilitationis; quod intelligo: licet nondum actum, ad quem habilitatus est, exercuerit: nam in ea executione non est privilegium, sed tantum usus privilegii. Sanchez de Matr. lib. 8. disp. 20. num. 7. Posterioris generis privilegium ut desinat, causa finalis non debet solum negativè, vel ad tempus, sed contrariè, & quidem in perpetuum cessare. Dicitur autem causa finalis cessare negativè, quando non amplius existit; contrariè verò, si circumstantiæ ita mutantur, ut usus privilegii evadat iniquus, & cedat in grave præjudicium Ecclesiæ, vel communitatis. Text. & DD. in *c. 9. de Decimis & cap. 16. de Cleric. non resid. P. Engl. h. r. §. 3. n. 21.*

VII. Perditur privilegium propter abusum per text. in *c. 9. dist. 74.* ubi dicitur: *privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.* Plerumque tamen non ipso factò perditur privilegium, sed per sententiam superioris, nisi hoc sit speciali jure expressum, ut in *c. fin. de Immunit. Eccles.*

TITULUS XXXIV.

De Purgatione canonica.

SUMMARIA.

1. Quid sit purgatio canonica? 2. Unde ejus origo?
3. A quo? 4. Ob quod delictum hæc purgatio indicatur? 5. 6. Quo modo fiat? 7. Et quem ob finem? 8. 9. Quis effectus hujus purgationis? Delicta

Delicta, seu crimina interdum purgantur, idque vel *purgatione canonica*, vel *vulgari*.

§. I.

1 *Definitur* purgatio canonica, quòd sit ostensio innocentiae super objecto crimine juxta præscriptum SS. Canonum facta.

§. II.

2 *Causa efficiens* purgationis canonica duplex est: remota & proxima.

Remota est jus Canonicum, à quo ut nomen, ita vim, ac efficaciam suam habet. Origo verò ejus reperitur in SS. literis: nam in Legge Moysis suspectus de furto jurare tenebatur, quòd non extenderit manum in rem proximi sui. *Exod. c. 22.*

3 *Proxima* est Judex, qui purgationem hanc indicit. Indicare autem debet, qui de crimine cognoscit, aut cognoscere debet, de quo quis infamatur. *c. 6. & 10. h. t. & debet indicare vel ad instantiam ejus, qui purgandus est, vel ex officio ei, qui de gravi aliquo crimine infamatus est, eidemque fide digno, quem verosimile est, non facile pejeraturum. c. 1. & ibi Gloss. h. t.*

§. III.

4 *Materia*, seu *objectum* purgationis canonicae est quodvis crimen, vel delictum, non plene probatum, de quo tamen quis apud bonos & graves viros ex verosimilibus suspicionibus est diffamatus. *c. 4. 6. & 12. h. t.* Notorium non admittit purgationem. *c. penult. h. t.* sicut nec illud, cujus probationem offert accusator, aut denunciator per *c. si quis. 2. junctâ Gloss. & c. moniales. 3. h. t.*

§. IV.

5 *Forma* purgationis canonicae consistit in legitima, seu canonica demonstratione suae innocentiae super crimine objecto, quæ ita habet. Imprimis tactis Sacris Evangeliiis jurat reus de veritate, se objectum sibi crimen non perpetrâsse. *c. fin. h. t.* tum jurant etiam con-

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

purgatores non quidem de veritate, quòd sciant, sed de crudelitate, quòd scilicet credant, purgandum verum jurâsse, nec tale crimen admisisse. *c. 7. & 9. h. t.* Debent autem hi conpurgatores esse viri honesti, & fide digni, quique purgandum noverunt familiariter. *d. c. 7.* Et licet pro purgatione Clerici deberent etiam Clerici conpurgatores regulariter adhiberi, attamen in casu, quo facile haberi non possunt, sufficiunt quoque laici, teste Zoëf. *h. t. n. 6.* Quòd si aliquis sit peregrinus, qui conpurgatores habere non possit, vel aliàs pauper, ignotus, tunc si persona videatur fide digna, etiam soli ipsi jure merito credi poterit, & talis jurabit, non solum se innoxium esse, sed etiam conpurgatores habere non posse, ut docet Panor. *in c. inter. n. 7. h. t.*

Fuerunt olim etiam aliæ purgationes canonicae receptæ, veluti per sumptionem publicam Eucharistiae, aut Missæ celebrationem. *c. fin. causa 2. q. 5.* Imò ipsi S. Pontifices aliquando se ita ultroneè purgâsse leguntur, ut cum aliis refert Barb. *in c. 1. h. t.* Sed hodie harum purgationum, & universim purgationis Canonicae vix est usus, nisi fortè in crimine hæresis iis in partibus, ubi viget inquisitio, teste Claro *5. sent. q. 63. 4. solet etiam.*

§. V.

Finis purgationis canonicae est purgare conscientiam de crimine suspecti.

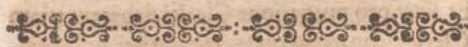
§. VI.

Effectus purgationis canonicae est, quòd, si quis in ea defecerit, quia scilicet conpurgatores, quos habere posset, ob malam de ipso suspicionem jurare nolunt, puniatur instar convicti de delicto objecto, sed poenâ tantum extraordinariâ, ut præter Panor. *d. c. inter. n. 6.* bene tradit Diaz. *in Pract. crim. can. 149.*

Effectus purgationis legitime factæ est, quòd tollat infamiam ex delicto objecto provenientem, & debeat proinde infamatus absolvi à delicto; quâ absolute factâ non faci-

U

facile amplius de eodem delicto accusator contra eum admitti deberet, nisi concurrentibus novis indiciis, & nisi accusator se specialiter ad probandum offerat, obligetque, ut habet Panorm. in *c. ex tuarum. ad fin. h. t.*

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

SUMMARIA.

1. Purgationis vulgaris definitio. 2. Origo. 3. Causa efficiens. 4. Materia. 5. Usque 8. Quot modis fiat? 9. Ob quem finem? 10. Quo efficiatur?

§. I.

1 **P**urgatio vulgaris definitur, quod sit demonstratio innocentiae vulgò tantum & temerè usurpata, & nullo modo approbata.

§. II.

2 **C**ausa efficiens purgationis vulgaris est vel remota, vel proxima.

Remota sunt mores vulgi: nam ut ipsum nomen indicat, purgatio vulgaris nullo legitimo usu, sed vulgi quòdam usurpatione, & observatione superstitiosa fuit introducta, pleraque etiam jure canonico expressè vetita, utpote quòd per eam DEUS tentari potius, quam voluntas ejus soleat explorari. *c. consultasti. 20. causa 2. q. 5.*

3 **P**roxima est is, qui purgationem hanc injungit, aut suscipit: aliquando enim ejusmodi probatio innocentiae injungitur, aliquando sponte suscipitur.

§. III.

4 **M**ateriam, seu *objectum* purgationis vulgaris constituunt causae ambiguae, maxime criminales, in quibus veterum superstitione hanc purgatio inopiam probationum supplebat.

§. IV.

5 **F**orma purgationis vulgaris stat in modo, quo instituitur hanc purgatio. Instituitur autè

1. Per *monomachiam*, seu *duellum. c. 1. &*

2. *h. t.* Neque verò duellum medium aptum est ad terminandam litem, cum facile fieri possit, ut, qui causam habet æquiorum, ob defectum virium, artis aut dexteritatis succumbat; Miracula autem exspectare, est DEUM tentare: nec DEUS unquam pollicitus est, se duellò patefacturum mendaces, & perfidos. *S. Th. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. in fin. Sylvester V. duellum. q. 1. n. 2.*

II. Per *aquam frigidam*, quando venefici, vel veneficæ colligatis pedibus, manibusque aquæ frigidae injiciuntur, ut si supernatent, nocentes, si fundum petant, insontes habeantur. *Zoëf. h. t. n. 2. & 3. Pirthing. num. 4.* Quam probam aquaticam, cum solida illius ratio omnino dari nequeat, non sine superstitionis præsumptione, & DEUM tentandi proposito fieri, nec eventum sine scrupulo esse posse, cum communi sententia statuit *Carpz. in pr. cr. p. 3. q. 122. n. 69. Klockius conf. 195. n. 48.* Idem iudicium esto de purgatione per immissionem manùs in aquam ferventem per *c. 7. & 20. causa 2. q. 5.*

III. Per *ferrum candens*, seu *ignitum. d. 6. 7. & 20.* ubi hæc purgatio dicitur superstitiosa adinventio, nec immeritò, quia ferrum juxta vim naturalem tangentes debet adurere, ac lædere, ideòque per hanc purgationem id intenditur, ut DEUS per miraculum impediat vim naturalem, quod est tentare DEUM. *Text. & Pirthing. c. 3. h. t.*

IV. Per *cruciantionem cadaveris occisi. c. 8.* hac enim multi hodie dum arguunt præsentiam occisoris, eamque purgationem appellant *das Baar. Recht. Christ Befold in Thef. pract. V. Baar. Recht.* Verùm sanguinis effluxum è corpore interfecti in præsentia rei accusati incertissimum indicium præbet: ex causis siquidem incognitis, & valde abstrusis descendit, & non semel, sed sæpius fefellit, dum interdum sanguis ex cadavere non effluxit, utcumque verus interfectus adfuerit, interdum

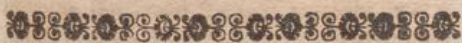
dum verò effluxit, accedente innocentissimo, ut demonstrat Amandiff. meus Confrater P. Benedict. Behamstein in *Discursu sub Philos. jurid. disc. 7. Thesaur. decis. 137. n. 2.*

§. V.

9 *Finis purgationis vulgaris est, ut illâ in probationis locum suffectâ causâ dubiâ, præsertim criminales, dirimantur.*

§. VI.

10 *Effectus purgationis vulgaris est probatio vana, ac improba. Unde graviter peccat iudex, qui contra personam aliquam tanquam proditam ejusmodi signo ad torturam, vel condemnationem, aut si non pro dita videatur, idcirco ad absolutionem procedit: siquidem in processu contra reum iudiciis, ac probationibus uti oportet, quæ humano & naturali modo deprehendi possunt, quales non sunt effectus illi, quorum origo superstitiosa, vel saltem nobis incognita est. Quemadmodum peccat iudex, si procedat contra personas, quas malefici per sortes, divinationem, incantationem, vel similem illicitum modum cognoverunt, & denuntiârunt: ex quo non utitur iudiciis humanis, aut naturalibus, sed diabolicâ revelatione. Layman in *Theol. mor. lib. 4. tract. 10. cap. 5. n. 5.**

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & damno dato.

Quando quidem crimina sæpe cum *injuria*, & damno proximi connectuntur, de iis hic non incommode tractatur.

PARS I.

De Injuriis.

SUMMARIA.

1. *Injuria definitio nominalis. 2. Realis. 3. 4. Divisa. 5. Prohibitio. 6. Quinam inferre? 7. Qui-*

nam pati possint injuriam? 8. Injuria famam violat. 9. Nec sine dolo. 10. Ac lesione fama consistit. 11. 12. 13. Quibus remediis vindicetur? 14. & seqq. Quibus modis remittatur?

§. I.

Injuria vocabulum vel generaliter accipitur, prout continet omnem læsionem, quæ non jure facta est. *pr. Inst. h. t. & ita comprehendit quoque damnum contra Legem Aquiliam. l. 2. & 5. ff. ad Leg. Aquil. vel proprie & specialiter, prout idem est, quod contumelia, ein Schmach/Ehren/Schåndung/Verleumdung. In quo sensu*

§. II.

Definitur injuria, quòd sit delictum privatum dolò malò in contumeliam alterius admissum.

§. III.

Dividitur injuria I. In realem, & verba- lem. Realis est, quâ quis factò alterius læditur. Verbalis, quâ læditur verbis vel ore prolatis, quæ convitium, seu injuria dicta appellatur, vel scriptò comprehensis, quæ injuria scripta nuncupatur. Hujus species est libellus famosus, quo, omisso nomine Auctoris, certum, & famosum crimen alicui objicitur, & in populum spargitur. l. un. C. de Famos. libell. Constit. crim. Caroli V. art. 110. Et hic vulgò Pasquillus dicitur.

II. Dividitur injuria in levem, & atrocem, quæ distinctio ex circumstantiis desumitur; censetur enim injuria atrox vel ratione facti; ut si etiam plebejus vulneratus, vel fustibus cæsus sit. §. 9. Inst. l. 7. in fin. & 9. ff. h. t. vel ratione personæ tam injuriantis, ut filii, vassalli. l. 17. §. 3. ff. h. tit. quàm injuriatæ. l. atrocem. C. Eod. vel ratione loci, tam ubi sit injuria, veluti si fiat in templo, in loco judicii, quàm partis corporis læsæ, ut si in facie fiat. d. §. 9. Inst. h. t. vel ratione temporis, veluti si fiat tempore convivii, vel ludorum. d. l. 7. §. 8. ff. Eod.

U 2

§. IV.

§. IV.

5 *Causa efficiens* injuriæ est duplex: remota & proxima.

Remota est jus tum Divinum, tum humanum, quandoquidem utrumque injuriam aut prohibendô formaliter illicitam, aut sanciendô pœnæ obnoxiam reddit.

6 *Proxima* est is, qui infert injuriam. Potest autem inferre omnis, & solus ille, qui doli capax est. Non igitur de injuria tenetur infans, infantiæ proximus, furiosus, aut mente captus, etsi injuriosi quid dicat, aut faciat. *l. 3. §. 1. ff. h. t. item nec dormiens, seu noctambulo, si fortè in somno aliquem verberet, vel injuriosis verbis proscindat, arg. Clem. un. de Homicid. & l. 209. ff. de V. S.* Ebrium ab injuria excuso tunc, si præter propositum tantâ ebrietate fuerit oppressus, ut rationis usum amiserit, & sobrius factus pœnitentiâ ducatur per *c. sanè. causâ 15. q. 1. c. venter. dist. 35.* Aliàs nulla ratio suadet, illi, qui dat operam rei illicitæ, & interdum perverfos suos mores non ignorat, quàm molestus, & injuriosus aliis sit, condonari malefacta. *Gail. obser. 110. num. 29.*

§. V.

7 *Subjectum* injuriæ est is, qui injuriam patitur. Potest autem injuriam quis pati vel directè, & in se ipso, vel indirectè, & in aliis. Sic enim injuria facta filio redundat in Patrem, & uxori facta in maritum. *§. 2. Inst. l. 2. ff. h. t.* Similiter injuria facta Clerico, vel Religioso dicitur redundare in Collegium, & Conventum, ejusque Prælatum, ut præinde his etiam actio injuriarû comperat per *l. pater. 41. ff. Eod.* sed hoc ita, si injuria dictis personis in contumeliam Collegii, aut Monasterii illata sit. *Guid. Pap. dec. 464. Tusch. tom. 4. concl. pract. 156. n. 5.*

§. VI.

8 *Materia, seu objectum* injuriæ est fama, & existimatio, quam lædit, & violat, si non in se,

certè in opinione, & persuasione hominum. *Clariss. D. D. Gletle ad Inst. h. t. n. 5.*

§. VII.

Forma injuriæ stat in dolosa læsione famæ, & existimationis.

Dixi I. *in dolosa*: nam sine dolo, seu proposito injuriandi nulla intelligitur injuria. *l. 3. §. 1. l. 4. l. 11. l. pen. ff. h. t. & quanquam aliàs lata culpa dolo æquiparetur, ad hoc tamen, ut injuria illata dicatur, haud sufficit. Clar. l. 5. sent. §. injuria. Farinac. in pr. cr. p. 3. q. 105.* Unde ab injuria excusantur, qui per jocum injuriosi quid fecerunt, aut dixerunt. *d. l. 3. §. 3. ff. h. t.* Astrologi, aut Physiognomici, qui consulti ex astris, lineamentis manuum, aut figura corporis respondent, aliquem esse futurum, qui non erat. *l. 15. §. 13. ff. h. t.* Qui verum crimen obijciunt, & quidem tale, quod Reip. interest sciri, ut est crimen homicidii, magiæ, &c. & apud Magistratum. *l. 18. ff. h. t.* Qui secus obijciunt, puta vel in rixa, vel iracundia, vel tale, quod non interest scribi, non excusantur. *Gail. obser. 99.* Ceterum præsumitur, verbum, vel actum esse injuriosum animò injuriandi factum esse. *l. 5. C. h. t.* Nec juvat protestatio addita, utpote facta contraria. *Jul. Clar. d. §. injuria. n. 13.* ideòque reus, si injuriandi animum abfuisse asserat, tenetur ad probationem. *Gloss. in d. l. 5.* sicut è contrariò, si actio, vel verbum ex sua natura non est injuriosum, injuriandi animus probandus est ab Actore. *Zoel. ad ff. h. t. n. 5.*

Dixi II. *læsione famæ, & existimationis*, id quæ fit vel re, seu facto, vel verbis. *Re fit,* si quem verberes, aut pulses, si quem spurco, vel luto conspurces, si cui barbam expiles, si cul stuprum inferas. *l. 1. §. 2. l. 5. §. 1. l. 9. §. fin. cum l. seq. & passim. ff. & Inst. h. t. si veste lugubri in contemptum alterius utaris. l. 15. §. 27. ff. Eod.* si vexandi causâ aliquem ad judicium trahi cures. *l. 13. §. 3. ff. h. tit. si*

domum alicujus vi introëas. *l. 5. §. 2. ff. h. t.* si bona alicujus, quasi debitoris tui, qui tamen talis non est, occupes. *d. l. 15. §. 27.* si manus adversus aliquem leves, quasi verberaturus. *d. l. 15. §. 1. &c. Verbis fit,* cum verba contumeliosa in alterius existimationis contemptum dicuntur, aut scribuntur. *§. 1. Inst. h. t.* ut si aliquem appelles bastardum, vel spurium, aut furem, vel homicidam. *l. 5. & pen. C. h. t.* si alteri mendacium impingas, objiciásque, ipsum mentiri, arg. *l. qua omnia. ff. de Procur.* Si debitorem tuum ob moram solutionis extrajudicialiter de perfidia, ac perjurio traducas, ac diffames. *Gail. 2. de P. P. c. 20. &c.*

§. VIII.

11 *Effectus injuriæ est,* quæ inde oritur, actio tum civilis, tum criminalis. Liberum enim est injuriato agere, quâ voluerit, vel ad privatum interesse, & ad æstimationem injuriæ sibi adjudicandam, vel ad punitionem injuriantis, aut multam fisco applicandam. Si tamen unam ex his intenderit, ad aliam regressus ei non datur: quia utraque actio tendit ad vindictam. *§. 10. Inst. h. t. & l. 6. ff. Eod.* Est autem poena criminalis injuriarum regulariter arbitraria. *§. in summa. Inst. Eod.* Pro libellis famosis infertur poena capitalis. *L. un. C. de famos. libell.* quam tamen poenam capitalem non de ultimo supplicio, sed de poena exilii, vel deportationis intelligendam, cum aliis statuit Harprecht in *§. 1. Inst. h. t. n. 161.* nisi fortè crimen in libello famoso illatum sit capitale, quo casu poenam talionis inferri posse, re-ctè traditur, & sic decisum reperitur in *Constit. cr. Carol. V. art. 110.*

12 Moribòs præterea introducta est actio ad *Palinodiam,* seu *recantationem,* id est, revocationem, quâ injurians cogatur injuriam verba-lem alteri factam revocare. Quæ quidem actio non criminalis (ut aliqui volunt) sed civilis est: quia ad recantationem agens non

petit, ut reus puniatur in corpore, vel ut poenam pecuniariam inferat fisco; quæ sunt duæ notæ actionis criminalis: sed petit, ut honor, qui errore vulgi per injuriam ablati creditur, sibi restituatur, qui est exitus actionis civilis. *Gail. 1. observ. 61.*

Porro ex quacunque actione tam civili, 13 quàm criminali condemnatum lequitur infamia. *l. 1. & 4. ff. de his, qui not. infam. l. 5. & 10. C. Eod.* Nisi fortè injuria sit omnino levis, quo casu infamiam non oriri, verius videtur, & cum citatis docet Harprecht *§. in summa. Inst. h. t. n. 96.* etsi contrarium tradat Julius Clarus *loco cit. n. 8.* Item infamia non incurritur, si quis per procuratorem tantum in judicio steterit, aut si Judex condemnato honorem reservaverit, quod in hac præsertim materia potest, arg. *l. quid ergo. 12. §. poena gravior. 7. ff. de his, qui not. infam.*

§. IX.

Contraria sunt modi, quibus injuria, & ejus 14 actiones tolluntur. Tolluntur autem

I. Morte tam injuriantis, quàm injuriati. *l. 13. l. 28. ff. h. t.* nisi per injuriam etiam simul damnum datum sit: tunc enim actio legis Aquiliæ datur hæredibus damnificati, imò etiam contra hæredes damnificantis, saltem de jure Canonico, etsi lis nondum sit contestata. *c. in literis. de Raptor. & nos ad tit. de litis contestat. n. 21.*

II. Dissimulatione, si injuriam passus eam 15 non statim revocet ad animum, hoc est, non ostendat signa ægrè & graviter ferentis animi, ut si fortassis subridendo illam accipiat. *§. fin. Instit. & l. 11. §. 1. ff. h. t.* Non tamen opus est, ut de displicentia sua protestetur, & verba: *revoco ad animum,* proferat. Schneid. ad *d. §. fin. Inst. h. t.*

III. Condonatione, seu remissione ab inju- 16 riato factâ sive expresse, puta per pactum, aut transactionem, sive tacitè, ut si familiariter cum eo egerit, vel conversatus sit. *l. 1. §. 1.*

l. ii. §. i. ff. Eod. Ubi observa, quòd si quis sit in potestate alterius, ut Filius in potestate Patris, Religiosus in potestate Prælati, quòd etiam nolente injuriato Patre, vel juxta aliquos etiam Prælatus possit injuriam remittere, econtra nolente Patre, vel Prælato, in quem injuria subditi redundat, iste injuriam remittere nequeat, quin saltem Patri, seu Prælato adhuc injuriarum actio competat juxta *l. 17. §. 12. cum seq. ff. h. t. Layman. l. 3. in Theol. mor. tract. 3. p. 4. c. 6. n. 7.*

17 IV. Præscriptione, & lapsu temporis, & quidem actio injuriarum cessat lapsu unius anni, cum sit actio pœnalis prætoria, quæ anno utili extinguitur, ut tradunt DD. *pr. Instit. de perpet. & temp. act.* Excipitur primò actio injuriarum realium descendens ex *Lege Cornelia* (quæ datur, si quis verberatus, aut pulsatus, aut domus ejus vi introita fuit. *§. 8. Instit. h. t.*) hæc quippe actio est perpetua. *Mynsing. 5. observ. 7. n. 7.* Secundò excipitur actio ad Recantationem, seu palinodiam, quæ cum sit ex consuetudine, & lege nova, similiter censetur perpetua, teste Harprecht. in *§. fin. Instit. h. t. n. 17.* Tertiò actio injuriæ scriptæ, seu libelli famosi, quam anno non tolli tradit Gail. *lib. 2. observ. 104.* ubi dicit, ita in Camera Imperiali servari. Actionem criminalem ex libello famoso perpetuam esse, inter omnes convenit, cum detur ex *SCto. l. 6. §. pen. & l. 6. ff. h. t.*

18 V Retorsione injuriæ v. g. si quis ab altero appellatus sit fur, vel nequam, & retorqueat dicendo: *tu mentiris*, aut: *tu ipse talis es, donec hoc probes*: nam per hanc retorsionem injuriato censetur satisfactum, satisfactione autem tollitur injuria. *l. 17. §. si autem. ff. h. t.* Ut autem legitime retorqueatur injuria, moderamen inculpatæ tutelæ, ut in alia quavis defensione, servandum est, ita scilicet ut aliquis non novum, vel majus crimen alteri inferat, quam ipse illatum sit: hoc enim esset nova in-

juriam, seu vindicta prohibita. Unde ex tali retorsione mala daretur æquè injurianti actio contra retorquentem, ut bene docet Panorm. in *c. cum te. n. 25. de Sent. & re jud. Gail. l. 2. observ. 100. n. 9.*

PARS II.

De Damno dato.

SUMMARIA.

19. 20. Quid sit damnum? 21. Quis sit auctor legis Aquilia? 22. Quis possit damnum inferre? 23. In quibus rebus? 24. Et quo modo inferatur? 25. Ad quid detur actio legis Aquilia? 26. Quid sit factum dejectionis, & effusionis, item pauperie? 27. An detur obligatio resarciendi damnum in foro conscientia?

§. I.

Damnum dicitur à diminutione patrimonii. *l. 3. ff. de Damno infect.* & in præfenti denotat corruptionem, vel deteriorationem rei in patrimonio nostro existentis.

§. II.

Definitur damnum, quòd sit delictum, quòd quis servum, vel quadrupedem alterius occidit, vulneravit, vel alioquin res ejus contigit, rupit, vellæsit.

§. III.

Causa efficiens damni dati alia est remota, alia proxima.

Remota est lex Aquilia, quam plebiscitum esse, auctoremque ejus Aquilium Tribunum plebis haberi, constat ex *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* sed quia plebiscita lege Hortensia legis vim accipere, quid mirum, plebiscitum legis appellatione contineri?

Proxima est damnificans. Potest autem damnum injuriæ dare omnis, & solus ille, qui doli capax est. Hinc vindicari nequit damnum datum, ab eo, qui caret dolo, culpa, & usu rationis, v. g. ab infante, furioso, noctambulone, aut plene ebrio. *l. 5. §. 2. ff. ad leg. Aquil.*

§. IV.

§. IV.

23 *Materia, seu objectum* damni est servus, vel quadrupes, aut quævis alia res aliena, cui læsio inferitur. l. 2. ff. ad L. Aquil. cap. 1. 2. 3. §. 4. h. t.

§. V.

24 *Forma damni* consistit in læsione, dolo, aut culpâ etiam levissimâ in re aliena factâ. l. 44. ff. ad leg. Aquil. damnum illatum absque culpa, vel dolo resarciri non debet. c. 9. h. t. Itaque cessat actio legis Aquiliæ, si casu fortuito alicui damnum inferatur, nisi casui isti culpâ alterius occasio data fuerit. §. 3. Instit. l. 28. l. 31. ff. ad leg. Aquil. Sicut nec tunc, si damnum datum est jure permittente, aut culpâ ipsius læsi, cum injuriâ aut culpâ datum dici non possit, arg. §. 2. §. 4. Instit. l. 4. §. 43. ff. Eod.

§. VI.

25 *Effectus damni* est actio ex lege Aquilia, per quam resarciri debet damnum, & æstimatio rei deperditæ restitui. Habet autem lex Aquilia tria capita, quorum duo, scilicet *primum* & *tertium* sunt in usu, *secundum* exoletum. §. 12. & 14. Inst. de Leg. Aquil.

Ex *primo capite* datur actio ob occisionem hominis, vel pecudis, id est, animalium, quæ gregatim pascuntur, ut boves, oves, & lues *princip.* Inst. Eod. Atque tunc debetur æstimatio occisi animalis non tantum, quanti tunc fuit, cum occisum est, sed quanti retrò fuit per totum annum, & insuper præter æstimationem etiam repetitur totum damnum occasione occisionis contingens. §. Illud. 10. Inst. de leg. Aquil. Ex *tertio capite* datur actio, si quis hominem, vel pecudem vulneraverit, vel rem alterius quamcunque læserit, ac corruperit, aut alio modo ipsum damnificaverit, vel etiam occiderit animal ipsius, quod gregatim non pascitur, ut sunt canes, feræ &c. Atque tunc petitur æstimatio rei deterioratæ, vel peremptæ, quanti retro in proximis 30.

diebus fuerit. §. *illud palam.* 14. Instit. Eod. Ex quo patet, quod hæc actio, quatenus excedit æstimationem pretii, sit pœnalis, licet aliàs sit rei persecutoria, quatenus continet satisfactionem damni; imò contra negantem damnum datum magis est pœnalis, quia tunc etiam datur in duplum. l. *contra.* 4. C. Eod.

§. VII.

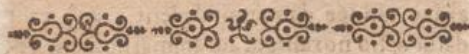
Affine damno injuriâ dato est imprimis 26 *damnum datum dejectione, vel effusione ex conaculo:* si enim è domo aliquid vel dejectiatur, vel effundatur, quod læserit trans-euntem, & damnum dederit in rebus, inhabitans actione dejecti, vel effusi tenetur ad duplum: si liberum hominem occiderit, ad 50. aureos: si læserit, tantum, quantum æquum Judici videbitur. §. 1. & *ibi* Interpp. Instit. de oblig. quæ ex quasi delicto. Item *pauperies,* si nempe animal ad aliquem pertinens alterius animal læserit, vel occiderit, aliâve ratione damnum dederit; quo casu datur actio noxalis, ut aut animal noxium dedit, vel damnum resarciri debeat, quæ vocatur actio *de pauperie.* l. 1. ff. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. cap. 3. & *hu. hoc tit.*

Controversia superest: an in conscientia 27 quoque obligetur quis ante sententiam Judicis damnum etiam culpâ levi, vel levissimâ datum, aut negligentiam alienâ, vel per sua animalia illatum resarcire?

Affirmativa satis probatur ex c. *fin. h. t.* ubi simpliciter dicitur, aliquem obligari ad restitutionem, sive injuriâ, sive imperitiâ, sive negligentiam ejus damnum contigerit, nec excusare ignorantiam, si scire debuit ex facto suo injuriam, vel jacturam posse contingere. Ad-ditur etiam, si per animalia alicujus damnum datum est, ad satisfactionem eum teneri. Quod similiter ex c. 21. Exod. statuitur in c. *si bos.* 3. h. tit. nec distinguitur inter forum

ex-vel internum: neque an culpa sit Theologica, an juridica, an mortalis, an verò venialis? Uti ergo jus non distinguit, ita nec nos distinguere debemus juxta *l. de pretio. ff. de public. in rem. act.*

Nihilominus quòd damnificans in conscientia non teneatur, nisi culpam mortalem, & theologiam, saltem venialem commiserit, aut nisi contractus aliquis intervenerit, docet Innocent. in *c. sicut dignum. de Homicid.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1. c. 6.* cum pluribus citatis. Imò etiam si culpa venialis intervenerit, tamen non oriri obligationem restitutionis, cum aliis tenet Lessius *l. 2. de Just. & Jur. c. 7. n. 27.* Quæ sententia inter Theologos est receptior, prior autem Juri conformior; cui accedit Zoëf. *h. t. n. 6.* Porro si grave damnum ex culpa levi per incendium v.g. illatum est, consulit Laym. *d. loc. n. 4.* pro foro conscientie, ut ratione compensationis partes inter se transigent.

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIA.

1. Pœna quid? 2. Usque 5. Quotuplex? 6. 7. A quo dicitur? 8. An Judices Ecclesiastici possint imponere pœnam pecuniariam? 9. An alius pro alio? 10. Et an idem propter iteratum delictum sapius puniri possit? 11. 12. 13. Referuntur requisita pœna legitima. 14. Assignatur pœna finis. 15. Effectus.

Delicta, ac crimina, ceu eorundem effectus, demum pœna sequitur, vernali die Straffe.

§. I.

Definitur Pœna, quòd sit delicti, seu criminis debita coercitio, ultio, aut vindicta; colligitur ex *c. 4. dist. 3. de Pœnit.* ibi: *Pœna proprie dicitur læsio, quæ punit, & vindicat, quod quisque commisit.*

§. II.

Dividitur Pœna I. in ordinariam, & extraordinariam, seu arbitriam. Illa est, quæ à lege taxata, & deservinata est; hæc, quæ Judicis arbitriò imponitur. Zoëf. *h. t. n. 14.* ubi *n. 15.* subjicit, in pœna arbitraria, si ita postulet criminis gravitas, licere ad ultimum usque supplicium progredi, idque satis probat text. in *l. sacrilegii. ff. Ad Leg. Jul. peculat.* Eandem sententiam probat Panorm. in *c. ex literis. 11. de Const. ex ratione,* quòd pœna sit imponenda secundum qualitatem criminis. *c. non adferamus. causâ 24. q. 1.* Sequitur Felin. in *d. c. ex literis. n. 23.* Menoch. *1. de arbitr. judic. q. 86. n. 20.* & alii, quos citat.

II. Dividitur pœna in personalem, realem, & mixtam. Personalis est, quæ personam tantum afficit, ut est *excommunicatio, suspensio, incarceration, intrusio in Monasterium, depositio, verberatio, characteris impressio, servitium, relegatio ad triremes, &c.* Realis, quæ in odium personæ rebus imponitur: ut *missio in possessionem beneficii, vel alterius rei petita, confiscatio honorum, beneficii privatio, suspensio, item pœna pecuniaria, aliàs multa, vel emenda dicta;* quæ si applicatur parti læsæ pro delicto privato, dicitur *pœna civilis,* sin autem filco ad vindictam publicam, vocatur *criminalis.* Mixta denique pœna est, quæ partim est personalis, partim realis, ut *interdictum, proscriptio, exilium, sive relegatio.*

III. Jure civili dividitur pœna in capitalem, & non capitalem. Capitalis est, quæ admittit caput hominis, vitam scilicet naturalem, vel civilem. Cujus species juxta *l. 28. ff. h. tit.* sunt *ultimum supplicium,* quod duntaxat de morte naturali prædicatur. *l. 22. ff. Eod.* *Damnatio in metallum, & deportatio;* quibus æquiparatur *exilium perpetuum, & bannus imperialis.* Non capitalis est, quæ non ad capitis periculum, sed ad existimationem pertinet. *d. l. 28. §. 1. h. t.* sive, quæ quis salvâ vitâ

vita naturali, & civili, id est, libertate, & civitate, coercetur; quales sunt *relegatio, fustigatio, membri amputatio, incarcerationio, stigmatis inu-*
stio, &c. d. l. 28. §. 1.

IV. Hodiernis moribus pœna dividitur in criminalem, & civilem. Criminalis est vel capitalis, quæ vitam adimit, vel tantum corporis afflictiva, vulgò dicitur ein *peynliche Straff / Lebens-Straff / so an Haut / und Haar gehet*. Civilis est, quæ nec vitam adimit, nec corporis directè infert afflictionem, vulgò nuncupatur ein *Burgerliche Straff*. Carpz. Pr. er. p. 3. quest. 128. 129. & 130.

§. III.

6 *Causa efficiens pœnæ est duplex: remota scilicet & proxima.*

Remota est jus, quæ Divinum, quæ Humanum, tam Canonicum, quam Civile; quod vel pœnam certam delictis præscribit, vel ex arbitrio pro delicti modo, & exigentia infligendam relinquit.

7 *Proxima* est Judex, qui pœnam lege constitutam, aut, si constituta non sit, pro arbitrio imponit. Non tamen Judex quilibet pœnas etiam legitimas irrogare potest; sed is solum, qui merum imperium habet, & cateroquin ratione domicili, delicti, vel deprehensionis delinquentis competens est. l. 3. ff. l. 2. C. de Jurisd. l. 1. & 2. C. Ubi de crim. agi oport. & patet ex dictis de Foro compet. §. 4. per tot.

8 Hic non possum non verbulò saltem attingere illam *controverfiam*: an, & quatenus Prælati Ecclesiastici possint imponere multas, seu pœnas pecuniarias?

Ratio dubitandi duplex est. *Prima* desumitur ex c. 3. h. t. quod expressè videtur prohibere, ne Judices Ecclesiastici pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis à Clericis, vel Laicis pœnas pecuniarias exigant, utique ideo, ne in pœnis irrogandis turpem ali-

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

quem quæstum confectari videantur, & quia, ut ait Isidor. in c. pauper. 72. causa II. q. 3. cito violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. Altera ratio est, quòd jus fisci ad Principes sæculares, non ad Ecclesiam pertineat.

Sed ut communis, ita verissima sententia docet, de jure pœnas pecuniarias in foro Ecclesiastico non tantum Clericis, sed etiam Laicis, in quantum Ecclesiastico judicio subfunt, inferri posse per text. & Gloss. in c. quoniam. dist. 18. cap. dilectus. 18. de Offic. Ordin. Fagnan. ad d. c. 3. h. t. & constat ex Trid. Sess. 25. de Refor. cap. 3.

Neque angunt rationes in contrarium adductæ: nam *prima* procedit in iis duntaxat casibus, in quibus alia pœnæ de jure sunt statuta, vel statuenda: tunc namque tales multæ avaritiæ speciem præferrent, & delictis frænum laxarent, quovis quamvis pœnam auro redimi posse confidente. Ad *secundam* rationem respondet, etiam Judices Ecclesiasticos habere jus fisci Gloss. & DD. in c. quia diversitatem. V. præter. de Concess. præbend. Felin. in c. irrefragabili. §. caterum. v. quarta conclus. de Offic. ordin. Pœnæ tamen huic fisco illatæ non in Episcopi, vel Prælati usus, sed utilitatem Ecclesiæ expendi debent, ut bene monet Fagnan. in c. 2. h. t. Singulariter ubi à jure statuitur, ut pœnæ pecuniariæ applicentur fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, ut in Trident. sess. 6. c. 1. sess. 23. c. 1. & sess. 25. cap. 14. de Reformat. in alium usum converti non debent.

§. IV.

9 *Subiectum pœnæ est reus nocens, qui puni-*
 tur. Alius pro alio puniri non debet, nisi subfit specialis causa, & ratio boni communis, aut animæ medicina hoc exigat, ut innocens secundum se propter connexionem cum alio pœnam, & gravamen sustineat: quemadmo-

X

dum in hæreticis, & læsæ Majestatis reis pœnæ parentum transeunt in filios: partim quia sunt aliquid partis, & bonum commune exigunt, ut ad terrorem aliorum in atrocioribus hujusmodi delictis parentes non tantum in se, sed etiam in filiis puniantur: partim quia timetur, ne filii indolem parentum, & peccata imitentur, & sic remanet in illis præsumptio paternæ malitiæ. *c. vergentis, de Hæret. c. statutum. Eod. l. quisquis. §. §. filii. C. ad Leg. Jul. Majest. & ibi DD.*

10 In *disquisitionem* venit, utrum reus toties puniri debeat quoties delictum reiterat: Quod affirmo per disertum textum in *c. 1. h. 1.* Sed tamen observa primò cum Covar. 2. *Var. resol. c. 10.* hoc esse intelligendum de iteratione criminis momentanei ex intervallo: etenim in criminibus successivis, ubi delictum iteratur contra eandem personam, ut sit in adulterio, fornicatione, concubinato, in ordine ad pœnam censetur unum peccatum, & consequenter unâ pœnâ puniendum, licet graviori, nisi interveniat interruptio, aut semel crimen fuerit ad Judicem deductum, & punitum. *l. maritus. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* & Gloss insinuat in *l. vulgaris. V. fuerit ff. de Furtis.* Cujus opinio omnium calculis communiter recipitur, sive agatur de pœna pecuniaria, aut alia iterabili, sive de capitali. Observa secundo, quoties uno actu, vel ex ejus iteratione per intervallum diversa crimina oriuntur, ut plura crimina, non ut unum punienda esse; ut si quis surripiat, & eadem occasione percutiat, vel injuriet proximum, ac tandem occidat, DEUM blasphemet &c. is haud dubiè pœnâ furti, injuriarum, homicidii, & blasphemix tenetur. *l. nunquam plura. ff. de Privat. delict. l. illud. §. ult. ff. ad Leg. Aquil.*

§. V.

11 *Forma pœnæ* consistit in debita, & justa coërcitione delicti seu criminis; ut autem talis sit, in infligenda pœna consideranda est I.

qualitas delicti: aliter enim punitur vis publica, aliter privata: *2. i. ff. de Vi publ. vel privi.* aliter furtum manifestum, aliter non manifestum. *§. 5. Instit. de Oblig. qua ex del. Constit. crim. Caroli V. art. 157. & 158.*

II. *Tempus, locus, & eventus;* Tempus: quia discernit furem diurnum à nocturno. *l. 4. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* locus: quia facit, ut idem vel furtum, vel sacrilegium sit capite puniendum, vel minore supplicio. *cap. 21. §. sacrilegium. causâ 17. q. 4.* eventus: quia in delictis intentio, etiam quæ in actum propinquum exiit, non habetur pro facto, nec ut factum puniri debet, ut *passim* insinuavimus.

III. Et quàm maximè ratio habenda est personarum: quia deferendum dignitati, aut nobilitati ejus, qui deliquit, ut docet Decius in *c. 1. de Offic. deleg. Bald. in l. un. C. de Rapt. virg.* Covar. *var. resol. c. 9. n. 4.* Propterea: quòd juxta proportionem quandam pœnæ respectu nobilis, ut ut ex se ipsa sit minor, censetur major, quàm eadem respectu ignobilis, vel e contra, per textum in *l. 2. C. Ut intra cert. temp. crim.* Hinc pœnâ pecuniaria gravius est puniendum nobilis, aut constitutus in dignitate, quàm plebejus, ac e contra, si tractetur de pœna corporali, mitius nobilis, quàm plebejus coërcendus est. *l. aut facta. ff. personarum. ff. h. tit. l. sacrilegii pœnam. in pr. ff. ad Leg. Jul. pecul. c. pastoralis. de Offic. deleg. c. ult. h. t.*

IV. Tenentur Judices, si criminibus certâ pœnâ à Jure, vel consuetudine statuta eas sequi; Ecclesiasticus quidem Ecclesiasticas, Laicus civiles: neq; possunt in reis puniendis de via ordinaria recedere. *cap. de candid. 4. de Offic. deleg. c. 1. de Constit. cap. 1. de sent. & rejud. pr. Instit. de Offic. jud.* Sunt tamen plures causæ rationabiles mutandi, vel remittendi pœnam, quas prolixè exponit Jul. Clar. *5. sent. §. fin. q. 60.* & Tiraquell. in *tr. de Pœnis semper and.* quos, si lubet, adi.

§. VI.

§. VI.

14 *Finis pœnæ est salus Reip. utpote cujus magnopere interest, delicta coerceri. l. 6. C. de Defensorib. civit.*

§. VII.

15 *Effectus pœnæ est peremptio obligationis ratione commissi delicti constitutæ: sicut enim in civilibus solutione ejus, quod debetur, debiti obligatio tollitur, ita in criminalibus pœnâ, ad quam lex delinquentem obligabat, perpessâ ipsa obligatio simul cum debito aboletur.*

Vulgaris *disceptatio* est: an, si rupto laqueo fur de patibulo deciderit, rursus sit suspendendus? Affirmo, istâ præprimis motu ratione, quod sententia, quæ in hunc modum fertur: *Soll mit dem Strang vom Leben zum Todt gebracht werden* / nondum sit executioni mandata: & profectò concessâ liberatione ad evitandam sceleris sui pœnam prona offeretur furibus occasio, aut ipsis, aut consanguineis eorum carnificem corruptentibus. Sed hoc ita, si criminofus legitimis probationibus convictus fuit: cum aliâs in criminalibus, ubi de vita hominis agitur, requirantur probationes luce meridiana clariores. *l. ult. C. de Probat. Zoël. ad ff. h. t. n. 48.* Dissentiunt præter alios *Welenbec. & Arumæus.*

PARS I. De Pœnitentiis.

SUMMARIA.

1. *Pœnitentia homonymia. 2. Quid sit Sacramentum pœnitentia? 3. Quando institutum sit?*
4. *In ministro Sacramenti pœnitentia requiritur character Sacerdotalis. 5. Approbatio. 6. Jurisdictio. 7. Bonitas. 8. Scientia. 9. Prudentia.*
10. *Quinam pœnitentes habeantur dispositi? 11. 12. Quinam teneantur præcepto confessionis?*
13. 14. *Quanam peccata sint materia confessionis?*
15. *Qua peccata reservari possint?*
16. *Qualis contritio? 17. Qualis confessio? 18. Et qualis satisfactio ad Sacramentum pœnitentia requiratur?*
19. *Qua sit forma Sacramenti pœnitentia?*
20. *Quis finis? 21. Qui effectus?*

§. I.

Pœnitentia nomen hic dupliciter sumitur. I. Pro sola satisfactione pœnitenti imposta, ut in *cap. 2. 3. 6. 7. & 8. h. t.* Et potissimum pro ipso Sacramento, quod confessione pœnitentis, & absolutione Sacerdotis peragitur. Unde

§. II.

Definitur Sacramentum Pœnitentiæ, quòd sit Sacramentum, in quo Sacerdos Christi vice peccata dimittit, si homo de peccatis doleat, eaque ore confiteatur, & ad congruam satisfactionem paratus sit. *Canis. c. 2.*

§. III.

Causa efficiens Sacramenti pœnitentiæ est duplex: Principalis, & instrumentalis.

Principalis est Christus Dominus, qui Sacramentum hoc tunc præcipue instituit, cum à mortuis suscitatus insufflavit in Discipulos suos, & dixit: *accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: tunc quippe & illis, & eorum successoribus perfectam dedit potestatem suo nomine, & auctoritate remittendi peccata. Trident. sess. 6. de Justif.*

X 2

cap.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

Pœnis subjiciuntur *Pœnitentia, & Remissiones*, seu *indulgentia*; quarum accurata explicatio, cum ad Theologos spectet, nobis sufficiet, quæ scitu potiora sunt, libâsse.

cap. 14. *sess. 7. can. 1. & sess. 14. de Pœnit. c. 1. & can. 1. 3. & 7. Rmus Maurus Oberascher in tr. de Pœnit. c. 1. §. 3.*

4 *Instrumentalis est Minister, in quo plura desiderantur, tum ad validam, tum ad licitam Sacramenti hujus administrationem.*

Ad *validam administrationem* in Ministro requiritur I. ut sit *Sacerdos, aut Episcopus*. Est dogma fidei. *Trid. d. sess. 14. c. 6. & can. 10.* & id ipsum satis probant verba illa *Joan. 20. accipite spiritum S. quorum remiseritis peccata, & c.* ea enim dicta fuerunt Apostolis, solisque eorum in Sacerdotio successoribus, ut constat ex communi sensu Ecclesie, quæ ideo in ordinatione solius Sacerdotis dicit: *Accipe spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Nec in contrarium faciunt textus in *c. 38. dist. 1. de Pœnit.* ubi videtur, confessionem in necessitate etiam laico fieri posse, & in *c. 2. de Furtis.* ubi præcipitur, ut fur communionem non priveretur, si Presbytero, vel Diacono fuerit confessus: hi quippe textus non de vera confessione Sacramentali, sed de ostensione contritionis, & signorum poenitentiae internæ animi loquuntur, ut explicat *Zoëf. h. r. n. 3. & Barb. in d. c. 2. n. 2.*

5 Præterea II. in Ministro Sacramenti Poenitentiae necessaria est *approbatio*, id est, testimonium Episcopi de idoneitate Ministri ad sacramentale munus obeundum. *Trid. sess. 23. de Reform. c. 15. ubi decernit S. Synodus, nullum etiam regularem posse confessiones secularium etiam Sacerdotum audire, nec addi idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliis idoneus judicetur, & approbationem qua gratis datur, obtineat, privilegiis, & consuetudine quacunquæ, etiam immemorabili, non obstantibus.* Ex quo decreto relucet, approbationem hanc tantum ab Episcopo, non ab aliis inferioribus

Prælati concedi posse, nisi habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, quibus idem, quod Episcopis datur in *Trid. sess. 25. de Regularib. c. 11. Fagnan. in c. omnis. n. 77. h. 2.* imò nec ab alio Episcopo, quam ab Ordinario Confessarii, prout declararunt Cardinales ad *Trid. d. sess. 23. c. 15. Paul. Rostmer tr. de Sac. poenit. disp. 5. art. 1. q. 7.*

Rursus III. in Ministro Sacramenti poenitentiae requiritur *jurisdictio poenitentialis*: quandoquidem absolutio Sacramentalis est actus judicialis, qui in Judice jurisdictionem supponit. *Trid. d. sess. 14. c. 7.* Est autem hæc jurisdictio duplex: vel *ordinaria*, annexa scilicet officio curam animarum habenti, qualis competit Papæ per totum orbem, Episcopo per diocesim, Parochis in suis Parochiis, Prælati Religionum in suos subditos regulares: vel *delegata*, quæ nimirum concessa est sine officio vel ab Episcopo, vel à S. Pontifice, aut à Jure ipso, qualem potestatem habent Religiosi mendicantes ex *Clem. dudum. de Sepult.* Addit verò *Trid. loc. cit. ne hæc ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia DEI custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Unde patet, hic etiam comprehendi Sacerdotes hereticos, & schismaticos.

Ad *licitam* Sacramenti Poenitentiae administrationem in Ministro exigitur *bonitas, scientia, & prudentia.*

Bonitas, ut, dum Sacramentum istud administrat, sit, aut saltem putet, se esse in statu gratiæ: quia sancta non nisi sancte tractanda sunt. Non est tamen semper necessarium, ut status gratiæ præcedat totam confessionem, sed satis est, si Confessarius in necessitate incipiat audire confessionem cum animo conterendi, & defacto conteratur ante absolutio- nem. *Lugo de Sac. disp. 21. n. 62. Balsæus V. Cap.*

V. Confessio 4. n. 3. Imò aliqui sustinent, Sacerdotem absolventem in statu peccati mortalis tantùm peccare venialiter, quorum opinionem probabilem dicit Christoph. à S. Joseph. *V. Confessio*, p. 4. *Sacr. pœnit. dub.* 14. n. 8. in fin. Verùm opposita sententia est communis. Vid. Reverend. Maurum Oberascher *tr.* 1. de Pœnit. c. 6. §. 8. *concl.* 1.

8 *Scientia*: ut enim sine gravi peccato hoc Sacramentum administret Confessarius, sequentia sciat, oportet: I. quæ sit materia necessaria, quæ sufficiens: quæ forma, & reliquæ partes tam essentielles, quàm integrales Sacramenti pœnitentiæ. II. Unde possit colligi differentia peccatorum tam specifica, quàm numerica. III. Quæ sint circumstantiæ peccatorum, vel speciem mutant, vel notabiliter intra eandem speciem aggravantes. IV. Quæ peccata saltem ex genere, & objecto suo sint mortalia, aut venialia: quæ ratione ex mortalibus fiant venialia, & e contra. V. Quæ peccata habeant annexam obligationem restituendi bona aliena fortunæ, famæ, corporis &c. Item quæ sint causæ vel liberantes omnino ab onere restituendi, vel restitutionem differentes. VI. Quæ peccata sint reservata S. Pontifici, & Ordinario illius Diocesis, quæve inter reservationem utriusque differentia. VII. Quæ sint remedia peccatorum tam generalia, quàm specialia. Illud tamen non requiritur, ut Confessarius per se ipsum hæc omnia discernere sciat, sed sufficit, si ea sciat, quæ frequentius accidunt, & de aliis sciat dubitare, & doctos, vel libros consulere. Rever. Maurus Oberascher *d.* §. 8. *concl.* 2. Gobat *tr.* 7. de Sacram. n. 188.

9 *Prudentia*, quæ in Confessario desideratur, plura capita involvit. *Primum* est, ut Confessarius medendo aliis attendat, ne se ipsum lauciet. *Secundum*, ut dexteritate in examinando inducat pœnitentem ad manifestanda omnia peccata sua, saltem mortalia. *Tertium*, ut no-

verit in pœnitente verum excitare dolorem, & vitæ antea actæ detestationem, seriùmque illam corrigendi propositum. *Quartum*, ut in promptu habeat remedia vitii curandis opportuna, eaque pro pœnitentis conditione applicare sciat, ut profint. *Quintum*, ut dispiciat, sitne danda absolutio, vel neganda, aut etiam differenda. *Sextum*, ut pœnitentem ignoratnem doceat quidem, ast non nisi valde necessaria, ac hic & nunc valde utilia. *Septimum*, ut pœnitentiam injungat verè salutarem, occultam, & discretam, quæ à peccatis quidem retrahat, non tamen Sacramentum reddat odiosum. *Octavum* est, ut habeat in promptu, & memoriâ teneat regulas, sive aphorismos, & documenta particulariâ, juxta quæ functiones ministerii sui dirigat. Gobat *d.* *tr.* 7. de Sacrament. n. 305.

§. IV.

Subjectum Sacramenti Pœnitentiæ est Pœnitens, quem oportet esse dispositum. Si indispositus sit, & incapax absolutionis ex defectu veri doloris, & propositi emendationis, Confessarius absolvere non potest. Præcipue autem incapaces videntur recidivi, maximè in materia impudicitæ, perjurii, & injustitiæ, hæc tamen observatâ regulâ: Si qui sæpius in idem peccatum relabantur, ii que verum dolorem ostendant, ac simul remedia efficacia adhibeant extirpandæ malæ huic consuetudini, ii possunt sine scrupulo absolvi, juxta illud Christi Domini: *Matth.* 18. v. 22. *Non dico tibi septies, sed septuagies septies.* Si qui verò in peccata relabantur, & ii nullū ferè dolorem præferant, aut nulla efficacia remedia adhibeant, ii nullo modo possunt, nec debent absolvi; quales sunt, qui vitare nolunt nocturnos, aut alios periculosos conventus; commercium cum iis personis, quæ ipsos in peccatum impulserunt; periculosas cohabitationes, famulatus, separationes à suis uxoribus lucri, aut mercaturæ causâ, unde plurima adulteria, aut

etiam turpiora flagitia. Sic etiam qui aliquoties moniti restituere nolunt; aut qui nullam, aut non sufficientem diligentiam adhibent deponendi habitum pejerandi, aut aliàs temerè jurandi. Hujusmodi, inquam, recidivi peccatores, qui aut de peccatis non dolent, aut propositum non habent se emendandi, repellendi sunt, nec donandi sacramentali absolutio-
ne, aut saltem hæc differri debet ad duas, trèsvè hebdomadas, donec emendati revertantur; alioquin Confessarii se complices faciunt alienorum peccatorum.

II *Questionis est: quos, & quando obliget præceptum confessionis? Pro cujus resolutione*

q. I. Jure, seu præcepto Divino positivo omnes lapsi post Baptismum obligantur saltem in articulo, vel periculo mortis sua peccata confiteri: siquidem Trident. *sess. 14. c. 5.* docet, ex institutione Sacramenti pœnitentiæ univèrsam Ecclesiam semper intellexisse, integram peccatorum confessionem omnibus post baptismum lapsis jure Divino necessariam existere, & *can. 6.* anathematizat eos, qui dicunt confessionem non esse ad salutem necessariam jure Divino, aut morem secretè confitendi alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse hominum. Quod præceptum Divinum confessionis si in articulo, vel periculo mortis non impleatur, deinceps certè adimplere quis non poterit, aut minimùm periculo non adimplendi se exponit. Unde & in *cap. 13. h. t.* constituitur, quòd Medici ad infirmos vocati (illos nempe, qui periculoso morbo laborant) debeant eos ante omnia monere, ut etiam Medicos animarum, scilicet Confessarios, advocent. Quod decretum renovatum est per motum proprium Pii V. qui incipit: *supra gregem.* relatum à Barb. in *c. 13. n. 3.* ubi etiam præcipitur Universitatibus, & Collegiis, ut nulli licentia medicinam exercendi concedatur, nisi priùs de hac constitutione servanda juramentum præstet.

q. II. Ex vi præcepti Ecclesiastici juxta *cap. omnis utriusque 12. h. t.* omnes, & singuli fideles utriusque sexus, postquam ad annos discretionis pervenerunt, singulis annis saltem semel tenentur confiteri suo proprio Sacerdoti, aut alteri de ejus licentia, & ad minus tempore paschatis sacram Evcharistiam accedere; quòd si quis hoc duplex præceptum Ecclesiæ neglexerit, vivens ab ingressu Ecclesiæ prohibetur, & mortuus Ecclesiastica sepulturâ privatur. Ubi adverte, quòd confessio, quæ hodie paschalis vocatur, ex *d. cap. omnis.* tantùm per accidens pro festo paschatis peragi debeat, nimirùm propter S. Communionem. Deinde quòd pueri citiùs obligentur ad confessionem, quàm ad communionem: ad illam enim statim obligantur post acceptum usum rationis, quod plerumque contingit circa septennium, ad istam verbò major discretio, seu maturitas judicii, ideòque communiter anni 9. vel 10. desiderantur. Sed de hoc prudens judicium Confessarii requirendum est, cujus consilio in *d. cap. omnis.* etiam permittitur, ut ob rationabilem causam à communionem paschali liceat abstinere. Vid. Fagnan. Barb. & alii in *cit. c. omnis h. t.* Clariss. P. Maurus Liechtenhaimb. in *Dissert. Theol. de Sacram. Pœnit. disp. 4. a. 1.*

§. V.

Materia Sacramenti Pœnitentiæ est vel re-13 mota, vel proxima.

Remota sunt omnia peccata personalia post baptismum commissa. Colligitur ex Trident. *sess. 14. de Pœnit. c. 5.*

Dixi I. peccata personalia; ut comprehenderem tum peccata mortalia, ad quæ præsertim tollenda institutum est hoc Sacramentum; tum peccata venialia, quæ, ut ait Trident. *d. c. 5.* rectè, utiliter, citràque omnem præsumptionem dici possunt in confessione, ut patet ex priorum hominum usu; esto sine culpa taceri, & multis aliis remediis expiari queant;

tum peccata aliàs *confessa*, quæ etsi non sint materia necessaria hujus Sacramenti, sunt tamen materia sufficiens etiam per se sola, ut liquet ex praxi. Rmus P. Honor. Aigner in *Direct. confess. art. 1. concl. 2.*

14 Dixi IL *post baptismum commissâ*: ut excluderem imprimis peccatum *originale*, ut de quo, tanquam alienâ voluntate commissum, non datur dolor, accusatio, aut absolutio: item peccata actualia *ante baptismum* patrata: cum enim non baptizatus ad Ecclesiæ jurisdictionem non pertineat, illius peccata clavibus Ecclesiæ subdi nequeunt: denique *penam temporalem* ex remissione præcedentium peccatorum relictam, eò quòd accusatio fieri debeat de culpa commissâ, qualis non est poena illa. Reverendiss. Maurus Oberacher *d. tr. 1. cap. 2. §. 1. per tot.*

15 Planè ex antiquo Ecclesiæ usu non cuilibet sacerdoti etiam approbato, & curato licentia est absolvendi à quibuscunque peccatis, sed dantur aliqua vel S. Pontifici, vel Episcopo, vel Prælato ordinario ad absolvendum reservata, quæ exinde nuncupantur *Casus reservati*, de quibus Trident. *d. sess. 14. de Pœnit. c. 7.* Debent autem peccata, quæ reservantur, non tantum esse mortalia, sed ex gravioribus, & externis, non merè internis: venialia enim frustra reservantur, cum eorum confessio non sit necessaria. Laym. in *Theol. mor. lib. 5. tr. 6. cap. 12.* ubi *num. 6.* refert casus, qui ex constit. Clementis VIII. reservari possunt à Prælati regularibus. Videatur etiam *Quaranta in Summ. Bullar. V. Casus reservati*, qui *ibidem* refert Decretum Clementis VIII. ex quo nulli regulares, vel sæculares virtute suorum privilegiorum à Casibus Bullæ Cœnæ Domini, & Episcopo reservatis sine licentia absolvere possunt. Sed si probè totum illud decretum inspicatur, non extendit se extra Italiam, ideòque in partibus nostris non obligat; quamvis quoad prædictos casus refer-

vatos idem esse extra Italiam, tradat Barb. in *Collectan. ad Trident. loc. cit. n. 23.* ubi refert ita postea *An. 1628. die 17. Novemb.* Romæ decisum fuisse. Solent autem Episcopi plerumque Parochis, & aliis Confessariis, si peccatur, dare licentiam absolvendi à reservatis, ita ut singulis annis, aut trienniis debeat renovari. Certè in articulo mortis nulla est reservatio, atque ideo omnes Sacerdotes quolibet Pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Text. in Trid. *d. c. 7.*

Materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ 16 sunt actus pœnitentis, videlicet contritio, confessio, & satisfactio. Trident. *d. sess. 14. de Pœnit. c. 3. & can. 4.*

Contritio juxta idem Trident. *d. sess. 14. c. 4. animi dolor, ac detestatio est de peccato commissò cum proposito non peccandi de cetero*; eaque est vel perfecta, vel imperfecta: Perfecta, quæ antonomastice *contritio* dicitur, concipitur ex motivo charitatis, dolètque de peccato, quatenus est offensa DEI summi Boni super omnia dilecti. Imperfecta, quæ propriè *attritio* nominatur, concipitur, & peccatum detestatur ex aliquo motivo supernaturali diverso, quàm sit DEUS super omnia dilectus, puta propter peccati turpiudinem, vel metum gehennæ, ac poenarum. Sufficit autem ad Sacramentum pœnitentiæ contritio hæc imperfecta, seu attritio; quod post Trident. vix in dubium vocari potest: dum enim in *d. c. 4.* attritionem descripsit, mox subjungit: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Ita Clariss. P. Maurus Liechtenphaimb in *Dissert. Theol. de Sacram. Pœnit. disp. 3. a. 1.* imò communiter DD. Est tamen summo perè studendum contritioni perfectæ.

Confessio juxta definitionem Catechismi 17 Rom. Pii V. *p. 2. c. 5. n. 33. est legitima, &*

sacramentalis accusatio de propriis peccatis ad eorum veniam virtute clavium obtinendam coram sacerdote facta. Qualis autem confessio esse debeat, expriment vulgati hi verus.

Sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis, Atque frequens, nuda, discreta, libens, veracunda,

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Ex quibus qualitatibus seu conditionibus confessionis magis necessariae sunt quatuor. *Prima*, ut sit *voluntaria*, quia Sacramenta adultorum non possunt validè conferri sine propria voluntate suscipientis. *Secunda*, ut sit *integra*, hoc est, omnium peccatorum mortaliū secundum speciem, & numerū, quae post diligens examen memoriae occurrunt. Trid. *sess. 14. de Pœnit. c. 5.* *Tertia*, ut sit *fidelis*, ut pœnitens neque augeat, neque minuat numerum, speciem, & circumstantias peccatorum, de quibus se accusat. *Quarta*, ut sit *secreta*, ne absque gravi causa fiat coram aliis, sed ad aures Sacerdotis, qua de causa confessio *auricularis* vocatur, modò publicè peccata confitendi, olim in Ecclesia usitatò, jam à temporibus Leonis Papæ, & Nectarii Episcopi Constantinopolitani propter gravia scandala penitus sublato. Theologi San. Gallenses tom. 10. tr. 1. q. 4. dub. 2.

18 *Satisfactio*, quae rationem partis integralis in Sacramento Pœnitentiæ obtinet, est opus bonum pœnale à Confessario impositum Pœnitenti in pœnæ temporalis pro peccatis confessis debitæ compensationem. *Debent ergo*, ut ait Trid. *sæpe d. sess. 14. c. 8.* *Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesterit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate salutare, & convenientes pœnitentias injungere: ne, si forte indulgentius cum pœnitentibus egerint, levissima quadam opera pro gravissimis delictis imponendo, alienorum pec-*

catorum participes efficiantur. Habeant pra oculis, ut satisfactio, quam imponunt non sit tantum ad nova vita custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam in praeteritorum peccatorum vindictam, & castigationem. Hæc S. Synodus. Quia verò rusticis, ac operariis vix satisfactoriæ pœnitentiæ imponi possunt, quas non multis excusationibus eludant, tantò magis studebunt Confessarii, ut pœnitentias medicinales imponant, quales sunt breves, sed quotidianæ orationes, leviores elemosynæ, sed certo hebdomadis die dispensandæ, crebriores confessiones, devotiones certarum domuum, & occasionum, & alia hujusmodi, secundum quod vitum fuerit, arg. c. 3. & 8. h. t.

§. VI.

Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba¹⁾ absolutionis convenienter in hunc modum à Sacerdote prolata: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita definitum est à Florentino in decreto Un. dicente: *forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, qua Sacerdos profert, cum dicit: Ego te absolvo, &c. & à Trid. d. sess. 14. c. 3. his verbis: Docet præterea S. Synodus Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis staret, in illis ministri verbi positam esse: Ego te absolvo, &c. Quænam autem sint essentialia hujus formæ verba, & quem sensum, ac efficaciam habeant? disquirant Theologi.*

§. VII.

Finis Sacramenti Pœnitentiæ est destructio²⁾ peccati, & reconciliatio Peccatoris cum Deo.

§. VIII.

Effectus Sacramenti Pœnitentiæ alii se³⁾ nent ex parte pœnitentis, alii ex parte Confessarii, ac aliorum.

Effectus ex parte Pœnitentis sunt gratia sanctificans, gratia præveniens, remissio culpæ mortalis, remissio culpæ venialis, remissio pœnæ

poenæ aeternæ, & temporalis, ablatio reliquiarum peccati, & demique revivifcentia meritum: quemadmodum enim peccatum statim mortificat, ita pœnitentia statim vivificat, & merita animat. De quibus prolixè Rev. Maurus Oberascher in *tr. de Sacr. poen. c. 8. per tot.*

*Effectus ex parte Confessarii, & aliorum, qui ex confessione quid didicerunt, est obligatio ad sigillum, seu ad secretissimum silentium eorum; quæ in confessione Sacramentali dicuntur, vel audiuntur. Quæ obligatio fundatur partim in jure Divino, quo Christus Dominus volens condescendere infirmitati fidelium iussit arctissimo sigillo obfignari, quæcunque pœnitens subjicit clavibus Ecclesiæ per confessionem: partim in jure Ecclesiastico. c. 12. h. 1. ubi violatio sigilli confessionis sub comminatione poenæ depositionis, & detractionis in arctum Monasterium prohibetur. Conf. Clariss. P. Paul. Metzger in *Theol. Schol. tom. 4. tr. 18. disp. 49. art. 4. per tot.* & Rever. Honor. Aign. in *Direct. Conf. p. 1. q. 5.**

PARS II.

De Remissionibus.

22. *Quid sint remissiones, seu indulgentiæ? 23. 24. 25. Quotuplex? 26. A quo data potestas concedendi indulgentiæ? 27. Quibus hæc potestas competat? 28. Quibus concedantur? 29. 30. Quæ requirantur, ut legitime concedantur? 31. Indulgentiarum quis effectus?*

22. **R**emissionum nomine intelliguntur *Indulgentia* in Ecclesia usitata, quæ nil aliud sunt, quam remissio poenæ temporalis pro peccatis Deo debita facta auctoritate Ecclesiasticâ ex meritis Christi, & Sanctorum per applicationem eorundem, quæ in thesauro Ecclesiæ continentur, arg. *Extrav. unigenit. h. 1. inter com. §. 11.*

23. **D**ividuntur remissiones, seu indulgentiæ in plenarias, & non plenarias, seu partiales. Per

KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

plenarias quis consequitur remissionem totius poenæ omnibus peccatis suis debita, si indulgentiæ reipsâ lucratus fuerit. Per non plenarias tantum remittitur pars poenæ pro modo concessæ indulgentiæ. Ex quibus aliæ sunt indulgentiæ *annales*, unius scilicet, vel plurium annorum. Aliæ sunt indulgentiæ *dierum* v. g. 40. pro quibus usurpari solet in confessionibus Apostolicis nomen *quadragesimæ*, vel *caranæ*, quò olim significabantur pœnitentiæ per quadragesimam, vel alias per quadraginta dies implenda juxta *c. accusasti. & ibi Gloss. V. Caranæ. de Arcuf. Barb. ibid. n. 3.*

24. **I**tem plenariæ indulgentiæ *subdividi* possunt in plenarias *simpliciter*, quæ solum poenam delent, & in *Jubilæum*, quod alia quoque privilegia conjuncta habet; ut puta, potestatem absolvendi à censuris, & casibus reservatis, commutandi vota, &c. Et pro hoc ab Ecclesia institutus est *Annus Jubilæi*, qui ante tempora Bonifacii VIII. & juxta ejus constitutionem erat annus quilibet *secularis*, seu *centesimus*. *Extrav. 1. h. 1. inter com.* Deinde per Clementem VI. in *Extrav. 2. Eod.* reductus est ad annum *quingagesimum*: & demum per Paulum II. & Sixtum IV. determinatus est annus *vigesimus quintus*. *Extrav. 4. Eod.* Atque ita hodie servatur, ut recurrente semper cujusque sæculi anno 25. à primis Vesperis Nativitatis usque ad primas easdem Vesperas sequentis anni per totum annum Romæ celebretur Jubilæum, omnibusque Romam ad limina Apostolorum venientibus tribuatur plenissima remissio peccatorum, suspensis interim extra Urbem omnibus indulgentiis plenariis pro vivis concessis. *d. Extrav. 4.* quæ tamen anno Jubilæi elapso eò ipso extra Romam suum vigorem recuperant, teste Laym. in *Theol. mor. l. 5. tr. 7. c. 8.* Solent etiam præter hoc Jubilæum ex speciali S. Pontificis concessione plenariæ indulgentiæ ad instar illius Jubilæi ad certum tempus in partibus nostris

concedi, quarum modus ex tenore Bullæ concessionis desumi, & observari debet.

- 25 III. *Dividuntur* in indulgentias personales, reales, & locales. Personales directè dantur personis abstrahendo à loco, v.g. Religiosis, Sodalibus. Reales conceduntur alicui signo mobili, ut rosariis, medalis, numismatibus, imaginibus &c. Locales tribuuntur certis locis, & templis, non quòd ea sint capacia, sed homines in talibus locis: visitatio tamen ejusmodi loci est conditio ad lucrandas tales indulgentias. Cæterum de his idem dicendum, quod de privilegiis traditur, nempe quòd sequantur personas, res, aut loca, quibus conceduntur. Circa indulgentias reales, quæ numismatibus & aliis signis sacris à S. Pontifice dari solent, vel immediatè, vel delegatà alicui personæ potestate indulgentias applicandi, hodie ex decreto Innocentii X. servatur, ut tales indulgentiæ non egrediantur tertiam manum, ita ut impetrans v. g. numisma, quod indulgentiam habet, primus possit dare alteri, & iste tertio, sed ab hoc si transferatur in alium, peccant indulgentiæ.

§. III.

- 26 *Causa efficiens* remissionum, seu indulgentiarum est vel remota, vel proxima.

Remota est Christus, utpote à quo potestate conferendi indulgentias Ecclesiæ concessam esse, statuit Trid. Sess. 25. decret. de Indulgent. & probari potest, tum ex illis Christi verbis apud Matth. 16. *quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis*; tum etiam ex continua, & universali praxi Ecclesiæ.

- 27 *Proxima* est is, qui indulgentias concedit. Potest autem solus S. Pontifex concedere indulgentias plenarias, idque jure Divino per cap. 14. in fin. h. tit. Extravag. 2. Eod. inter comm. Legatus de latere in Provincia sibi designata potest dare indulgentias 100. dierum, quæ etiam durant finito officio legationis. P. Engl. de Officio Legati n. 4. Archi-Episcopus intra suam provinciam. c. 15. h. t. & Episco-

pus in sua Diocesi indulgentias largitur, observato tamen statuto Generalis Concilii. c. 14. in fin. h. tit. c. 1. & 3. Eod. in 6. quibus, ne claves Ecclesiæ contemnantur per indiscretas Prælatorum indulgentias, & ne poenitentialis satisfactio enervetur, decernitur, ut, cum dedicatur Basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, & in anniversario dedicationis non ultra 40. dies. Abbatibus verò, & similibus inferioribus Prælatibus concedere indulgentias non licet, nisi speciali privilegio, vel consuetudine legitime præscripta suffulti fuerint. c. accedentibus. 12. de Excessib. Prælat. Imò hodie nulli etiam regulares (nisi fortè jurisdictionem Episcopalem, vel quasi habeant) indulgentias de novo concessas sine Ordinarii licentia publicare possunt. Text. & Declarat. Cardinal. in Trident. Sess. 21. de Reform. c. 9. Ubi etiam nomen, & usus quæstorum elemosinarum tollitur, de quibus fit mentio in d. c. 14. h. t. & in c. 1. Eod. in 6.

§. IV.

Subjectum indulgentiarum, seu remissionum sunt illi, quibus conceduntur. Possunt autem à S. Pontifice concedi omnibus fidelibus ritè dispositis, seu contritis; ab Episcopis verò & aliis Superioribus tantum subditis, non aliis, nisi cum licentia suorum Superiorum; aut nisi sint exempti, & ultrò se subjiciant pro lucrandis indulgentiis. c. 4. & ibi Interpp. h. Laym. loc. cit. c. 1. Imò S. Pontifex non tantum pro vivis, sed etiam pro defunctis potest indulgentias concedere, non quidem ex jurisdictionis, quam in mortuos non habet, sed per modum suffragii eis applicandas, cum Christus thesaurum Ecclesiæ æquè pro defunctis quàm vivis dispartendum summo Pastori reliquerit. Regulariter tamen indulgentiæ à S. Pontifice concessæ non possunt applicari defunctis, nisi hoc sit specialiter in bulla expressum.

§. V.

Forma remissionum, seu indulgentiarum

ex requisitis colligitur, quæ alia ex parte *dantis*, alia ex parte *recipientis*.

Ex parte *dantis* præter potestatem concedendi indulgentias requiritur causa rationalis, eaque vel spiritualis, vel corporalis. Spiritualis, veluti ut fideles à peccatis absoluti orent pro conversione infidelium; & pro pace Christianæ fidei. *Extravag. un. de Celeb. Miss. inter com.* vel ut sanctius celebretur festivitas alicujus Sancti. *Clem. un. de Reliq. & vener. Sancti. Extravag. 1. Eod. inter com.* Corporalis, veluti in dedicatione Ecclesiarum, ut fideles invitentur ad elemosinas elargiendas illi Ecclesiæ conservandæ. *cap. 1. b. t. in 6.* vel ad sustentationem egenorum confluentium ad hospitale. *Extravag. fin. b. t.* vel ad excitandam devotionem visitandò certas basilicas. *Extravag. 1. b. t. inter com.*

30 Ex parte *recipientis* tria desiderantur. Primum est, ut quis sit in statu gratiæ, & deservit peccatum seu veniale, seu mortale, cujus poenam vult abolere; stante enim culpâ nunquam dimittitur illius poena; qui ergo plenarias indulgentias vult consequi, omni culpâ vacet, oportet, quod cum rarissimè fiat, occultos affectus ad venialia, paucissimi has indulgentias totas consequuntur. Suarez *tom. 4. disp. 50. sect. 1. n. 11.* Alterum, ut quis impleat omnia, quæ in bulla præscripta sunt: quod si quid ob impotentiam, vel aliam ob causam exequi omiserit, indulgentiam non consequetur: quia conceditur sub conditione talis operis: concessio autem sub aliqua forma, & conditione, eâ non servatâ corrumpit, arg. *l. 54. §. 1. Mavins. ff. de Condit. & demonstr.* Quod adeò verum, ut nec partem indulgentiæ quis obtinere possit, tamen si partem operis exequatur: hæc quippe est mens S. Ecclesiæ, ut vel totæ indulgentiæ concedantur, vel nihil; si tamen exiguum quid de opere implendo omisissum sit, pro nihilo reputabitur. Suarez *d. disp. 50. sect. 5. n. 3.* Tertium, ut opus præ-

scriptum fiat ex intentione lucrândi indulgentias. Quamvis autem optima sit intentio actualis; probabiliter tamen sufficit interpretativa, seu habitualis, si videlicet reipsâ præstes, quod requiritur, etsi ignores, vel oblitus sis, indulgentiam concessam esse. Diana *rr. 12. de Indulg. & Jubil. resol. 6.*

§. VI.

Finis & effectus remissionum, seu indulgentiarum est relaxatio poenæ pro peccatis debitæ: vel totalis, si indulgentiæ sint plenariæ; vel partialis, si indulgentiæ sint non plenariæ. Et quidem indulgentiæ certi temporis, v. g. unius anni, habent efficaciam ad delendam poenam tanti temporis, non solum illam, quæ per hoc tempus in purgatorio luenda esset, sed etiam illam, quæ per poenitentiam unius anni in vita factam ex poenis purgatorii deleteretur; plus autem poenæ delet homo per poenitentiam, & satisfactionem uno anno, v. g. in vita factam, quam alias esset eo tempore in purgatorio persolvendum, ut cum communi notat Laym. *lib. 5. tit. 7. c. 3.* qui *ibid. sub n. 2.* observat bonum consilium Panorm. *in c. quod autem 4. b. t. n. 8.* quod scribat, licet per indulgentias concessas is, qui se earum participem facit, etiam diminuere possit poenitentias à Confessario injunctas, tamen semper confutius sit, talem poenitentiam integrè implere, & indulgentiæ fructum reservare pro poenis, quæ alias DEO deberentur.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

IN *sexto Decretalium, & in Clementinis* additur insuper: *Suspensionis, & Interdicti*, quamobrem hic non solum de *cenfura excommunicationis*, sed simpliciter de *Cenfuris* in genere, & in specie agemus.

PARS I.

De Censuris in genere.

SUMMARIA.

1. Censura & varia significatio. 2. Definitio. 3. 4. 5. Divisio.
6. Potestas censurandi est à Deo. 7. Hujus potestatis quinam sint capaces? 8. Quibus competat? 9. Quae ejus exercitium impediunt?
10. In quas personas? 11. Usque 15. Ob qua peccata censura ferri possit? 16. 17. 18. Quomodo? 19. Quo sine ferenda sit?
20. Quibus bonis spiritualibus censura privet? 21. Quando eam sequatur irregularitas?
22. Quibus competat potestas absolvendi à censuris?

§. I.

1 Censura, sic dicta à censendo, in latiori acceptione significat quaecumque poenam, imò quodcumque iudicium, sive sententiam correctoriam, unde & libri censurae subijci, & illa in hos ferri dicitur. Propriè autem, & in præfenti sumitur pro poena Ecclesiastica spirituali, & medicinali.

§. II.

2 Definitur censura, quòd sit poena spiritualis, ac medicinalis, quâ potestas Ecclesiastica delinquenti, & contumaci quorundam bonorum spiritualium usum aufert. Suarez de Censuris. dist. I. q. I.

§. III.

3 Dividitur censura vel essentialiter, vel accidentaliter.

Essentialiter dividitur in tres species: nimirum in Excommunicationem, suspensionem, & Interdictionem. c. quarenti. 20. de Verb. signific. ubi Innocentius III. Quarenti, inquit; quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam literis nostris apponimus? Respondemus, quòd per eam non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi. Et hoc factis constat ex data definitione censurae, quae prædictis duntaxat convenit, non item depositioni, degradationi, aut irregularitati etiam

ex delicto, ut quae non irrogantur per modum poenae medicinalis, sive ad eum finem, ut quis à culpa resipiscat, sed per modum poenae vindicativae, & ex se perpetuae. Bonacin. de Cens. dist. I. q. I. punct. I. n. 4. Ex quo deducunt alii, quòd quando in Jubilæo datur potestas absolvendi à censuris, non detur potestas dispensandi in irregularitate, quamvis ex delicto contracta sit. P. Engl. h. t. n. 26. Navar. in Man. c. 27. n. 25. ubi testatur, hunc esse Curiae stylium. P. Corbin. Kham de Cens. part. I. c. 23. n. 4.

Accidentaliter dividitur censura I. in eam, quae est à Fure, & in eam, quae est ab Homine lata. Censura à Fure lata dicitur, quae fertur per canones, aut statuta Ecclesiastica lege stabilita. Hujus exempla passim in jure occurrunt, & accenseri possunt præcipuè illae excommunicationes, quae in Bulla Genae Domini annuatim promulgantur de quibus vide P. Engl. in Man. Paroch. l. I. p. 3. c. 2. post n. 14. Censura ab homine est, quae fertur à Iudice, aut Praelato non per modum legis, sed per modum sententiae judicariae, aut mandati temporalis, ac transitorii.

II. Utraque subdividitur in censuram latam, & ferendam sententiam. Censura ferenda sententia est, quam Jus, aut Iudex non vulgipio jure, aut ipso facto incurrit, sed per sententiam infligi. Lata vero sententia, quam Jus, aut Iudex statuit ipso jure, vel ipso facto sine alia sententia incurrendam. Jus ita statuit, quando constitutioni addita sunt verba: ipso jure, ipso facto, vel eo ipso, ut in cap. cupientes. §. ceterum. h. tit. & passim. Item si videntur verba, quae ad præteritum, vel praesens referuntur, nec indicant factum hominis subsequens; ut si dicatur: excommunicamus, suspendimus, anathema sit, excommunicationi se noverit subiacere, cum similibus. Bonac. d. punct. I. n. 6. Quòd si tales termini in jure non exprimantur, aut dubii

sint, quantumvis poena censuræ decernatur, erit ferenda ab homine per *c. in panis 49. de Reg. Jur. in 6. Layna. in Theol. mor. lib. I. tr. 5. part. 1. c. 2. n. 3.* Judex ejusmodi censuram statuit, quando generalem sententiam profert; ut puta: *qui hoc, vel illud v. g. homicidium fecerit, ipso facto excommunicatus sit.* Qui modus excommunicandi ita generaliter, & indeterminatè pro futuro delicto, nisi rationabilis causa subsit, prohibetur in *c. Romana. 5. §. caveant. h. t. in 6.* Sin autem delictum aliquod præcesserit, v. g. si furtum factum sit, cum addito: *nisi intra certum tempus satisfecerint;* conceditur in *ead. §. caveant.*

§. IV.

6 *Causa efficiens censuræ est vel remota, vel proxima.*

Remota stat in principio, unde oritur potestas ferendi censuram. Ubi suppono tanquam certum, quod potestas hæc sit à Deo, idque perspicuè probatur ex *Matth. c. 16. v. 19. & c. 18. v. 18.* Ubi Petro, & Apostolis promittitur amplissima potestas clavium ligandi, & solvendi, ad quam spectat fideles suos rebelles poenis compescere, & punire: ut quæ potestas in omni Rep. & omni Pastori est omnino necessaria. Idem eadem ratione probari potest ex verbis *Joan. 21. v. 17. Pasce oves meas.* Confer. P. Corbin *Khâm de Cens. p. 1. c. 1. n. 5. & seqq.*

7 *Proxima* est is, qui fert censuram. Ubi occurrit regula generalis, quod censuram ferre possit, qui jurisdictionis Ecclesiasticæ capax est, & eam in foro exteriori non impeditam habet.

Dixi, *qui jurisdictionis Ecclesiasticæ capax est:* quia censura hujusce jurisdictionis, seu ordinariæ, seu delegatæ actus est. Hinc censuræ non possunt I. Laici etiam ex delegatione Judicis Ecclesiastici: utpote qui jurisdictionis Ecclesiasticæ sunt incapaces per *c. 2. de Fu-*

dicis. II. Clerici conjugati, quos jure ordinario inhabiles esse, arguit Gloss. ex c. 2. de Cleric. conjug. III. Fœminæ. c. 33. h. t. junctâ Glossâ: cum potestas ligandi, & solvendi illis nullo modo concedatur, & ne quidem auctoritate S. Pontificis concedi valeat per c. nova. 10. Panis & Remiss.

Addidi: *& eam in foro exteriori non impeditam habet.* Habent autem hanc censurandi potestatem jure ordinario Pontifex respectu omnium Christianorum per *c. 17. & fin. causâ 11. q. 3.* Cardinales in propriis Ecclesiis per *c. 11. de Major. & Obed. Legati, & Nuntii Apostolici respectu provinciarum sibi commissarum per c. 2. de Offic. Legati in 6. Patriarchæ, Archi-Episcopi, & Episcopi in sua quilibet diocesi per *cap. 7. de Offic. ordin. in 6. c. 7. h. tit. in 6.* Capitulum Sede vacante per *c. 14. de Major. & Obed. Concilium generale, provinciale, & synodale per c. 1. de Judic. & c. 29. de Præbend. Item Abbates, Prælati regulares, Generales, Provinciales, Præpositi, Rectores, Priores Conventuales, Guardiani, aliæque Religionum Capita respectu suorum subditorum Regularium, & juxta cujusque Ordinis constitutionem per *c. 10. de Major. & Obed. Non etiam Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, aut Parochi. c. 5. de Offic. Archi-Diac. nisi privilegio, consuetudine, vel præscriptione hanc potestatem acquisiverint juxta c. 3. de Offic. Ordin. c. auditis. 15. & c. cum olim. 18. de Præscript. ubi Panorm. n. 7. & Barb. cum citatis advertunt, quod licet aliàs regulariter, qui habet potestatem ferendi unam censuram, habeat quoque potestatem ferendi aliam, & absolvendâ à censura, id tamen non procedat, si potestas ferendi censuram tantum per præscriptionem sit obtenta: quippe tunc non plus erit præscriptum, quam possessum juxta vulgarem regulam de jumptam ex *cic. c. cum olim.****

9 Porro exercitium hujus jurisdictionis, ac potestatis censurandi impediunt precipue appellatio, suspensio, & excommunicatio. *Appellatio* ad eum effectum interponenda est ante sententiam absolute à Judice latam. *cap. 1. & 40. de Appell. c. solet 2. h. tit. in 6.* Postquam censura valide in aliquem lata est, ejus effectus per subsequentem appellationem non tollitur, vel suspenditur. *c. 37. & 53. de Appell. c. is, cui. h. tit. in 6. Excommunicatio, aut suspensio, ut censura impedimento sit, debet esse publicè denuntiata: siquidem aliàs non tollit jurisdictionem in foro externo juxta Extravag. Martini V. Adevitanda scandala. ubi habetur, excommunicatum toleratum in his, quæ ad officium publicum spectant, vitandum non esse etiam ab his, qui sciunt, eum esse excommunicatum. Sayrus lib. 1. de Cens. c. 5. n. 35. Gutierrez Can. qq. lib. 1. c. 1. n. 81.*

§. V.

10 *Subjctum* censurae sunt illi, qui censurae subjiciuntur. Possunt autem censurae subjici solum baptizati, viatores, ac ferenti censuram subditi. Unde censura nec in non baptizatos, nec in mortuos ferri potest: cum non sub sint clavibus, ac jurisdictioni Ecclesiae. *c. judais. dist. 45. cap. gaudemus. de Divortis. pr. causa 24. q. 2.* Quod verò hæretici post mortem anathematizandi dicuntur in *c. fin. ead. quæst. 2.* accipiendum est non de vera excommunicatione, sed de quadam execratione ad terrorem aliorum, quam per anathema significari, colligitur ex *cap. 1. ad Galat. 8.* Similiter in advenas, & peregrinos jurisdictioni ordinariæ non subjectos ab Episcopo censura non fertur. *c. a nobis. 21. h. tit.* sicut nec in subditos extra territorium, aut in loco exempto existentes per generale statutum. *cap. 2. de Constitut. in 6. Gloss. & DD. in c. 1. §. contrahentes. de Foro compet. in 6.* bene verò per sententiam specialem, aut speciale præceptum cum annexione censurae per

ea, quæ tradit Panorm. in *cap. fin. de Foro compet. n. 42. & Clarus §. sent. §. fin. q. 39. num. 3.* Quod si ipse Superior extra suum territorium existat, pari ratione subditi suum, licet domi existentem, censurâ ligare nequit, nisi de consensu Ordinarii loci, aut nisi delictum sit notorium, ita ut causæ cognitione opus non sit. *Text. & Panorm. in c. novit. de Offic. legat. n. 3.*

§. VI.

Materia, seu *objectum* censurae est peccatum mortale externum opere completum cum contumacia, propter quod censura infligitur, ut comunitè docent DD. cum P Engli. *h. tit. n. 6.*

Dicitur I. *Peccatum*: quia cum censura sit propriè poena, ubi culpa, seu peccatum non est, locus ei esse nequit, & si defacto feratur, non solum injusta, sed & invalida erit. Layman in *Theol. mor. lib. 1. tr. 5. part. 1. c. 6. v. secundo redditur.* Sed hoc ita, si causa expressa in sententia sit manifeste falla, vel insufficienti. *cap. 46. causa 11. q. 3. cap. per suat. 40. h. tit. cap. 2. & 7. §. penult. Eod. in 6.* Si causa sit legitime probata in judicio, sed re ipsâ non subdit, in foro externo justa est sententia, & quamvis in foro conscientie non liget, obligat tamen censuratum, ut publice pro tali se gerat, donec absolutionem impetret; imò si contumaciter contra censuram faceret, posset ex causa contumaciae de novo excommunicari, atque hac ratione in *cap. 1. & 27. causa 11. q. 3.* asseritur, sententiam Pastoris, sive justâ, sive injustâ fuerit, timendam esse.

Dicitur II. *mortale*: Quod intellige de censuris gravioribus, puta de excommunicatione majore, suspensione ab Ordine, interdicto generali &c. ejusmodi enim poenæ, cum sint gravissimæ, non nisi ob culpam gravem imponi possunt, ac debent. *cap. 41. & 42. causa 11. q. 3. Trident. sess. 25. de Reform. cap. 3.* Ex quo efficitur, nullam incurri censuram graviores, quodcumque ob igno-

ranciam aliquam, aut inadvertentiam, seu imperfectiōnem actūs peccatum commissum, non censetur esse mortale. P. Corbinian. Khamm *de Censur.* p. 1. cap. 5. n. 81. Quod attinet censuras minūs graves, ut excommunicationem minorem, & suspensionem levem, eæ ob peccata venialia ferri possunt per c. 1. h. tit. in 6. Bonacin. *de Censur. diff.* 1. q. 1. punct. 3. n. 7.

13 Dicitur III. *externum*: quia propter peccatum merè internum censura infligi non potest: cùm Ecclesia de occultis, & merè internis non judicet. *cap. tuanos.* 34. *de Simon.* S. Thom. 1. 2. q. 91. a. 4. Potest tamen Ecclesia per legem canonicam, aut statutum generale imponere censuram pro peccato externo per accidens omnino occulto, ut patet ex e. porro. 7. h. tit. *Extravag.* 2. *de Simon. inter com.* ut ut non possit aliquem censurâ ferre per modum sententiæ, & nominatim, quamdiu delictum manet occultum, eum legitimè probari nequeat per *cap. 20. & spon-tanea. causâ 2. quest. 5.* Fagundez *de Praecept. Eccles.* lib. 1. c. 11. num. 7. Dian. p. 6. tr. 6. resol. 51.

14 Dicitur IV. *opere completum*: quoniam ad incurrendam censuram requiritur actus consummatus, eâ nimirum consummatione, quam lex desiderat. Hinc si feratur censura in occisorem, eam non incurret, qui solum percussit, aut vulneravit: si feratur in vulnerantem, eam non incurret, qui percussit sine vulnerare: si feratur in percutientem, non incurret eam, qui percutere conatus est, sed erravit, aut aliàs percutere impeditus fuit, arg. *cap. perpetuo. de Elect.* in 6. Pirrhing. h. t. n. 3. Sicut & censura lata contra committentes aliquod delictum non comprehendit mandantes, consulentes, aut faventes, nisi in lege exprimantur. P. Corbin. Khamm. *d. c. 5. n. 94.* cum citatis. Ratio horum est: quia lex peccata, tanquam odiosa restringenda est ad ge-

nerum verborum sensum, qui non est, nisi de actu consummato, & actu physico, non morali. Bonacin. *d. q. 1. puncto 6.*

Dicitur V. *cum contumacia*: cùm enim censura sit *pœna medicinalis*, non infligitur per modum ultionis, & vindictæ, sed exhibetur per modum Medicinæ ad hominem à peccato avertendum, & ex consequenti semper præsupponit admonitionem aliquam, quæ sine contumacia respici non potest. c. 1. h. t. in 6. & ibi DD. Laym. in *Theol. mor. lib. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 1.* Unde censura ferri non potest ob peccatum præteritum sine contumacia in futurum, & quod consequens est, quando quis ob peccatum merè præteritum suspenditur à Divinis officiis, vel, ut quandoque in Religionibus fieri solet, excommunicatur, hæc suspensio, aut excommunicatio non est propriè dicta censura, sed solum pœna, nec, qui sic suspensus, aut excommunicatus celebrat, irregularitatem incurrit, P. Engl. h. tit. n. 2. Bonacin. *d. q. 1. punct. 3. n. 19.* & 20. Christoph. à S. Joseph. *P. censura. sect. 2. §. 2. n. 9.*

§. VII.

Forma censurae secundum communem Ecclesie praxin duo principaliter requirit.

Primum est, ut præcedat aliqua admonitio c. 26. *de Appellat. cap. 48. in pr. h. tit. c. 1. 3. & 13. Eod. in 6.* optimâ ratione: quia censura fertur tantum in contumaces contra Ecclesiam, vel Superiorem: nisi autem admonitio aliqua præcedat, quis contumax censeri non potest. Atque hæc admonitio, ut canonica sit, coram testibus fieri debet ipsi reo, vel saltem eo modo, ut ad ejus notitiam facillè possit devenire. c. *sacro.* 48. h. t. Covar. in c. *alma mater.* p. 1. §. 9. n. 4. *Eod.* item debet esse trina, vel una pro tribus continens competentia intervalla dierum, nisi facti necessitas suaserit aliter moderanda juxta *cap. 9. h. t. in 6.* Et hoc si censura fertur ob delictum præteritum, aut præ-

præfens, in quo reus pertinaciter persistit, vel pro eo satisfacere recusat. Si feratur pro delicto futuro, ita ut ipso factò incurratur, non requiritur monitio à lege, vel prohibitione diversa, cum ipsa lex per se sufficienter moneat. *d. c. 26. de Appellat. P. Engl. h. t. n. 8. P. Corb. Khamm de Censur. p. 1. c. 7. n. 143.*

17 Alterum requisitum est, ut censura feratur in scripto, quo exprimat species censuræ, quæ infligitur, nomen illius, cui infligitur, & causa, ob quam infligitur. Aliàs ferens censuram solò verbò sine scriptura mortaliter peccat. Bohacin. *de Cens. disp. 1. q. 1. punct. 8. n. 1.* & incurrit suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem, quam suspensionem etiam incurrit is, qui parti petenti exemplar latæ sententiæ non concedit intra mensem. *c. 1. h. t. in 6.* Eximuntur tamen ab hac suspensionis pœna Episcopi, utpote quorum in *cir. v. 1.* nulla fit mentio, quando autem in censuris suspensionis vel interdicti non fit expressa mentio Episcoporum, in comperto est, Episcopos his non ligari. *c. quia periculosum. 4. h. t.* Imò censuram latam sine scripto, quamvis illicita sit, esse tamen validam, sustinet communis sententia apud P. Corb. Khamm *d. cap. 7. n. 161.*

18 Tertiò huc pertinet censuræ denunciatio, id est, solennitas, seu ceremonia à Jure imperata post censuræ sententiam adhibenda in promulgatione censuræ, de qua vide Interpp. ad *c. Parochianos. h. t.*

§. VIII.

19 Finis censuræ est emendatio, seu correctio delinquentis contumacis: quippe hanc censuram tanquam pœnam medicinalem per se, & suapte naturam intendit. *c. 1. h. t. in 6.*

§. IX.

20 Effectus censuræ est vel primarius, vel secundarius.

Primarius effectus censuræ est privatio quorundam bonorum spiritualium. Quorundam,

inquam: siquidem censura hominem non privat bonis merè internis, puta, potestate ordinis, vel charactere: nec bonis propriis, ac privatis, puta, gratiâ, fide, spe, charitate, ac aliis virtutibus, & piis operibus, quatenus præcisè personam, & animam operantis concernunt; sed bonis duntaxat publicis, & toti Ecclesiæ communibus; qualia sunt Sacramentorum administratio, & perceptio, spiritualis jurisdictionis, & beneficii Ecclesiastica, indulgentiæ publicæ, communicatio in precibus, & satisfactio- nibus totius Ecclesiæ, &c. Quæ bona publica, sicut Ecclesia per suam liberam applicationem fidelibus confert, ita sine dubio rebelles iisdem per censuras privare potest, & privat eo modo, quo dicemus de singulis censuris in specie.

Alius, & secundarius effectus censuræ est, quòd Clericus eâ ligatus, si actum sui Ordinis proprium exerceat, irregularis, id est, ad Ordines, Officia, & beneficia Ecclesiastica inhabilis efficiatur, & quidem perpetuò, nisi per S. Pontificem cum eo dispentetur. *c. 5. & fin. de Clerico excommunicato. c. 1. de Sent. & re judic. in 6. c. 18. & 20. h. t. in 6.*

§. X.

Contraria censuræ est absolutio, per quam tollitur. Ubi secernenda est censura lata à Jure ab ea, quæ est lata ab homine: & forum conscientie à foro externo. A censura lata à Jure in foro conscientie absolvere potest quilibet potestatem habens absolvendi à peccatis mortalibus; at in foro externo tantum Episcopus, seu Ordinarius, & Prælati proprius. Nisi censura sit S. Pontifici reservata, tunc namque in foro quidem externo regulariter non nisi S. Pontifex, aut Delegatus, vel Nuntius reo absolutionem impertitur, excepto casu necessitatis, & impedimenti, quo nec S. Pontifex, nec Nuntius accedi potest: tunc enim Episcopum absolvere posse, satis probant textus in *c. mulieres. 6. & c. quævis. 58. h. t.*

Si tamen impedimentum sit tantum temporale, eo cessante ad Apostolicam Sedem, vel ab ea potestatem habentes accedendum est, aliàs talis in censuram reincidet. *c. de catero. c. ea nascitur. h. t.* In foro conscientie à censura reservata S. Pontifici præter Episcopos, qui eam potestatem habent ex Trid. *Sess. 24. de Ref. c. 6.* alii privilegiati, quales sunt Regulares privilegiis Mendicantium gaudentes absolvere queunt, & quidem, servatis servandis etiam, extra Sacramentum pœnitentiæ. A censuris ab homine laicis nemo potest absolvere, nisi ille, qui tulit, ejusque Superior eo casu, quo jurisdictio immediata in censuratum appellatione, aut aliâ ratione ei competit. *c. venerabilibus. 7. §. porro. h. t. in 6.* Planè in articulo mortis quicumque Sacerdos potestatem habet absolvendi à quacunque censura tam *Juris*, quàm *hominis*. Suarez de *Censur. disp. 1. sect. 6. n. 7.* Verùm si absolutus postea reconvalecat, tenetur, quàm primum potest, se præsentare illi, à quo de jure absolvi debebat, aliàs in censuram reincidet. *c. eos, qui. 2. 2. h. t. n. 6.*

PARS II.

De Excommunicatione.

SUMMARIA.

23. Definitur excommunicatio. 24. Dividitur in majorem, & minorem.
25. A quo? 26. In quos? 27. Ob quod peccatum?
28. Quo modo? 29. In quem finem fertur excommunicatio?
30. 31. Quinam sint effectus excommunicationis tam majoris, quàm minoris?

§. I.

23 **D**efinitur excommunicatio, quòd sit censura, quâ homo baptizatus à communione fidelium segregatur. Colligitur ex *c. 32. c. 108. causa 11. q. 4.*

§. II.

24 **D**ividitur excommunicatio in majorem, & minorem. Major (quæ & *anathema* dicitur, KÖNIG IN DECRET. LIB. V.

præsertim si solemniter cum certis ceremoniis, aut in Concilio fuerit prolata. *c. fin. causa 3. q. 4. c. cum non ab homine. 10. de Judiciis*) est illa, quæ omni communicatione Ecclesiasticâ privat tam civili, seu humanâ, quatenus ab Ecclesiæ potestate & voluntate pendet, quàm sacrâ. *c. si quem. 57. h. t.* Minor verò, quæ tantum privat passivâ participatione Sacramentorum. Nomine tamen excommunicationis simpliciter prolata venit major. *d. c. si quem. 57. h. t.* quia hæc sola simpliciter extra communionem ponit; et in antiquis canonibus subinde etiam intelligatur minor; ut in *cap. cum excommunicato. causa 11. quest. 3.*

§. III.

Causa efficiens excommunicationis est excommunicans, Jus, aut Judex. Minor tamen excommunicatio hodie à Judice per sententiam ferri non solet, sed tantum à Jure, & duntaxat incurritur per civilem communicationem cum excommunicato majore excommunicatione. *c. statumus. h. t. in 6.* Dixi per civilem: enim verò si quis scienter communicet in Divinis v. g. in Sacramentis, Missæ Sacrificio, &c. aut in crimine, ob quod alter est excommunicatus, tunc communicans etiam majorem incurrit, ut dicemus n. 31.

§. IV.

Subiectum excommunicationis est homo Christianus, in quem fertur. Fertur autem in personas solummodò particulares, non item in Collegia, aut communitates, cum ex parte subiecti semper supponat grave, & proprium peccatum. *c. Romana. 5. §. fin. h. t. in 6.*

§. V.

Materia, seu Objectum excommunicationis est peccatum externum mortale, si excommunicatio sit major. Trid. *Sess. 25. c. 3. de Refor. c. nemo Episcoporum. causa 11. q. 3.* Excommunicatio minor incurri potest ob peccatum veniale, ut patet ex *a. 1. h. t. in 6.* & praxi

Z

Eccle-

Ecclesiæ: nam dum quis communicat cum excommunicato denunciato in humanis, politicis, atque usualibus ex communi DD. sententia peccatum tantum veniale committit, & tamen excommunicationem minorem incurrit. P. Corbin. *Kham de Censur. p. 1. c. 1. n. 9.*

§. VI.

- 28 *Forma excommunicationis* consistit in modo eam ferendi; qui est, ut determinetur in scriptis, cum expressione causæ, & præcedentibus monitionibus. *c. 48. h. tit. c. 9. & 13. Eod. in 6.*

§. VII.

- 29 *Finis excommunicationis* est correctio, & emendatio delinquentis; ad hoc enim Ecclesia omnem censuram imponit.

§. VIII.

- 30 *Effectus alii* sunt excommunicationis *majoris*, alii *minoris*.

- 31 *Effectus majoris excommunicationis* sunt *vel directi, vel indirecti*. Ex illis *Primus* est privatio usûs, & participationis Sacramentorum tam activè, quàm passivè, ita scilicet, ut excommunicatus sine gravi sacrilegio nec recipere, nec aliis conferre Sacramenta possit, donec absolvatur. *c. 32. h. t. Secundus* privatio omnium suffragiorum Ecclesiæ: neque enim pro excommunicatis preces, vel Sacrificia publicè offerri debent, etsi privatim pro eorum emendatione, & conversione hoc fieri possit. *c. 28. & 38. h. t. Tertius* est privatio omnium rerum Sacrarum, & Divinorum Officiorum: unde excommunicatis nec Missam audire, aut horis canonicis interesse licet. *c. 8. h. tit. Quartus* est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, & consequenter omnis honoris, seu solennitatis Ecclesiasticæ ad sepulturam pertinentis. *d. c. 38. h. t.* & hunc effectum hodie dum quoad excommunicatos toleratos obtinere docet Zoël. *h. t. n. 79.* *Quintus* effectus est privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ, ita ut nullum actum jurisdictionis seu contentiosæ,

seu voluntariæ excommunicatus exercere possit, nec per se, nec per alium. *c. 4. causa 24. q. 1. c. 1. §. ea tamen. de Offic. vicar. in 6. Sextus* est inhabilitas ad omnia beneficia, officia, & jura Ecclesiastica, eorumque exercitium. *c. 7. de Cleric. excommunicato ministr. Septimus* est privatio omnis communicationis tam forensis, quàm civilis, ubi nomine forensis communicationis intellige officia Judicis, notarii, testis, & alia ad forum publicum pertinentia; nomine autem civilis communicationis venit quælibet conversatio, & societas humana per verba, literas, mensam, consortium, commercia &c. *cap. 24. de Sent. & re jud. cap. 3. & 8. h. tit. in 6.*

Effectus indirectus excommunicationis majoris est, quod is, qui sine rationabili causa *indebitè* communicat cum excommunicato, incidat in minorem excommunicationem. *d. c. 3. h. t. in 6.* quin etiam in majorem, si in Sacris, id est, in Sacramentis, Sacrificio Missæ, aliisque rebus & Officiis Divinis, vel in iplo crimine, ob quod alter excommunicatus est, participet per *c. 18. 29. & 55. h. t.* Sunt tamen certæ causæ, ex quibus jure quoque antiquo cum excommunicato in foro judiciali, vel alio externo commercio, colloquio, aut convivio communicans excusatur, nempe propter ignorantiam excommunicationis: propter necessitatem suam, vel alienam: propter utilitatem propriam, aut utilitatem spirituales excommunicati: & propter subjectionem, legem conjugii, aut societatem ante initam; quas causas Gloss. in *c. 15. h. t.* hoc verficulo complectitur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

Imò Martinus V. Pontifex in Concilio Constantiensi per constitutionem, quæ incipit: *Ad evitanda*, hanc prohibitionem communicationis ita mitigavit, ut nullus fidelium à censura immunis teneatur vitare excommunicatum, nisi nominatim denunciatum, aut

notorium Clerici percussorem; quæ constitutio postea in Concilio Basileensi aliquantulum correctæ est, sed denuò per Leonem X. in Concilio Lateranensi approbata, & usu etiam recepta. Interea ipsis excommunicatis etiam non denunciatis per *constitutionem* Martini Papæ nil novi juris, aut commodi tribuitur, ut in ea speciatim expressum, ideòque adhuc ex parte sua tenetur vitare hominum communionem, neque possunt licite actum Ordinis, vel jurisdictionis Ecclesiasticæ exercere, quin irregularitatem ex actu Ordinis contrahant; nisi à fidelibus, qui cum eis communicare, & ab iis saltem ex rationabili causa, & occurrente necessitate Sacramenta petere possunt, ad hoc requirantur. Covar. in *c. alma mater. p. 1. h. t. in 6. P. Engl. n. 62. & 63. Eod.*

PARS III. De Suspensione, SUMMARI A.

32. Suspensionis definitio. 33. 34. Divisio. 35. Quis possit suspendere? 36. Quis suspendi? 37. Ob quam causam? 38. Quo modo? 39. Ob quem finem feratur suspensio? 40. Qui sint ejus effectus? 41. Quid sit depositio, & degradatio?

§. I.

32 **D**efinitur suspensio, quòd sit censura, per quam persona Ecclesiastica impeditur ab usu potestatis, seu juris Ecclesiastici.

§. II.

33 **D**ividitur I. Quòd alia sit à beneficio, id est, perceptione fructuum Ecclesiasticorum, alia ab officio, quæ privat exercitio functionum Ecclesiasticarum. Quandoque tamen utraque conjungitur, & si suspensio sit simpliciter lata, accipitur de utraque, ut docet Zoësius *h. t. n. 114.*

34 **I**I. Utraque subdividitur in totalem, & partialem. Totalis ab officio est, quando tam

ab usu ordinum, quàm jurisdictionis, & officii quis suspenditur. Aliàs si tantum ab ordinibus, aut aliquo ordine, vel functione suspendatur, est duntaxat partialis. Similiter totalis suspensio à beneficio privat omnibus fructibus; partialis solum certa parte. Interea simpliciter lata suspensio ab officio, vel ordine, aut beneficio totum officium, vel beneficium, aut omnes ordines complectitur, ut pluribus explicat Zoësius *loc. cit. n. 115. & seq. qui num. 117. cum Layman. de Censuris part. 3. c. 5. & aliis bene advertit, suspensio ab officio conferri novum beneficium non debere juxta c. 8. §. quia inobis. de Consuetud. collationem tamen actu factam non esse invalidam ipso jure, sed irritandam.*

§. III.

Causa efficiens suspensionis est Judex, aut Jus, ut constat ex dictis de censuris in genere.

§. IV.

Subjectum est is, in quem fertur. Potest autem ferri suspensio tantum in Clericum. In quo differt ab interdictione, & excommunicatione, quibus etiam Laicus ligari potest. Fertur tamen quoque in communitatem. c. quia sap. de Election. in 6. quo distinguitur ab excommunicatione, quæ singulis duntaxat personis imponitur. c. Romana. h. t. in 6.

§. V.

Objectum, seu Materia suspensionis est culpa, & quidem gravis, quia prout communiter ferri solet, est poena gravis. Secus si ita feratur, ut possit censeri poena levis; ut si quis suspenderetur ab uno electionis actu, ab aliquo officio exigui momenti &c. tunc quippe culpa levis sufficit. Videatur Layman in Theolog. moral. tract. 5. p. 3. n. 2.

§. VI.

Formam, seu modum infligendi suspensio communem habet cum aliis censuris, nempe quòd sit ferenda in scriptis, præcedente trinâ admonitione &c.

Z 2

§. VII.

§. VII.

39 *Finis suspensionis est, ut quis à culpa respiciat, adeoque suo modo est favorabilis: infligitur enim per modum vinculi ex institutione sua facile solubilis, posita emendatione.*

§. VIII.

40 *Effectus suspensionis variat. Nam I. absolute suspensus ab officio simpliciter privatur omni actione Clerico propria. Hujusmodi sunt actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, & omne exercitium Ordinis Clericalis. II. Suspensus ab officio determinato prohibetur solum eas functiones obire, quæ ei officio conveniunt, aut si qui actus necessariam habent cum iis functionibus connexionem. III. Suspensus à beneficio, vel ordine absolute, & sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio, vel ordine, nisi aliunde aliud constet. IV. Suspensus ab ingressu Ecclesiæ prohibetur exercere in Ecclesia publicum actum cujuscunque Officii Divini, aut ordinis; item audire ibidem Divina Officia, aut dum ea peraguntur, ibi orare, aut psallere.*

§. IX.

41 *Affinis suspensioni est depositio, & degradatio, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod crimen in perpetuum ab omni Ordine, jurisdictione, & beneficio removetur, ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis est, privetur tamen omni, & quocunque illius usu sine remissionis spe. Hæc, si fiat solis verbis, appellatur depositio verbalis; si præter verba quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præscriptæ adhibeantur, realis depositio, seu degradatio nuncupatur, inter quam utramque hoc discriminis, quod depositio verbalis non adimat privilegium fori, & canonis; adimat verò degradatio, ita ut degradatus possit à Judice laico instar laicorum plecti. Vid. P. Engl ad tit.*

de Pœnis. num. 11. & seqq.

PARS IV.

De Interdicto.

SUMMARIÆ.

42. *Quid? 43. 44. Et quotuplex sit interdictum? 45. à quo? 46. in quos? 47. ob quam culpam? 48. quo modo? 49. propter quem finem feratur? 50. 51. 52. Qui sint effectus interdicti? 53. quid sit cessatio à Divinis?*

§. I.

Definitur interdictum, quod sit censura, per quam participatio certorum Sacramentorum, Divinorum Officiorum, & sepultura Ecclesiasticæ prohibetur per c. non est vobis. de Sponsal. & c. quod in se. de Pœnit. & remiss.

§. II.

Dividitur interdictum in personale, & locale: ac utrumque subdividitur in generale, & speciale. c. 17. de V. S.

Personale est, quod immediate fertur in personam, cui inhietur participatio rerum spiritualium, & quidem, si fertur in personam singularem, dicitur speciale; si verò in communitatem, populum &c. tunc dicitur generale, atque afficit omnia membra talis communitatis, quamdiu ejus partes sunt. c. 16. h. t. in 6. Quod si quis desinat esse pars communitatis, liberatur ab interdicto, nisi ei causam dederit, teste Avila de Censur. p. 5. d. 1. dub. 4. concl. 4. Hoc interdictum personale est vel totale, vel parziale. Totale est, quod continet omnes effectus interdicti infra enumerandos. Parziale, quod tantum aliquos complectitur; quale est interdictum ingressus in Ecclesiam, quod in Prælatos ferri coninevit, & est vera censura per c. sacro. 48. h. t. & c. 1. Eod. in 6.

Interdictum locale est, quod immediate afficit locum, ut scilicet ibi prohibeatur fieri celebratio Divinorum, & Ecclesiasticorum Officiorum; mediatè verò afficit personas, qui in tali loco morantur. Quare si locum interdicitum

Cum egrediantur, non prohibentur alibi à Divinis, modò non etiam personaliter interdicti sint. Unde patet, interdictum locale eatenus gravius esse personali, cum locale istud contineat, non vicissim: nam cum interdictum locale non feratur nisi ob culpam personarum talis loci, eò ipso illi, qui interdicto causam dederunt, personaliter interdicti sunt, atque idèò ubique à rebus Divinis prohibentur. *c. si sententia. h. t. in 6.* Hoc interdictum locale generale dicitur, quando fertur in locum plura in se loca continentem; ut est regnum, provincia, diocesis, civitas, oppidum &c. *Particulari* autem vocatur, cum una parochia, vel Ecclesia interdicitur. De quibus hoc observandum, quòd I. interdicto loco generali censeantur interdicta particularia loca in eo comprehensa, etsi alias quoad jurisdictionem exempta. II. quòd interdicto principali loco etiam censeantur interdicta accessoria; ut interdicta civitate sunt interdicta suburbia; interdicta Ecclesia etiam capella, & cœmiteria contigua. *c. 17. h. t. in 6.*

§. III.

45 *Causa efficiens* interdicti est ille idem, qui potest censuras ferre, ut sunt Papa, Episcopus & Prælati Religiosorum. Hi tamen non possunt interdictum locale ponere sed tantum personale: quia ipsorum jurisdictionis potius cadit in personas, quàm in locum. Sylvester, Navarrus & alii.

§. IV.

46 *Subiectum* sunt provincia, regnum, diocesis, castrum, Ecclesia, sacellum, & homines, in quos jurisdictionem personalem exercere potest is, qui fert interdictum; & quidem possunt interdici non solum personæ particulares, sed etiam communitates. *c. si sententia. c. si civitas. h. t. in 6.*

§. V.

47 *Materia*, seu *objectum* interdicti est culpa ob quam fertur. Et verò, si interdictum fuerit

personale speciale, non potest ferri in aliquem, nisi propter ejus peccatum mortale, si interdictum simpliciter, & absolute feratur. Secus si fuerit limitatum & leve, ut interdictum ab ingressu Ecclesiæ, vel usu communionis ad breve tempus. Interdictum autem personale generale graviolem culpam postulat, non tamen exigit peccatum in omnibus personis, quæ tali interdicto ligantur, sed in corpore morali, ut tale est, vel in magna parte personarum ejus, vel in capite. Certè interdictum locale generale, ut justè imponatur, requirit culpam gravissimam, quæ non tantum peccatum mortale contineat, sed quòd sit peccatum publicum à communitate, sive ejus capite patratum. Speciale etiam requirit culpam gravem, & aliquo modo communem, quamvis minorem, ut docent Sylvester, Navarrus, Suarez, Sayrus, Dian. & alii.

§. VI.

Forma interdicti certa non datur; debet tamen sufficientibus verbis specificari, & determinari in scriptis cum expressione causæ, & præmissis monitionibus, sicut aliæ censuræ.

§. VII.

Finis interdicti coincidit cum fine censuræ, & est correctio, ac emendatio delinquentis.

§. VIII.

Effectus interdicti plures occurrunt.

50 *Primus* est prohibitio usûs Sacramentorum, ordinis videlicet, extremæ unctionis, & sacræ Eucharistiæ, quæ non confertur, nisi moribundis. *c. 11. de Pœnit. & Remiss.* ubi tamen Barbosa *n. 9.* benè notat, extremam unctionem agris tempore interdicti conferri posse, quando aliud Sacramentum habere nequeunt. Baptismus, ac confirmatio in interdicto non negantur. *c. 19. h. t. in 6.* Nec matrimonium sine solemnitate teste Panor. in *c. non est de Spons.* Nec Pœnitentia, exceptis personaliter interdictis, quibus nullum Sacramentum datur, antequam satisfecerint. *c. alma mater. h. t. in 6.*

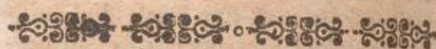
§1 *Secundus effectus est prohibitio Divinorum Officiorum, tam Sacrificii Missæ, quam aliarum publicarum orationum in Ecclesia. d. c. si sententia. h. tit. in 6. Circa hoc tamen, ne homines ex causa interdicti penitus à rebus Divinis alienentur, moderatio Juris antiqui facta est in c. ult. Eod. in 6, ubi interdicto locali generali (non speciali) conceditur imprimis, ut in Ecclesiis, & Monasteriis, etiam interdicto comprehensis, Missæ, & Divina Officia celebrari possint, & debeant, januis tamen clausis, & submissâ voce sine pulsu campanarum, exclusis excommunicatis, & interdictis laicis, etsi personaliter interdicti non sint. Clem. 3. h. tit. Præterea in Festivitatibus primariis, Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. V. (quibus ex concessione Martini V. & Eugenii IV. additur Festivitas Corporis Christi cum sua octava, teste Covar. in c. alma mater. p. 2. §. 5. num. 1.) conceditur etiam publicè & solemniter celebrari Divina, admissis quoque interdictis Laicis, modò interdicto causam non dederint, itque altari non appropinquent. Zoësius h. t. n. 140.*

§2 *Tertius effectus est, privatio sepulturæ Christianæ. d. c. quod in se. de Pœn. & remiss. Hinc in interdicto locali nemini conceditur sepultura in loco Sacro interdicto, nisi Clericis personaliter non interdictis, per text. cit. Cæterùm hi effectus hodie post constitutionem Martini V. Ad evitanda, non consequuntur, nisi à Judice Ecclesiastico censura interdicti contra personam, locum, vel communitatem fuerit ante publicata, & denunciata.*

§. IX.

§3 *Affinis interdicto est cessatio à Divinis, quæ ob enormem injuriam Ecclesiæ, vel honori Divino illatam olim fieri solebat, de qua textus est in c. 11. de Spons. & Clem. 1. h. t. Non tamen est censura, sed prohibitio merè localis, non continens personalem aliquam pro-*

hibitionem. Verùm hujus cessationis, imò & interdicti hodie rarus usus est, de quibus plura Covar. loc. cit. p. 2. per totam.

TITULUS XL.

De Verborum significatione.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Verborum significatione? 2. Quotuplex? 3. Utilitas notitia Verborum. 4. Materia Verborum significationis sunt res significatae. 5. ubi 10. Proponuntur sex regula circa Verborum intelligentiam. 11. Quis finis Verborum significationis.

Colophonem Libris Decretalium imponunt duo Tituli generales: nempe de Verborum significatione, & de Regulis Juris.

§. I.

Definitur verborum significatione, quòd sit genuinus, ac legitimus vocum, & dictionum sensus.

§. II.

Dividitur verborum significatione in propriam, non propriam, & impropriam, seu abusivam. Henric. Hahn in observat. ad Wesenbec. in ff. lib. 1. tit. 3. n. 8. ubi propterea verbum, quod plures habet significationes, & in ambas partes agi potest, ambiguum dicit, seu quasiambivium, eò quòd in ambas vias ferat, & in bivio quodammodo ponat. Arnold. Corvin. ad ff. de V. S. in rubr. V. significatione. ubi asserit, verbum aliquod quatuor modis accipi posse: propriè, & impropriè, ex usu loquendi, & per interpretationem, clarèque singula distinguit.

§. III.

Causa efficiens verborum significationis, aliqua ratione dici possunt jurium interpretes, quibus familiare, non prius ad rerum manifestationem progredi, quam verborum, ac nominum onomatologiam, & significatio-

nem

nem investigaverint; idque non sine fructu, cum in materiis juridicis etiam quaestiones de nomine laepe sint maximi momenti, & ab eorum resolutione frequenter pendeant decisiones aliæ gravissimæ, ut post alios notat Clariss. D. D. Braun in *sua Jurisprud.* p. 1. c. 1. §. 1. n. 1. & Clariss. P. Jacob. Wex de *Sponsalib.* p. 1. §. 1. n. 2.

§. IV.

4 *Materia*, seu *objectum* Verborum significationis sunt res, quarum significandarum gratiâ nomina & verba reperta sunt. l. 7. §. 2. ff. de *superlect. leg.*

§. V.

5 *Formam* verborum significationi tribuunt sequentes regulæ.

Prima est; verba accipiendâ sunt secundum mentem, & intentionem proferentis, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. c. 6. h. t. & plerumque, dum proprietates verborum attenditur, sensus veritatis amittitur. c. 8. Eod. Unde in fraudem legis atque ad eam etiam contra legem committere censetur, qui verba secutus contra voluntatam Legislatoris facit. l. 30. ff. de *Legib.* Quod intelligendum, quando de mente loquentis ex subiecta materia, aut ex fine, & ratione principaliconstat. d. c. 6. h. t. l. 67. ff. de *Reg. Jur.* aliâs in dubio à verbis recedendum non est. l. non aliter 69. ff. de *Legat. 3. c. ex literis de Sponsal.* Reverendiss. Christoph. Priggl in *Man. pract. de Appell. Observ. 6. n. 17.*

6 *Secunda* regula est: verba generalia generaliter sunt intelligenda. l. 1. §. *generaliter.* ff. de *Legat. praestand.* Hinc privilegium concessum à Papa percipiendi fructus beneficiorum pro relevatione oneris debitorum comprehendit beneficia tam majora, quam minorâ, ac proinde nomine beneficiorum veniunt etiam majora juxta c. *tua nobis.* 32. hoc tit. Hinc & illud communiter jactatum axioma

juris: *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.* l. de *pretio.* & ibi Bartol. ff. de *Publiciana.* Nisi generalitatem verborum coarctari suadeat subiecta materia. l. 3. §. *si quis heredi.* ff. de *Statu lib.* quamobrem restringenda sunt verba generalia, si alioquin tollerent gratiam jam datam, vel alius indebitè damnum pateretur, vel dispositio redderetur nulla, & actus petiret per c. *paratus.* 2. causâ 23. q. 1. & c. *sicut.* 5. h. t. in 6. Oldrad. *consl.* 288. per tot.

Tertia Regula est: verba intelligenda sunt cum effectu, & ita, ut aliquid operentur, nec sint superflua. l. 1. §. *hac autem.* ff. *Quod quisque juris c. si Papa de Privil. in 6. c. Abbate.* 25. h. t. Quæ regula procedit tam in legibus interpretandis, quam in testamentis, instrumentis, & attestacionibus: item procedit tam in odiosis, & poenalibus, quam in sententiis, privilegiis, & rescriptis Principum, imò in his verba sunt potius improprianda, ut operentur aliquid, quam quòd sint superflua, & sine effectu, ut probat Barb. *Axiom.* 222. n. 17. Fallit tamen, si ejus observantia injustum aliquid, aut rationi contrarium induceret, aut verba demonstrationis majoris expressionis, vel dubitationis tollendæ causâ posita essent, non ut aliquid operentur.

Quarta regula est: Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipitur, quæ reigerendâ aptior est. Textus in l. 67. ff. de *Reg. Jur. c. inspicimus.* 45. Eod. in 6. Sic in legato factio Ecclesiæ, si dubitatur, de qua senserit testator, censetur sensisse de Ecclesia domicilii, quia patria propria omnibus dulcior est. Tusch. *Pract. concl. lit. II. concl. 94. num. 10.*

Quinta regula est: Verba præcedentia declarant subsequencia, & è converso. l. *utrum.* ff. de *Pest. hered.* nam & ex procerio mentem, & intentionem, ac causam finalem di-

dispositionis colligi, animùmque proferentis declarari, novum non est. Barb. *Axiom.* 192. atque ideo incivile dicitur, totâ lege non perspectâ, de ea respondere. *l. incivile. 24. ff. de Leg.* Rever. Christoph. Priggl. in *Man. pr. de Appell. observ.* 34. n. 8.

10 *Sexta* denique regula est: verba dubia contra proferentem sunt interpretanda, utpote in cuius potestate fuit, legem apertius conscribere. *c. contra eum. 57. de R. F. in 6. l. 172. ff. Eod.* Quæ regula præcipuè obtinet in contractibus, ubi is, qui legem dicit, id est, qui partes in pacti constitutione egerit, puta venditor, locator domûs, &c. sibi ipsi imputare debet, quòd obscurum, & inexplicatum pactum reliquerit, eique proinde, si aliter se rem intellexisse dicat, meritò probatio imponitur juxta *l. 2. ff. de Probat.* Præterea hæc regula recepta est in probationibus, ut si testes ambiguerit, & obscurè deponant, aut verba privilegii duplicem sensû contineat, id noceant producenti, & contra eum fiat interpretatio per *c. 6. in fin. de Condit. appof. c. 8. §. quare de Prob.* Porro in sententiis judicum, & aliis actibus judicialibus regula ista non procedit. *l. 66. ff. de Judic.*

§. VI.

11 *Finis, & effectus* verborum significationis est, dicentis sententiam exprimere, & quod incognitum est, cognitum facere.

TITULUS XLI.

De Regulis Juris.

SUMMARIA.

1. Regula unde dicitur? 2. Quid sit? 3. 4. Quotuplex?
5. Quomodo ex jure fiat?
6. Quod sit objectum regulae juris? 7. Quibus verbis concipiatur? 8. Quis sit ejus finis?
9. Regula juris in quibus casibus? 10. 11. Et quatenus jus faciat? 12. Quando nam perdat suum officium?
13. Quomodo exceptio debeat esse de regula?

§. I.

Regula à regendo dicta est, vel quòd rectè dicat, nec aliquando aliorum trahat; vel quòd regat, aut normam rectitudinis præbeat; vel quòd distortum, pravumque corrigat. *c. regula. 2. dist. 3.*

§. II.

Regulam juris Paulus Jctus in *l. 1. ff. h. t. ita* definit: *regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat, id est, quæ jus, quod in singulis rebus est constitutum, generalibus verbis, & brevi sententiâ complectitur, ac demonstrat.*

§. III.

Dividitur regula Juris in generalem, & particularem. Generalis est, quæ nullo certo loco, aut argumento comprehensa per universum jus effunditur, ut hæc: *Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. c. 1. h. t.* Et ista: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. c. 48. Eod. in 6.* Particularis dicitur, quæ certo loco, aut materiæ adaptatur, ut hæc: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri. c. 1. h. t. in 6.* Item ista: *Non est obligatoria contra bonos mores prælitum juramentum. c. 58. Eod. in 6.*

Præterea regulæ juris aliæ sunt juris Canonici, aliæ juris Civilis. Harum ducenta, & undecim ad finem Digestorum: Illarum undecim hic in antiquis, & octoginta octo in Sexto Decretalium recensentur; quarum expositionem in præcedentibus passim dedimus, & ubi quæque explicata sit, olim assignabimus, si Deus otium, & vitam concesserit.

Causa efficiens regulæ juris est ejusdem Author. Venit autem ab eo autore, à quo jus ipsum descendit: cum ex jure, quod est, regula fiat. *d. l. 1. ff. h. t.* Sic enim quia alibi traditum est, quòd per alium liceat contrahere matrimonium, *c. fin. de Procruat. in 6.* subire judicium. *l. 1. §. 2. ff. Eod.* jurisdictionem ordinariam exercere. *c. 7. de Offic. ordin. in 6. &c. inde*

inde nata est regula generalis: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*; quæ est *reg. 68. Fur. in 6.* Rursum cum constitutum esset, sceminas non posse esse iudices, non posse magistratum gerere, non posse curatrices existere; ex omnibus his compendiosa regula desumpta est: *Fœmina ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remota sunt*; quæ regula extat in *l. 2. ff. h. t.* Et ita porro.

§. V.

6 *Materia, seu objectum* regulæ juris sunt personæ, res, & actiones; quippe ad hæc tria, ut jus omne, ita omnis regula pertinet.

§. VI.

7 *Forma* regulæ juris consistit in brevi rerum narratione, ac generali quadam definitione: siquidem, ut communiter advertunt DD. cum Henrico Wagnereck *ad rubr. h. t. nos. 4.* regulam juris non particulari, sed universali, aut indefinitâ propositione conceptam esse oportet, quæ nempe constet vel signo universalis, ut *l. omnia quæcumque. 71. l. omnes actiones. 139.* & plures aliæ *ff. h. t.* item *c. nullus pluribus. 20. c. nullus ex consilio. 62. Eod. in 6.* vel verbis indefinitis, uti præterque juris utriusque regulæ traduntur: enim verba indefinita in jure æquipollent universalibus, arg. *c. 1. dist. 19. c. 22. de Privileg. l. 43. in pr. cum l. seq. ff. de Legat. 2. l. 1. §. 1. ff. de Legat. pract. & l. fin. C. de Hered. vend. Bartol. & Baldus in d. l. 44. ff. de Legat. 2.* Si modò omnium sub nomine indefinito contentorum eadem sit ratio, conditio, ac paritas; secus est, si non sit, ut in *l. si cui. 31. l. questum. 78. §. 4. ff. de Legat. 3. l. 31. §. 6. ff. de Aur. arg. leg. Dynus ad hanc rubr. in 6. n. 3. & 7.*

§. VII.

8 *Finis* regulæ juris est mentem dirigere ad casus decidendos: quemadmodum enim per regulam suam scriptor novit modum rectè scribendi, ædificator modum ædificandi, ita per

regulam juris modum rectè judicandi cognoscimus, ait Gloss. in *rub. h. t. in 6.*

§. VIII.

Effectus regulæ juris sunt: I. multorum jurium, ex quibus extracta est, apertam sententiam exprimit, & in causis similibus non decis, eandemque æquitatem habentibus jus facit juxta *l. 12. ff. de Leg. ubi Julianus: non possunt, inquit, omnes articuli sigillatim, aut legibus aut senatus consultis comprehendere, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is, qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet.* Cui consonant *l. 13. ff. Eod. c. 4. in fin. de Rescript. & c. 2. circa med. de Translat. Episc.* Unde

II. Qui regulam pro se habet, habet intentionem fundatam in jure, ac proinde ab onere probandi relevatur, idque transfert in eum, qui limitationem adducit, arg. *c. ad decimas. 2. de Res. sp. in 6. l. ab eo. §. ff. de Prob. Felin. in c. quoniam frequenter. Ut lise non contest.* Quod ad eò verum, ut procedat quoque in præjudicium personæ privilegiatæ, contra quam regula probat, nisi se specialiter exemptam probaverit, & sit privilegiata in materia, quæ de agitur, aut saltem contra regulam extant probabiles conjecturæ. Dec. in *l. 1. n. 9. ff. h. t. Mascard. de Probat. vol. 3. concl. 1268. n. 3. & 5. cum aliis relatis.*

III. Is, pro quo stat regula, jus certum habere dijudicatur, & ideo semper pro eo pronuntiaudū, nisi adversarius doceat per expressum casum legis, illud, de quo est quæstio, esse specialiter exceptum à regula per *d. l. ab eo. §. de Probat. & ibi Bartol. n. 1. Rota apud Paul. de Rubens decis. 151. num. 8. tom. 2. divers. aliàs p. 7. Recens. Gail. tract. de Pignorat. c. 14. num. 2.* Imò sententia contra regulam lata perinde, atque illa, quæ contra leges, aut Canones lata est, est ipso jure nulla. Petr. Peck. *ad rubr. h. t. in 6. num. 3.*

Aa

§. IX.

§. IX.

- 12 *Contraria Regula* juris est *exceptio*; utpote quæ regulam limitat, & quoad casus exceptos vitiat, ita ut quoad illos regula perdat officium suum. *l. 1. in fin. ff. h. t.* Hinc ob multas, & varias regularum exceptiones in *l. 202. ff. Eod.* dicitur: *omnis definitio in jure civili periculosa est: parum est enim, ut non subverti possit.* Interim tamen, ut vulgari brocardio circumfertur, *exceptio firmat regulam in casibus non exceptis per c. 6. causâ 32. q. 7. c. 2. de Conjug. leprof. l. 12. §. 143. ff. de Instructo, vel instrum. leg.* Nisi casus non singulariter excepti sint omnino similes exceptis, aut par, vel major ratio exceptionem ad illos extendi postulet, arg. *c. cum dilecta. 4. §. nos igitur. de Confir. utili, vel iust. ibi: ejusdem aequitatis similitudine provocati.* Panorm. *ibid. n. 6.*
- 13 Non extra calcem *quæseris*: quomodo procedat decantatū illud axioma: quod *exceptio debeat esse de regula*; cum regulæ detrahat, illam limitet, & vitiet? Dynus ad *rubr. h. t. in*

6. n. 17. respondet, quod *exceptio debeat esse de regula*, sub eaq; comprehendi, quantum ad generalitatem verborum: inepta namq; foret *exceptio de equo*, si regula sonet de homine; non verò quantum ad vim dispositionis ipsius regulæ: cum regula suam decisionem ad exceptionem non porrigat. Clarius fortè sic explicari posset, quod *exceptio sit de regula*, ita ut res *excepta* contineri debeat in ea ex parte subiecti, scilicet tanquã species sub genere, aut pars sub toto, non tamen contineri debeat ex parte prædicati, quia scilicet dispositio regulæ de exceptione prædicari non potest; ut abundè elucescit in exceptione, quã à communi illa regula: *quod in nullius bonis est, cedit primò occupanti*; liber homo, & res sacra excipitur: nam liber homo, & res sacra in nullius bonis sunt, quod est subiectum regulæ; haud tamen cedunt occupanti, quod est prædicatum. Vid. Everhard. *de loc. legal. loc. ab except. num. 9.* Bartol. in *l. ex his ff. de Legib. Bart. Cartagena. ad h. t. observ. 3.*

O. A. M. D. D. V. G. & H.

Index Rerum, & Verborum

In hoc V. Libro Decret. contentorum, ubi prior numerus paginam, alter numerum marginalem denotat.

Abigeatus.

Quid sit, & ejus poena? pag. 125. num. 28.

Accusatio.

Accusationis onomatologia, p. 3. n. 1. & p. 4. n. 2. Definitio. n. 3. necessitas & obligatio. n. 4. & 5.

Qui possint accusare? p. 4. n. 6. an foemina? n. 7. an pupillus? p. 5. n. 8. an minor? n. 9. an servus? n. 10. an filiusfam. p. 6. n. 11. an miles. n. 12. an Clericus. p. 7. n. 13. an Monachus. n. 14. an Magistratus. n. 15. an furiosus vel melancholicus. n. 16. an sur-

cus & mutus. n. 17. an cæcus. p. 8. n. 18. an excommunicatus? n. 19. an infamis? n. 20. an accusatus? p. 9. n. 21. an inimicus? n. 22. an pauper. n. 23. an paganus, hæreticus &c. n. 24. an Filius Patrem? p. 10. n. 25. an Pater Filium? n. 26. an frater fratrem? n. 27. an laicus Clericum. n. 28. an libertus patronum. p. 11. n. 29. an vasallus Dominum. n. 30. an plures unum? n. 31. Accusari possunt regulariter omnes delinquentes. p. 12. n. 32. an infans vel furiosus? n. 33. an *innocentis*? n. 34. an servus: n. 35.